

ผลการกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรม
และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ
อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

นางสาวผลิพันธุ์ พวงช่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยา

มหาบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 947-346-504-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECTS OF PLAM PLANTATION ON BELIEFS, RITES AND SOCIAL
RELATIONS OF THE PAKNUM COMMUNITY,
PHAI PHRAYA DISTRICT, KRABI PROVINCE

MISS PHALIPAN POUNGCHOR

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2000
ISBN 974-346-504-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรม
และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ อำเภอบลายนคร
จังหวัดกระบี่

โดย นางสาวผลิพันธุ์ พวงช่อ
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยง ชื่นสุวิมล)

ผลิตภัณฑ์ พวงช่อ : ผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรม
และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ อำเภอลาดพระยา จังหวัดกระบี่
(THE EFFECTS OF PALM PLANTATION ON BELIEF , RITES AND SOCIAL
RELATIONS OF THE PAKNUM COMMUNITY, PHAI PHRAYA DISTRICT, KRABI
PROVINCE.) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง ,
246 หน้า. ISBN 974-346-504-9

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบการ
ผลิตจากเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) หรือการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ มาเป็น
เกษตรกรรมเพื่อการค้า (Commercial Economy) หรือการปลูกปาล์มน้ำมัน ในหมู่บ้านปากน้ำ
ตำบลลาดพระยา อำเภอลาดพระยา จังหวัดกระบี่ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการ
ปลูกปาล์มน้ำมัน ที่มีต่อระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกข้าวที่เคยปฏิบัติ
และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนของหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลลาดพระยา อำเภอลาดพระยา
จังหวัดกระบี่ การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาแบบการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนทั้งหมด 50
ครัวเรือน รวมทั้งการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน โดยมีสมมติฐานว่าการปลูกปาล์มน้ำมันจะส่งผลกระทบให้ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกข้าวลดน้อยลงรวมถึง
การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนจากความสัมพันธ์แบบปฐมนิเทศไปสู่
ความสัมพันธ์แบบทุนนิยม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Members Check ให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้
ตรวจสอบ (Trustworthiness) ผลการศึกษาพบว่า การปลูกปาล์มน้ำมันส่งผลกระทบให้ความเชื่อ
พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกข้าวลดน้อยลง และทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน
เปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมมากขึ้นด้วย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

PHALIPAN POUNGCHORE : THE EFFECTS OF PALM PLANTATION ON
BELIEFS , RITES AND SOCIAL RELATIONS OF THE PAKNUM COMMUNITY,
PHAI PHRAYA DISTRICT, KRABI PROVINCE.

THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR DR. SUPAVADEE
MITRSOMWANG, Ph.D. 246 PP. ISBN 974-346-504-9

The purpose of this thesis is to study changes in subsistence economy or subsistence rice plantation to be commercial economy or palm plantation at Ban Paknum community, Phai Phraya district, Krabi province and the effects of changing palm plantation on beliefs, rites which are used for rice cultivation and changes in social relations of among members the Paknum community, Phai Phraya district, Krabi province In-dept interview and participative observation were used to collect data from the fifty selected households.

It was found that change in mode of production from rice plantation to palm plantation affects community's beliefs and rites and reduces primary relationships among the community's members.

Department of Sociology and Anthropology	Student's Signature
Field of Study Anthropology	Advisor's Signature
Academic Year 2000	Co- Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายๆ ฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านที่สนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนชี้แนะความคิดในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน ในฐานะประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญยง ชื่นสุวิมล ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณนิกิต อารยพิทักษ์ หัวหน้านิคมสหกรณ์อ่าวลึก คุณปรเมศ ศรีประเทศ ปลัดอำเภอปลายพระยา คุณวิจิตร แก้วสว่าง ผู้ใหญ่บ้านปากน้ำ อาจารย์เสริม ขุนฤทธิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนันทิมาาราม คุณณอม บุญยเพชร คุณเฟื่อง โสมคล้าย คุณเนียน เกียบบุตร และบรรดาชาวบ้านปากน้ำผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยทุกท่านที่อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และให้ที่พักอาศัยระหว่างที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามภายในหมู่บ้าน ขอขอบคุณ คุณอรอุมา เกียรติเรืองวิทย์ ที่เสียสละเวลาไปเป็นเพื่อนในการเก็บข้อมูลมาตลอดการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ขอขอบคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ทุนวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ บรรดาพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนทุกคนที่คอยช่วยเหลือ เป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้เขียนเสมอมา

ผลิพันธุ์ พวงซ่อ

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	2
ขอบเขตการศึกษา.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	4
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	7
กรอบแนวคิดวัฒนธรรม.....	22
กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ.....	26
กรอบแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม.....	29
ความทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนปากน้ำ.....	31
งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	32
2 ระเบียบวิธีวิจัย.....	41
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	42
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	42
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	42
การรวบรวมข้อมูล.....	43
การเก็บข้อมูล.....	44
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
กรอบการศึกษา.....	45
สมมติฐานในการวิจัย.....	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

ตัวแปรในการวิจัย.....	45
นิยามศัพท์.....	46
3 บ้านปากน้ำ : การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสภาพทั่วไป.....	48
จังหวัดกระบี่.....	48
อำเภอปลายพระยา.....	54
ตำบลปลายพระยา.....	70
บ้านปากน้ำ.....	72
สภาพทางภูมิศาสตร์.....	76
การคมนาคม.....	78
ประชากร.....	80
การศึกษา.....	81
สาธารณสุขและระบบสาธารณสุขปกค.....	84
ลักษณะหมู่บ้าน บ้านเรือนที่พักอาศัยและชีวิตความเป็นอยู่.....	85
สภาพการดำเนินชีวิตประจำวัน.....	101
สภาพเศรษฐกิจหมู่บ้าน.....	106
ลักษณะทางครอบครัว.....	109
ศาสนา ความเชื่อและประเพณี.....	111
4 ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง : การปลูกข้าว.....	125
ลักษณะของชุมชนกับระบบการผลิตเพื่อยังชีพ.....	125
สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านในระบบการผลิตแบบยังชีพ.....	126
การเพาะปลูกข้าว : กระบวนการผลิต.....	126
เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูกข้าว.....	131
เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าว.....	135
ปัจจัยการผลิต.....	139
แรงงานและการแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต.....	140
การกระจายผลผลิต.....	141
ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน.....	143
ความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูกข้าว.....	144

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว.....	145
5 ระบบการผลิตเพื่อการค้า : การปลูกปาล์มน้ำมัน.....	147
จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน.....	147
ประวัติความเป็นมาของปาล์มน้ำมัน.....	148
กระบวนการผลิตปาล์มน้ำมัน.....	151
การครอบครองที่ดินและการเตรียมที่ดิน.....	151
การปลูกและการดูแลรักษา.....	153
การตัดผลปาล์มน้ำมัน.....	158
เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน.....	167
เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวปาล์มน้ำมัน.....	172
ปัจจัยการผลิต.....	175
ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนบ้านปากน้ำ.....	177
แรงงานและการแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต.....	178
การกระจายผลผลิต.....	178
ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำสวนปาล์มน้ำมัน.....	179
6 กรณีศึกษา.....	181
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน.....	183
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา.....	194
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน ยางพาราและทำนาข้าว.....	210
7 การพิสูจน์สมมติฐานและอภิปรายผล.....	227
การพิสูจน์สมมติฐาน.....	227
อภิปรายผล.....	230
8 บทสรุป ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	234
สรุปผลการวิจัย.....	235
ปัญหาในการวิจัย.....	237
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	238
รายการอ้างอิง.....	240
ประวัติผู้เขียน.....	246

สารบัญตาราง

ตารางที่

1 แสดงจำนวนกลุ่มบ้าน ชื่อกลุ่มบ้าน ชื่อหัวหน้าและรองหัวหน้ากลุ่มบ้าน.....	75
2 แสดงจำนวนประชากรแยกตามเพศและวัย.....	80
3 แสดงร้อยละของการศึกษาของประชากรบ้านปากน้ำ.....	83
4 แสดงลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านปากน้ำตามชนิดของพืชที่ปลูก.....	108
5 แสดงลักษณะร้อยละของครอบครัวของชาวบ้านปากน้ำ.....	109
6 แสดงขนาดการถือครองพื้นที่สวนปาล์มน้ำมัน.....	175
7. แสดงเพศและวัยของกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษา.....	182
8. แสดงการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง.....	182
9. แสดงผลการพิสูจน์สมมติฐาน.....	235

สารบัญภาพ

ภาพที่

1 แผนที่แสดงอาณาเขตของภาคใต้.....	52
2 แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดกระบี่.....	53
3 แผนที่แสดงอาณาเขตของอำเภอปลายพระยา.....	55
4 คลองอู้น.....	57
5-6 อ่างเก็บน้ำคลองหยา.....	59
7-8 อ่างเก็บน้ำห้วยลึก.....	60
9-10 ร้านค้าในตลาดอำเภอปลายพระยา.....	65
11 ที่ว่าการอำเภอปลายพระยา.....	66
12 สถานีตำรวจภูธรปลายพระยา.....	66
13-14 โรงพยาบาลปลายพระยา.....	69
15 แผนที่แสดงอาณาเขตหมู่บ้านปากน้ำ.....	73
16 คลองชลประทาน.....	76
17 ปากทางเข้าหมู่บ้าน.....	79
18 ถนนภายในหมู่บ้าน.....	79
19 ศาลาเอนกประสงค์.....	87
20 โรงเรียนวัดนันทิมาภิราม.....	87
21-22 วัดนันทิมาภิราม.....	88
23 โรงสีข้าวพระราชทาน.....	89
24 โรงสีข้าวเอกชน.....	90
25-26 ร้านค้าในหมู่บ้าน.....	91
27-28 เรือนไม้ใต้ถุนสูง.....	95
29-30 เรือนไม้ใต้ถุนสูงที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้น.....	96
31-32 บ้านสมัยใหม่.....	97
33 โรงจักรรีดยาง.....	98
34 โรงเก็บแผ่นยาง.....	98
35 บ่อน้ำตื้น.....	99
36 สระเลี้ยงปลา.....	99
37-38 คอกไก่ คอกเป็ดและคอกหมู.....	100

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

39 สวนยางพารา.....	102
40 ชาวสวนกำลังเก็บน้ำยาง.....	102
41 ชาวสวนกำลังทำแผ่นยาง.....	103
42 สหกรณ์กองทุนสวนยาง.....	103
43 ชาวนากำลังไถนา.....	104
44 ชาวนากำลังทำคันนา.....	104
45 ชาวนากำลังดำนา.....	105
46 ข้าวกำลังแตกกอ.....	105
47 คันไถ.....	134
48 โกะหรือแอก.....	134
49 แกะ เครื่องที่ใช้ในการเก็บข้าว.....	136
50 กระสอบ.....	136
51 ไม้คานหาบและสาแหรก.....	137
52 เสื่อหรือศาล.....	137
53 แพง สำหรับใช้ร่อนข้าว.....	138
54 กระด้ง ใช้สำหรับผัดข้าว.....	138
55 นายเจียร วานิช ผู้นำปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจ.....	150
56 แผนผังการปลูกปาล์มน้ำมัน.....	152
57-58 การปลูกปาล์มน้ำมัน.....	156
59-60 การปลูกพืชแซมในร่องปาล์มน้ำมัน.....	157
61 เจ้าของสวนรับส่งคนงานตัดปาล์มน้ำมัน.....	160
62 คนงานกำลังตัดผลปาล์มด้วยการแทงด้วยเสียม.....	160
63 คนงานกำลังตัดผลปาล์มด้วยการเกี่ยว.....	161
64 คนงานแบกผลปาล์มที่ตัดได้มากองไว้ที่ถนน.....	162
65 ผลปาล์มที่ตัดได้นำมากองไว้ที่ถนนรอการบรรทุก.....	162
66 คนงานกำลังเก็บผลปาล์มร่วง.....	163
67 คนงานขนผลปาล์มขึ้นรถกระบะ.....	163
68 สหกรณ์นิคมปากน้ำ จำกัด แหล่งรับซื้อผลปาล์ม.....	164

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

69 สหกรณ์นิคมปากน้ำกำลังรวบรวมผลปาล์มที่รับซื้อจากเกษตรกร.....	164
70-71 โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม.....	165
72 รถบรรทุกผลปาล์มเข้ามาซังน้ำหนัก.....	166
73 รถบรรทุกผลปาล์มนำผลปาล์มไปเทบนลานเท.....	166
74 รถตัดหญ้าเดินตาม.....	169
75 เครื่องตัดหญ้าแบบสะพาย.....	169
76 จอบและปากยะ.....	170
77 พร้าและพร้าเคียว.....	171
78 เสียม เครื่องมือที่ใช้ในการตัดผลปาล์ม.....	173
79 เคียว เครื่องมือที่ใช้ในการตัดผลปาล์ม.....	173
80 รถไถลาก ใช้ในการบรรทุกผลปาล์มในสวน.....	174
81 รถกะบะ ใช้ในการบรรทุกผลปาล์มไปขาย.....	174
82 ศาลพ่อตาเจ้าที่ในสวนปาล์มน้ำมัน.....	180
83 พิธีเซ่นสรวงพ่อตาเจ้าที่ในสวนปาล์มน้ำมัน.....	180

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การทำการเกษตรกรรมโดยเฉพาะการเพาะปลูกนั้น นับเป็นการผลิตขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนชนบทส่วนใหญ่ของประเทศไทย แม้ว่ากระบวนการผลิตจะมีความแตกต่างอันเป็นผลมาจากความแตกต่างด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ก็ตาม สิ่งที่มีเหมือนกันอย่างหนึ่งคือระบบการผลิตในอดีตเป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองภายในชุมชน (Subsistence Economy) เป็นระบบการผลิตที่ก่อให้เกิดสายใยและการจัดระเบียบทางสังคมแบบง่าย ๆ (Simple Social Structure) เน้นความสำคัญของวิถีประชาและจารีตประเพณี อันก่อให้เกิดลักษณะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationships) การแบ่งงานกันทำแบบกลไก (Mechanic Solidarity) ดังนั้นพลังการผลิตจึงเป็นไปในลักษณะการใช้พลังรวมหมู่ (Collective Conscience) ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตร่วมกัน ระบบเครือญาติและการสมรสเป็นตัวกำหนดจัดสรร ผลผลิตเกิดจากแรงงานระหว่างผู้ใหญ่ ผู้น้อย ในหมู่วงศ์วานญาติ

การพัฒนาประเทศในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 8 (2540-2544) ในปัจจุบันแต่ละฉบับได้กล่าวถึงการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อที่จะยกระดับการผลิตและรายได้ของประชากรภายในประเทศ โดยพยายามที่จะลดอัตราการเพิ่มของประชากร รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจส่งเสริมความเจริญในภูมิภาค ลดความแตกต่างของรายได้ ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการพัฒนาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐได้ให้ความสำคัญทางด้านการลงทุนและอุตสาหกรรมอย่างมาก ดังนั้นการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการจัดระเบียบชุมชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเพื่อการค้าซึ่งเน้นระบบการผลิตแบบตัวใครตัวมัน ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) เปลี่ยนแปลงไปด้วย เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relationships) วิธีการผลิตถึงแม้จะเป็นเกษตรกรรมแต่ก็เปลี่ยนแปลงชนิด

ของพืชจากพืชที่ใช้เลี้ยงชีพเป็นเพื่อการค้า ซึ่งผลที่เปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใหม่

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องในการเพาะปลูกและระบบความสัมพันธ์ที่สมาชิกในชุมชนมีต่อกันในลักษณะใด มีการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในหมู่บ้านหรือไม่ หลังจากที่รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ตามทิศทางการพัฒนาของประเทศตะวันตก เช่นเดียวกับชุมชนอื่นในชนบทของสังคมไทย ชุมชนหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ ได้ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากกระบวนการทันสมัย (Modernization) ที่มีหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ชุมชนหมู่บ้านปากน้ำได้เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) เป็นการผลิตเพื่อการค้า (Commercial Economy) ข้าวซึ่งเคยเป็นพืชสำหรับเลี้ยงชีพของชุมชนมาหลายศตวรรษถูกทดแทนด้วยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญตัวใหม่ คือ ปาล์มน้ำมัน ปัจจุบันสมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนอาชีพจากชาวนาไปเป็นชาวสวนปาล์ม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมอย่างมาก รวมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในการจัดระเบียบในสังคมหลายๆ ด้าน เช่น ระบบความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ในสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่สมควรจะนำมาศึกษาประเด็นหนึ่ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) หรือการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ มาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้า (Commercial Economy) หรือการปลูกปาล์มน้ำมัน ในหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปาล์มน้ำมัน ที่มีต่อระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องในการเพาะปลูกข้าวที่เคยปฏิบัติในหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่
3. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปาล์มน้ำมัน ที่มีต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนในหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) เป็นการผลิตเพื่อการค้า (Commercial Economy) โดยจะทำการศึกษาในระดับชุมชนหมู่บ้านที่หมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ สาเหตุที่เลือกหมู่บ้านนี้

1. เป็นหมู่บ้านที่มีการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 100 ปี และปลูกข้าวเป็นพืชหลักมาตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชน โดยมีพื้นที่นาประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ส่วนกลางของพื้นที่หมู่บ้าน
2. เป็นหมู่บ้านแรกๆ ที่รับปลัมน้ำมันเข้ามาปลูก
3. เป็นหมู่บ้านที่มีสหกรณ์นิคม, สหกรณ์กองทุนสวนยาง, โครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคแบบครบวงจรซึ่งประกอบไปด้วยระบบชลประทาน โรงสีข้าวพระราชทาน การจัดกลุ่มทำนาและใช้น้ำ โดยมีรถไถนาเดินตามและเครื่องนวดข้าวเป็นของกลุ่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) หรือการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ มาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้า (Commercial Economy) หรือการปลูกปลัมน้ำมัน
2. ทำให้ทราบถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปลัมน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูก
3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปลัมน้ำมันที่มีต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน

กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

นิยามและความหมายของวัฒนธรรม

ในทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม หมายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วย (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 20) โดยมีนักมานุษยวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

Edward Tylor (อ้างถึงในงามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 21) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมคือสิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่างๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม

Dluckhohn and Kelly (อ้างถึงในงามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 21) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาจเป็นสิ่งที่มิใช่เหตุผลหรือไม่มีเหตุผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของมนุษย์

จากความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าวัฒนธรรมคือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม ที่สมาชิกในสังคมสร้างขึ้นมาและยอมรับปฏิบัติกันมา และมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา

ลักษณะของวัฒนธรรม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529 : 9) ได้รวบรวมลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็น (necessity) หมายถึง วัฒนธรรมมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ ถ้าปราศจากวัฒนธรรมมนุษย์ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (man made) หมายถึง วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองหรือติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด หรือถ่ายทอดทางพันธุกรรม แต่มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา

แล้วกำหนดความหมายสัญลักษณ์ หน้าทีของสิ่งที่สร้างขึ้นมาจากสมาชิกได้ยอมรับเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมนั้นๆ

3. วัฒนธรรมมีการยอมรับร่วมกัน (is shared) เมื่อมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาภายในสังคมตามความจำเป็นและเหมาะสมของสังคมนั้นๆ แล้ว วัฒนธรรมนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม

4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ (is learned) หมายถึง วัฒนธรรมคือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

5. วัฒนธรรมต้องมีการถ่ายทอด (is transitted) หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นจะดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์ได้ นอกจากการเรียนรู้ของสมาชิกแล้ว มนุษย์มีวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นหลัง ๆ ให้ปฏิบัติสืบต่อมา

6. วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน (varieties) ความแตกต่างที่เกิดขึ้นไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบว่าวัฒนธรรมของสังคมใดดีกว่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม

7. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (is changed) หมายถึง วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากสังคมไม่ได้อยู่นิ่ง

8. วัฒนธรรมอาจสลายไปได้ (dead culture) หมายถึง วัฒนธรรมในสังคมนั้นเมื่อไม่มีการถ่ายทอดสืบต่อแล้ว วัฒนธรรมนั้นจะสลายหรือหายไป

9. วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่าง (integrative) หมายถึง วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเป็นผลรวมของแบบแผน หรือแนวทางการดำเนินชีวิตเข้าด้วยกัน

10. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม (social heritage) หมายถึง วัฒนธรรมไม่ได้เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม แต่เป็นของส่วนรวม เป็นสมบัติของสมาชิกทุกคน

องค์ประกอบทางวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 35 – 36) ได้แบ่งองค์ประกอบทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. องค์วัตถุ (instrumental and symbolic objects) คือวัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา
2. องค์การ (association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เช่น ครอบครัว
3. องค์พิธีการ (usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่างๆ
4. องค์คติ (concept) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม

ประเภทของวัฒนธรรม

งามพิศ สัตว์สงวน (2543 : 53-54) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ ซึ่งได้แก่สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ
2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (non-material culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้ วัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่
 - 2.1 สถาบันสังคม คือ ส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหาพื้นฐานของสังคม สถาบันสังคมแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ คือ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข
 - 2.2 วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ วัฒนธรรมประเภทนี้มี 5 ประเภท คือ ศาสนา ความเชื่อทางสังคม ค่านิยม ประเพณี กฎหมาย

2.3 ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่างๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม

2.4 ภาษา คือระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน

2.5 พิธีกรรม คือพิธีที่ต้องทำในขั้นตอนของประเพณี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

นิยามและความหมายของการเปลี่ยนแปลง

Nisbet (อ้างถึงในงามพิศ สัตย์สงวน , 2540 : 9) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลง หมายถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งยังคงตัวอยู่ได้

C.W. Moore (อ้างถึงในงามพิศ สัตย์สงวน , 2540 : หน้าเดียวกัน) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงคือการเปลี่ยนในโครงสร้างสังคม ซึ่งคือแบบแผนการกระทำระหว่างกัน รวมผลกระทบบของโครงสร้างทางสังคมที่มีต่อบรรทัดฐานและค่านิยมด้วย

งามพิศ สัตย์สงวน (2540 : 9) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความแตกต่างของอย่างเดียวกันที่เอามาเปรียบเทียบกับในเวลาที่แตกต่างกันไป

จากความหมายของการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงคือ ความแตกต่างของแบบแผนที่กระทำระหว่างกันในเวลาที่แตกต่างกัน

นิยามและความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

Davis (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2529 : 25) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา ได้แก่ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ปรัชญา ฯลฯ

Wiese (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2529 : 26) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมระหว่างมนุษย์

งามพิศ สัตย์สงวน (2540 : 11) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึงความแตกต่างในระบบวัฒนธรรม หรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม

สนิท สมักรการ (2538 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

จากความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมคือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2540 : 13) ได้แบ่งปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การค้นพบ (Discovery) หมายถึง กระบวนการที่บางสิ่งบางอย่างถูกค้นพบโดยสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นมีอยู่แล้ว แต่ไม่รู้กัน จนกระทั่งมีคนไปค้นพบสิ่งนั้นเข้า
2. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนถูกทำขึ้นมา เป็นการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา
3. การแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่เฉพาะของวัฒนธรรมส่วนหนึ่งแพร่กระจายไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529 : 30) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีการวางแผน (Unplanned Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าทีละน้อยซึ่งอาจเป็นไปโดยไม่รู้สึกตัว ไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึกหรือวิถีชีวิตของประชาชนมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องใช้เวลาอันนาน เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติหรือไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงแบบมีการวางแผน (Planned Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนหรือตั้งใจที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินการที่แน่นอนโดยมีจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีกว่าเดิม การเปลี่ยนแปลงจึงมีลักษณะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ และทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านปากน้ำในระยะแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีการวางแผน (Unplanned Change) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่ได้ตั้งใจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมา และมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระยะหลังจากปี พ.ศ. 2528 เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบมีแผน (Planned Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีจุดมุ่งหมายให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหมู่บ้านปากน้ำดีขึ้นกว่าเดิม

ทฤษฎีวิวัฒนาการสากล (Universal Evolution)

Leslie White (อ้างถึงในฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ , 2531 : 52) ผู้ที่นำเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการสากลได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ต่อไป แต่ปฏิกริยาของสถาบันที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีจะไม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด เนื่องจากในบางครั้งเทคโนโลยีไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงกับสถาบันทางสังคม นอกจากเทคโนโลยีจะกำหนดลักษณะหรือรูปแบบสถาบันสังคมแล้ว ยัง

ได้กำหนดระบบความคิด ความเชื่อของมนุษย์อีกด้วย เช่น ในสังคมที่มีเทคโนโลยีต่ำจะมีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติมากกว่าในสังคมที่มีเทคโนโลยีสูง เพราะคนในสังคมมีความสามารถในการควบคุมสภาพแวดล้อมได้น้อย

ระบบความคิด ความเชื่อ หรือปรัชญาของกลุ่มชนต่างๆ จะเป็นการแสดงออกถึงประสบการณ์ของมนุษย์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ ซึ่งอาจถูกทำให้มีเงื่อนไขโดยเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้และควบคุมธรรมชาติ ซึ่งพอที่จะสรุปได้ว่า ในสังคมหนึ่งๆ เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลง ระบบความคิด ความเชื่อมักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งระบบสังคมจะเป็นตัวกลางหรือตัวปรับระหว่างเทคโนโลยีกับระบบความเชื่ออีกทีหนึ่ง

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากความสัมพันธ์ที่กระชับแน่นแบบยึดตัวบุคคล (personal) และอิงอยู่กับเครือญาติของคนภายในกลุ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบไม่รู้จักใกล้ชิดกัน การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยจากเดิมผูกพันอยู่กับความเป็นญาติเปลี่ยนเป็นระบบที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าความเป็นญาติกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

แนวคิดขัดแย้ง (The Conflict Perspective)

Karl Marx (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2529 : 83-85) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงขัดแย้ง ได้กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งเป็นกระบวนการหนึ่งในสังคมที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ สังคมจะมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สังคมไม่ได้อยู่ในระเบียบหรือมีความมั่นคงในกรอบของระบบสังคม Marx ยังได้กล่าวว่า ถ้าปราศจากความขัดแย้งจะไม่มีความก้าวหน้า (without conflict no progress) ความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมต่างๆ ก็เนื่องมาจากกฎแห่งความขัดแย้ง นั่นก็คือประวัติศาสตร์ของทุกสังคม ทุกยุค ทุกสมัย จนถึงปัจจุบันเป็นประวัติศาสตร์ของความขัดแย้ง

Marx ได้สร้างทฤษฎีความขัดแย้งขึ้น เพื่อที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์มนุษย์ มนุษย์ได้สร้างตนเองขึ้นมาด้วยน้ำพักน้ำแรง หรือแรงงานของตนเองและการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวพันกับสถาบันทางสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยตรง อำนาจที่ขัดกันในประวัติศาสตร์ไม่ใช่ความคิดลอยๆ หรือไม่มีตัวตน แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นต่างๆ (class conflict) และเป็นการกล่าวถึงลักษณะของการต่อสู้หรือดิ้นรนระหว่างชนชั้นต่างๆ (class struggle) เป็นพลังที่สำคัญของเบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ นั่นก็คือ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เอาเปรียบ (exploiting class) กับชนชั้นที่ถูกเอาเปรียบ (exploited class) ซึ่งจะมีลักษณะเช่นนี้เรื่อยไปในประวัติศาสตร์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2536 : 78)

Marx มีความเชื่อว่าการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติหรือขัดแย้งทางชนชั้น และ Marx ยังกล่าวว่า สภาพความเป็นอยู่ของสังคมซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคม Marx ได้แบ่งโครงสร้างของสังคมเป็น 2 ส่วน คือ

1. โครงสร้างส่วนบน (superstructure) ได้แก่ สถาบันของสังคมต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ศาสนา ปรัชญา การปกครอง ค่านิยม อุดมการณ์
2. โครงสร้างสังคมส่วนล่าง (substructure) เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พลังการผลิต ทรัพยากร เทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่ง Marx มีความเชื่อว่า โครงสร้างส่วนล่างจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบนและเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม

สภาวะทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของ Marx นั้น Marx เรียกว่า แบบแห่งการผลิต (mode of production) ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมแต่ละยุค แบบแห่งการผลิตจะถูกกำหนดโดยปัจจัย 2 ส่วน คือ

1. พลังในการผลิต (production force) ได้แก่ เทคโนโลยี ทักษะ ทรัพยากรทางวัตถุดิบ แหล่งพลังงานต่างๆ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการผลิต ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธภาพของการผลิต
2. สัมพันธภาพในการผลิต (productive relation) ได้แก่ การที่บุคคลหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการผลิต

ในทัศนะของ Marx ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Determinants) เป็นตัวกำหนดลักษณะโครงสร้างส่วนบนซึ่งประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางสังคม โครงสร้างส่วนบนนี้เองที่เป็นตัวสะท้อนวิถีชีวิต (Mode of Life) ของคนในแต่ละสังคม

ในกรณีของหมู่บ้านปากน้ำ ระบบการผลิตของหมู่บ้านในอดีตเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) ทรัพยากร เทคโนโลยี วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการผลิตเป็นสิ่งที่มียู่หรือสามารถหาได้ในชุมชน สมาชิกในชุมชนปลูกข้าวเพื่อใช้ในการยังชีพ กระบวนการทำนาเป็นไปตามธรรมชาติของพื้นฐานและฤดูกาลใช้วิธีการตามภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สั่งสมสืบทอดมาแต่โบราณ โดยอาศัยวัสดุในท้องถิ่นผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นใช้เอง ใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก กระบวนการทำนาทุกขั้นตอนดำเนินไปด้วยความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเชื่อตามวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นกระบวนการผลิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและน้ำใจเป็นสำคัญทุกสิ่งทุกอย่างมีการพึ่งพาอาศัยกัน (เอี่ยม ทองดี , 2538 : 147)

การเปลี่ยนแปลงเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) มาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้า (Commercial Economy) ตามกระแสความต้องการของรัฐในการที่จะพัฒนาประเทศ โดยการนำเอาพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ๆ (ปาล์มน้ำมัน) มาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูก โดยนำเอาหลักวิชาความรู้ เครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิต มีการจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในระบบการผลิตเดิม การเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกปาล์มน้ำมันเป็นลักษณะความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ชาวหมู่บ้านปากน้ำคุ้นเคยมาเป็นเวลานานกับวิถีชีวิตแบบใหม่ องค์ความรู้แบบใหม่ที่เกิดจากการถ่ายทอดจากต่างวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้ระบบโครงสร้างส่วนบนของหมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงในที่สุด

ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

Emile Durkheim (อ้างถึงในจุไรรัตน์ จันทรธีรังและบุพา คลังสุวรรณ , 2528 : 57) ได้อธิบายถึงธรรมชาติของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Social Solidarity) ว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Social Solidarity) เป็นแรงผลักดันทางศีลธรรมซึ่งเกิดขึ้นจากการ

เข้าไปมีส่วนร่วมในระบบความเชื่อและค่านิยมอันเป็นระบบซึ่งหล่อหลอมพฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นไปในทางเดียวกัน

Durkheim ได้แบ่งความสมานฉันท์ (Solidarity) ออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ความสมานฉันท์แบบกลไก (MechanicaSolidarity) คือ ลักษณะที่สมาชิกในสังคมมีความรู้สึกร่วมกัน (Collective Conscience) หมายถึงความเชื่อและความรู้สึก (Belifes and Sentiments) ทั้งหมดที่ปรากฏมีในสมาชิกของสังคมในลักษณะเหมือนกันและเป็นกันเอง (อ้างถึงในงานวิจัย อติวัฒน์สิทธิ์ , 2523 : 43)

ความสมานฉันท์แบบกลไกฝังรากอยู่ในคล้ายคลึงทางด้านพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในสังคม เป็นรูปแบบที่ปรากฏทั่วไปในสังคมที่หน่วยย่อยสำคัญๆ มีลักษณะคล้ายกันและสามารถทำหน้าที่แทนกันได้ ปึงเจกชนทำหน้าที่ซ้ำกันและส่วนย่อยบางส่วนของสังคมสามารถแยกตัวออกไปโดยที่สังคมยังคงดำเนินอยู่ต่อไปได้ Durkheim พบว่าในสังคมดั้งเดิมนั้นความผูกพันของคนขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางเครือญาติและแบบแผนในการอบรมเรียนรู้ที่คนในสังคมยอมรับร่วมกันซึ่งเป็นการยึดเหนี่ยวกันทางสังคมที่เรียกว่าความสมานฉันท์แบบกลไก (อ้างถึงในจุไรรัตน์ จันทรธำรง และยุพา คลังสุวรรณ , 2528 : 58)

2. ความสมานฉันท์แบบองค์พพ (Organic Solidarity) คือสังคมที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นแบบความสัมพันธ์แบบสัญญา (Contractual Relationship) ซึ่งจะก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำหรือการกระจายของอาชีพ (อ้างถึงในภุททงค์ กุณทลบุตร , 2528 : 62) ความผูกพันทางสังคมได้เปลี่ยนจากความผูกพันที่มีพื้นฐานทางเครือญาติมาเป็นการตอบสนองกันทางเศรษฐกิจ (Economic Complementarity) และการพึ่งพาอาศัยกัน Durkheim เรียกความสัมพันธ์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตอบสนองทางเศรษฐกิจนี้ว่า ความสมานฉันท์แบบองค์พพ (อ้างถึงในจุไรรัตน์ จันทรธำรงและยุพา คลังสุวรรณ , 2528 : 58)

ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution)

Herbert Spencer (อ้างถึงในภุทชาติ ฤณทลบุตร , 2528 : 54-55) กล่าวว่า สังคมก็เหมือนกับร่างกายก็จะต้องมีการเจริญเติบโต (Growth) เช่น จากเด็กเป็นผู้ใหญ่ จากสังคมเล็กๆ เป็นสังคมขนาดใหญ่ การเติบโตของสังคมมีลักษณะเป็นกระบวนการ กล่าวคือ กระบวนการในการเติบโตมี 2 แบบ คือ

1. เติบโตแบบแยกจากกัน (Separately) หมายถึง สังคมใดสังคมหนึ่งต่อมามีภายหลังมีการแยกออกเป็นหลายสังคมขยายออกไป
2. การเติบโตแบบรวมกัน (Together) หมายถึง การมีสังคมหลายๆ สังคมเข้ามารวมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่

ตามทัศนะของ Spencer สังคมยังมีขนาดใหญ่หรือมีการเจริญเติบโต (Growth) มากยิ่งขึ้นเท่าใด โครงสร้างของสังคม (Social Structure) ยิ่งมีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ความแตกต่างทางสังคม (Social Differentiation) ยิ่งมีสูงขึ้น ในขณะที่สังคมที่มีการพัฒนาน้อย ความแตกต่างทางสังคมก็มีน้อย เช่น ทั้งหมู่บ้านเป็นคนล่าสัตว์ แต่ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ส่วนต่างๆ จะมีความแตกต่างออกไป สืบเนื่องมาจากการเพิ่มของโครงสร้างทางสังคม เช่น เดียวกับการเพิ่มโครงสร้างของอินทรีย์ เช่น สัตว์ที่โครงสร้างซับซ้อน อวัยวะแต่ละส่วนก็มีความแตกต่างกันและมีหน้าที่แตกต่างกันออกไป สังคมก็เช่นเดียวกันเมื่อมีโครงสร้างขยายเพิ่มขึ้น ความแตกต่างกันในทางสังคมก็จะเพิ่มมากขึ้น เช่น มีกลุ่มต่างๆ มากขึ้น มีการแบ่งงานกันทำ บทบาทของบุคคลมีเฉพาะเจาะจงลงไป

ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization)

Michael G. Robbins (อ้างถึงในนิยพรรณ วรรณศิริ , 2537 : 1) ได้ให้ความหมายของความทันสมัยว่าความทันสมัยเป็นขบวนการที่แบบฉบับพฤติกรรมของบุคคลและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงจากระเบียบประเพณีมาสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ซับซ้อน และยุ่งเหยิงทางเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของคนในอดีตได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่อนาคตใหม่ๆ ดังกล่าวแสดงออกที่

1. ลักษณะสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นเมือง
2. มีระบบการศึกษาเป็นทางการ

3. ที่ดิน แรงงาน สินค้าและบริการมีลักษณะเป็นธุรกิจการค้า
4. มีการสัมผัส สัมพันธ์และข้องเกี่ยวทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง
5. มีลักษณะของเมืองหรือกรุง
6. ใช้ระบบสื่อสารมวลชน
7. มีนวัตกรรมทางเทคโนโลยีทุกระดับไม่ว่าเล็กหรือใหญ่

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 228) ได้ให้ความหมายของความทันสมัยหรือกลายเป็นสมัยใหม่ (Modernization) ว่าหมายถึง กระบวนการที่สังคมกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เคลื่อนตัวเข้าสู่ทิศทางของการนำเอาระบบเทคโนโลยี และระบบวัฒนธรรมที่มีลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมมาใช้ ความทันสมัยเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีขอบเขตกว้างขวาง รวมเอาปรากฏการณ์ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เช่น การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) หรือการที่เอาเทคโนโลยีในการใช้เครื่องจักรต่าง ๆ เป็นกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม การกลายเป็นเมือง (Urbanization) เศรษฐกิจการตลาด โครงสร้างการบริหารราชการและการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางการเติบโตของกลุ่มที่ไม่ใช่เครือญาติกันและความคิดที่ชอบความนำสมัย การเปลี่ยนแปลงเป็นต้น ทักษะคติแบบเชือถือโซกลางและแบบจารีตนิยม ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมชาวไร่ชาวนาและสังคมระดับเผ่าต้องเปิดทางให้กับการแสวงหาความสำเร็จในชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงและสถานภาพให้สูง

การพัฒนาที่นำไปสู่ความทันสมัยนั้น จะต้องอาศัยกระบวนการอันก่อให้เกิดอุตสาหกรรม การขยายความเป็นเมือง การยกระดับความมีเหตุผลของประชาชน โดยเน้นการพัฒนาทางวัตถุเป็นสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายหลักล่วงหน้าในเชิงปริมาณอย่างชัดเจน รูปแบบของการพัฒนาทันสมัยนี้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นผลได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว 3 รูปแบบ ดังที่สนธยา พลศรี (2533 : 168) กล่าวไว้ คือ

1. การเคลื่อนไหวทางกายภาพ การนำเอาสิ่งใหม่ๆ ของใช้ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน
2. การเคลื่อนไหวทางจิต เป็นเคลื่อนไหวทางค่านิยม รสนิยม ความรู้สึกนึกคิดที่กว้างไกลออกไปจากสภาพความเป็นจริง
3. การเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม หรือทางเศรษฐกิจ

ทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีที่คิดขึ้นในโลกตะวันตกและแพร่ไปทั่วโลกโดยการส่งเสริมขององค์การสหประชาชาติ ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในการผลิตและวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ของสังคมชนบทไทยและเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน

ทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แยกประเทศในโลกออกเป็น 2 ประเทศ คือประเทศพัฒนาแล้วและประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาที่มีความหมายเท่ากับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญเติบโต วัดกันที่ความก้าวหน้าทางวัตถุเป็นสำคัญ มีการกำหนดดัชนีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวมนี้จะส่งผลถึงความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านชนบทด้วย (Trickle-down effect)

ตัวแบบของการพัฒนาของประเทศด้อยพัฒนาตามแนวความคิดนี้ คือ ประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งก็คือสังคมตะวันตกนั่นเอง จุดเริ่มต้นของการพัฒนาจึงอยู่ที่การเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การพัฒนาอุตสาหกรรม การสร้างชุมชนเมือง การเพิ่มบทบาทของราชการในกระบวนการวางแผน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเทคนิคของการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัวและความมั่งคั่งของประชากรในที่สุด

แนวความคิดนี้เชื่อว่าสังคมมีความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างภาวะดั้งเดิมและภาวะทันสมัย ซึ่งจะอยู่ในทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิธีลดความแตกต่างก็คือ การสร้างความทันสมัย (Modernization) และได้กลายมาเป็นแม่แบบทางความคิดในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เน้นความเจริญทางด้านวัตถุโดยตรง (สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, 2533 : 51-52)

สำหรับประเทศไทยการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย โดยรัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504 – 2509)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้ให้ความสำคัญในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การลงทุนของภาครัฐได้ให้ความสำคัญในกิจกรรมการก่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในรูปของระบบคมนาคม ขนส่ง ระบบเขื่อนเพื่อการชลประทานในการเพิ่มผลผลิตการเกษตรและพลังงานไฟฟ้า สาธารณูปการเป็นอันมาก วัตถุประสงค์การลงทุนในกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเป็นการปูฐานให้มีการลงทุนของภาคเอกชน

ด้านการเกษตร เพิ่มปริมาณการผลิตด้านเกษตรกรรม โดยขยายการชลประทานส่งเสริมการปรับปรุงวิธีการผลิต โดยการดำเนินงานเผยแพร่วิชาการเกษตรแก่เกษตรกร ให้เกษตรกรผลิตพืชผลเกษตรมากประเภท ทำนาผสมและปรับปรุงคุณภาพของพืชผล โดยเฉพาะการขยายพันธุ์ข้าวชนิดดี การปรับปรุงพันธุ์ยางและการปรับปรุงการเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญต่างๆ รวมทั้งการทดลองและส่งเสริมการใช้ปุ๋ยกับการดำเนินงานปราบศัตรูพืช ส่งเสริมพืชที่สำคัญและมีตลาดก่อน เช่น ข้าวโพด พืชน้ำมัน มะพร้าวและฝ้าย เร่งรัดการปลูกยางแทนให้ได้ผลรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยวิธีสงเคราะห์ชาวสวนยางให้มีรายได้ทดแทนในระยะของการปลูกแทน และช่วยเหลือชาวสวนยางขนาดเล็กเป็นพิเศษ คั่นกว่าทดลองพันธุ์ดีและพืชแซมยางที่ปลูกได้ดีในภาคใต้ตามสถานีการยางต่างๆ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , 2504)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510 – 2514)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ยังคงมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยได้ขยายขอบเขตให้ครอบคลุมพัฒนาของรัฐให้สมบูรณ์ และรวมการพัฒนาในด้านรัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มุ่งพยายามกระจายการพัฒนาให้บังเกิดผลไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะในเขตทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ นอกจากนั้นยังมีโครงการพิเศษ เช่น โครงการพัฒนาภาค โครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท และโครงการช่วยเหลือชาวนา ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงฐานะของประชาชนในชนบทให้เจริญเร็วขึ้น

ด้านการเกษตร เร่งรัดให้มีการเพิ่มผลผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่โครงการชลประทานที่ให้ผลแล้ว โดยให้มีการจัดเป็นรูปของธุรกิจการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ธุรกิจเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ดินและการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ในด้านการตลาดพยายามหาวิธีการจัดระบบการตลาดของพืชผลชนิดต่างๆ ให้เหมาะสม ให้มีเสถียรภาพของราคา ทั้งนี้ พืชที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องนี้ ได้แก่ ปอ ซึ่งประสบปัญหาาราคาตกต่ำอย่างรุนแรง ในเรื่องยาง จำเป็นต้องมีการปรับปรุงในด้านประสิทธิภาพ ในด้านการผลิตและปรับปรุงคุณภาพโดยการเร่งรัดการปลูกยางแทน และส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปยางที่เป็นการปรับปรุงคุณภาพของยางโดยตรง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , 2510)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515 – 2519)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ยังคงมุ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจขยายขีดความสามารถการผลิตให้สูงขึ้นควบคู่ไปกับมาตรการกระจายรายได้และบริการทางสังคม ในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ ได้ให้ความสำคัญการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเร่งรัดการส่งออกและทดแทนสินค้านำเข้า มาตรการสำคัญ ได้แก่ โครงการเร่งรัดการผลิตพืชผลที่สู่ทางการตลาด จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการลงทุนเพื่อใช้ประโยชน์จากโครงการขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ให้สามารถเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้มากขึ้น เช่น การก่อสร้างระบบส่งน้ำชลประทาน ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออก ในด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้ให้ความสำคัญการรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพของประชาชน

ด้านการเกษตร เน้นมาตรการการเร่งรัดเพิ่มผลผลิตเกษตรเพื่อส่งออกและเพื่อสนองความต้องการภายในประเทศให้เพียงพอ โดยมีการจัดทำโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตสำหรับผลิตผลบางชนิด 6 ประเภท คือ ข้าวโพด ถั่วเหลือง หม่อน ไหม มะพร้าว กุ้ง และโค กระบือ นอกจากนี้ยังมีพืชอีกบางชนิดที่กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำเป็นโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิต เช่น โครงการฝ้าย ยาสูบ และกาแฟ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , 2515)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 – 2524)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อส่งออกและเพื่อการกระจายรายได้ตลอดจนการมีงานทำในส่วนภูมิภาค ขณะเดียวกันก็กำหนดมาตรการและปรับปรุงระบบการบริหารงานของรัฐเพื่อเร่งฟื้นฟูการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมที่กำลังซบเซา นอกจากนี้ยังมุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเน้นฐานะดุลการชำระเงินและการขาดดุลงบประมาณให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

ด้านการเกษตร การขยายตัวในด้านการผลิตพืชเท่าที่ผ่านมายังกระจายการผลิตไม่ได้เท่าที่ควร โครงสร้างการผลิตการเกษตรจะคงขึ้นอยู่กับพืชหลักเพียง 6 ชนิด ซึ่งมีความสำคัญเพิ่มขึ้นมากแล้วในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทดแทนและแย่งพื้นที่การผลิตในระหว่างพืชทั้ง 6 ชนิดด้วยตนเอง สินค้าเกษตรบางชนิดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นตลาดรองรับและสามารถพัฒนาการผลิตเป็นสินค้าออกที่สำคัญยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอ เป็นต้นว่าพืชน้ำมัน ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ ผักต่างๆ และเนื้อสัตว์ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและให้ความสำคัญแก่พืชเหล่านี้หรือพืชอื่น ที่มีช่องทางจะขยายตลาดได้มากขึ้น โดยในภาคเหนือ พืชที่ควรเร่งรัด ได้แก่ ฝ้าย ยาสูบ ถั่วเหลือง และถั่วต่างๆ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งเสริมให้ปลูกพืชไร่ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ฝ้าย ถั่ว และยาสูบ ภาคกลาง ส่งเสริมให้ปลูกข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่วต่างๆ ผักผลไม้ ภาคใต้ ส่งเสริมให้ปลูกปาล์มน้ำมัน กาแฟ ผลไม้ต่างๆ มะม่วงหิมพานต์และมะพร้าว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2520)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 – 2529)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เป็นแผนพัฒนาประเทศแนวใหม่ โดยมีลักษณะเป็นแผนที่ได้ยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผน เช่น พื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบท พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พื้นที่เมืองหลัก เป็นต้น เน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สร้างวินัยทางเศรษฐกิจ ปรับปรุงโครงสร้างการเกษตร โดยมุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแทนการขยายพื้นที่เพาะปลูก ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการส่งออก กระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค

ด้านการเกษตร ปรับโครงสร้างการผลิตโดยเปลี่ยนจาก “การเกษตรแบบขยายพื้นที่การเพาะปลูก” มาเป็น “การเพิ่มผลผลิตต่อพืชไร่” ของข้าว ยางพารา ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วเหลือง และฝ้ายเป็นพิเศษ เร่งส่งเสริมให้มีการกระจายปลูกพืชเศรษฐกิจหลักให้มากขึ้นเพื่อลดการเสี่ยงภัยของเกษตรกรจากภาวะผันผวนของระดับราคาผลผลิตและช่วยให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้มากขึ้นโดยคำนึงถึงสมรรถนะของดินในแต่ละพื้นที่และแนวโน้มของตลาดด้วย พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ข้าวโพด ผลไม้ อ้อย พืชผัก ยาสูบ ถั่วลิสงและถั่วเหลือง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2524)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 – 2534)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ พัฒนาฝีมือควบคู่ไปกับคุณภาพชีวิตให้มีความก้าวหน้า สงบสุขและเกิดความเป็นธรรมในสังคม เพิ่มการจ้างงานและฝึกอบรมแรงงานให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสนับสนุนองค์กรภูมิภาคและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เน้นการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคและขยายขอบเขตการพัฒนาชนบททั่วประเทศ โดยมุ่งแก้ปัญหาการผลิตทางการผลิต เพื่อให้มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคและมีรายได้เพิ่มขึ้น

ด้านการเกษตร มุ่งกระจายสัดส่วนของรายได้จากการพึ่งสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีปัญหาให้มีรายได้จากสินค้าและกิจกรรมอื่นมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงและมีโอกาสในการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนอย่างกว้างขวางขึ้น โดยเริ่มจากการกระจายการผลิตเพื่อขายในตลาดท้องถิ่นของเกษตรกรภายในประเทศเป็นหลักสำคัญ โดยการปรับปรุงระบบการปลูกพืช ได้แก่ การปลูกพืชอื่นแซมพืชหลัก เช่น การปลูกถั่วเหลืองแซมการปลูกฝ้าย การลดพื้นที่การปลูกพืชหลักเพื่อปลูกพืชอื่นๆ เช่น การลดพื้นที่ปลูกข้าวและพืชไร่เพื่อปลูกผักหลาย ๆ ชนิด เพื่อส่งตลาดใกล้เคียง การปลูกพืชอื่นก่อนและหลังพืชหลัก เช่น การปลูกถั่วต่าง ๆ ก่อนและหลังการทำนา การปรับปรุงระบบการเกษตร หรือระบบไร่นาสวนผสม โดยการปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงปศุสัตว์และการประมงร่วมกันในเชิงพาณิชย์ การปลูกสวนป่าไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ และสวนป่าไม้โตเร็ว เช่น กระถินเทพาและไม้โกกงาง เสริมในระบบดั้งเดิม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2530)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 – 2539)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในแต่ละสาขาให้เกิดความสมดุล ควบคู่ไปกับการกระจายรายได้และยกระดับรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนให้ความสำคัญกับกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านการเกษตร ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาด ด้วยการปรับระบบการเพาะปลูกและระบบไถนาเป็นแบบผสมผสานให้สาขาประมง ปศุสัตว์และป่าเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรมากขึ้น ปรับระบบส่งเสริมการเกษตรของทางราชการจากเดิมที่เน้นการส่งเสริมรายสินค้า ไปสู่การสนับสนุนและแนะนำให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตในไร่นาได้ด้วยตนเองมากขึ้น โดยรัฐให้บริการและสนับสนุนด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรตามควรแก่กรณี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2535)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544)

เป็นแผนพัฒนาปัจจุบันที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการตอบรับการเข้ามาร่วมสนับสนุนการพัฒนาของทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน มุ่งการเพิ่มบทบาทของภาครัฐเพื่อสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมและโอกาสในการพัฒนาชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น

ด้านการเกษตร มุ่งปรับโครงสร้างการเกษตรตามแนวทางเกษตรยั่งยืน ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานและวนเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงทางด้านรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีเขียว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2540)

จากนโยบายด้านการเกษตรของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 8 ฉบับที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (2520 – 2524) มีนโยบาย

มุ่งขยายการผลิตสาขาการเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อส่งออก โดยการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นสินค้าเกษตรที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นตลาดรองรับและสามารถพัฒนาการผลิตเป็นสินค้าออก ที่สำคัญยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอ ทางภาครัฐจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและให้ความสำคัญกับพืชชนิดนี้ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนบ้านปากน้ำได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว คือ ทางรัฐบาลได้จัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมาในปี พ.ศ.2528 และมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) คือ การปลูกข้าวเป็นการผลิตเพื่อการค้า (Commercial Economy) คือ การปลูกปาล์มน้ำมัน ในหมู่บ้านปากน้ำ

เมื่อหลักการของความทันสมัยอยู่ที่การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเครื่องจักรต่างๆ มาใช้ในการผลิตสิ่งของต่างๆ สิ่งที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภคไปสู่การผลิตเพื่อการค้า เปลี่ยนจากเทคนิคแบบดั้งเดิมง่ายๆ ไปสู่การประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การแยกกระบวนการผลิตออกจากหน่วยทางเครือญาติและการให้ค่าจ้างแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในระบบการผลิตแบบเดิม (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 229-230) ทำให้เกิดผลที่ตามมาคือ ระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกเดิมถูกแทนที่ด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการสมัยใหม่ ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนห่างกันมากขึ้นเพราะต่างต้องทำมาหากินเลี้ยงตัวมากขึ้น รวมทั้งค่านิยมในความสะดวกสบายทางเทคโนโลยี ชาวบ้านต้องการทรัพย์สินเงินทองมาสนับสนุนในด้านนี้จึงต้องทำงานมากไม่มีเวลาพบปะช่วยเหลืองานแก่ชุมชน

กรอบแนวคิดนวัตกรรม (Innovation)

นิยามและความหมายของนวัตกรรม

H.G Barnett (1959 : 7) ได้ให้ความหมายว่านวัตกรรมหมายถึงความคิด พฤติกรรมและหรือสิ่งของซึ่งเป็นผลผลิตของพฤติกรรม และเป็นสิ่งใหม่ในแง่ของคุณลักษณะและแตกต่างไปจากสิ่งที่เคยมีอยู่ ขบวนการนี้เป็นขบวนการทางจิตวิทยาเกี่ยวข้องกับการทำแทนของคุณลักษณะไม่ใช่จำนวนและไม่ใช่การเพิ่มหรือการลดปริมาณ ถึงแม้ว่าจะเป็นผลผลิตของความคิดและพฤติกรรมในลักษณะของรูปธรรมเป็นจำนวนใหญ่หรือเล็ก มากหรือน้อยกว่าสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่

Everett M. Roger, (1968 : 13) ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรมหมายถึงสิ่งใดๆ ที่คนจำนวนหนึ่งถือว่าเป็นใหม่ ส่วนใหญ่นวัตกรรมเป็นสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้ วัสดุ สิ่งของใหม่สำหรับสังคมหนึ่ง

งามพิศ สัตย์สงวน (2540 : 17) ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรมหมายถึงกระบวนการรับของใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ของใหม่นี้ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การเกษตร หรือการตลาด ส่วนของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม

จากความหมายของนวัตกรรมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่านวัตกรรมคือกระบวนการรับความคิด ความรู้ พฤติกรรม วัสดุและสิ่งของใหม่ในสังคมหรือชุมชน

ขั้นตอนการรับนวัตกรรม

Roger (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2529 : 97)) กล่าวถึงขั้นตอนการรับของใหม่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเกิดความตระหนัก (Awareness Stage) หมายถึงปัจเจกชนรับรู้เกี่ยวกับความรู้ใหม่ แต่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจได้
2. ขั้นให้ความสนใจ (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่ปัจเจกชนรู้สึกสนใจความคิดใหม่ ๆ นั้น และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม
3. ขั้นของการประเมินผล (Evaluation Stage) เป็นขั้นของการตัดสินใจหรือช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในการคิดว่าของใหม่นั้นดีแค่ไหน มีผลดี ผลเสียอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่
4. ขั้นของการทดลอง (Trial Stage) เป็นขั้นที่สำคัญ ที่ตัดสินใจลงไปแล้วจะพิจารณาทดลอง ถ้าได้ผลดีก็จะได้นำไปปฏิบัติจริง ๆ ต่อไป
5. ขั้นการยอมรับ (Adoption Stage) เป็นขั้นที่ปัจเจกชนยอมรับสิ่งใหม่และนำไปใช้

ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรม

Roger (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2529 : 98) ได้แบ่งปัจจัยการยอมรับนวัตกรรมไว้ 5 ปัจจัย ดังนี้

1. ต้นทุน (Cost) ราคาถูกหรือแพง เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่อย่างไรบ้างสิ่งใหม่ที่ราคาไม่สูงมักมักจะได้รับการยอมรับมากกว่าสิ่งใหม่ที่มีราคาสูง
2. ความยุ่งยากในการใช้ หมายถึง สิ่งใหม่นั้นมีกรรมวิธีในการใช้ยุ่งยากซับซ้อนเพียงใด ปัจเจกชนมักจะเลือกสิ่งใหม่ที่ไม่ยุ่งยากในการใช้มากนัก ถ้าหากมีความยุ่งยากในการใช้มากจะต้องอาศัยคนที่มีความรู้มาช่วยอธิบาย
3. ความเข้ากันได้ (Compatibility) หมายถึง สิ่งใหม่นั้นจะเข้ากันได้ดีกับค่านิยม หรือ ประสพการณ์และสภาพภูมิประเทศอย่างไรบ้าง
4. การมองเห็นประโยชน์ (Relative Advantage or Utility) หมายถึง ถ้าสิ่งใหม่ดีกว่าของเก่าในแง่ของผลผลิต ประสิทธิภาพ ต้นทุน ถ้าไร จะทำให้ยอมรับสิ่งใหม่นั้น
5. การติดต่อ (Communicability) หมายถึง สิ่งใหม่มีลักษณะของการที่สามารถติดต่อไปสู่บุคคลอื่นให้ทราบได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งสิ่งใหม่ที่ราคาไม่แพงมีโอกาสที่จะติดต่อและได้รับการยอมรับรวดเร็วกว่า

ประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรม

Roger (อ้างถึงในงามพิศ ลัดยศสงวน , 2540 : 17-18) แบ่งผู้รับของใหม่ ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ผู้รับนวัตกรรม (Innovators) เป็นพวกกระตือรือร้นที่จะทดลองความคิดใหม่ๆ กล้าเสี่ยงและเต็มใจรับผลของการกระทำนั้นๆ
2. ผู้รับรุ่นแรก (Early Adopters) เป็นพวกยอมรับของใหม่รุ่นแรกๆ มักจะเป็นชนชั้นนำในชุมชน เป็นพวกที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยกย่อง
3. ผู้รับพวกแรก (Early Majority) เป็นพวกที่ยอมรับของใหม่ก่อนสมาชิกกลุ่มอื่นๆ มักเป็นพวกหัวก้าวหน้าทำให้การรับของใหม่เป็นไปอย่างชอบธรรม แต่ไม่ใช่พวกผู้นำการเปลี่ยนแปลง
4. ผู้รับรุ่นหลัง (Late Majority) เป็นพวกที่รับของใหม่หลังสมาชิกกลุ่มอื่นๆ การรับของใหม่เกิดขึ้นจากความกดดันทางสังคมหรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

5. ผู้ส่งสัยนวัตกรรม (Laggards) เป็นพวกไม่ยอมรับนวัตกรรมสงสัยในของใหม่ๆ ทุกอย่าง เป็นพวกเกรงประเพณี เป็นพวกที่รับนวัตกรรมหลังสุด

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดนวัตกรรมมาศึกษากระบวนการรับของใหม่ๆ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่ต่างๆ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความคิด ความเชื่อและแบบแผนพฤติกรรมใหม่ๆ ในชุมชนปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ สาเหตุที่ชุมชนปากน้ำรับปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2512 บริษัทเจียร วานิช ได้นำปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เข้ามาปลูกในอำเภอ ปลายพระยา รวมทั้งเผยแพร่ให้ชาวบ้านในอำเภอปลายพระยาปลูกปาล์มน้ำมันกัน ตัวอย่างที่เห็น จากเกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันแล้วประสบความสำเร็จทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านปากน้ำบาง ส่วนมองว่าการปลูกปาล์มน้ำมันน่าจะให้ผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจมากกว่าการปลูกข้าวและการ ปลูกยางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจเดิม รวมทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านปากน้ำที่มีฝนตก ชุกตลอดทั้งปีเหมาะแก่การปลูกปาล์มน้ำมัน ทำให้ในปี พ.ศ. 2517 ชาวบ้านปากน้ำบางส่วนจึง เปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมาและ มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปากน้ำปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนมา ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจกัน ต่อมาเมื่อปาล์มน้ำมันให้ผลผลิตและส่งผลให้ชาวบ้านที่ปลูก ปาล์มน้ำมันมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเก่า ชาวบ้านบางส่วนที่ยังไม่ปลูกปาล์มน้ำมันก็เปลี่ยน มาปลูกปาล์มน้ำมันกัน ในปัจจุบันชาวบ้านปากน้ำปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจหลักและยอม รับว่าปาล์มน้ำมันสร้างรายได้หลักให้แก่ครอบครัว ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าสมัยที่ยังไม่ มีการปลูกปาล์มน้ำมันมาก จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนการยอมรับปาล์มน้ำมันซึ่งเป็น ของใหม่ของชาวบ้านปากน้ำในปัจจุบันอยู่ในขั้นที่ห้า คือ ขั้นการยอมรับ (Adoption Stage) เนื่อง จากของใหม่นั้นดีกว่าของเก่าในแง่ผลผลิต ประสิทธิภาพ ต้นทุนและกำไร รวมทั้งของใหม่นั้น เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และเข้าได้ดีกับค่านิยมและประสบการณ์ที่มีอยู่

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

นิยามและความหมาย

ธวัช ปุณโณทก (2530 : 350) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อหมายถึงการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติไม่สามารถที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัว

กัญญา จิตต์ธรรม (อ้างถึงในชัยวุฒิ พิชะกุล , 2539 : 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อหมายถึงสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกมาเป็นเวลาช้านาน และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดี ผลเสีย

The University of Chicago (อ้างถึงในชัยวุฒิ พิชะกุล , 2539 : 11 – 12) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ 2 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อที่เป็น Belief หมายถึงทัศนคติของบุคคลในการยอมรับนับถือสิ่งที่ได้รู้ไม่เห็น โดยไม่ต้องการเหตุผลว่าสิ่งที่เชื่อมีหลักฐานหรือไม่มีหลักฐาน
2. ความเชื่อที่เป็น Faith หมายถึงความเชื่อในเทพเจ้า วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิประเพณีต่างๆ ที่แสดงถึงความเคารพศรัทธาและจงรักภักดี

จากความหมายของความเชื่อที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าความเชื่อหมายถึงการยอมรับอันเกิดอยู่ภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม และมนุษย์ให้การยอมรับและให้ความเกรงกลัว

ประเภทของความเชื่อ

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2522 : 6) แบ่งความเชื่อออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อที่มงาย ไร้เหตุผล คือ ยังไม่ทราบเจตนา
2. ความเชื่อที่มีเจตนาแฝงอยู่ เพื่ออบรมสั่งสอนให้คนประพฤติดีอยู่ร่วมกับสังคมอย่างถูกต้องและเกิดสุขแก่ตัว

เสาวลักษณ์ อนันตศาสตร์ (อ้างถึงในภิญโญ จิตต์ธรรม , 2522 : 6) แบ่งความเชื่อออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดา (Belief) เช่น เชื่อว่ามีนรก สวรรค์ เทวดา เชื่อว่าฟ้าแดงจะถูกกึ่ง ฟ้ารุ่งจะถูกปลา เรื่องความฝัน ฯลฯ
2. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Super Tition)

ความเชื่อทั้ง 2 ประเภท ที่กล่าวมาข้างต้น แบ่งออกได้อีก 12 กลุ่ม คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
2. ความเชื่อที่เกี่ยวกับยากลางบ้าน
3. ความเชื่อโชคลาง
4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ ยาม นิมิต ฝัน
5. ความเชื่อทางไสยศาสตร์
6. ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนและสัตว์
7. ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา
8. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ
9. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี
10. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด
11. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ
12. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกในงานวิจัยของเอี่ยม ทองดี (2537 : 20) ได้กล่าวไว้ว่าในสังคมกสิกรรมมีความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทพเจ้าพืชพรรณธัญญาหารและเทพเจ้าดินน้ำ ลมไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งเชื่อว่าจะก่อให้เกิดอาหารอุดมสมบูรณ์ เกิดสวัสดิมงคลและความปลอดภัยมั่นคงแก่ชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งที่เกี่ยวข้อง สำหรับสังคมไทยเรื่องราวที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนาเป็นเรื่องราวที่ผูกพันกับวิถีชีวิตคนไทยมานานกว่าเรื่องราวด้านอื่นๆ จนกลายเป็นแบบแผนสำคัญในการสร้างพฤติกรรมของคนไทย ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก ในที่นี้จะกล่าวถึงความเชื่อในการเพาะปลูกที่เกี่ยวข้องเนื่องในการปลูกข้าว ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ เชื่อว่าข้าวมีเทพธิดาประจำอยู่ ซึ่งคนไทยเรียกว่าแม่โพสพ ใครปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบต่อข้าวก็จะทำให้เกิดความมั่งคั่ง มีความสุขสมบูรณ์ ใครปฏิบัติไม่ดีจะได้ผลตรงกันข้าม
2. ความเชื่อเกี่ยวกับผีตาแฮก เชื่อว่าเป็นผีเฝ้าไร่นา
3. ความเชื่อเรื่องผีตาปู่หรือผีปู่ตา เป็นผีประจำหมู่บ้านทำหน้าที่คอยพิทักษ์รักษามนุษย์สัตว์และพืชพันธุ์ธัญญาหารในหมู่บ้านให้ปลอดภัย
4. ความเชื่อเรื่องนางธรณีหรือแม่ธรณีเป็นเทพเจ้าแห่งพื้นดิน ก่อนจะไถนาหรือปลูกข้าวต้องบอกกล่าวขออนุญาตต่อนางเสียก่อน
5. ความเชื่อเรื่องวันที่เกี่ยวข้องกับการแรกดำนา
6. ความเชื่อเรื่องนาครประจำเดือน
7. ความเชื่อในการเก็บเกี่ยวและใช้ประโยชน์ข้าว

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม (Ritual)

นิยามและความหมาย

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536 : 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พิธีกรรมหมายถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามค่านิยม ทศนคติ ความคิดและความเชื่อ โดยเข้าใจว่าการกระทำอย่างนั้นย่อมมีผลตอบสนองทำให้คนได้รับประโยชน์ตามที่คาดหวังเอาไว้ ทำแล้วจิตใจเบิกบาน พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่เราสมมุติขึ้นเพื่อให้เกิดความสบายใจแก่ตัวเราเอง

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 207) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พิธีกรรมคือปฏิบัติการทางศาสนาที่สามารถลดความวุ่นวายหรือความไม่สบายใจของมนุษย์ลง นอกจากนี้ยังเป็นหลักประกันความสำเร็จในกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ด้วย เช่น การสวดอ้อนวอนขอพรและบูชาด้วยสิ่งต่างๆ นั้นมนุษย์หวังว่าภูติผีปิศาจหรือเทพเจ้าจะมาช่วยเหลือพิธีกรรมทำให้คนเกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันและช่วยให้สังคมคงอยู่ได้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532 : 61) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พิธีกรรม หมายถึง แบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์ หรือธรรมเนียมประเพณีให้กระทำและเพื่อให้มีความหวัง สังคมดั้งเดิมจึงมักจะถือว่าพิธีกรรมถ้าทำอย่างถูกต้องเคร่งครัดก็จะเป็นที่พอใจของเทพเจ้า ถ้าทำผิดพลาดหรือไม่ทำเบี่ยงเบนก็จะลงโทษ

จากความหมายของพิธีกรรมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าพิธีกรรมหมายถึงการกระทำอันเนื่องมาจากระบบความเชื่อต่างๆ ซึ่งมนุษย์ให้ความสนใจและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยมุ่งให้บรรลुวัตถุประสงค์ของผู้จัดพิธีกรรม เป็นการมุ่งทางด้านจิตใจ

กำเนิดของพิธีกรรม

ความเชื่อเป็นพื้นฐานของความคิดนำไปสู่พฤติกรรม เช่น ชาวนาเชื่อเรื่องแม่โพสพก็คิดวิธีทำให้แม่โพสพพึงพอใจโดยแสดงพฤติกรรมเช่นสรวงทำขวัญแม่โพสพ เพื่อให้แม่โพสพบันดาลให้ข้าวออกรวงงามดังต้องการ ความเชื่อจึงนำไปสู่พิธีกรรม (ประมวญ ดิลกสิน , 2521 : 109)

พิธีกรรมเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (กิ่งแก้ว อัดถากร , 2531 : 5) โดยมีความเชื่อเป็นพื้นฐาน พิธีกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ (ประมาญ ดิฉินตัน , 2521 : 141) นอกจากนี้พิธีกรรมยังเป็นเครื่องรวมจิตใจของคนในชุมชนเป็นกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครองและวัฒนธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พิธีกรรมกับระบบการผลิต

ความสัมพันธ์ระหว่างชนดิของพืชเศรษฐกิจกับการจัดระเบียบสังคม ในงานวิจัยของ เอี่ยม ทองดี (2538) ได้กล่าวถึงการทำนาไว้ดังนี้ การทำนาปลูกข้าวประกอบด้วยปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ แรงงาน ที่ดินหรือที่นา น้ำ ลมฟ้าอากาศ ทุนและการจัดการ ในการทำนาปลูกข้าวแบบดั้งเดิมของชาวนาไทยนั้นเป็นไปในรูปแบบการพึ่งพาตนเอง กล่าวคือ อาศัยทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน น้ำฝน ใช้แรงงานคนและสัตว์ เครื่องมือทำนาผลิตขึ้นใช้เองจากวัตถุดิบที่ได้ภายในชุมชน มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการผลิต ตลอดจนมีการประกอบพิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าว ซึ่งเป็นผลจากการผสมกลมกลืนของลัทธิความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิมกับศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ เช่น การนับถือผีตาแฮก การนับถือแถน การนับถือผีปู่ตาหรือผีตาปู่ การนับถือแม่โพสพ นางธรณี พระฤาษี การสู่ขวัญข้าว การแรกไถนา – คำนา การทำบุญคุ้มข้าวใหญ่ การทำบุญคูณลาน การสวดขอฝน การแสดงกตัญญูกตเวทิต่อข้าว เพื่อขอให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยคลอบคลำให้การเพาะปลูกดำเนินไปด้วยดี การประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนเป็นไปอย่างใกล้ชิด แต่หลังจากชาวนารับเอาวัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่แทนที่วัฒนธรรมข้าวพื้นบ้านแล้ว พิธีกรรม ความเชื่อที่มีอยู่เดิมจะถูกละเลิกไปหรือค่อยๆ ถูกละเลิกไป เป็นต้นว่า เมื่อมีองค์ความรู้เกี่ยวกับข้าวและการทำนา ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ทดลองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ องค์ความรู้คิดพื้นบ้านเกี่ยวกับข้าวและการทำนาจึงถูกละเลิกไป เมื่อมีการสร้างปัจจัยพื้นฐานในการทำนาขึ้น การคอยอ่อนนวยอบบูชาเทพเจ้าแห่งดินฟ้าอากาศเพื่อขอน้ำฝนก็ค่อย ๆ เลือนหายไป เมื่อมีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมดิน การนวด การขนส่ง การใช้แรงงานสัตว์จึงถูกละเลิกไป เมื่อมีการใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ ปุ๋ยเคมี การอ่อนนวยอบแม่โพสพเพื่อให้ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์จึงค่อย ๆ ถูกละเลิกไป นอกจากนี้พบว่าสิ่งที่สูญหายไปพร้อมกับวัฒนธรรมข้าวพื้นบ้าน คือ ระบบจิตใจที่เคยเป็นพื้นฐานรองรับวัฒนธรรมข้าวมาก่อนได้สูญหายไปด้วย การแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งเป็นวัฒนธรรม

ธรรมที่มีมาในหมู่บ้านแต่อดีตเป็นสิ่งที่ไม่นิยมปฏิบัติกันในปัจจุบัน การเอาแรงแลกเปลี่ยนแรงงานเกิดขึ้นน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับกรว่าจ้าง บริเวณบ้านเริ่มมีรั้วรอบขอบชิด มีประตูเข้าออกทางเดียวแทนการปล่อยโล่ง เปิดไถที่เคยเลี้ยงแบบปล่อยตามสบายๆ ก็ต้องสร้างแล้ว สร้างคอกขังวัดซึ่งเคยเป็นที่ชุมนุมของชาวบ้านก็ถูกปล่อยให้โคเคเดียวมากขึ้น ชาวบ้านจะเข้าวัดเฉพาะวันพระวันศีลเท่านั้น การเดินทางสวนกันมีเวลาพูดจาทักทายต่อกันน้อยลงเพราะนิยมใช้รถเป็นพาหนะมากกว่าการเดินเท้า ชาวบ้านมีเวลาพบปะกันน้อยมากเพราะต่างก็ต้องทำมาหากิน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนลดน้อยลง

ความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงชุมชนปากน้ำ

ชุมชนปากน้ำเป็นชุมชนที่มีอายุการตั้งถิ่นฐานและประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี แต่เพิ่งมีการรับเอาพืชเศรษฐกิจเข้าไปปลูกเมื่อประมาณ 14 ปี ที่ผ่านมา โดยก่อนหน้านี้ระบบการผลิตของชุมชนเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) ในลักษณะของการทำนาเป็นอาชีพหลักและมีการทำไร่เลื่อนลอยบ้าง รวมทั้งการปลูกพืชผลไม้ไว้ภายในบริเวณบ้าน การทำนาในอดีตอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษต่อกันมา แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานภายในครัวเรือนและการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ได้มีการนำพืชเศรษฐกิจชนิดแรกคือ ยางพารา เข้ามาปลูกในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ.2512 มีการนำปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เข้ามาปลูกในอำเภอปลายพระยา ในปี พ.ศ.2517 ชาวบ้านปากน้ำบางส่วนได้เปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมัน จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมา และมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ มีการนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกเดิม การเปลี่ยนแปลงการปลูกข้าวมาปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งเน้นระบบการผลิตแบบตัวใครตัวมัน แยกกระบวนการผลิตออกจากหน่วยทางเครือญาติ และการให้ค่าจ้างแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในระบบการผลิตแบบเดิม ส่งผลให้ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationships) เป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relationships) ต่อมาในปี พ.ศ.2530 ได้มีการจัดตั้ง “โครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคแบบครบวงจรในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ในหมู่บ้านปากน้ำ โดยมีการสร้างอ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำชลประทาน เพื่อส่งน้ำเข้ามาในที่นาของหมู่บ้านปากน้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านปากน้ำได้ทำนาปลูกข้าวเพื่อบริโภคกันเองในครัวเรือนแทน

การซื้อข้าวจากภายนอก (นิสิต อารยพิทักษ์และคณะ , 2538 : 27) ในปัจจุบันชาวบ้านปากน้ำปลุก ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจและปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งามพิศ สัตย์สงวน (2540) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคมไทยในชุมชน บ้านนา อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลของการศึกษาพบว่าในอดีตอาชีพหลักของชุมชน บ้านนา คือ การทำนา ชาวนาส่วนมากมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การทำนาจะทำนาคำอย่างเดียว ทำแค่ในปี มีการลงแขกช่วยเหลือกันในช่วงขั้นตอนการผลิตข้าวเพื่อบริโภคเกือบทุกขั้นตอน ความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อนบ้านและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน หลังจากที่ชาวนารับ นวัตกรรมทั้งทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุจากกระแสวัฒนธรรมภายนอก ทำให้วิถีการผลิตข้าวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการใช้เครื่องจักรในช่วงขั้นตอนต่างๆ ของการผลิตข้าวเกือบทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพราะ ขาดแรงงานคน การทำนาสมัยปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน ชาวนาส่วนใหญ่ยากจน ไม่มีทุนในการผลิต ต้องเช่าที่นาทำกิน ขายผลผลิตได้ในราคาต่ำ จากปัญหาเหล่านี้ทำให้ชาวนาจำนวนหนึ่ง ต้องตัดสินใจทิ้งอาชีพทำนาเพราะไม่สามารถทนสภาพการขาดทุนต่อไปได้ นอกจากนี้ทัศนคติในการทำนาของชาวนาเปลี่ยนแปลงไปมาก ในอดีตชาวนาภาคภูมิใจกับอาชีพทำนาเพราะได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่ในปัจจุบันชาวนาส่วนมากมีทัศนคติด้านลบกับอาชีพทำนา มองอาชีพทำนาว่าเป็นงานหนัก งานต่ำ หนี้ยอก ลำบาก ไม่คุ้มทุน มีแต่หนี้สิน ทั้งยังส่งทอดทัศนคติ ด้านลบในอาชีพทำนาให้กับลูกหลาน ต้องการให้ลูกหลานสบาย ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมที่มี รายได้ดีกว่าการทำนา

งามพิศ สัตย์สงวน (2541) ได้ศึกษาวัฒนธรรมข้าวในอเมริกา ผลของการศึกษาพบว่า ข้าวถูกนำมาปลูกในรัฐเวอร์จิเนีย ราวๆ ค.ศ.1647 แต่ข้าวไม่เคยเป็นพืชเศรษฐกิจของย่านนี้ ข้าว ในพืชเศรษฐกิจเริ่มขึ้นในรัฐคาโรไลนาเหนือ ต่อมาข้าวได้แพร่กระจายไปทั่วย่านฝั่งทะเลของรัฐ คาโรไลนาเหนือ จอเจียและฟลอริดา การผลิตข้าวของย่านนี้จบสิ้นลงหลังสงครามกลางเมืองเมื่อ ชาวนาสามารถปลูกพืชอื่นๆ ได้ดีกว่า ต่อมาข้าวได้แพร่กระจายไปยังหุบเขามิสซิสซิปปีใน หลุยเซียน่า จากนั้นกระจายต่อไปจนถึงเท็กซัสและข้าวได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของย่าน

บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลของหูลูเซียน่า เทือกซัส และดินแดนที่ราบที่อุดมสมบูรณ์ของหุบเขา มีพืชชนิดนี้ในอาร์คันซอร์

งามพิศ สัตย์สงวน (2541) ได้ศึกษาวัฒนธรรมข้าวในเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่า การทำนาในเวียดนามแบ่งเป็น 4 ช่วง คือ สมัยที่เวียดนามถูกฝรั่งเศสและญี่ปุ่นปกครอง สมัยเวียดนามใต้ สมัยโฮจิมินห์ซึ่งในสมัยนี้รัฐบาลโฮจิมินห์ได้ยึดที่ดินของชนชั้นร่ำรวยมาแบ่งให้ชนชั้นล่าง ทำให้ชาวนามีที่ดินเพิ่มขึ้น การทำนาเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ โดยชาวนาจะปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง และการทำนาในสมัยปัจจุบันซึ่งจะปลูกข้าวไว้พอกินตลอดปี

พจน์บุญ เจริญผิว (2535) ได้ศึกษาการปรับตัวด้านแรงงานและการใช้ที่ดินในภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตในชุมชนบ้านทุ่งหลวง ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผลของการศึกษาพบว่าระบบการผลิตในลักษณะของชุมชนแบบเดิมซึ่งเป็นการผลิตเพียงเพื่อยังชีพนั้นได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นการผลิตพืชเศรษฐกิจและการผลิตโดยรวมของประเทศที่เป็นผลมาจากนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก

พิสมัย พึ่งวิริยะ (2538) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในภาคกลาง อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ผลของการศึกษาพบว่าก่อนที่จะมีส่วนอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนา ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบการงานร่วมกัน แต่เมื่อส่วนอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่ ทำให้ลักษณะประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวที่เคยประกอบอาชีพทำนาร่วมกัน พ่อแม่ลูกก็มีแต่พ่อแม่เท่านั้นที่ยังประกอบอาชีพทำนา ส่วนลูกได้เปลี่ยนอาชีพเข้าไปทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้เวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวมีน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านก็มีน้อยลงเพราะต่างคนต่างต้องทำมาหากิน ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดค่านิยมทางวัตถุและความต้องการเลียนแบบความทันสมัยในเมือง นอกจากเป็นการเลียนแบบความทันสมัยตามสังคมเมืองแล้ว ยังใช้เป็นสิ่งโอ้อวดเพื่อแสดงให้คนอื่นเป็นถึงฐานะของตนอีกด้วย

นิติ กสិโกศล (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่บ้านภาคี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าลักษณะสภาพความเป็นอยู่แต่เดิมนั้นชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาด้วยการใช้แรงงานคนและสัตว์ แต่หลังจากมีการตัดถนนและการสร้างเขื่อนพระราม 6 และเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว ชาวบ้านได้หันมาใช้รถไถนา ปู๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2510-2520 ภายหลังจากที่รัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ทำให้เขตตำบลบางกะสี อำเภอบางปะอิน กลายเป็นเขตส่งเสริมอุตสาหกรรม เด็กหนุ่มสาวนิยมเข้ามาทำงานรับจ้างในโรงงานมากขึ้น แรงงานในภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง การลงแขกและการแลกเปลี่ยนแรงงานค่อยๆ หายไป กลายเป็นการจ้างแรงงานแทน การที่เด็กหนุ่มสาวนิยมเข้าทำงานในโรงงานทำให้มีอิสระมากขึ้น มีความห่างเหินจากครอบครัว ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง

วรพล พรหมกบุตร (2534) ได้เสนอประเด็นในอีกด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงชุมชนหมู่บ้านในชนบททุกวันนี้ว่า ถึงแม้จะยังมองเห็นการผลิตทางด้านเกษตรกรรมได้โดยทั่วไป แต่ก็มิได้มีสาระสำคัญของการผลิตแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม แบบยังชีพหรือเพื่อเลี้ยงตนเองเหมือนในอดีต การทำนา ทำสวนและปศุสัตว์ในปัจจุบันล้วนเป็นการผลิตเพื่อการตลาดซึ่งเกษตรกรต้องขายผลผลิตของตนเองเป็นสินค้า วิธีการผลิตก็มีความซับซ้อนทางเทคนิคมากขึ้น โค กระบือที่เลี้ยงไว้ใช้งานและคันไถที่ทำขึ้นเองในชุมชนถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรกลที่จะต้องจ้างหรือซื้อมาด้วยเงินตรา น้ำในธรรมชาติถูกจัดและควบคุมด้วยวิธีชลประทานควบคู่ไปกับการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ สารเคมีและยากำจัดศัตรูพืช เพื่อการผลิตในระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ เกิดระบบพ่อค้าคนกลางและโรงสีข้าวเพื่อรับซื้อผลผลิต แล้วนำออกจำหน่ายแสวงหากำไรในระบบตลาดซึ่งมีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ทางด้านสังคมเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านเปลี่ยนไป ปรากฏการณ์นี้สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมชนบทของไทย

วรรณัย พงศาชลากร (2538) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้งที่บ้านโคก อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าชาวบ้านโคกมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ข้าวปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงจะนำมาขาย แต่หลังจากการเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงปี 2500 ได้เกิดการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนนมาลัยแมน และการขยายตัวเป็นเมืองของตลาดอุ้อทอง ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บ้านโคกเพิ่มผลผลิตของตน เห็นได้จากการเพิ่มเนื้อที่การเพาะปลูกและการเปลี่ยนพันธุ์ข้าว จากพันธุ์พื้นเมืองเป็นพันธุ์ของกรมการข้าวหรือการส่งเสริมการเกษตร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้รูปแบบทาง

วัฒนธรรมหลายๆ ส่วนของลาวครั้งหายไป และมีการใช้วัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาในวิถีชีวิตของชาวบ้าน

บุญมา นครินทร์ (2515) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวชนบทไทย พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชนบทไทยค่อย ๆ เปลี่ยนไป กล่าวคือ สังคมชนบทไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งเดิมระบบความสัมพันธ์ทั้งในการผลิตและในด้านครอบครัวมีความใกล้ชิด ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ความสำคัญต่อหัวหน้าครอบครัว แต่ตัวอย่างเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีปัจจัยที่ช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประการแรกคือ ปัจจัยทางด้านความเจริญทางเทคโนโลยีซึ่งได้แก่ เครื่องทุนแรงใช้แทนแรงงานคนและสัตว์ ทำให้คนมีเวลาว่างพอที่จะไปหางานทำนอกบ้าน นอกจากนั้นระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ประเพณีการลงแขกก็ได้เปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานแทน ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการทดแทนบุญคุณได้ลดความสำคัญลง ประการที่สอง สถาบันครอบครัวไม่อาจสนองความต้องการของบุคคลในครอบครัวได้ ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องช่วยตนเอง ลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างเปลี่ยนไป เช่น อำนาจของพ่อในลักษณะ primary authority ลดลง สถานภาพของพ่อและแม่เป็นเพียงศูนย์รวมทางด้านจิตใจของสมาชิกในครอบครัวมากกว่า

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ (2530) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเขย บ้านไทยดำและบ้านไทยลาว ผลของการศึกษาพบว่าไม่ว่าจะเป็นชาวชนบททั่วไป หรือชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในระดับหมู่บ้านด้วยกันแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจพบว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป มีประเภทของเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น พืชที่ปลูกเปลี่ยนแปลงไปตามการขึ้นลงของราคา การเปลี่ยนแปลงอาชีพที่เกิดขึ้นมีหลายลักษณะ แต่เดิมมีอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว ก็ต้องหางานทำเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้นจะเห็นได้จากบุคคลหนึ่งมีหลายอาชีพ เช่น ทำไร่ป่อ รับจ้างเลี้ยงไหม พ่อค้าคนกลาง เป็นต้น

สนธิ สมักรการ (2515) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทยกับการผสมกลมกลืนของชนชาติพันธุ์พวนในหมู่บ้านบางกะพี้และบ้านเสา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผลของการ

ศึกษาพบว่า การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและตลาด การพัฒนาระบบการปกครอง ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอย่างอื่นแทนการทำนา เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม

สุขศรี กัลชาณพันธ์ (2538) ได้ศึกษาหน้าที่ทางสังคมของพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในบ้านดงทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผลของการศึกษาพบว่า หน้าที่ของพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจในระดับครอบครัว ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การรับนวัตกรรมทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุมีผลต่อการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวน้อยลง

สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ (2524) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชนบทในภาคกลางของประเทศไทย หลังจากสนธิสัญญาบาวริงในปี พ.ศ. 2398 พบว่าลักษณะความเป็นอยู่และสภาพเศรษฐกิจของชนบทในภาคกลางก่อนเปิดประเทศให้มีการค้าเสรีในปี พ.ศ. 2398 นั้นมีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง แต่ละครบครัวเป็นอิสระทางด้านเศรษฐกิจสามารถพึ่งตัวเองได้ แต่ภายหลังการเปิดประเทศให้มีการค้าเสรีเป็นต้นมา โครงสร้างเศรษฐกิจค่อยๆ เปลี่ยนไปจากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยเฉพาะการปลูกข้าวมีปริมาณเพิ่มขึ้นมีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกออกไปแต่เทคนิคการผลิตยังคงเป็นรูปแบบเดิม ระบบการค้าภายในหมู่บ้านยังขยายตัวมากขึ้น มีการใช้เงินอย่างแพร่หลาย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงได้ก่อให้เกิดชนชั้นทางเศรษฐกิจที่เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น นายทุนเงินกู้ เจ้าของที่ดิน พ่อค้าคนกลางและเจ้าของโรงสี นายทุนเหล่านี้จะเข้ามาเชื่อมโยงเศรษฐกิจหมู่บ้านกับตลาดโลก

ศตวรรษ อยู่อ่อน (2536) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านสันทรายขาว พบว่าเมื่อชาวบ้านทรายขาวได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบดั้งเดิมมาสู่เทคโนโลยีแบบแผนใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อให้ครอบครัวชาวนาบ้านสันทรายขาวที่เคยมีวิถีชีวิตอันเรียบง่ายในอดีตต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อความอยู่รอดในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจนั้น ชาวนาต้องเพิ่มภาระเงินทุนในการผลิต รวมทั้งเกิดความแตกต่างทางชนชั้นอย่างเห็นได้ชัด ผลกระทบทางศาสนานั้นกิจกรรมทางพุทธศาสนาไม่ได้เป็นสิ่งจำเป็นเช่นในอดีต เพราะสมาชิกครอบครัวชาวนาต้องทำงานแข่งกับเวลา จนไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมเช่นในอดีต ส่วนผลกระทบทางด้านครอบครัวนั้น เกิดค่านิยมการบริโภคแลกเปลี่ยนแบบตัวเมือง ครอบครัวจะมีขนาดเล็กลงเป็นครอบครัวเดี่ยวเกือบทั้งหมด ชาวนาเกิดการคาดหวังในวัตถุเงินตรา

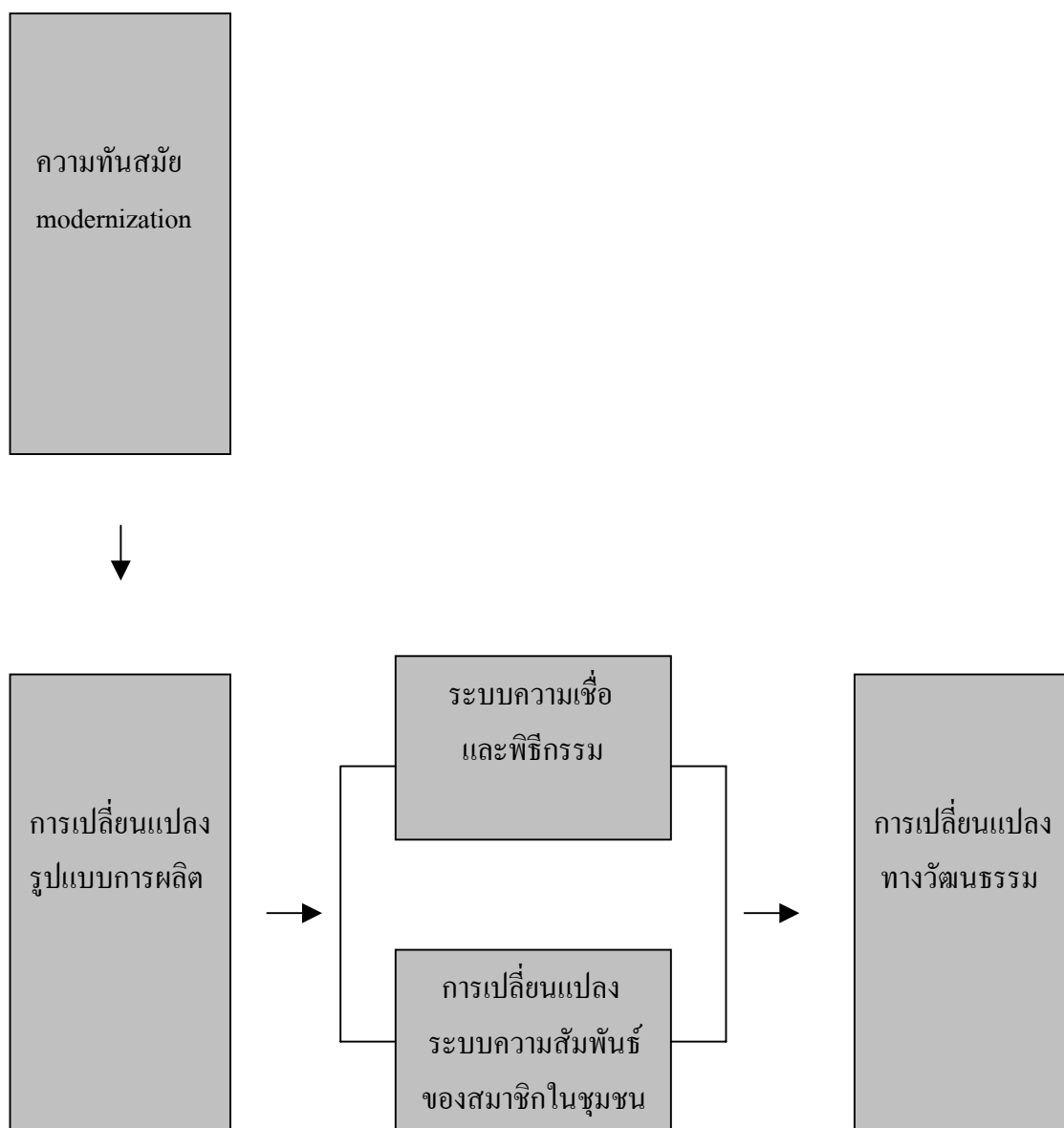
เอี่ยม ทองดี (2538) ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในบ้านหันและบ้านอัมพวัน จังหวัดขอนแก่น พบว่าการปลูกข้าวเป็นพฤติกรรมการทำงานที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบหรือปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน ทุนและการจัดการ ในการทำงานแบบดั้งเดิมของชาวนาไทยนั้นเป็นไปในรูปการพึ่งพาตนเอง กล่าวคือ อาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน น้ำฝน ใช้แรงงานคนและสัตว์ เครื่องมือทำนาผลิตขึ้นใช้เองจากวัตถุดิบที่ได้ภายในชุมชน มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการผลิต ตลอดจนมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อขอให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยคลี่คลายให้การปลูกข้าวดำเนินไปด้วยดี มีผลผลิตสูง นับตั้งแต่รัฐประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการผลิตข้าว ไม่ว่าจะเป็นการมีระบบชลประทาน การจ้างแรงงานมากขึ้น ในส่วนของทุนมีแนวโน้มของการใช้เครื่องผ่อนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรถไถนา เครื่องนวดข้าว ชาวนานิยมใช้ปุ๋ยเคมีเร่งผลผลิต ใช้ยาปราบศัตรูข้าวช่วยในการดูแลรักษา เมื่อโลกทัศน์และพฤติกรรมการปลูกข้าวเปลี่ยนแปลง จึงเป็นผลให้การจัดการรูปแบบของพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวลดน้อยลง เพราะถูกละเลยต่อการถือปฏิบัติ

William Klausner (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2530 : 9) ได้ศึกษานานองโคโน ซึ่งเป็นหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและเศรษฐกิจในหมู่บ้านดังกล่าว ในด้านเศรษฐกิจพบว่าระบบเศรษฐกิจแบบเงินสด (Cash Economy) ได้เข้าไปมีบทบาทแทนระบบเศรษฐกิจแบบการแลกเปลี่ยน (Barter Economy) สำหรับในด้านสังคมนั้นระบบครอบครัวแบบขยายได้เปลี่ยนแปลงไป พวกหนุ่มสาวเมื่อแต่งงานแล้วมักจะแยกเรือนอยู่ต่างหาก ไม่อยู่รวมกับพ่อแม่เหมือนแต่ก่อน ระบบการช่วยเหลือในหมู่บ้านเปลี่ยนไปเป็นแบบการจ้างแรงงานไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านด้วยกันหรือกับพระ ระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป คือ บทบาทของพ่อแม่มีลักษณะแบบประนีประนอม พ่อแม่ไม่มีอำนาจในการสั่งเหมือนแต่ก่อน ความสัมพันธ์กับสถาบันศาสนาได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างกับระยะเวลาของการบวช การช่วยเหลืองาน เป็นต้น ค่านิยมในการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป คือ พ่อแม่ส่งเสริมให้บุตรของตนมีการศึกษาสูงขึ้นกว่าเดิม ในด้านการเกษตรนั้น ได้มีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ทางการเกษตรมากขึ้น

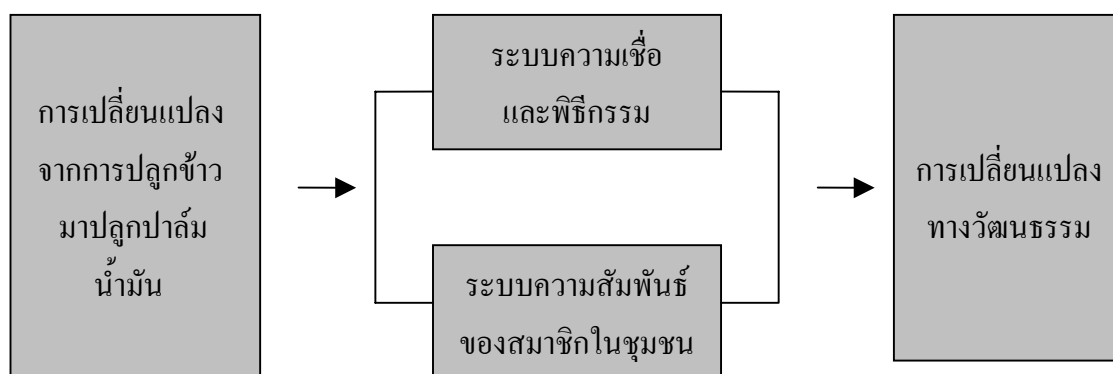
Kinghill (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข , 2530 : 10) ได้ศึกษาหมู่บ้านกู๋แดง จังหวัด เชียงใหม่ พบว่าผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นทั้งผู้นำในทางศาสนาและผู้นำชุมชนในเวลา เดียวกัน อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและการนำเอาวิธีการเกษตรสมัยใหม่มาใช้ ทำให้การ เปลี่ยนแปลงบางประการ เช่น ความแตกต่างในเรื่องเพศมีมากขึ้น ความต้องการแรงงานของพวก ที่มีฐานะดีเพิ่มมากขึ้นเพราะมีการซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่การเพาะปลูก แต่ในหมู่บ้านไม่มีแรงงาน เหลือพอที่จะตอบสนองความต้องการดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากเกิดการอพยพแรงงานออกจาก หมู่บ้านไปหาที่ทำกินแห่งใหม่

จากการรวบรวมข้อมูลจากทฤษฎีแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้ข้อสรุปว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการผลิต โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาวะความทันสมัยจะ มีผลทำให้ระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลให้รูปแบบ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย (ดูแผนภูมิประกอบ)

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตกับการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ ความเชื่อและพิธีกรรมของสมาชิกในชุมชน

ในกรณีของหมู่บ้านปากน้ำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองภายในชุมชน (subsistence Economy) มาเป็นการผลิตเพื่อการค้า (Commercial Economy) ในปี พ.ศ.2528 ด้วยการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ ควรจะส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อ พิธีกรรมและระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำด้วย (ดูแผนภูมิประกอบ)

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษา 2 วิธี คือ

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาจากการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Fieldwork) โดยใช้เทคนิควิจัยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีขั้นตอนในรายละเอียด ดังนี้การทำงานที่หมู่บ้าน เพื่อให้ทราบความเกี่ยวพันระหว่างพื้นที่ทางกายภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม แสดงให้เห็นเป็นเขตที่อยู่อาศัย เขตเกษตรกรรมและแหล่งน้ำที่สำคัญภายในหมู่บ้าน

2.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์มีความต่อเนื่องด้วยการเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น การเข้าร่วมในงานพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา การเข้าร่วมในการประชุมของชาวบ้านตลอดจนเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเกษตร เป็นต้น การกระทำดังกล่าวจะช่วยให้ได้ข้อมูลของลักษณะโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจตลอดจนรูปแบบการดำเนินชีวิตประเพณีและวัฒนธรรม

2.2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการนั้นเพื่อจะให้เกิดความเป็นกันเองกับชาวบ้าน การสนทนาจะเป็นการตั้งประเด็นที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ หัวหน้านิคมสหกรณ์อำเภอ ผู้จัดการสหกรณ์นิคมปากน้ำ เกษตรอำเภอเกษตรตำบล พัฒนาการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำเกษตรกรและผู้อาวุโสในหมู่บ้านโดยเลือกให้เป็นข้อมูลหลัก (Key Informants) รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน

2.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) โดยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าครัวเรือนที่เปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกปาล์มน้ำมัน ประมาณ 50 ครัวเรือน

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นชาวบ้านในหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอ ปลายพระยา จังหวัดกระบี่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่

1. หัวหน้านิคมสหกรณ์อ่าวลึก
2. ผู้จัดการสหกรณ์นิคมปากน้ำ
3. เกษตรอำเภอ
4. เกษตรตำบล
5. พัฒนาการ
6. ผู้ใหญ่บ้าน
7. ผู้นำเกษตรกร
8. ผู้อาวุโสในชุมชน
9. ชาวบ้านที่มีอาชีพปลูกข้าวมาก่อนเปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 50 ครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์ ที่จัดทำขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ ประกอบด้วย คำถามปลายเปิด-ปิด ทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลหมู่บ้าน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน
2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง

3. ข้อมูลเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง
 ข้องในการเพาะปลูกและการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว
 และชุมชน

4. ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกตารางการสังเกต
 พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมด้านการเพาะปลูก

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ได้จากวิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอข้อมูลจังหวัดกระบี่ จากฝ่ายข้อมูลและประเมินผลสำนักงานจังหวัดกระบี่,

ข้อมูลอำเภอปลายพระยา จากปลัดอำเภอปลายพระยา, ข้อมูลพื้นที่และการปกครอง ข้อมูลแบบ
 สอบถามพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.2542 (จปฐ.) และขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านจากผู้
 ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านปากน้ำ ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2542 ถึง วันที่ 29
 กุมภาพันธ์ 2542

2. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าไปสังเกต
 พฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างใกล้ชิด มีการพูดคุย พบปะและเข้าร่วม
 พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เช่น วันปากปีปากเดือน, วันเข้าพรรษา, วันสารทเดือนสิบ, งาน
 แต่งงาน, งานศพ, พิธีแรกปลูกข้าว, พิธีแรกปลูกปาล์ม, พิธีตั้งพ่อตาเจ้าที่ และเข้าร่วมกิจกรรมทาง
 การเกษตร เช่น การไปร่วมไถนา, คำนานา, การเก็บเกี่ยวข้าว, การปลูกปาล์ม, การเก็บเกี่ยวผลปาล์ม
 ซึ่งใช้เวลาเก็บข้อมูลในระยะสั้นเฉพาะช่วงที่มีปรากฏการณ์ทางสังคม โดยใช้ระยะเวลาในการ
 ศึกษา 5-7 วัน ในช่วงเดือนมีนาคม 2542 ถึง เดือนกรกฎาคม 2543

3. การสัมภาษณ์ เข้าไปพูดคุยเรื่องต่างๆ ไปก่อน เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข่าวเพื่อให้
 เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจในตัวผู้ศึกษา แล้วจึงตั้งคำถามที่ต้องการ การสัมภาษณ์จะ
 สัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าว
 (Key Informants) ตามแนวทางการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึก (in-depth interview) ทำการสัมภาษณ์
 2-3 ครั้ง ได้แก่ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวน 6 คน ได้แก่ หัวหน้านิคมสหกรณ์
 อ่าวลึก, ผู้จัดการสหกรณ์นิคมปากน้ำ, เกษตรอำเภอ, เกษตรตำบล, พัฒนาการ,และผู้ใหญ่บ้าน และ

การสัมภาษณ์ผู้นำเกษตรกร, ผู้อาวุโสในชุมชน, ชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 15 ครัวเรือน การเก็บข้อมูล ในช่วงนี้จะใช้เวลาประมาณ 1 ปี คือ เดือนเมษายน 2542 ถึง เดือนเมษายน 2543

4 การเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ เป็นการออกแบบสอบถามเชิงสำรวจเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำ การปลูกข้าวและเปลี่ยนแปลงเป็นปาล์มน้ำมันจำนวน 35 ครัวเรือน เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม ถึง วันที่ 30 มีนาคม

การเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลในเชิงคุณลักษณะ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการแบบ Member Check ซึ่งเป็น เทคนิคของการวิจัยในเชิงคุณลักษณะ โดยสามารถอธิบายวิธีการได้ดังนี้

1. การตรวจสอบคำพูดโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งจะนำเอาข้อความที่ได้ภายหลัง จากการสัมภาษณ์ มาให้ผู้ให้ข่าวตรวจสอบความถูกต้อง
2. การตรวจสอบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ (Trustworthiness) ซึ่งในกรณีนี้จะใช้ ต่อเมื่อเรื่องที่ทำการศึกษเป็นกรณีที่มีกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถ ใช้วิธีการอย่างแรกได้

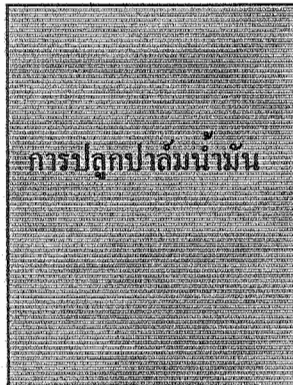
ซึ่งในการเก็บข้อมูลนี้ หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวแล้ว ก็จะนำเอาข้อความที่ได้ มาถอด แปลและเรียบเรียง จากนั้นจึงนำไปให้ผู้ให้ข่าวสำคัญตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อยืนยันข้อความดังกล่าวเป็นจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

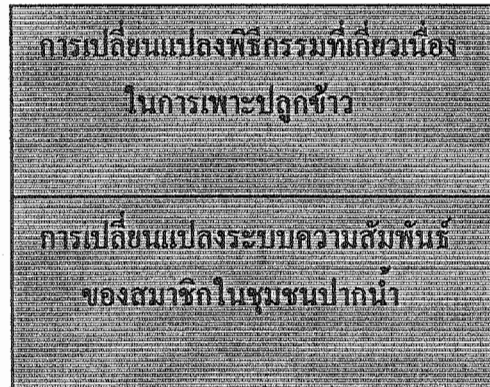
โดยหลังจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้มาทำ Content Analysis เพื่อแยก กลุ่มตัวแปร จากนั้นจึงจะประมวลข้อค้นพบเป็นหมวดหมู่ การนำเสนอจะนำเสนอในลักษณะการ พรรณาความ (Thick Description)

กรอบการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมุติฐานในการวิจัย

1. การปลูกป่าต้นน้ำจะทำให้พิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวในชุมชนลดน้อยลง
2. การปลูกป่าต้นน้ำจะทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิมากขึ้น

ตัวแปรในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การปลูกป่าต้นน้ำ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวและระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ

นิยามศัพท์

1. การปลูกปาล์มน้ำมัน หมายถึง การเพาะปลูกพืชเพื่อขายเป็นวัตถุดิบเพื่อการแปรรูปเป็นการผลิตเพื่อการค้า
2. พิธีกรรม หมายถึง การกระทำอันเนื่องมาจากระบบความเชื่อต่างๆ ซึ่งประชาชนให้ความสนใจและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พิธีกรรมในที่นี้หมายถึงพิธีกรรมในการเพาะปลูก
3. การเพาะปลูกข้าว หมายถึง การเพาะปลูกพืชเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน เป็นการผลิตเพื่อยังชีพ
4. ชุมชน หมายถึง ชาวบ้านปากน้ำซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของคนในละแวกเดียวกัน ตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีจุดมุ่งหมายที่ใช้ร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ อย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง ซึ่งอาจมีสถาบันหรือกลุ่มสมาชิกในชุมชนนั้นเองทำหน้าที่ต่างๆ ในลักษณะของการแบ่งงานกันทำ ทั้งนี้เพื่อเป็นแกนกลางในการชี้แนะสมาชิกให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของคนในชุมชนเดียวกัน มีการร่วมกิจกรรมในชุมชนต่างๆ อย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม
6. การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่ ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวปากน้ำที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก และความแตกต่างในระบบโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนบ้านปากน้ำก่อนและหลังการปลูกปาล์มน้ำมัน
7. ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นแบบทางการ ไม่ยึดความผูกพันส่วนตัว มุ่งประโยชน์บางอย่างมากกว่าความพอใจที่จะได้จากความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกันเฉพาะด้านของชีวิต
8. ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม และมนุษย์ให้การยอมรับและให้ความเกรงกลัว ความเชื่อในที่นี้หมายถึง ความเชื่อในการเพาะปลูก

9. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวปากน้ำที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเพาะปลูกและระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนก่อนและหลังการเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้า

10. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง ความแตกต่างในระบบโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนบ้านปากน้ำก่อนและหลังการเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้า

11. พืชยังชีพ หมายถึง ชนิดของพันธุ์พืชเพาะปลูกเพื่อการบริโภคโดยตรงหรืออาจนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ในการยังชีพ ในที่นี้คือ ข้าว

12. พืชเศรษฐกิจ หมายถึง ชนิดของพันธุ์พืชเพาะปลูกเพื่อขายเป็นวัตถุดิบเพื่อการแปรรูปในที่นี้คือ ปาล์มน้ำมัน

13. ระบบการผลิต หมายถึง ขั้นตอน วิธีการและกระบวนการในการผลิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก โดยเน้นศึกษาเปรียบเทียบระบบการผลิตเพื่อการยังชีพกับการผลิตเพื่อการค้า

บทที่ 3

บ้านปากน้ำ : การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสภาพทั่วไป

ชุมชนบ้านปากน้ำ ตั้งอยู่ในตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ ในบทนี้จะกล่าวถึงข้อมูลโดยสังเขปของจังหวัดกระบี่ อำเภอปลายพระยา และตำบลปลายพระยาตามลำดับ

จังหวัดกระบี่

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดีย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงแผ่นดินประมาณ 814 กิโลเมตร มีชายฝั่งยาว 166 กิโลเมตร มีเกาะใหญ่เกาะน้อย 148 เกาะ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,708.512 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,942,820 ไร่

กระบี่เป็นเมืองใหม่ที่เพิ่งเป็นชุมชนใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งนั้นพระยานครไให้พระปลัดเมืองยกกองออกมาตั้งที่บ้านปากส้ายเพื่อคล้องช้างป่าฝึกไว้ใช้งาน การยกกองออกไปคล้องช้างป่าในสมัยนั้นมีผู้คนติดตามกันไปมากและไปตั้งชุมชนอยู่กันนานเป็นปีๆ ปรากฏว่ามีชาวเมืองนครศรีธรรมราชออกมาอยู่กับกองคล้องช้างเป็นจำนวนมาก พระปลัดเมืองจึงขอตั้งเป็นเมืองปากส้าย มีการปกครองขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราช

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะแขวงเมืองปากส้ายขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า “เมืองกระบี่” เมื่อปี พ.ศ. 2415 ให้มีการปกครองขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราชเหมือนเดิม โดยมีหลวงเทพเสนาเป็นเจ้าเมืองกระบี่คนแรก จนถึงปี พ.ศ. 2418 จึงโปรดให้แยกเมืองกระบี่ออกจากการปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองขึ้นจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ

สถานที่ตั้งตัวเมืองกระบี่แต่แรกนั้นอยู่ที่ตำบลกระบี่ใหญ่ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าบ้านตลาดเก่า ซึ่งอยู่ห่างจากปากน้ำกระบี่ไม่สะดวกต่อการคมนาคมและค้าขาย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2443 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศวภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เมื่อครั้งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตได้พิจารณาเห็นว่าศาลากลางจังหวัดที่บ้านตลาดเก่านั้นไม่สะดวกต่อการคมนาคมเพราะสมัยนั้นต้องใช้เรือเป็นพาหนะ จึงให้พระยาอุตรกิจพิจารณา เจ้าเมืองกระบี่ในสมัยนั้นย้ายที่ตั้งตัวเมืองไปอยู่ตำบลปากน้ำซึ่งอยู่ใกล้ปากอ่าวเป็นร่องน้ำลึกเรือใหญ่สามารถเข้าเทียบท่าได้สะดวก

การที่จังหวัดนี้มีชื่อว่า “กระบี่” มีตำนานเล่าสืบต่อมาว่า ชาวบ้านได้ขุดพบมีดดาบโบราณใหญ่ในบริเวณที่ตั้งเมืองกระบี่ จึงนำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่ และต่อมาไม่นานก็ขุดพบมีดดาบโบราณเล่มเล็กอีกเล่มหนึ่ง รูปร่างคล้ายมีดดาบโบราณเล่มใหญ่จึงนำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่เช่นกัน เจ้าเมืองกระบี่เห็นว่าเป็นดาบโบราณสมควรเก็บไว้เป็นดาบคู่บ้านคู่เมืองเพื่อเป็นสิริมงคล แต่ขณะนั้นยังสร้างเมืองไม่เสร็จจึงได้นำดาบไปเก็บไว้ในถ้ำเขาขนานน้ำหน้าเมืองโดยวางไขว้กัน ซึ่งลักษณะการวางทำให้เป็นสัญลักษณ์ของตราประจำเมือง คือดาบไขว้ทาบอยู่บนภูเขาขนานน้ำ และบ้านที่ขุดพบดาบใหญ่ได้ตั้งชื่อว่า “บ้านกระบี่ใหญ่” บ้านที่ขุดพบดาบเล็กได้ตั้งชื่อว่า “บ้านกระบี่น้อย” ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกแขวงเมืองปกาไสขึ้นเมือง จึงทรงอาศัพนิตินี้ตั้งชื่อว่า “เมืองกระบี่”

อีกตำนานหนึ่งสันนิษฐานว่า คำว่า “กระบี่” อาจเรียกตามชื่อพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่มีมากในท้องถิ่น คือต้น “หลุมพี” เรียกชื่อว่า “บ้านหลุมพี” มีชาวมลายูและชาวจีนที่เข้ามาค้าขายได้เรียกเพี้ยนเป็น “กะ-ลู-ปี” หรือ “คอโลปี” ต่อมาได้ปรับเป็นสำเนียงไทยว่า “กระบี่”

จังหวัดกระบี่ในปัจจุบัน แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภออ่าวลึก อำเภอลองท่อม อำเภอเกาะลันตา อำเภอปลายพระยา อำเภอเขาพนม อำเภอลำทับและอำเภอเหนือคลอง มีตำบลรวม 53 ตำบล 372 หมู่บ้าน มีหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 51 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 9 แห่ง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 351,548 คน เป็นชาย 177,985 คน หญิง 173,563 คน (สำนักงานจังหวัดกระบี่, 2542 : 4)

จังหวัดกระบี่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่นๆ ดังนี้

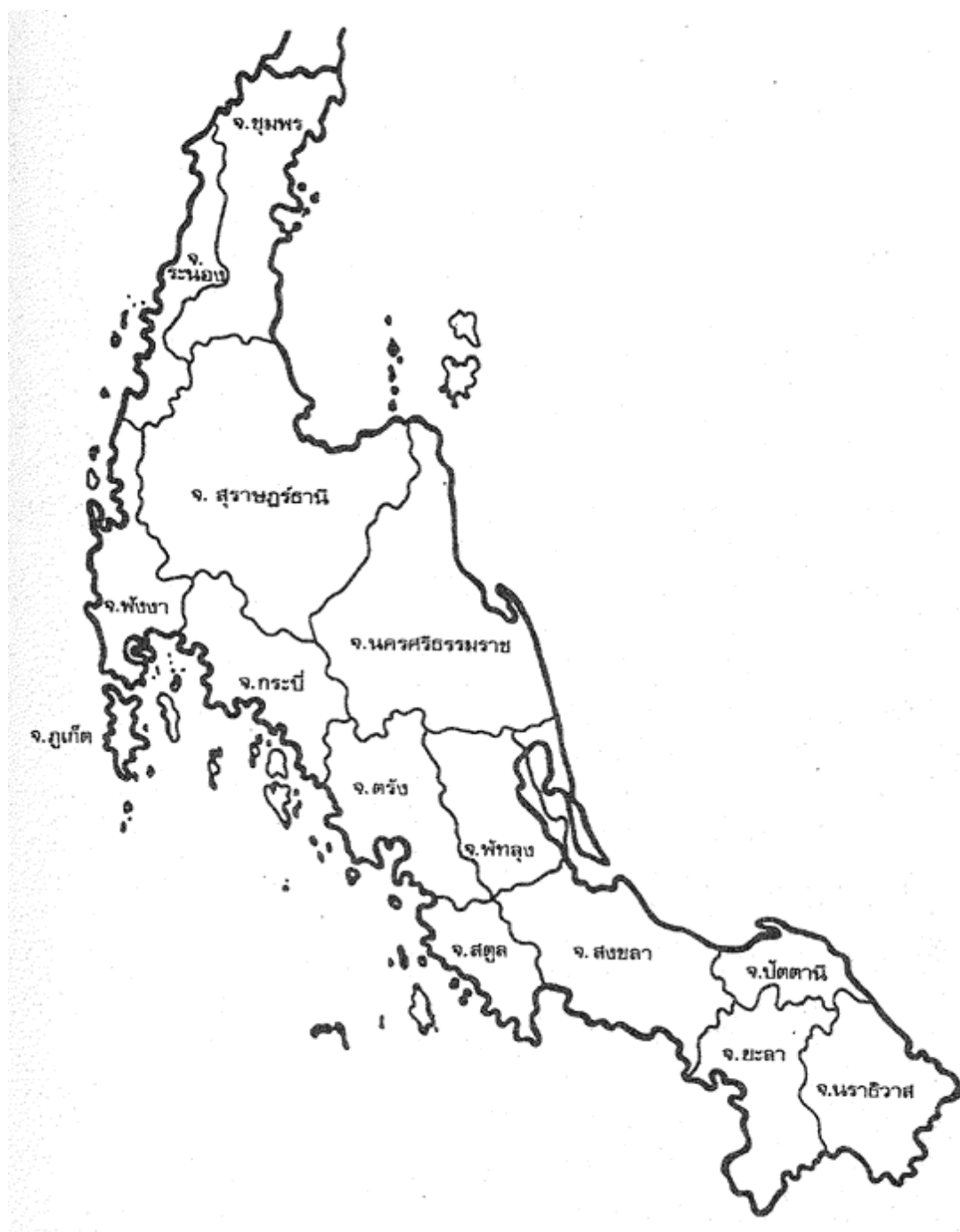
ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดพังงาและจังหวัดสุราษฎร์ธานีทางด้าน อำเภอปลายพระยาและอำเภอเขาพนม
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดตรังและทะเลอันดามันทางด้านอำเภอ เกาะลันตา อำเภอเมืองกระบี่และอำเภอเหนือคลอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรังทางด้าน อำเภอเขาพนม อำเภอคลองท่อมและอำเภอลำทับ
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดพังงาและทะเลอันดามันทางด้านอำเภอ อ่าวลึกและอำเภอเมืองกระบี่

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดกระบี่ทางตอนเหนือประกอบด้วยเทือกเขายาวทอดตัวไปในแนวเหนือใต้สลับกับสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน เทือกเขาที่สำคัญคือ เทือกเขาพนมเบญจา มีที่ราบชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตก บริเวณทางตอนใต้มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขากระจัดกระจายสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น ส่วนบริเวณทางตอนใต้สุดและตะวันตกเฉียงใต้มีสภาพพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นลอนลาดจนถึงค่อนข้างราบเรียบและมีภูเขาสูงๆ ต่ำๆ สลับกันไป บริเวณด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นชายฝั่งทะเลติดกับทะเลอันดามันยาวประมาณ 160 กิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ประมาณ 130 เกาะ และเป็นเกาะที่มีประชากรอาศัยอยู่เพียง 13 เกาะ สำหรับเกาะที่สำคัญ ได้แก่ เกาะลันตา เป็นที่ตั้งของอำเภอเกาะลันตา และเกาะพีพี ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามติดอันดับโลก

จังหวัดกระบี่อยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี ฤดูกาลมีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 2,568.5 มิลลิเมตร มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 18.2 องศาเซลเซียส ซึ่งต่ำสุด และ 39.1 องศาเซลเซียสอันเป็นอุณหภูมิสูงสุด

อาชีพที่สำคัญของจังหวัดกระบี่ คือ อาชีพด้านการเกษตร การทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุดของชาวกระบี่ มีการทำสวนยางพารากันในทุกอำเภอ มีเนื้อที่ปลูกยางพาราประมาณ 721,890 ไร่ สามารถผลิตยางพาราได้ 134,000 ตัน

การทำสวนปาล์มน้ำมัน ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ของภาคใต้ ซึ่งมีการริเริ่มปลูกเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันมีการทำสวนปาล์มน้ำมันทุกอำเภอของจังหวัดกระบี่ มีเนื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งสิ้น 586,279 ไร่ ให้ผลผลิต 89,000 ตัน มีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม 8 แห่ง คือ ที่อำเภอปลายพระยา อำเภออ่าวลึกและอำเภอเขาพนม

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงอาณาเขตของภาคใต้

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงอาณาเขตของจังหวัดกระบี่

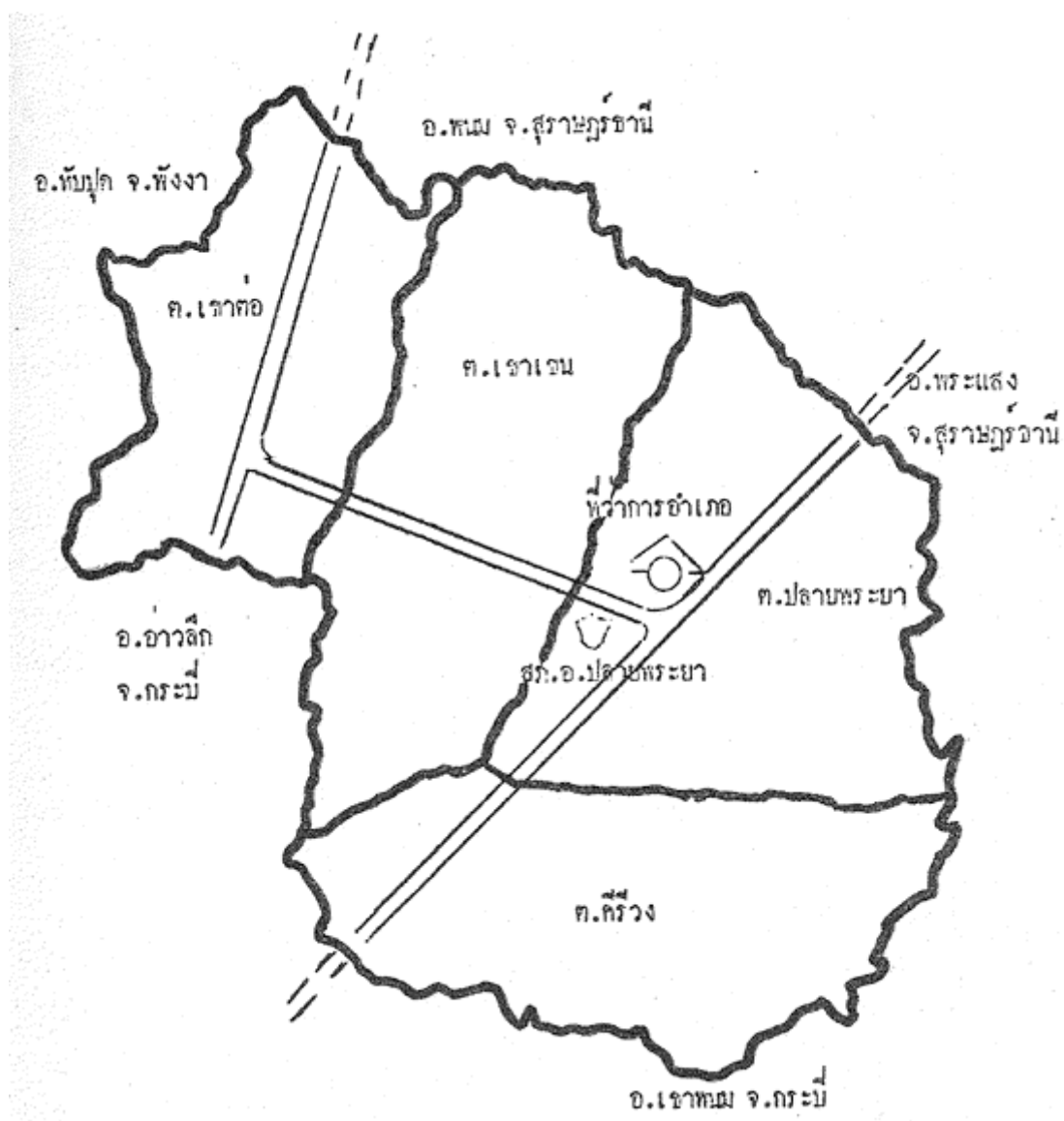
อำเภอปลายพระยา

อำเภอปลายพระยาดั้งอยู่ ณ หลักกิโลเมตรที่ 6+500 ถึงหลักกิโลเมตรที่ 31+450 ตามเส้นทางหลวงอ่าวลึก-พระแสง และจากหลักกิโลเมตรที่ 0+000 ถึงหลักกิโลเมตรที่ 48+161 ของเส้นทางหลวงเขาต่อ-พนม โดยอำเภอปลายพระยามีระยะห่างจากตัวจังหวัดกระบี่ประมาณ 70 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 473.87 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภออ่าวลึกจังหวัดกระบี่ และอำเภอทับปุดจังหวัดพังงา

ประวัติความเป็นมา

อำเภอปลายพระยาเดิมสมัยก่อนขึ้นอยู่ในเขตปกครองของอำเภอไทรบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสมัยนั้นเรียกว่า บ้านปากน้ำและบ้านเขาเขน ขึ้นอยู่กับตำบลลิป็น ทางราชการได้แยกบ้านปากน้ำกับบ้านเขาเขนตั้งเป็นตำบลปลายพระยาและตำบลเขาเขนแล้วได้ย้ายอำเภอไทรบุรีไปตั้งเป็นอำเภอพระแสงในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2478 ทางราชการได้เปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดและได้โอนตำบลปลายพระยาและตำบลเขาเขนให้ขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2516 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแบ่งท้องที่อำเภออ่าวลึกตั้งเป็นกิ่งอำเภอปลายพระยา มีเขตการปกครอง 3 ตำบล คือ ตำบลปลายพระยา ตำบลเขาเขนและตำบลเขาต่อ ต่อมาเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2520 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะให้เป็นอำเภอปลายพระยาและในวันที่ 2 กันยายน 2526 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแบ่งท้องที่ตำบลเขาเขนบางส่วนเป็นตำบลคีรีวง

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงอาณาเขตของอำเภอปลายพระยา

การคมนาคม

เส้นทางหลวงที่ตัดผ่านอำเภอปลายพระยาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4035 อ่าวลึก-พระแสง ซึ่งตัดจากอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ไปยังอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เส้นทางสายนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2518 มีระยะทางในเขตอำเภอปลายพระยาเป็นระยะทาง 48 กิโลเมตร และมีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4149 ปลายพระยา-เขาต่อ ใช้เชื่อมภายในอำเภอ โดยเริ่มจากตัวอำเภอปลายพระยาถึงจุดสูงสุดกลางตำบลเขาต่อ มีระยะทาง 16 กิโลเมตร เส้นทางสายนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2528 นอกจากนี้แล้วยังมีถนนลาดยางและถนนลูกรังที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านกับถนนทางหลวงและระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน

ในปัจจุบันพื้นที่ของอำเภอปลายพระยาเป็นเส้นทางผ่านของทางหลวงหมายเลข 44 สายกระบี่-ขนอม ตามแผนงานพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ (Southern Seaboard Development Program) ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินงานก่อสร้างและจะสิ้นสุดโครงการในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเมื่อก่อสร้างทางสายนี้เสร็จเรียบร้อยแล้วจะทำให้เกิดการเดินทางจาก จังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียงไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้สะดวกรวดเร็วขึ้นมาก

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอปลายพระยา เป็นพื้นที่ราบมีภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนอยู่จำนวนมาก พื้นที่ของอำเภอถูกขนาบด้วยเทือกเขาและเป็นเขตติดต่อระหว่างอำเภอ จังหวัดใกล้เคียงเกือบทุกด้าน โดยด้านทิศเหนือมีเทือกเขาเขียวเป็นเขตติดต่อกับอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านทิศตะวันออกมีเทือกเขาพนมเบญจาเป็นเขตติดต่อกับอำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ด้านทิศตะวันตกมีเทือกเขาต่อเป็นเขตติดต่อกับอำเภอบ้านปึก จังหวัดพังงาและอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ในอำเภอปลายพระยาเป็นพื้นที่ที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์มาก จึงเคยเป็นพื้นที่ที่มีพันธุ์ไม้มีค่านานาชนิด แต่ในปัจจุบันมีการบุกรุกแผ้วถางเพื่อจับจองเป็นที่ทำกิน การสัมปทานป่าไม้และการสัมปทานป่าเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันของบริษัทเอกชนทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเป็นจำนวนมาก

ในอำเภอลายพระยามีเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นเนื้อที่ประมาณ 8,3750 ไร่ และเป็นที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองพระยา ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าที่หายาก รวมทั้งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร มีเนื้อที่ทั้งหมด 89,000 ไร่

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอลายพระยา ได้แก่ คลองอิปัน ซึ่งมีต้นน้ำเกิดบริเวณเทือกเขาพนมเบญจาในเขตอำเภอลายพระยา จังหวัดกระบี่ มีความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร ความกว้างเฉลี่ย 12 เมตร และคลองพันโตนซึ่งมีต้นน้ำเกิดบริเวณภูเขาทองในอำเภอลายพระยา มีความยาวประมาณ 50 กิโลเมตร ความกว้างเฉลี่ยประมาณ 10 เมตร โดยคลองอิปันและคลองพันโตนจะไหลไปบรรจบกันที่บริเวณบ้านปากน้ำ ตำบลลายพระยา อำเภอลายพระยา และไหลไปลงแม่น้ำตาปีที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 4 คลองอิปัน

นอกจากลำนํ้าธรรมชาติแล้ว ยังมีอ่างเก็บนํ้าซึ่งเกิดจากโครงการพระราชดำริอีก 2 แห่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บกักนํ้า รักษาระดับนํ้าใต้ดินและเพื่อการเกษตร คือ อ่างเก็บนํ้าคลองหยา ซึ่งดำเนินการก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2534 ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลปลายพระยา สามารถเก็บกักนํ้าได้ 3.20 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ 1, 3 และ 8 ตำบลปลายพระยา และอ่างเก็บนํ้าห้วยลึก ซึ่งดำเนินการก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2536 ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเขาเขน สามารถเก็บกักนํ้าได้ 2.45 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งนํ้าเข้ามาใช้ในการทำประปาของการประปาส่วนภูมิภาคโดยมีพื้นที่ใช้นํ้า คือ หมู่ที่ 5 และ 6 ตำบลปลายพระยา จำนวนประมาณ 400 ครัวเรือน

ลักษณะภูมิอากาศ

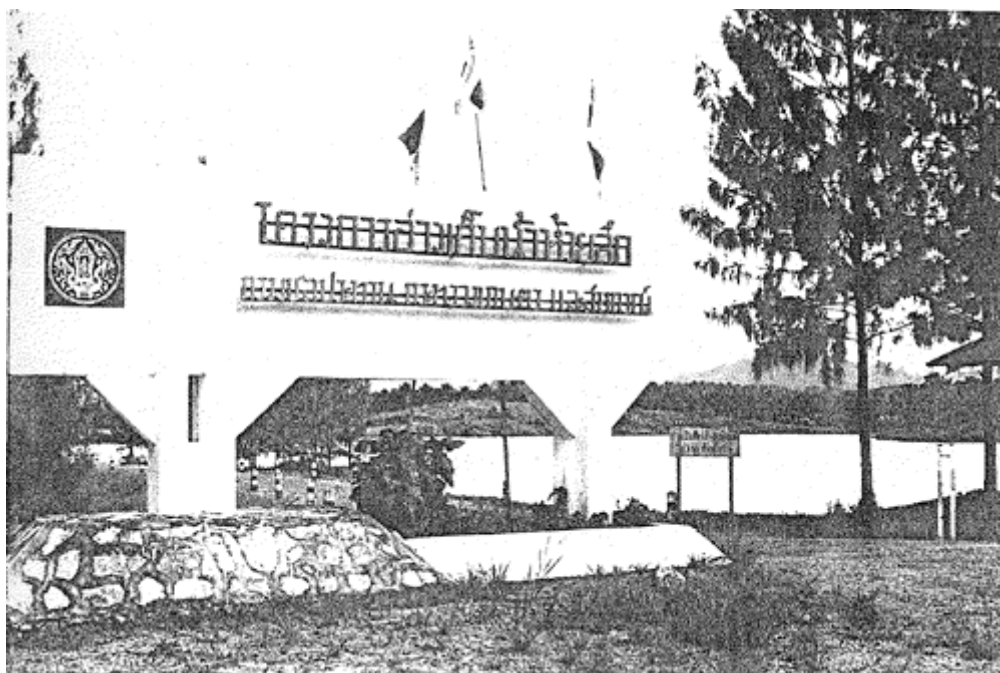
ลักษณะภูมิอากาศของอำเภอปลายพระยา มีลักษณะเช่นเดียวกับอากาศในภาคใต้โดยทั่ว ๆ ไป คือ มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี เพราะมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่าน ดังนั้นจึงมีเพียง 2 ฤดูเท่านั้น คือฤดูฝนและฤดูร้อน โดยเฉพาะฝนจะตกชุกในระหว่างเดือนมิถุนายน-ตุลาคม ฤดูร้อนเริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ฤดูฝนเริ่มจากเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม มีปริมาณนํ้าฝนโดยเฉลี่ย 2568.5 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิเฉลี่ย 16.9-37.3 องศาเซลเซียส

เศรษฐกิจ

ในอดีตนั้นชาวบ้านในอำเภอปลายพระยามีอาชีพทำนา ทำไร่และทำสวนผลไม้ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมชาวนา มีเทคนิคการผลิตแบบง่าย ๆ การปลูกข้าวเป็นการทำนาปีโดยอาศัยนํ้าฝนตามธรรมชาติ การตกกล้า ดำนา เกี่ยวข้าวจนถึงนวดข้าวส่วนใหญ่จะใช้แรงงานคน นอกจากนี้ยังมีแรงงานจากสัตว์ที่สำคัญ คือ ควาย ซึ่งใช้สำหรับไถนา ในการปักดำและเกี่ยวแต่ก่อนจะใช้วิธีการ “ซอ” ซึ่งก็คือการลงแขกเกี่ยวข้าวในภาคกลางนั่นเอง ถือเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานภายในชุมชน โดยผู้ที่เป็นเจ้าของนาที่จะทำการปักดำหรือเกี่ยวเกี่ยวจะไปบอกตามกลุ่มเพื่อนบ้านหรือเครือญาติของตนให้ส่งคนมาช่วย ฝ่ายเจ้าภาพจะจัดหาอาหารกลางวันมาเลี้ยงบรรดาผู้มาช่วยงาน และต่อไปเขาก็ต้องจัดส่งคนในครัวเรือนซึ่งอาจรวมทั้งตัวของเขาเองไปช่วยงานในการปักดำและเกี่ยวเกี่ยวให้กับสมาชิกกลุ่มแรงงานที่มาช่วย

ภาพที่ 5-6 อ่างเก็บน้ำคลองหยา

ภาพที่ 7-8 อ่างเก็บน้ำห้วยลึก

เหลือคน ผลผลิตที่ได้จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน ผลผลิตส่วนเกินที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย

ต่อมาเมื่อมีการนำยางพาราและปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกในอำเภอปลายพระยา ชาวบ้านจึงหันมาปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ปัจจุบันอำเภอปลายพระยามีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันรวมทั้งสิ้น 107,767 ไร่ และพื้นที่ปลูกยางรวมทั้งสิ้น 38,391 ไร่ การทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันจะทำการตลอดทั้งปี ปาล์มน้ำมันจะเก็บเกี่ยวผลผลิตทุก 15 วัน เมื่อได้ผลผลิตจะนำไปขายให้กับโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มหรือบริษัทที่รับซื้อผลปาล์มสด หรือขายให้กับสหกรณ์นิคม โดยเฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นิคมจะได้รับเงินปันผลเมื่อสิ้นปีด้วย ซึ่งผลปาล์มสดมีราคากิโลกรัมละ 2.00-4.00 บาท โดยเกษตรกรจะได้ผลผลิตเฉลี่ย 3,014 กิโลกรัม ต่อไร่ต่อปี

แรงงานที่ใช้ในการทำสวนปาล์มน้ำมันจะใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยใช้แรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง ค่าจ้างในการเก็บเกี่ยวผลปาล์มน้ำมันจะคิดค่าจ้างตามปริมาณน้ำหนักของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ ซึ่งน้ำหนักผลปาล์มน้ำมัน 1 ตัน ต่อค่าจ้าง 200 บาท

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมากรองลงมาจากปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรจะขายน้ำยางหรือทำยางแผ่นนำไปขายให้กับกองทุนสงเคราะห์สวนยางหรือพ่อค้าคนกลางที่ตั้งร้านรับซื้อยางพาราอยู่ในตลาด ยางแผ่นที่ได้จะต้องผ่านขั้นตอนการกรีดแล้วนำน้ำยางที่รวบรวมได้มาทำเป็นแผ่นยาง ตากแดดให้แผ่นยางแห้ง มีความชื้นน้อยที่สุดจึงนำไปขาย ราคากิโลกรัมละ 20-25 บาท โดยเกษตรกรจะได้ผลผลิตเฉลี่ย 405 กิโลกรัม ต่อไร่ ต่อปี

แรงงานที่ใช้ในการทำสวนยางพาราก็เช่นเดียวกับการทำสวนปาล์มน้ำมัน คือ มีทั้งการใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง แรงงานจ้างที่ใช้ คือ การว่าจ้างแรงงานมากรีดยาง โดยถูกจ้างจะกรีดยางและทำแผ่นยางทุกวัน ยกเว้นในวันที่ครบรอบจะต้องหยุดพักหน้ายางและวันที่ฝนตกซึ่งไม่สามารถกรีดยางได้ ยางพาราสามารถกรีดได้เกือบทั้งปี ยกเว้นในเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคมและเมษายน ซึ่งเป็นช่วงที่ยางพาราผลัดใบ ผลผลิตที่ได้จะแบ่งกันโดยเจ้าของสวนจะได้ร้อยละ 60 และลูกจ้างจะได้ร้อยละ 40

นอกจากว่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ยังต้องจ้างแรงงานในการปราบวัชพืชในพืชและใส่ปุ๋ยบำรุงดินอีกด้วย แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อพยพมาจากภาคอีสาน

ในปี พ.ศ. 2512 และ 2514 พื้นที่ว่างเปล่าบางส่วนในเขตอำเภออ่าวลึกและอำเภอปลายพระยา ได้รับการจัดสรรให้เป็นที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และในปี พ.ศ. 2515 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้จัดตั้งสหกรณ์นิคมอ่าวลึกขึ้นในอำเภอปลายพระยา เป็นหน่วยงานของรัฐ มีเจ้าหน้าที่เป็นข้าราชการมาประจำอยู่ และคอยดูแลเรื่องจัดสรรที่ดินและทำการคัดเลือกราษฎรที่มีฐานะยากจน เข้าทำกินในที่ดินที่ได้รับการจัดสรรตามพระบัญญัติที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 ราษฎรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินได้รวมตัวกันก่อตั้งสหกรณ์ขึ้นมา โดยให้ชื่อว่า สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จำกัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 มีการก่อตั้งสหกรณ์เพิ่มขึ้นอีก คือ สหกรณ์นิคมปลายพระยา จำกัด และในปี พ.ศ. 2528 ได้ก่อตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำ จำกัด โดยสหกรณ์นิคม จำกัด ทั้ง 3 สหกรณ์ อยู่ในความดูแลของสหกรณ์นิคมอ่าวลึกซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ และต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “นิคมสหกรณ์อ่าวลึก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรที่ดินให้กับราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่พอทำกิน โดยส่งเสริมให้สมาชิกปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชหลัก และนิคมสหกรณ์ดำเนินการจัดหาสินเชื่อให้สมาชิก รวมทั้งรวบรวมผลผลิตของสมาชิกจัดจำหน่ายให้มีอำนาจต่อรองทางการตลาดหรือทำการแปรรูปผลผลิตในปัจจุบันนิคมสหกรณ์ได้จัดสรรที่ทำกินไปแล้วประมาณ 140,000 ไร่ มีสมาชิกจำนวน 3,604 ครอบครัว

นอกจากการทำสวนปาล์มน้ำมันและสวนยางพาราเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านแล้ว ยังมี การปลูกพืชจำพวกไม้ผล เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลำไย ส่วนมากจะเป็นการปลูกเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย

ภายในอำเภอปลายพระยายังมีการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ หลายชนิด ส่วนใหญ่จะทำเป็นอาชีพเสริม สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันมาก ได้แก่ สุกร ไก่ เป็ด สำหรับโค กระบือ มีการเลี้ยงกันน้อย การเลี้ยงสุกรส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบขังคอกให้กินอาหารสำเร็จรูปและให้กินเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือน พันธุ์สุกรที่เลี้ยงส่วนมากเป็นพันธุ์ลาจไวท์ การเลี้ยงเป็ด ไก่ ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง โดยจะปล่อยให้ไก่หากินเอง มีการให้ปลายข้าว รำข้าวเป็นอาหารเสริมบ้าง การเลี้ยงเป็ด ไก่ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้บริโภคภายในครัวเรือน มีบางส่วนที่เลี้ยงไว้เพื่อขายเป็นรายได้เสริม ส่วนโค กระบือ ชาวบ้านจะเลี้ยงไว้ในทุ่งนาและบริเวณที่สาธารณะของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อใช้งานและขายให้แก่พ่อค้า

นอกจากนี้ประชาชนภายในอำเภอปลายพระยาบางส่วนมีอาชีพค้าขายซึ่งในบริเวณตลาด อำเภอปลายพระยาเป็นบริเวณที่มีร้านค้าเปิดขายสินค้าเกือบทุกประเภท อาทิ ร้านขายจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านเสื้อผ้า ร้านถ่ายรูป ร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านเสริมสวยและตลาดสดซึ่ง

ขายอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ กุ้ง หอย ปู ปลา ผัก ผลไม้ ส่วนร้านค้าที่กระจายอยู่ตามหมู่บ้านเป็นร้านขายของชำเสียเป็นส่วนใหญ่

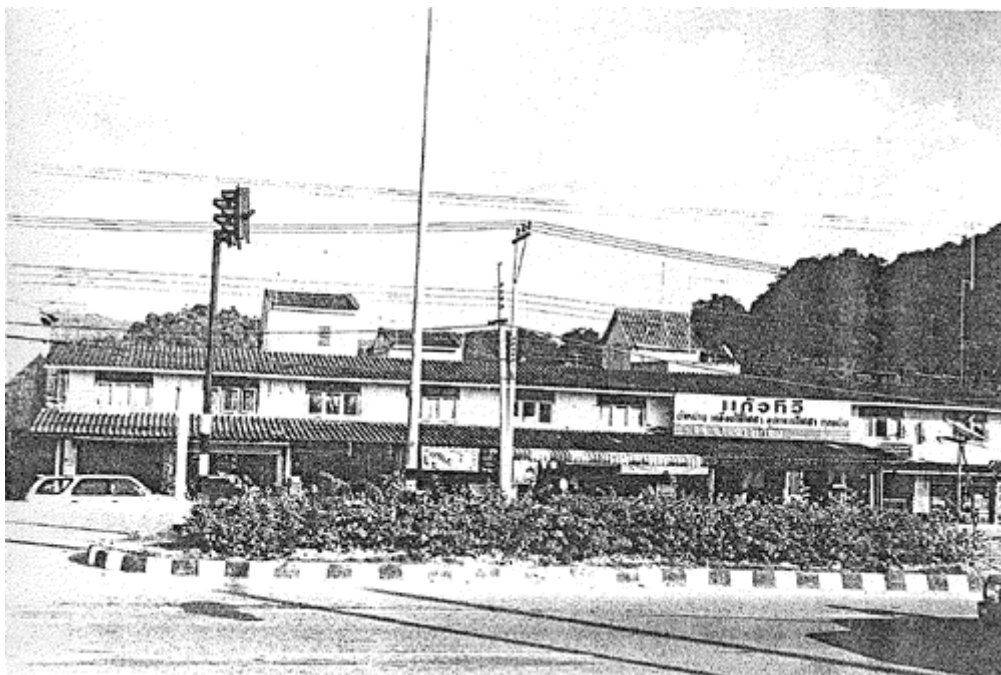
ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่พอทำกินก็จะรับจ้างทำงานก่อสร้าง รับจ้างทำงานตามสวนปาล์มน้ำมัน สวนยางพาราและสวนกาแฟ หรือขับรถสองแถวรับจ้างและขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง โดยมีรายได้ประมาณวันละ 200-300 บาท ส่วนอาชีพรับราชการนั้นคนในท้องถิ่นจะมีอาชีพเป็นครูเสียเป็นส่วนใหญ่ที่เป็นข้าราชการประเภทอื่นมีน้อย ถ้าดูจากรายได้เฉลี่ยของประชาชนในอำเภอปลายพระยาก็นับว่าประชาชนในอำเภอปลายพระยามีรายได้เฉลี่ยต่ำอยู่ คือมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 18,000 บาท ต่อคน ต่อปี

การปกครอง

อำเภอปลายพระยาขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของจังหวัดกระบี่ มีนายอำเภอคนแรก คือ นายกระจำ เพชรกุล ดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ.2520 ปัจจุบันมีนายดำรงค์ ดวงแข ดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอ โดยอำเภอปลายพระยาได้แบ่งการปกครองออกเป็น 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลปลายพระยา 3 หมู่บ้าน ตำบลเขาเขมิ 6 หมู่บ้าน ตำบลเขาต่อมี 7 หมู่บ้าน ตำบลคีรีวงมี 6 หมู่บ้าน ภายในตำบลมีกำนันซึ่งได้จากการเลือกตั้งของประชาชนภายในตำบลนั้นๆ ทำหน้าที่ปกครองดูแลประชาชนภายในตำบล ภายในตำบลยังมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่งซึ่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ที่ได้รับเลือกจากประชาชน ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) มีคณะกรรมการบริหาร โดยมีกำนันเป็นประธานกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง เลขาธิการ กรรมการบริหารและกรรมการบริหารที่ได้รับเลือกจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ภายในอำเภอปลายพระยามีการปกครองท้องถิ่นอีก 1 หน่วย คือ เทศบาลปลายพระยา ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยที่ยกฐานะสุขาภิบาลให้เป็นเทศบาลตำบล เขตเทศบาลปลายพระยาครอบคลุมบริเวณหมู่ที่ 1,5,6,7 และ 9 ที่อยู่ในรัศมี 12.5 ตารางกิโลเมตรจากศูนย์กลางตำบล โดยมีนายสุพจน์ บุญยัง เป็นนายกเทศมนตรี ส่วนสมาชิกสภาเทศบาลได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตเทศบาล โดยคณะกรรมการสภาเทศบาลมีหน้าที่ทำการปกครองท้องถิ่น บริการด้านสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล ปัจจุบันอำเภอปลายพระยามีประชากรทั้งหมด 28,635 คน เป็นชาย 14,347 คน หญิง 14,288 คน

ในอำเภอปลายพระยามีสถานีตำรวจภูธรอำเภอปลายพระยา ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอ มีหน้าที่ดูแลความสงบสุขของประชาชนในเขตท้องที่อำเภอปลายพระยา ปัจจุบันมี พ.ต.อ.ชูศักดิ์ บัณทวงศ์ เป็นผู้กำกับ หัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอปลายพระยา มีนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร 11 นาย เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวน 81 นาย คดีที่เกิดขึ้นบ่อย คือ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ลักทรัพย์ ส่วนคดีที่ยอมความกันได้ชาวบ้านจะเจรจาไกล่เกลี่ยกันเอง

ภาพที่ 9-10 ร้านค้าในตลาดอำเภอปลายพระยา

ภาพที่ 11 ที่ว่าการอำเภอปลายพระยา

ภาพที่ 12 สถานีตำรวจภูธรอำเภอปลายพระยา

การศึกษา

ในอำเภอลำปลายพระยา มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 23 โรง มีนักเรียน 5,025 คน ครู 223 คน และมีโรงเรียนขยายโอกาสประถมศึกษา (ม.1-ม.3) สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) 4 โรง มีนักเรียน 971 คน ครูจำนวน 22 คน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 18 โรง มีนักเรียน 944 คน ครู 37 คน และมีศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด สังกัดกรมศาสนา ซึ่งทำการเปิดสอนในวัดจำนวน 2 แห่ง มีนักเรียน 176 คน ครู 9 คน รวมนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 1,120 คน

ภายในอำเภอลำปลายพระยา มีโรงเรียนปลายพระยาวิทยาคม เป็นโรงเรียนประจำอำเภอซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 1 กิโลเมตร เปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยเปิดสอนเฉพาะชั้นมัธยมต้น จนกระทั่งปี พ.ศ.2536 ได้เปิดสอนระดับมัธยมปลาย ปัจจุบันโรงเรียนปลายพระยาวิทยาคมมีนายประนอม บุตรแขก เป็นผู้อำนวยการ มีอาจารย์ 17 คน จำนวนนักเรียน 1,100 คน โดยแบ่งเป็นระดับมัธยมต้น 680 คน มัธยมปลาย 420 คน

นอกจากนี้ในอำเภอลำปลายพระยา มีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ.2537 เปิดสอนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งมัธยมต้นและมัธยมปลาย จะเปิดทำการสอนในวันเสาร์ อาทิตย์ ปัจจุบันมีนักศึกษานอกโรงเรียนจำนวน 695 คน ครู 17 คน โดยแบ่งเป็นระดับประถมศึกษา 18 คน ครู 2 คน มัธยมต้น 257 คน ครู 4 คน และมัธยมปลาย 420 คน ครู 11 คน

การศึกษาของประชาชนในอำเภอลำปลายพระยา แต่ก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และออกมาประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ตามบิดามารดา เพราะการทำสวน ทำนาต้องอาศัยแรงงานเป็นสิ่งสำคัญ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาจึงไม่นิยมส่งบุตรหลานให้เรียนต่อ ครอบครัวที่พอฐานะและเห็นความสำคัญของการศึกษาซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ บุตรหลานข้าราชการครู จึงจะส่งบุตรหลานเพื่อไปศึกษาต่อในระดับสูง แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการศึกษาได้เข้ามาสู่อำเภอลำปลายพระยามากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวและเห็นความสำคัญของการศึกษา ชาวบ้านที่พอมีฐานะจึงพยายามส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือโดยให้เรียนสูงเท่าที่จะมีกำลังสามารถส่งได้ เพื่อหวังให้บุตรหลานของตนมีความก้าวหน้าสามารถประกอบอาชีพที่มั่นคงและมีเกียรติ โดยเฉพาะอาชีพข้าราชการซึ่งจะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ต่อไป

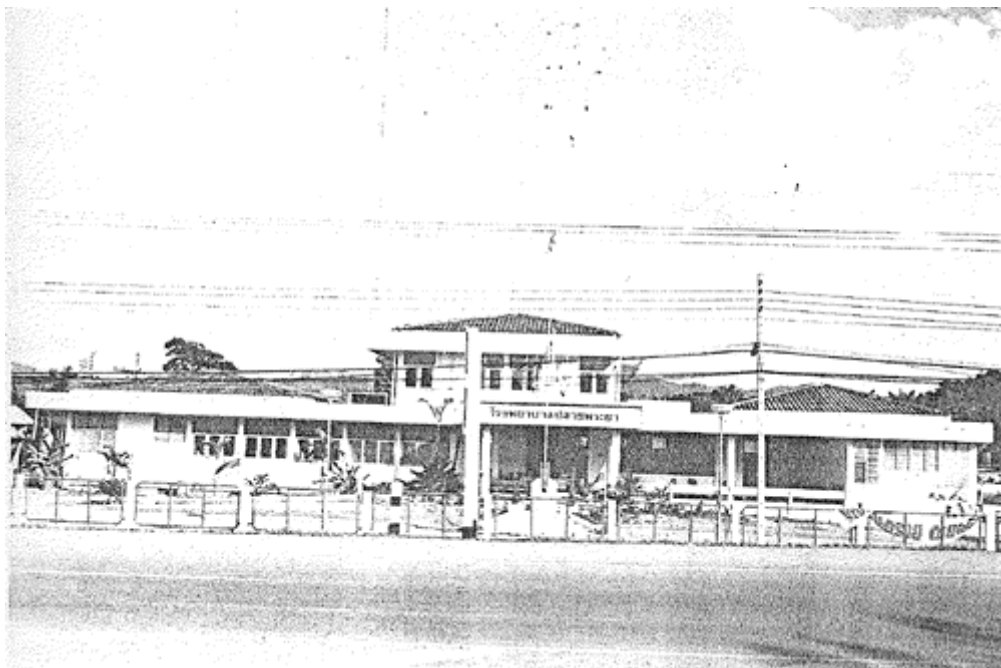
ในปัจจุบันพบว่าภายในอำเภอปลายพระยา มีประชากรที่จบการศึกษาหลายระดับขึ้นอยู่กัฐานะและสติปัญญา ความสนใจในการเรียน มีตั้งแต่ผู้ที่จบการศึกษาหลายระดับขึ้นอยู่กัฐานะและสติปัญญา ความสนใจในการเรียน มีตั้งแต่ผู้ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นเก่ามีอายุในช่วง 50 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังมีผู้จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเรียนต่อเพราะฐานะยากจนหรือทางบ้านไม่สนับสนุนให้เรียนต่อ แต่ในปัจจุบันพบว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 100 โดยนักเรียนเหล่านี้จะศึกษาต่อในระดับ ปวช. ปวส. จนถึงชั้นปริญญาตรีและปริญญาโท

สาธารณสุข

อำเภอปลายพระยา มีโรงพยาบาลชุมชนตั้งอยู่ห่างจากสามแยกปลายพระยาประมาณ 200 เมตร 1 โรง คือ โรงพยาบาลปลายพระยา สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ.2531 มีจำนวน 10 เตียง โดยมีนายแพทย์กิตติ องค์กรราษฎร์ เป็นผู้อำนวยการ โรงพยาบาลมีแพทย์ 2 คน ทันตแพทย์ 1 คน เภสัชกร 1 คน พยาบาล 24 คน

นอกจากโรงพยาบาลแล้ว อำเภอปลายพระยามีสถานอนามัย 8 แห่ง และสาธารณสุขชุมชนอีก 1 แห่ง ซึ่งมีโครงการตั้งเป็นสถานอนามัยต่อไป ปัจจุบันอำเภอปลายพระยามีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 16 คน นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครสาธารณสุขซึ่งคัดเลือกมาจากชาวบ้านและเข้ามารับการอบรม โดยอาสาสมัครสาธารณสุขมีหน้าที่แนะนำสุศึกษา สุขภาพ การควบคุมป้องกันโรคและให้บริการฉีดวัคซีนแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในทุกหมู่บ้านมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนซึ่งเรียกเก็บเงินจากชาวบ้านมาตั้งเป็นกองทุน โดยชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในอำเภอปลายพระยา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยมักจะมาใช้บริการที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล โดยเฉพาะการคลอดบุตรชาวบ้านมักจะทำการคลอดที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาลมากกว่าที่จะคลอดกันเองโดยใช้หมอดำแยเช่นแต่ก่อน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมใช้บริการที่โรงพยาบาลประจำอำเภอกว่าสถานอนามัย เนื่องจากโรงพยาบาลมีแพทย์ปริญญารักษา อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการรักษามีมากกว่า ส่วนสถานอนามัยสามารถทำการรักษาได้เฉพาะผู้ป่วยซึ่งมีอาการเล็กน้อย และให้บริการฉีดวัคซีนแนะนำการป้องกันรักษาสุขภาพเสียเป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 13-14 โรงพยาบาลปลายพระยา

สาธารณูปโภค

ด้านสาธารณูปโภค อำเภอลายพระยาเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ.2523 แต่ปัจจุบันก็ยังมีไฟฟ้าใช้ไม่ถึงทั่วทุกครัวเรือน โดยเฉพาะบ้านเรือนของประชาชนที่อยู่ลึกเข้าไปจากถนนใหญ่ เช่น บ้านเรือนที่อยู่ในสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน ส่วนน้ำประปามีเฉพาะในเขตรัศมี 1 กิโลเมตร จากตัวอำเภอที่เป็นน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาค ในหมู่บ้านจะมีประปาหมู่บ้านซึ่งจัดสร้างโดยงบประมาณของกรมโยธาธิการ กรมอนามัย กรมชลประทานและงบพัฒนาจังหวัด ขึ้นอยู่กับว่าหมู่บ้านใดจะได้รับงบประมาณจากหน่วยงานใด โดยในอำเภอลายพระยามีประปาหมู่บ้านจำนวน 11 หมู่บ้าน ประชาชนได้ใช้น้ำจากประปาหมู่บ้านจำนวน 555 ครัวเรือน

แหล่งน้ำสำคัญที่ชาวบ้านใช้สำหรับการอุปโภคและบริโภค คือ น้ำบ่อ น้ำฝน และน้ำบาดาล โดยส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนจะมีบ่อน้ำตื้นไว้ใช้ประจำครัวเรือนของตนเอง ส่วนบ่อน้ำบาดาลนั้นในอำเภอลายพระยามี 15 บ่อ จัดสร้างโดยกรมทรัพยากรธรณี โดยจัดสร้างไว้ตามวัด โรงเรียนและตามแหล่งชุมชน ในช่วงหน้าแล้งบางหมู่บ้านจะขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค เนื่องจากบ่อน้ำตื้นที่เป็นแหล่งน้ำใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันมีปริมาณน้ำน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ บ่อบางบ่ออาจจะแห้งไม่มีน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีโอ่งแดงขนาดใหญ่ไว้สำหรับเก็บน้ำฝนครัวเรือนละ 2-5 ใบ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง

ตำบลลายพระยา

ตำบลลายพระยาเป็นตำบลหนึ่งใน 4 ตำบล ของอำเภอลายพระยา จังหวัดกระบี่ มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4035 อ่าวลึก-พระแสง ตัดผ่านตำบล ตำบลลายพระยามีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ในจังหวัดกระบี่และจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลบางสวรรค์ อำเภพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลคีรีวง อำเภอลายพระยา จังหวัดกระบี่
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลบางสวรรค์ อำเภพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลเขาเขน อำเภอลายพระยา จังหวัดกระบี่

ประกอบด้วยเขตการปกครองระดับท้องถิ่น คือ เขตเทศบาลปลายพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ และแบ่งการปกครองในระดับหมู่บ้านออกเป็น 13 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ	หมู่ที่ 8 บ้านควนเจียก
หมู่ที่ 2 บ้านเขาเขน	หมู่ที่ 9 บ้านทับเที่ยง
หมู่ที่ 3 บ้านปากหยา	หมู่ที่ 10 บ้านทะเลหอย
หมู่ที่ 4 บ้านคลองพระยา	หมู่ที่ 11 บ้านน้ำชำ
หมู่ที่ 5 บ้านวังจา	หมู่ที่ 12 บ้านศรีพระยา
หมู่ที่ 6 บ้านบางเหียน	หมู่ที่ 13 บ้านควนเขียว
หมู่ที่ 7 บ้านหาดถั่ว	

ตำบลปลายพระยามีโรงเรียนมัธยม 1 โรง คือ โรงเรียนปลายพระยาวิทยาคม ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา 5 โรง โรงพยาบาล 1 โรง คือ โรงพยาบาลปลายพระยา ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 5 สถานีอนามัย 3 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 1 โรง คือ บริษัทปูนวิมานชน้ำมันปาล์มจำกัด ซึ่งเป็นโรงงานที่สกัดน้ำมันปาล์ม ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านทับเที่ยง วัดทางพุทธศาสนา 3 วัด คือ วัดนันทิมาาราม วัดโลกแซะ วัดบางเงิน และสำนักสงฆ์ 3 แห่ง คือ สำนักสงฆ์บ้านบางเหียน สำนักสงฆ์หมู่บ้านตัวอย่างและสำนักสงฆ์บ้านทะเลหอย

ตำบลปลายพระยามีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4035 อ่าวลึก-พระแสง และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4197 เขาต่อ-ปลายพระยา ในสมัยก่อนการคมนาคมยังไม่มีความสะดวกสบายเหมือนอย่างในปัจจุบัน ชาวบ้านไปติดต่อค้าขายหรือไปติดต่อกับทางราชการจะต้องเดินทางโดยใช้ช้างเป็นพาหนะหรือเดินเท้า อีกทางหนึ่งคือนั่งเรือพายและล่องแพ การติดต่อของชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะติดต่อกันในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ อำเภออ่าวลึก และจังหวัดสุราษฎร์ธานี การไปติดต่อมักจะเป็นการไปติดต่อทางด่านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่

ปัจจุบันมีการตัดถนนเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมอำเภอและเขตจังหวัดทำให้ขอบเขตการติดต่อกว้างขวางขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ชาวบ้านเลิกใช้ช้างและเรือเป็นพาหนะ ภายในตำบลปลายพระยามีรถโดยสารสองแถวบริการรับส่งผู้โดยสารจากตำบลปลายพระยาไปยังอำเภออ่าวลึก ซึ่งมีระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร โดยมีคิวรถอยู่ที่หมู่ที่ 9 หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “บ้านหน้าสวน” บริการรับส่งผู้โดยสารตลอดวัน โดยเริ่มจากเวลา 6.00-17.00 น. ค่าโดยสารคนละ 25 บาท นักเรียนในเครื่องบินคนละ 5 บาท โดยเฉพาะในช่วงเปิดเทอมจะมีนักเรียนจากอำเภอปลาย

พระยาเดินทางไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์ ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ อ่าวลึกเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านที่เดินทางไปอำเภออ่าวลึกด้วยกิจธุระต่างๆ เช่น ไปหาหมอที่คลินิก ซื้อขายสิ่งของและผลผลิตต่างๆ ติดต่อธนาคาร หรือเดินทางต่อไปยังที่อื่นเพราะสี่แยกอ่าวลึกเหนือเป็นทางผ่านของรถโดยสารประจำทางที่เดินทางไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้

บ้านปากน้ำ

หมู่บ้านปากน้ำตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขตพื้นที่ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ อยู่ห่างจากตัวอำเภอปลายพระยาประมาณ 5 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดกระบี่ประมาณ 70 กิโลเมตร มีพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมดประมาณ 5,700 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 4,900 ไร่

โดยที่บ้านปากน้ำมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านวังจา
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านเขาเขน
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	บ้านควนเจียก
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	บ้านปากหยา

บ้านปากน้ำจัดตั้งตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ.2475 ให้เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ในจำนวน 13 หมู่บ้าน ของตำบลปลายพระยา เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2478 มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายกล้า ทวีศรี หมู่บ้านปากน้ำประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 6 กลุ่มบ้าน คือ บ้านควน บ้านควนน้ำใส บ้านใหม่ไทรทอง บ้านวังใหญ่ บ้านกลาง และบ้านหนองชุมแสง

ปัจจุบันบ้านปากน้ำมี นายวิจิตร แก้วสว่าง เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายนิคม สิ้นสุวรรณ และนายสมชาย อุ่นแก้ว เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง นายวิลาศ ยมนานนท์ และนายสุเทพ เทพอักษร เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

นอกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำระดับหมู่บ้านแล้ว ภายในหมู่บ้านปากน้ำยังมีคณะกรรมการฝ่ายกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการฝ่ายกิจการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ

1. นายวิจิตร	แก้วสว่าง	ประธาน
2. นายสมโชค	กลับผดุง	เลขานุการ
3. นายภักดี	แก้วสว่าง	กรรมการ
4. นายชัยยนต์	คงทอง	กรรมการ
5. นายสมพิศ	สังข์ทอง	กรรมการ
6. นายสมศักดิ์	สโมสร	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายกิจการปกครอง

1. นายวิจิตร	แก้วสว่าง	ประธาน
2. นายสุจิน	ประสมแก้ว	เลขานุการ
3. นายประมวล	สังข์วงษ์	กรรมการ
4. นายสามารถ	พุมฤทธิ์	กรรมการ
5. นายทำนอง	แก้วสว่าง	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายการคลัง

1. นายคำนึ่ง	สินสุวรรณ	ประธาน
2. นายจรัส	สังข์วงษ์	เลขานุการ
3. นายสุโข	โทแก้ว	กรรมการ
4. นายสมชาย	ประชาบุตร	กรรมการ
5. นายนิกร	เกียรติเรืองวิทย์	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายกิจการสาธารณสุข

1. นายมีศักดิ์	เมฆจันทร์นิม	ประธาน
2. นางนิราภรณ์	ปากลาว	เลขานุการ
3. นางสาวดารารัตน์	สินสุวรรณ	กรรมการ
4. นางพิศพร	เทพอักษร	กรรมการ
5. นางจารีรัตน์	แก้วสว่าง	กรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายกิจการสวัสดิการและสังคม

1. นายสถาพร	ขมนานนท์	ประธาน
2. นางลำยอง	อินเดชะ	เลขานุการ
3. นายสัมพันธ์	รักษกุลทอง	กรรมการ
4. นายบุญธรรม	แก้วสว่าง	กรรมการ
5. นายเฉลิม	มีจันทร์	กรรมการ

ในกลุ่มบ้าน 6 กลุ่มบ้าน ที่รวมเป็นหมู่บ้านปากน้ำ แต่ละกลุ่มบ้านมีหัวหน้ากลุ่มบ้านและรองหัวหน้ากลุ่มบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มบ้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มบ้าน ชื่อกลุ่มบ้าน ชื่อหัวหน้าและรองหัวหน้ากลุ่มบ้าน

ชื่อกลุ่มบ้าน	ชื่อหัวหน้ากลุ่มบ้าน	รองหัวหน้ากลุ่มบ้าน
1. บ้านควน	นายวิลาศ ขมนานนท์	นายสามารถ พุ่มฤทธิ์
2. บ้านควนน้ำใส	นายวิจิตร แก้วสว่าง	นายคำนึ่ง สินสุวรรณ
3. บ้านใหม่ไทรงาม	นายवास อินเดชะ	นายสมชายอุ่นแก้ว
4. บ้านวังใหญ่	นายนิคม สินสุวรรณ	นายสุโข โทแก้ว
5. บ้านกลาง	นายสวัสดิ์ โสมคล้าย	นายนิกร เกียรติเรืองวิทย์
6. บ้านหนองชุมแสง	นายสุเทพ เทพอักษร	นายประเสริฐ ปากลาว

สภาพทางภูมิศาสตร์

พื้นที่โดยทั่วไปของหมู่บ้านปากน้ำส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ พื้นที่ดังกล่าวจะนำมาใช้ในการเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะพื้นที่ส่วนกลางของหมู่บ้านเป็นพื้นที่นาประมาณ 1,000 ไร่ รอบๆ บริเวณพื้นที่นาจะเป็นที่สวน ส่วนที่เหลือจะใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ในอดีตการทำนาอาศัยน้ำฝนธรรมชาติ ในปัจจุบันนอกจากอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติในการทำนาแล้วยังอาศัยน้ำจากคลองชลประทาน ในพื้นที่นาดังกล่าวมีการจัดทำโครงการปลูกข้าว ชื่อ “โครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคแบบครบวงจร ในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ได้ทำนาปลูกข้าวจนสามารถขยายเป็นโรงสีขนาดเล็กและธนาคารข้าวต่อไป

ภาพที่ 16 คลองชลประทาน

แหล่งน้ำธรรมชาติของบ้านปากน้ำ ได้แก่ คลองอิปัน ซึ่งมีต้นน้ำเกิดบริเวณเทือกเขาพนมเบญจาในเขตอำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ และคลองพันโดนซึ่งมีต้นน้ำเกิดบริเวณภูเขาทองในตำบลเขาชน อำเภอลาดพระยา คลองอิปันและคลองพันโดนไหลมาบรรจบกันที่บริเวณบ้านปากน้ำและไหลไปลงแม่น้ำตาปีที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ก่อนเล่ากันว่าในคลองอิปันมีกระช้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก น้ำในลำคลองขณะนั้นมีปริมาณมากกว่าในปัจจุบัน ชาวบ้านใช้ลำคลองสายนี้สัญจรติดต่อค้าขายกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ในปัจจุบันลำคลองสายนี้มีความตื้นเขินมากไม่สามารถแล่นเรือได้อีกแล้ว ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากคลองอิปันในการเพาะปลูกใช้เลี้ยงวัว ควาย และเป็นแหล่งอาหาร นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำขนาดใหญ่พื้นที่ประมาณ 6 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านเรียกว่า “หนองนาโพรงเข้” เป็นหนองน้ำสาธารณะที่ชาวบ้านใช้ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำเล็กๆ ที่ได้จากการขังของน้ำฝนในฤดูฝน แต่เมื่อถึงฤดูแล้งจะแห้งขอด

นอกจากลำน้ำตามธรรมชาติแล้วยังมีอ่างเก็บน้ำซึ่งเกิดจากโครงการพระราชดำริ คือ อ่างเก็บน้ำคลองหยา ซึ่งดำเนินการก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 สามารถเก็บน้ำได้ 3.20 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บกักน้ำ รักษาระดับน้ำและเพื่อทำการเกษตรใช้น้ำน้อย ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3,000 เมตร มีคลองชลประทานส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำคลองหยาเข้ามาในพื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้าน

ด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ ในครัวเรือนนั้น ชาวบ้านจะใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นซึ่งจะมีเป็นบ่อน้ำส่วนตัวทุกครัวเรือน รวมทั้งน้ำฝนที่กักเก็บไว้

ลักษณะของดินในบ้านปากน้ำเป็นดินร่วนปนทราย ลำน้ำตาลปนแดง พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเหมาะแก่การทำนา ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา ในปัจจุบันยังมีการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชไร่นาสวนผสมตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ โดยมีเกษตรอำเภอเข้าไปให้คำแนะนำและจัดหาพันธุ์พืชและสัตว์บางชนิดไปให้

การคมนาคม

การคมนาคมของประชากรในตำบลปลายพระยาใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4035 อ่าวลึก-พระแสง ซึ่งถนนสายนี้ตัดแยกออกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ถนนเพชรเกษมติดต่อกับชุมชนอื่น และใช้ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4149 ปลายพระยา-เขาค้อ ซึ่งเป็นถนนลาดยางภายในอำเภอแยกออกจากถนนอ่าวลึก-พระแสง ติดต่อกับตำบลเขาค้อและไปเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 415 ซึ่งเป็นถนนที่ตัดแยกออกจากถนนเพชรเกษม

หมู่บ้านปากน้ำอยู่ห่างจากอำเภอปลายพระยาเป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยมีระยะทางห่างจากตัวอำเภอถึงปากทางเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ในหมู่บ้านมีถนนสายวัดคนที่ถนนลาดยางตัดผ่านหมู่บ้าน ซึ่งสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2540 เป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร คือ จากปากทางเข้าหมู่บ้านถึงวัดคนที่มุขาราม ส่วนที่เหลือยังเป็นถนนลูกรังที่เชื่อมระหว่างบ้านปากน้ำ บ้านควนเจ๊กและบ้านควนพระยา เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร ถนนอีกสายหนึ่ง คือ ถนนประชาราษฎร์ เป็นถนนลูกรังที่เชื่อมระหว่างบ้านปากน้ำกับบ้านเขาเขนเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร

การคมนาคมจากหมู่บ้านมาที่ปากทางเข้าหมู่บ้านนั้น ไม่มีรถประจำทางหรือรถสองแถว ชาวบ้านมักจะเดินด้วยเท้าหรือใช้รถส่วนตัว หรือมอเตอร์ไซด์รับจ้างในอัตราค่าจ้าง 10 บาท ต่อหนึ่งเที่ยว ดังนั้นเมื่อจะเข้า-ออกหมู่บ้านจะพบเห็นมอเตอร์ไซด์รับจ้างจอดรอรับผู้โดยสารอยู่ที่ปากทางเข้าหมู่บ้านเพื่อรับส่งชาวบ้านเข้าหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ไม่มีรถส่วนตัวเมื่อต้องเดินทางไปทำธุระที่ตัวอำเภอหรือที่อื่นจะต้องมารอรถโดยสารประจำทางสองแถวเล็ก ปลายพระยา-อ่าวลึก วิ่งรับส่งผู้โดยสารตั้งแต่ 06.00-18.00 น. และรถประจำทางกระบี่-สุราษฎร์ธานี ซึ่งวิ่งรับส่งผู้โดยสารจากตัวเมืองกระบี่ถึงตัวเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นรถ บ.ข.ส. สีแดงและรถปรับอากาศ โดยจะวิ่งรับส่งผู้โดยสารตั้งแต่ 06.00-18.00 น.

การคมนาคมภายในหมู่บ้าน เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเป็นกลุ่มๆ การเดินทางไปมาหาสู่กันของชาวบ้านภายในหมู่บ้านจะใช้วิธีเดินเท้า ถ้าบ้านอยู่ห่างออกไปจากกลุ่มมากมักจะใช้จักรยานยนต์หรือรถยนต์ ชาวบ้านบางรายไม่มีพาหนะจะใช้การเดินเท้าไปทุกๆ แห่ง

ภาพที่ 17 ปากทางเข้าหมู่บ้าน

ภาพที่ 18 ถนนภายในหมู่บ้าน

ประชากร

หมู่บ้านปากน้ำถือเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ประกอบด้วยครัวเรือนประมาณ 129 ครัวเรือน มี 153 ครอบครัว มีจำนวนประชากร 564 คน เป็นชาย 283 คน เป็นหญิง 281 คน เฉลี่ยแล้วครอบครัวหนึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 4 คน ซึ่งสามารถจัดแยกตามเพศและวัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรแยกตามเพศและวัย

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
0 - 5	30	23	53
6 - 10	30	34	64
11 - 15	30	28	58
16 - 20	23	30	53
21 - 25	27	38	65
26 - 30	31	27	38
31 - 35	25	23	48
36 - 40	16	16	32
41 - 45	14	12	26
46 - 50	4	2	6
51 - 55	13	13	26
56 - 60	8	10	18
61 - 65	10	11	20
71 -	10	8	18
รวม	283	281	564

ที่มา : แบบสอบถามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.2542

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากตารางพบว่าจำนวนประชากรที่มีมากที่สุด คือ ประชากรที่อยู่ในช่วงวัยแรงงานและวัยเจริญพันธุ์ คือ อายุตั้งแต่ 16-50 ปี มีจำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 51 ส่วนประชากรในวัยชราที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป มี 57 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ในขณะที่ประชากรรุ่นล่าสุดในวัย 0-5 ปี มีเพียง 53 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 ของประชากรทั้งหมด จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มการเพิ่มประชากรของหมู่บ้านอาจลดลง และจากการศึกษาพบว่ากลุ่มสมรสส่วนใหญ่จะมีการวางแผนครอบครัวโดยการคุมกำเนิด รวมทั้งการนิยมนิบุตรเพียง 2-3 คน ซึ่งต่างจากกลุ่มสมรสที่อยู่ในวัย 50 ปีขึ้นไป (กลุ่มสมรสในอดีต) ที่มักนิยมนิบุตรกันเป็นจำนวนมาก คือ 5-10 คน และแม้ว่าข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าจำนวนประชากรจะมีแนวโน้มในการเพิ่มลดลง แต่ก็มีอัตราการตายลดลง จึงเป็นเหตุให้จำนวนประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

การศึกษา

ในเรื่องของการศึกษาคงเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่ามีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือชนบทก็ตาม ที่หมู่บ้านปากน้ำมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน 1 โรง คือ โรงเรียนวัดนันทิมาธรรม ตั้งขึ้นใน พ.ศ.2463 โดยได้สร้างอาคารเรียนชั่วคราวในที่ดินของวัดนันทิมาธรรม (วัดปากน้ำ) เปิดสอนในระดับชั้น ป.1 มีนายลับ บุญเพชร เป็นครูใหญ่ ในปีถัดมาได้เปิดสอนชั้น ป.3 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด ต่อมาในปี พ.ศ.2483 นายลับ บุญเพชร ครูใหญ่ พร้อมด้วยนายวิชัย ตูลารักษ์ ศึกษาธิการอำเภออ่าวลึก ได้จัดหาที่ดินสงวนไว้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนได้เนื้อที่ประมาณ 13 ไร่เศษ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

ในปี พ.ศ.2484 ทางราชการได้อนุมัติเงินงบประมาณให้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนในบริเวณที่ดินของโรงเรียน และได้ย้ายสถานที่เรียนจากวัดมาเปิดทำการสอนเมื่อปลายปี พ.ศ.2484 โรงเรียนได้เปิดทำการสอนในอาคารเรียนหลังนี้อยู่ประมาณ 2 ปี ก็ได้ถูกคนร้ายลอบเผาเสียหาย จึงย้ายสถานที่เรียนไปอาศัยศาลาวัดตามเดิม ต่อมานายสังวร บุรินทร์กุล ได้มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ได้พยายามที่จะสร้างอาคารในที่ดินของโรงเรียน ด้วยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนหมู่ 1,2,3,4 และ 8 จึงก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราวได้ 2 หลัง และย้ายสถานที่เรียนจากวัดนันทิมาธรรมมาใช้สถานที่ของโรงเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา

ปัจจุบันโรงเรียนวัดนทีมุขารามมีอาคารเรียน 1 หลัง เป็นอาคารสองชั้น อาคารประกอบ 2 หลัง ใช้เสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมสำคัญ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้น ประถมปีที่ 6 มีนายเสริม ขุนฤทธิ์ เป็นผู้อำนวยการ มีจำนวนครู 14 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 8 คน ในจำนวนครูดังกล่าวจบระดับปริญญาตรี 13 คน และต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 1 คน มีครู สนับสนุนการสอน 1 คน นักการภารโรง 1 คน มีจำนวนนักเรียน 285 คน เป็นนักเรียนชาย 133 คน นักเรียนหญิง 152 คน ทั้งหมดเป็นบุตรหลานของชาวบ้านปากน้ำและหมู่บ้านใกล้เคียง

ในด้านการศึกษาของชาวบ้านปากน้ำนั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับเด็กรุ่นใหม่จะมีการศึกษาจนจบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับและเข้าศึกษาต่อในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาเป็นร้อยละ 100 เด็กที่เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมจะไปสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียน ปลายพระยาวิทยาคม ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 7 กิโลเมตร เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 นอกจากนั้นจะมีบางส่วนที่ไปเรียนต่อระดับมัธยมในตัวจังหวัด อย่างไรก็ตามพบว่าชาวบ้าน บางรายก็ดิ้นรนขวนขวายหาเงินส่งลูกเรียน แม้ว่าจะต้องกู้ยืมเงินมาก็ตาม เนื่องจากชาวบ้าน ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเห็นว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงๆ จะมีโอกาสได้งานทำที่ ดีและช่วยให้ฐานะการเงินในครอบครัวดีขึ้น ครอบครัวใดที่บุตรหลานได้ศึกษาสูงๆ มีงานทำดี ก็ จะคอยอุดหนุนบ้าน และพบว่าคนที่มีการศึกษาสูงเหล่านี้มักจะไม่น่ากลับมาอยู่ในหมู่บ้านจะไป ทำงานที่อื่น สาขาวิชาที่ชาวบ้านนิยมให้บุตรหลานได้ศึกษาและประกอบอาชีพ คือ สาขาวิชาครู พยาบาล กฎหมาย บัญชี เป็นส่วนใหญ่

สำหรับครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัว ทั้งไม่เห็นความจำเป็นในการ ศึกษาต่อในชั้นสูงๆ เมื่อเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือการศึกษาภาคบังคับก็ให้ออกมาช่วย พ่อแม่ทำนา ทำสวน เลี้ยงน่อง เป็นแรงงานให้กับครอบครัว ช่วงที่ว่างจากการทำนา ทำสวนก็จะ ไปรับจ้างทำงานต่างๆ ไปในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันมีไม่มากนัก

จากข้อมูลการสำรวจครัวเรือนต่างๆ ในหมู่บ้าน จำนวน 219 ครัวเรือน ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 564 คน จำนวนผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละของการศึกษาของประชากรบ้านปากน้ำ

ระดับการศึกษา	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม	ร้อยละ
จบ ป.4 – ป.7	145	151	296	52.48
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	27	13	40	7.1
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. , ปกศ.	11	4	15	2.65
จบสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ปวส. , ปกศ.สูง ปวท. อนุปริญญา	7	3	10	1.77
จบปริญญาตรี	4	7	11	1.95
กำลังศึกษา	61	66	127	22.51
ไม่ครบเกณฑ์ เข้าเรียน	28	37	65	11.52
รวม	283	281	564	100.00

ที่มา : แบบสอบถามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.2542

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากตารางจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ที่จบการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-7 มีจำนวนมากที่สุด ถึงร้อยละ 52.48 โดยประชากรเหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่มิฐานะยากจนหรือปานกลาง หรือเป็นคนที่มียุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 22.51 เป็นประชากรที่กำลังศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านในหมู่บ้านปากน้ำให้ความสำคัญของการศึกษามากขึ้น สำหรับผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าชั้น

มัธยมตอนปลายร้อยละ 1.77 และระดับปริญญาตรีร้อยละ 1.95 มักจะไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงไปมาหาสู่หรือกลับมาบ้านในช่วงวันหยุด

สาธารณสุขและระบบสาธารณสุขโลก

หมู่บ้านปากน้ำไม่มีสถานอนามัยตั้งอยู่ ดังนั้นหากมีการเจ็บป่วยชาวบ้านจะไปใช้บริการที่โรงพยาบาลประจำอำเภอปลายพระยา หรือไปที่คลินิกในอำเภออ่าวลึก โรงพยาบาลประจำอำเภออยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ.2531 มีจำนวน 10 เตียง มีนายแพทย์กิตติ องค์กรุณรักษ์ เป็นผู้อำนวยการ โรงพยาบาลมีแพทย์ 2 คน ทันตแพทย์ 2 คน เภสัชกร 2 คน พยาบาล 24 คน

ในหมู่บ้านปากน้ำจะมีชาวบ้านที่ได้รับการอบรมทางด้านสาธารณสุขจากหน่วยงานราชการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปัจจุบันมีอยู่ 7 คน และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผสส.) ปัจจุบันมีอยู่ 2 คน อสม. ทั้ง 7 คน จะทำหน้าที่เป็นผู้คอยดูแลให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ชาวบ้านทางด้านสาธารณสุข และมีหน้าที่คอยดูแลเรื่องกองทุนยาภายในหมู่บ้านที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการแก่ชาวบ้านในด้านการรักษาโรคพื้นฐาน โดยประชาชนจะลงหุ้นคนละ 20 บาท จัดตั้งกองทุนยา มีชาวบ้านเป็นผู้บริหารงานต่างๆ แต่ในปัจจุบันได้ล้มเลิกไปแล้วเพราะขาดผู้มาดูแล นอกจากนี้ อสม. และ ผสส. จะต้องไปร่วมประชุมทุกๆ เดือนที่อำเภอ หากไม่ไปประชุมเกิน 3 ครั้ง ก็จะตัดออกจากการเป็น อสม. และ ผสส. ทันที

ส่วนสาธารณสุขโลกอื่นๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ในบ้านปากน้ำมีไฟฟ้าและโทรศัพท์ใช้กันทั่วถึง โดยไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2530 ส่วนโทรศัพท์เข้ามาในปี พ.ศ.2541 นี้เอง ส่วนประปาชาวบ้านในหมู่บ้านยังไม่มีประปาใช้ แหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ในการอุปโภค บริโภค คือ น้ำบ่อ น้ำฝนและน้ำบาดาล โดยส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนจะมีบ่อน้ำตื้นไว้ใช้ในครัวเรือนของตนเอง ส่วนบ่อน้ำบาดาลในหมู่บ้านมี 3 บ่อ จัดสร้างโดยกรมทรัพยากรธรณี โดยสร้างไว้ที่วัด โรงเรียนและในแหล่งชุมชน ในช่วงหน้าแล้งบางครัวเรือนจะขาดแคลนน้ำในการอุปโภค บริโภค เนื่องจากบ่อน้ำตื้นที่เป็นแหล่งน้ำสำคัญของชาวบ้านมีปริมาณน้ำน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ บ่อน้ำบางบ่อก็จะแห้งไม่มีน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีโอ่งน้ำขนาดใหญ่ไว้สำหรับเก็บน้ำฝนครัวเรือนละ 2-5 ใบ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง

ลักษณะหมู่บ้าน บ้านเรือนที่พักอาศัยและชีวิตความเป็นอยู่

ในตอนต้นได้มีกล่าวมาบ้างแล้วว่า หมู่บ้านปากน้ำประกอบด้วยครัวเรือน 129 ครัวเรือน มี 153 ครอบครัว¹ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 564 คน ภายในหมู่บ้านปากน้ำจากปากทางเข้าหมู่บ้านเข้าไปประมาณ 80 เมตร ตามถนนลาดยางสายวัดคนที่จะเป็นที่ตั้งของสหกรณ์นิคมปากน้ำ จำกัด ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2528 เป็นสถานที่รับซื้อผลปล้น้ำมัน จำหน่ายปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สินค้าอุปโภค บริโภค และรับฝากเงินแก่สมาชิกสหกรณ์ ห่างจากสหกรณ์นิคมปากน้ำไปประมาณ 20 เมตร เป็นที่ตั้งของศาลาเอนกประสงค์ เป็นอาคารเปิดโล่งทั้ง 3 ด้าน กว้างประมาณ 5 เมตร และยาวประมาณ 10 เมตร ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 ใช้เป็นสถานที่แจ้งเรื่องราวข่าวสารต่างๆ เป็นที่ตั้งของกองทุนยา เป็นสถานที่ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันของชาวบ้านและเป็นที่ตั้งของหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เมื่อเข้าไปอีกประมาณ 1,000 เมตร สุดถนนลาดยางบริเวณสามแยกกลางหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของวัดคนที่มุขารามหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดปากน้ำ” เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ภายในบริเวณวัดยังเป็นที่ตั้งของหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านด้วย แยกทางซ้ายมือเป็นถนนลูกรังที่เชื่อมต่อกับบ้านควนเจียกและบ้านคลองพระยา เมื่อเข้าไปประมาณ 20 เมตร จะเป็นที่ตั้งของโรงสีข้าวพระราชทาน ซึ่งตั้งขึ้นตามโครงการ “การปลูกข้าวเพื่อบริโภคแบบครบวงจร ในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เมื่อปี พ.ศ.2530 ภายในบริเวณโรงสีข้าวจะประกอบไปด้วยโรงสีขนาดกลางและขี้ข้าว โรงสีข้าวนี้จะรับสีข้าวจากชาวบ้านโดยคิดค่าบริการถึงละ 7 บาท โดยคนงานจะทำหน้าที่สีข้าวจะได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน เดือนละ

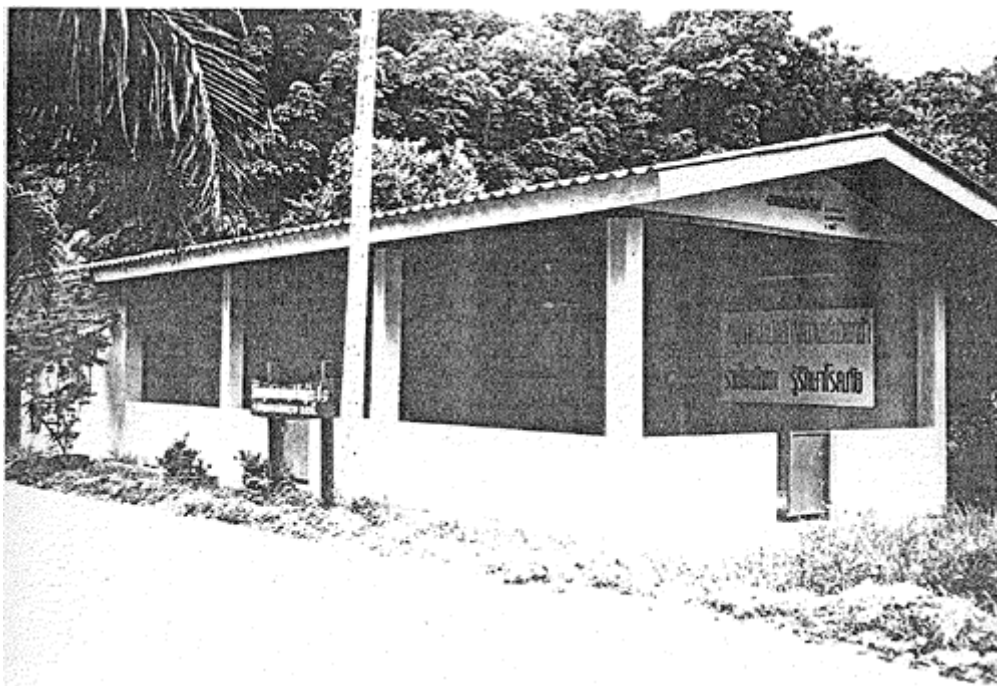
¹ครอบครัว (Family) หมายถึง กลุ่มสังคมของมนุษย์ซึ่งประกอบไปด้วยสามี ภรรยาและบุตร อย่างน้อยต้องมีช่วงเวลาหนึ่งที่ได้อยู่ร่วมกันและต่างมีสัมพันธภาพต่อกันในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องตามกฎหมายและ/หรือประเพณีของสังคมนั้นๆ

ครัวเรือน (Household) หมายถึง หน่วยของสังคมประกอบด้วยบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่ร่วมกันในที่เดียวกันหรืออาณาบริเวณเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นบ้าน ห้องเช่า ฯลฯ อย่างไรก็ดี โดยไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตต่อกัน ดังนั้นครัวเรือนจึงมีความหมายกว้างกว่าครอบครัว จึงอาจมีมากกว่า 1 ครอบครัว ที่อยู่ร่วมกัน และยังคงครอบคลุมถึงครอบครัวทุกรูปแบบอีกด้วย (ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ, ระบบเครือญาติและการจัดระเบียบทางสังคม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539, หน้า 59.)

3,000 บาท ตรงไปจากสี่แยกประมาณ 20 เมตร ส่วนแยกทางขวามือเป็นถนนลูกรังที่เชื่อมต่อกับบ้านเขาเขน จากสามแยกเข้าไปประมาณ 1,000 เมตร เป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดนทิมุขาราม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “โรงเรียนวัดปากน้ำ” เป็นโรงเรียนประถมศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีร้านค้าทั้งสิ้น 7 แห่ง โดยเป็นร้านค้าของชำ ผักสด อาหารสด อาหารแห้ง ยาสามัญประจำบ้านบางชนิด จำนวน 4 ร้าน ร้านอาหาร 3 ร้าน มีร้านซ่อมจักรยานยนต์จำนวน 2 ร้าน ร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า 1 ร้าน ร้านเสริมสวย 2 ร้าน มีโรงสีข้าวขนาดเล็กที่เป็นของเอกชน 1 โรง โดยจะรับจ้างสีข้าวจากชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้งขายข้าวสาร รำข้าวและแกลบ

การตั้งบ้านเรือนภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการกระจายตัวห่างๆ ตามที่ดินทำกิน มีบางส่วนที่มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ซึ่งได้แก่ บริเวณที่ใกล้วัดและบริเวณกลางหมู่บ้าน ระยะห่างของแต่ละบ้านจะอยู่ในระยะประมาณ 20-50 เมตร ซึ่งสามารถเดินไปมาหาสู่กันได้

การตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ดังกล่าว ทำให้มีชื่อกลุ่มบ้านเรียกย่อยๆ ตามตำแหน่งที่ตั้ง เริ่มจากปากทางเข้าหมู่บ้านตามถนนลาดยางสายวัดนทิมุขารามที่เรียกว่า “บ้านหนองชุมแสง” เนื่องจากบริเวณนี้มีหนองน้ำที่มีต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นชุมแสง” ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่าบ้านหนองชุมแสง ถัดไปจากบริเวณที่ตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำจนถึงพื้นที่นาของหมู่บ้านเรียกว่า “บ้านควน” ซึ่งบริเวณนี้จะมีลักษณะเป็นพื้นที่สูงกว่าพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของหมู่บ้าน ในภาษาถิ่นได้ชาวบ้านจะเรียกพื้นที่ลักษณะนี้ว่า “ควน” ถัดจากบ้านควนจะเป็นบริเวณพื้นที่นาของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของ “บ้านกลาง” ซึ่งชาวบ้านเรียกตามลักษณะที่ตั้ง คือ กลุ่มบ้านบริเวณนี้จะมีพื้นที่นาล้อมรอบ ทั้ง 4 ด้าน เพราะฉะนั้นบ้านกลางจึงหมายถึง “บ้านกลางนา” ถัดจากบ้านกลางเป็นบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “หน้าวัด” เพราะบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณนี้ตั้งอยู่หน้าวัดนั่นเอง จากบริเวณข้างวัดนทิมุขาราม (วัดปากน้ำ) ตามเส้นทางถนนลูกรังสายประจาราชนจนถึงโรงเรียนวัดนทิมุขาราม (โรงเรียนวัดปากน้ำ) เรียกว่า “บ้านวังใหญ่” เนื่องจากบริเวณนี้มีคลองพันโดนไหลผ่านและมีวังน้ำที่ใหญ่และลึก ถัดจากบ้านวังใหญ่จะเป็น “บ้านโคกสำน” ซึ่งในอดีตบริเวณนี้มีลักษณะพื้นที่เป็นเนินซึ่งในภาษาถิ่นได้เรียกว่า “โคก” และต้นสำนซึ่งเป็นต้นไม้น้ำชนิดหนึ่งขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากแต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้ตั้งชื่อใหม่ขึ้นมาเรียกว่า “บ้านใหม่ไพรงาม” ตามลักษณะของที่ตั้งที่มีต้นไทรต้นใหญ่ขึ้นอยู่

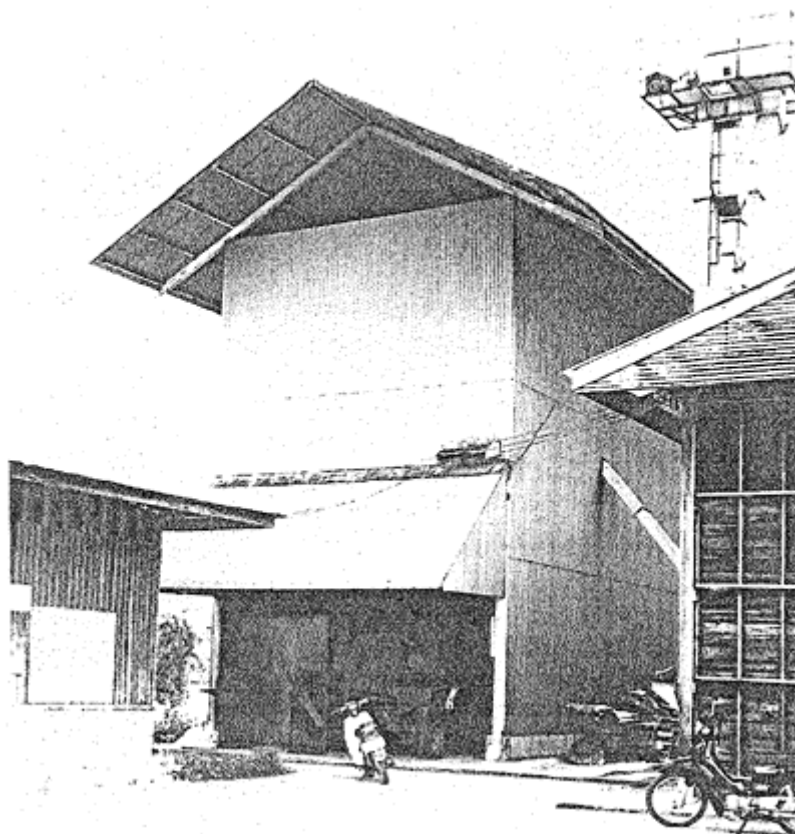
ภาพที่ 19 ศาลาเอนกประสงค์

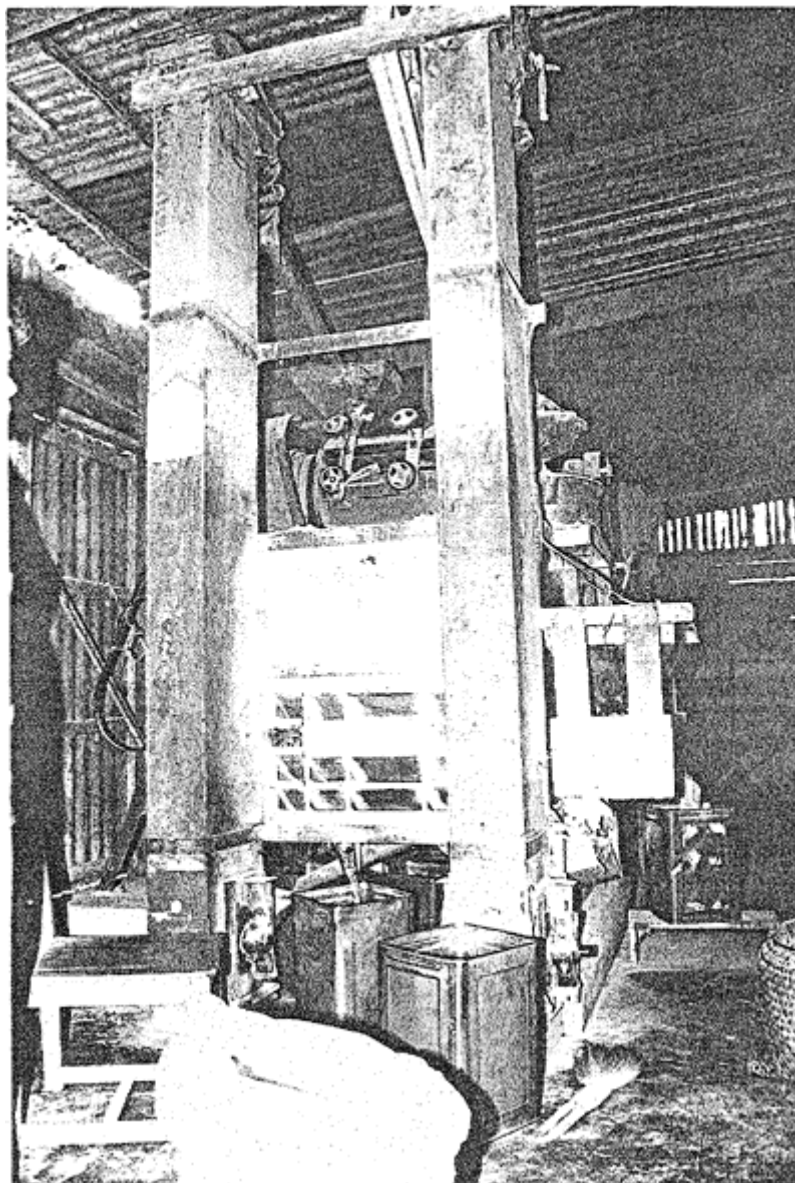
ภาพที่ 20 โรงเรียนวัดนิคมราชวรวิหาร

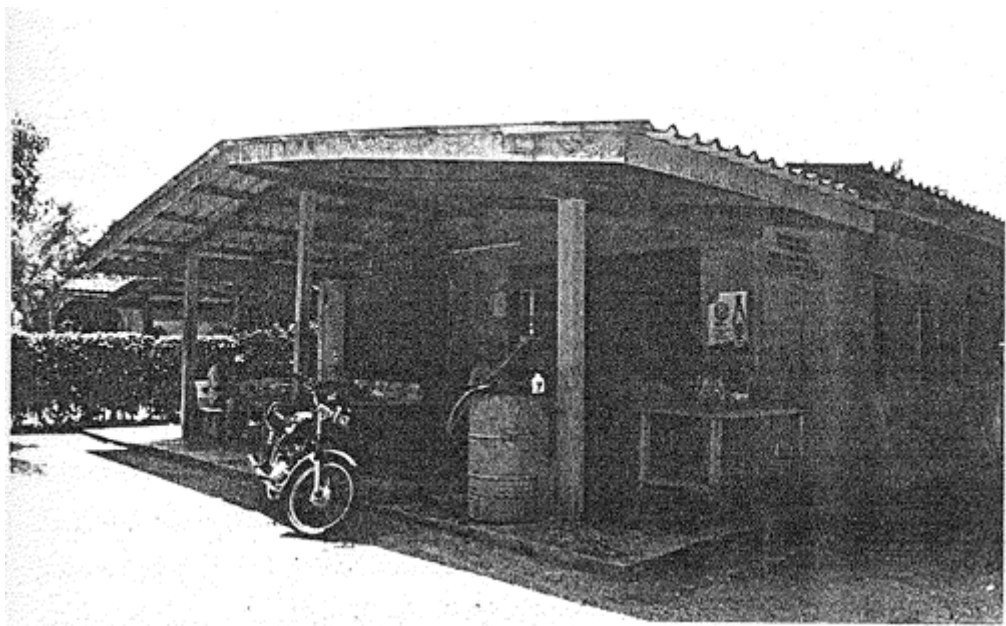
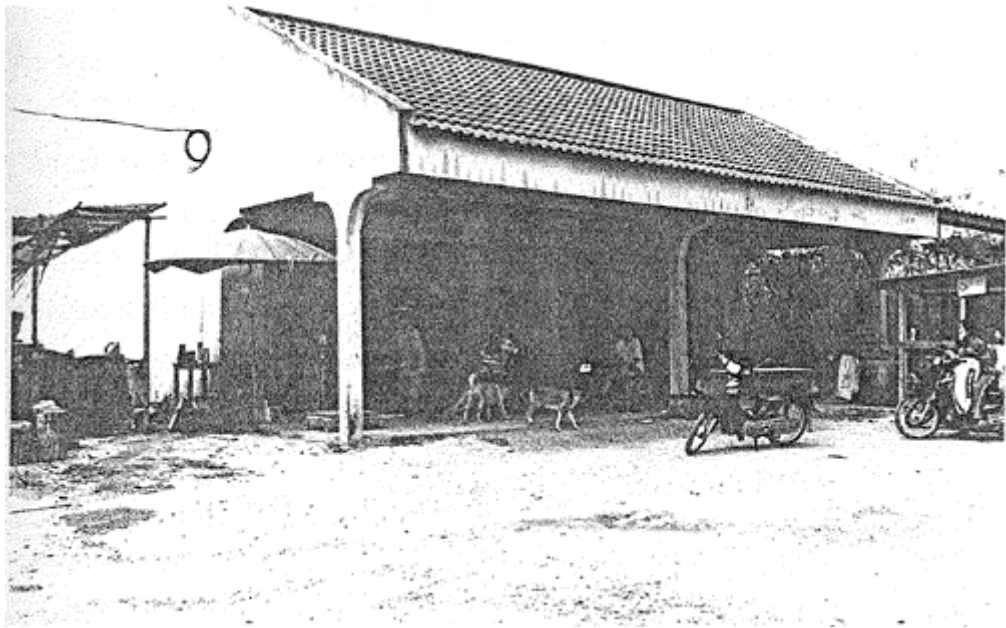
ภาพที่ 21-22 วัดนทีมูขาราม

ภาพที่ 23 โรงสีข้าวพระราชทาน

ภาพที่ 24 โรงสีข้าวเอกชน

ภาพที่ 25-26 ร้านค้าในหมู่บ้าน

ในด้านลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านปากน้ำ โดยทั่วไปจะพบเห็นมีลักษณะเป็น 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นบ้านเรือนไม้กระดานใต้ถุนสูง คือ ตัวบ้านจะก่อสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งหลาย มีใต้ถุนทำด้วยเสาไม้ขนาดใหญ่ ยกพื้นสูงจากดินประมาณ 1.5 เมตร มีบันไดบ้านทำจากไม้เนื้อแข็งพาดติดกับชานบ้าน หลังคามุงสังกะสี พื้นเรือนปูด้วยไม้กระดาน ภายในตัวบ้านจะแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ โรง, เบียง, ห้องนอนและห้องครัว ซึ่งแบ่งการใช้พื้นที่โดยการเลื้อยระดับของพื้นจากประตูบ้านซึ่งเป็นประตูต้นคาน เข้ามาภายในตัวบ้านจะเป็นห้องโถงโล่ง โดยทางด้านซ้ายมือของตัวบ้านจะเป็นส่วนที่ยกพื้นขึ้นสูงจากพื้นบ้านประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนนี้เรียกว่า “โรง” โรงจะเป็นที่นอนของลูกชายที่ยังไม่มีครอบครัวและใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น การทำบุญบ้าน การแต่งงาน รวมทั้งใช้เป็นที่พักผ่อนสำหรับญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือนและนอนค้างคืน ส่วนด้านขวามือจะเป็นพื้นเรือนที่มีระดับต่ำกว่าโรงประมาณ 30 เซนติเมตร เรียกว่า “เบียง” ใช้เป็นที่รับแขก นั่งเล่น นอนเล่นหรือใช้เป็นที่ทำงาน ถัดจากโรงเข้ามาในส่วนกลางของบ้านซึ่งจะยกพื้นสูงจากพื้นเรือนประมาณ 10 เซนติเมตร ทางด้านซ้ายมือของส่วนนี้จะกั้นเป็นห้อง 1-2 ห้อง ซึ่งห้องทางทิศตะวันออกหรือห้องแรกจะเป็นห้องนอนของพ่อแม่ ห้องทางด้านทิศตะวันตกหรือห้องที่สองจะเป็นห้องของลูกสาวหรือลูกๆ ที่แต่งงานแล้ว ส่วนพื้นที่ทางขวามือจะปล่อยโล่ง ถัดจากห้องนอนเข้ามาส่วนสุดท้ายของตัวเรือนคือ “ครัว” ในส่วนบริเวณพื้นครัวจะปูด้วยไม้เนื้อแข็งเป็นซี่ๆ และลดระดับต่ำกว่าส่วนกลางของบ้านประมาณ 10 เซนติเมตร ฝาผนังครัวด้านขวามือของที่ตั้งเตาหุงข้าวจะถูกยกให้สูงขึ้นประมาณ 80 เซนติเมตร ปูด้วยไม้กระดานเป็นซี่ๆ ซึ่งส่วนนี้ชาวบ้านเรียกว่า “ปลา” ไว้สำหรับคว่ำถ้วยชาม เก็บอาหารและเครื่องใช้ภายในครัว จากส่วนของครัวจะเป็น “นอกชาน” ซึ่งจะมีบันไดขึ้นลงพาดอยู่ และใช้เป็นที่ล้างถ้วยชาม

ส่วนบริเวณใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร, ครกกระเดื่อง, รถไถเดินตาม ฯลฯ หรือทำเป็นที่นั่งเล่นมีแคร่ไม้เล็กๆ ตั้งไว้นั่งพักผ่อนหรือทำงานอดิเรก และในยามว่างที่อยู่ใกล้กัน โดยมากเป็นเครือญาติกันจะมานั่งจับกลุ่มพูดคุย สันสรวด์กัน ปัจจุบันบางครัวเรือนได้ก่ออิฐใต้ถุนบ้านและเทคอนกรีตขัดมันดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้น ใกล้เคียง กับตัวบ้านเป็นที่ตั้งของยุงข้าว ซึ่งชาวบ้านปากน้ำเรียกว่า “เรือนข้าว” มักสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยสังกะสี บางครัวเรือนยุงข้าวสร้างจากไม้ไผ่ โดยมีฝาขัดแตะทำเป็นฝาทั้ง 4 ด้าน ยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร บริเวณใต้ยุงข้าวทำเป็นที่เก็บของ บางครัวเรือนที่มีสวนยางพาราจะมีโรงจักรรีดยางอยู่ใกล้บริเวณบ้าน มักสร้างเป็นเพิงเล็กๆ มุงสังกะสีหรือใบตอง ปล่อยโล่งทั้ง 4 ด้าน ด้านข้างตัวเรือนจะมีบ่อน้ำตื้นที่ชาวบ้านขุดไว้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน มีโอ่งรองรับน้ำฝนจากหลังคาบ้าน นอกจากนี้บ้านที่เลี้ยงหมู ไก่ เป็ด จะทำคอกสัตว์ไว้ใกล้ๆ บ้านของตน ส่วนส้วมจะสร้างไกลจากบ่อน้ำพอสมควร ทุก

ครัวเรือนจะเป็นส่วนชิมทั้งหมด บางบ้านที่เลี้ยงปลาจะมีการขุดสระไว้ข้างบ้าน ซึ่งจะมีน้ำขังตลอดทั้งปี ซึ่งน้ำในสระจะสกปรกไม่สามารถนำมาใช้อุปโภค บริโภคได้

แบบที่สองเป็นบ้านสมัยใหม่ ปลุกสร้างชั้นเดียวติดพื้นดิน ตัวบ้านเป็นอิฐ พื้นเทคอนกรีต ขัดมันหรือปูกระเบื้อง หลังคามุงกระเบื้อง มีส่วนชิมอยู่ภายในบ้าน

การปลูกบ้านของชาวบ้านปากน้ำนิยมปลูกบ้านเรือนทั้งระยะกันประมาณ 10-30 เมตร ไปตลอดแนวสองข้างทางถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้าน ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่นิยมทำรั้วบ้านที่แสดงขอบเขตพื้นที่ชัดเจน เนื่องจากบ้านเรือนที่อยู่ใกล้กันมักเป็นเครือญาติกันหรือเป็นเพื่อนบ้านที่รู้จักกันมานาน แต่จะรู้กันเองว่าอาณาเขตพื้นที่บ้านของตนมีแค่ไหน โดยจะปลูกไม้ยืนต้นที่นิยมปลูกกันคือ ต้นหมาก เป็นแนวเขต จากการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ไม่ห่างไกลกันเช่นนี้ ทำให้มีการไปมาหาสู่กันทำได้ตลอดเวลาทั้งในยามปกติและในยามที่มีปัญหาเดือดร้อนหรือเจ็บป่วย รวมไปถึงการช่วยเหลือกันในรูปแบบแรงงานเวลาที่มีงานประเพณีของแต่ละครัวเรือน นอกเหนือจากการช่วยเหลือในเรื่องเงินและสิ่งของแล้ว มีการแลกเปลี่ยนของกำนัลที่เป็นอาหารหรือพืชผัก ผลไม้ ระหว่างครัวเรือนใกล้เคียงหรือครัวเรือนที่เป็นญาติพี่น้องกัน

ในส่วนของชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านปากน้ำนั้นพบว่า อาหารที่บริโภคประจำวันคือข้าวเจ้าที่ปลูกกันเองเป็นหลัก การหุงข้าวจะใช้หม้อไฟฟ้ากันทุกครัวเรือน ส่วนการประกอบอาหารอื่นๆ ในปัจจุบันนิยมใช้เตาแก๊สกันมาก มีบางบ้านยังใช้เตาถ่านอยู่ แก๊สที่ใช้หุงต้มซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน ถ่านที่ใช้จะทำการเผาเองในครัวเรือน โดยใช้ไม้ที่สามารถหาได้ในหมู่บ้านมาเผา นอกจากนำหม้อหุงข้าวไฟฟ้ามาใช้แล้ว ยังมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ไฟฟ้าอื่นๆ มาใช้กันมากมาย เช่น วิทยุเทป โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องเสียง ฯลฯ กับข้าวที่นิยมกินเป็นอาหารหลัก ได้แก่ น้ำพริกกะปิกับผักสด ผักต้ม อาหารประเภทแกง อาทิ แกงส้ม แกงกะทิ แกงพริก ซึ่งเครื่องแกงทุกชนิดจะมีขมิ้นเป็นส่วนผสมด้วย และอาหารประเภทต้ม ผัด ทอด เป็นต้น

พืชผักหรือวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการปรุงอาหารนั้น ส่วนใหญ่เป็นพืชผักที่ปลูกกันเองในไร่นาหรือเก็บจากธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ ผักบุ้ง ใบบัวบก ถั่วฝักยาว พริก มะนาว เป็นต้น และบางชนิดที่ซื้อจากร้านค้าหรือตลาด ได้แก่ แตงกวา คื่นช่าย ผักกาด เป็นต้น ส่วนอาหารประเภทโปรตีนที่บริโภคกันมากคือ เนื้อหมูและ ปลา ทั้งในรูปของปลาสด ปลาแห้งหรือปลาตาก โดยจับมาจากในนาข้าว ลำคลอง บ่อปลาและซื้อจากตลาด เช่น ปลากระบอก ปลากระพง ปลาทุแค้นและปลาทะเลชนิดอื่นๆ นอกจากนี้เนื้อหมูที่บริโภคกันก็ซื้อจากตลาดหรือในบางครั้งชาวบ้านจะลงหั่นกัน

ซื้อหมูเป็นมาฆ่าและแบ่งเนื้อหมูในสัดส่วนเท่าๆ กัน ซึ่งจะได้ปริมาณเนื้อหมูมากกว่าซื้อจากตลาด ในจำนวนเงินที่เท่ากัน ส่วนที่เลี้ยงไว้ นั้น เลี้ยงไว้ขายและใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรม เพราะในงานพิธีกรรมจะต้องใช้เนื้อหมูเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้อาหารโปรตีนของชาวบ้านยังมีการบริโภคไก่เป็ด และมีการเก็บไข่ไว้บริโภคในครัวเรือน หากมีมากก็จะแบ่งขายภายในหมู่บ้าน ส่วนสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย ชาวบ้านปากน้ำจะไม่นิยมบริโภค ตลาดที่ชาวบ้านนิยมไปหาซื้อกับข้าวคือตลาดสดในอำเภอปลายพระยาซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร ที่ตลาดแห่งนี้ในวันศุกร์ของทุกสัปดาห์จะมีตลาดนัด ซึ่งจะมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาขายเป็นจำนวนมาก ตลาดอีกแห่งหนึ่งที่ชาวบ้านปากน้ำนิยมไปซื้อของกินของใช้กันคือ ตลาดอ่าวลึก ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภออ่าวลึกห่างจากหมู่บ้านประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่และมีของขายมากกว่าตลาดในอำเภอปลายพระยา ชาวบ้านปากน้ำจะนิยมไปตลาดอ่าวลึกกันในวันเสาร์เนื่องจากเป็นวันนัดมีของขายมากกว่าวันปกติ ในหมู่บ้านปากน้ำเองเมื่อก่อนก็มีตลาดนัดตั้งอยู่บริเวณบ้านกลาง ซึ่งจะนัดกันทุกวันจันทร์แต่ได้เลิกนัดไปเมื่อประมาณ 6 ปีมาแล้ว

ส่วนขนมประเภทต่างๆ นั้น มักทำจากข้าวเหนียว น้ำตาลและมะพร้าว เป็นองค์ประกอบสำคัญ ส่วนใหญ่จะทำในช่วงที่มีงานบุญหรือพิธีกรรม เช่น ขนมลา ขนมพอง ในงานเทศกาลเดือนสิบ ขนมสอดไส้ ขนมห่อนไต้ ในเทศกาลเข้าพรรษา ข้าวเหนียวกวน กะละแม ในงานบวช และงานแต่ง เป็นต้น นอกจากนั้นก็มีการทำขนมกินกันเองในครัวเรือนบ่อยๆ เนื่องจากมีวัตถุดิบอยู่แล้ว คือ มะพร้าว กล้วย ข้าวเหนียว ส่วนน้ำตาลจะซื้อจากร้านค้า นอกจากนี้ยังมีการซื้อผลไม้บางชนิดที่ไม่สามารถปลูกได้เอง เช่น ทุเรียน เงาะ ลำไย ส้มเขียวหวาน ฝรั่ง ฯลฯ ไว้บริโภคอีกด้วย โดยซื้อจากตลาดในอำเภอปลายพระยาหรือตลาดในอำเภออ่าวลึก

ดังนั้นจึงเห็นว่าสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเข้าไปเกี่ยวข้องและรับเอาระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์เข้ามาเกือบทั้งหมด แม้ว่าในสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันจะคงรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเดิมอยู่บ้าง แต่จากการติดต่อและต้องพึ่งพาปัจจัยหลายๆ อย่างจากสังคมภายนอกจึงทำให้การยอมรับในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีตลาดเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนได้โดยง่ายจนบางครั้งสิ่งของที่จำเป็นต่อสังคมหมู่บ้านก็กลายเป็นสิ่งที่ต้องหาต้องมีเหมือนบ้านอื่นๆ โดยมีความคิดว่าเป็นการมีหน้ามีตาและเท่าเทียมกับคนอื่น

ภาพที่ 27-28 เรือนไม้ได้ถุนสูง

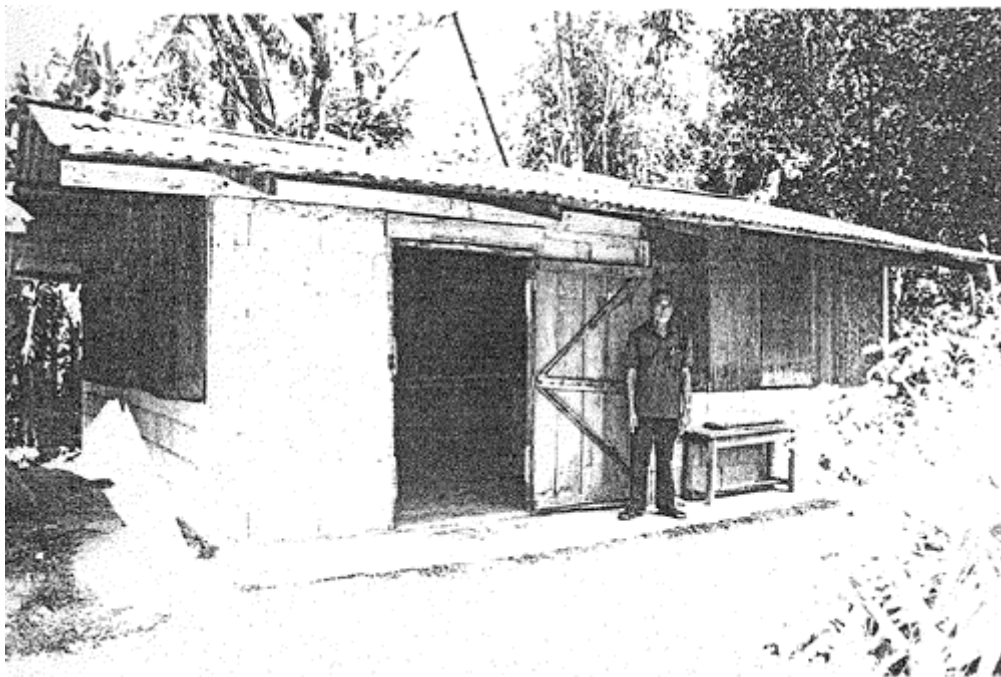
ภาพที่ 29-30 เรือนไม้ไผ่สูงที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้น

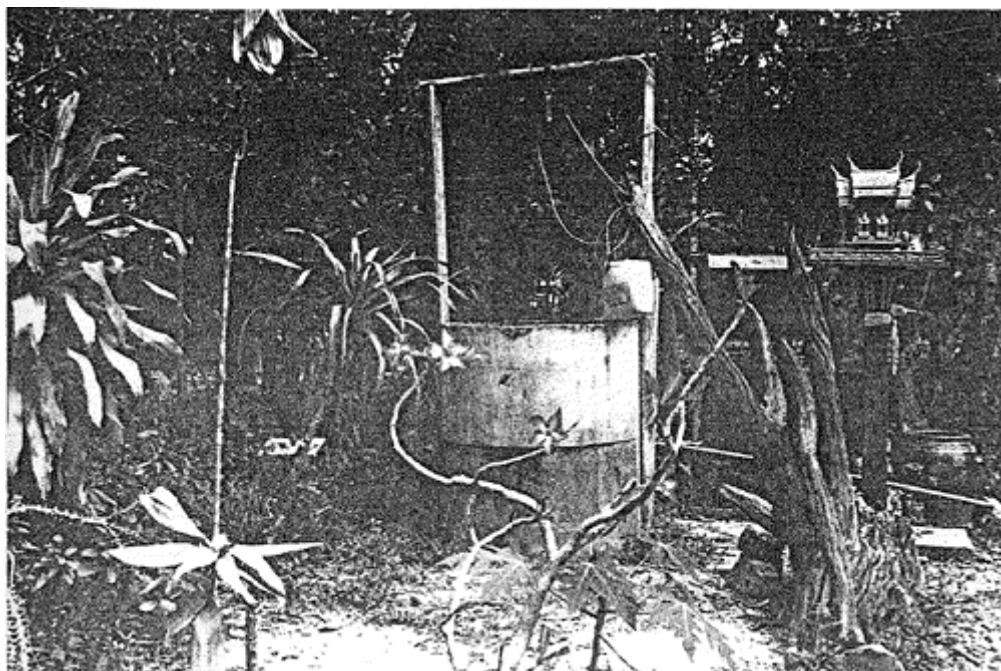
ภาพที่ 31-32 บ้านสมัยใหม่

ภาพที่ 33 โรงจักรรีดยาง

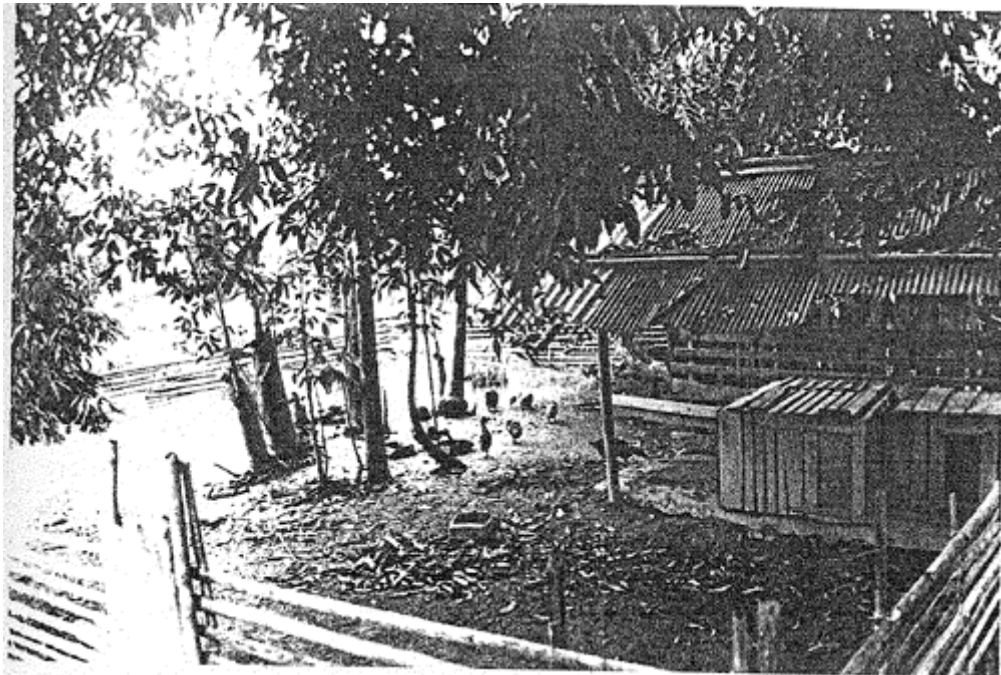
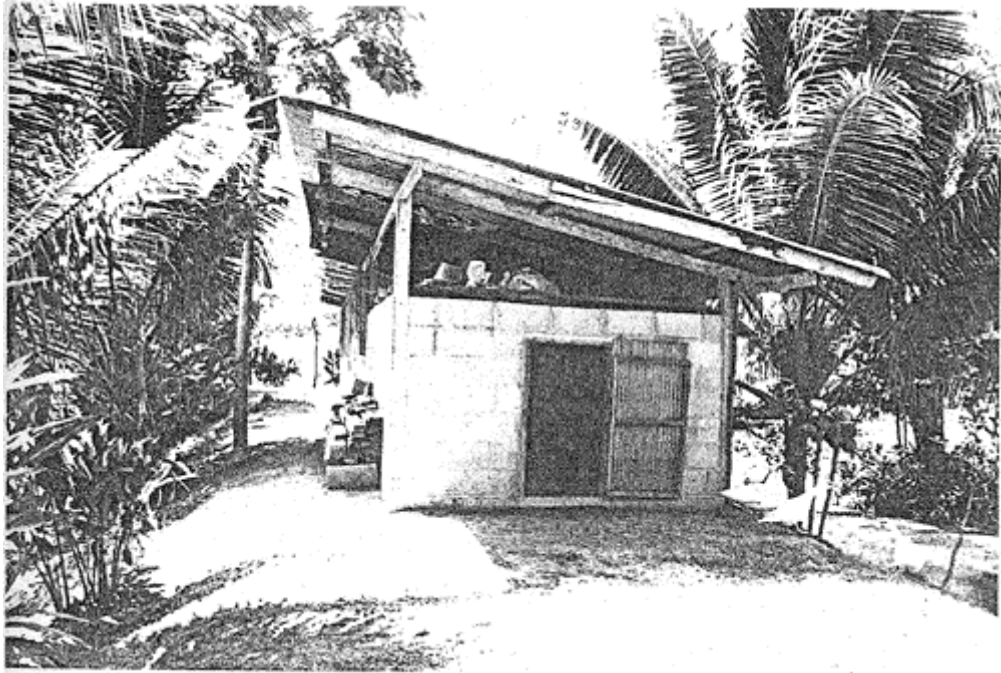
ภาพที่ 34 โรงเก็บแผ่นยาง

ภาพที่ 35 บ่อน้ำตื้น

ภาพที่ 36 สระเลี้ยงปลา

ภาพที่ 37-38 เล้าไก่ เล้าเป็ดและคอกหมู

สภาพการดำเนินชีวิตประจำวัน

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ในทุกสังคมทุกพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับที่หมู่บ้านปากน้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ จากระบบการผลิตเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) เป็นการผลิตเพื่อการค้า (Commercial Economy) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดระเบียบสังคมในหลายๆ ด้าน เช่น ระบบความเชื่อ พิธีกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับตัวให้ตัวเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

ชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมัน จะตื่นกันแต่เช้ามีดประมาณ 05.00 น. โดยผู้ที่เป็นภรรยาจะลุกขึ้นมาหุงหาอาหารเพื่อรับประทานในตอนเช้าและให้เด็กที่ต้องนำอาหารไปโรงเรียน ในวันที่มีการตัดผลปาล์มไปขาย เจ้าของสวนจะเข้าไปในสวนปาล์มเวลาประมาณ 7.00 น. เพื่อไปตัดปาล์มหรือดูแลคนงานที่มาตัดปาล์มและรถกระบะที่จ้างมาบรรทุกผลปาล์ม การตัดปาล์มจะเริ่มตัดกันเวลาประมาณ 7.30 น. จนกระทั่งเวลา 12.00 น. จึงหยุดพักกินข้าวเที่ยง ประมาณ 13.00 น. จึงเริ่มตัดต่อจนกระทั่งเวลาประมาณ 16.00 น. จึงหยุดตัด การตัดผลปาล์มน้ำมันจะตัดทุกๆ 15 วัน ในการตัดแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2-3 วันหรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับจำนวนเนื้อที่ที่ปลูกและจำนวนแรงงานที่ใช้ในการตัด ในช่วงที่ว่างจากการตัดปาล์มชาวสวนปาล์มจะต้องคอยดายหญ้า ตัดหญ้า ใส่ปุ๋ยปาล์มและคอยดูแลหนุ กระรอกหรือสัตว์อื่นๆ ที่จะมาตัดกินต้นปาล์มและผลปาล์ม สำหรับชาวบ้านที่มีทั้งสวนยางและสวนปาล์มจะเลือกตัดปาล์มในวันที่หยุดกรีดยาง ส่วนในวันอื่นๆ ก็จะกรีดยางไปตามปกติ

ในช่วงฤดูทำนาซึ่งจะเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ชาวบ้านปากน้ำบางส่วนที่ยังทำนาจะเตรียมตัวออกไปทำนากันแต่เช้ามีดโดยมากจะเป็นเวลาประมาณ 06.00 น. โดยผู้ชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นคนเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ รวมทั้งรถไถเดินตามและสิ่งของที่จำเป็นที่นา หากลูกชายไม่ได้เรียนหนังสือแล้วก็จะลุกขึ้นมาช่วยผู้เป็นพ่อด้วย ส่วนผู้หญิงซึ่งอาจเป็นภรรยา หัวหน้าครอบครัวหรือลูกสาวจะเป็นผู้เตรียมเรื่องอาหารการกิน เพื่อให้เด็กที่ต้องนำอาหารไปกินที่โรงเรียนในมือกลางวัน ในช่วงเช้าประมาณ 07.00-08.00 น. จะเห็นชาวบ้านใส่เสื้อ กางเกงสีกรมท่าหรือสีดำ โปกผ้า ใส่หมวก ใส่รองเท้าแตะเดินตามรถไถนาหรือขี่มอเตอร์ไซค์ออกไปทำนา จนกระทั่งถึงช่วงเที่ยงจึงหยุดรับประทานอาหารและพักผ่อนเล็กน้อย ประมาณ 13.00 น. จึงเริ่มลงมือทำงานในนาจนถึงตกเย็นประมาณ 17.00 น. จึงขึ้นจากนา

ภาพที่ 39 สวนยางพารา

ภาพที่ 40 ชาวสวนกำลังเก็บน้ำยาง

ภาพที่ 41 ชาวสวนกำลังทำแผ่นยาง

ภาพที่ 42 สหกรณ์กองทุนสวนยาง

ภาพที่ 43 ชาวนากำลังไถนา

ภาพที่ 44 ชาวนากำลังทำคันนา

ภาพที่ 45 ชาวนากำลังดำนา

ภาพที่ 46 ข้าวกำลังแตกกอ

สภาพเศรษฐกิจหมู่บ้าน

จากการสำรวจเก็บข้อมูลที่หมู่บ้านปากน้ำ พบว่าในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 129 ครัวเรือน มีจำนวน 129 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีอาชีพในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนปาล์ม น้ำมัน การทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้หลักให้กับครัวเรือน แม้ว่าบางครัวเรือนจะมีอาชีพรับราชการหรือทำงานบริษัทแต่ก็ทำสวนปาล์ม น้ำมัน และสวนยางพาราเป็นอาชีพเสริมด้วย นอกจากนี้มีการทำนาปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนรวมทั้งการนิยมนิยปลูกพืชไร่บางชนิด เช่น แตงกวา แตงโม ข้าวโพด พริก ถั่วพิกยาว ฯลฯ เพื่อเก็บผลผลิตขายหรือบริโภคในครัวเรือน และยังมีการเลี้ยงไก่ เป็ด เพื่อไว้บริโภคใช้ในครัวเรือน ถ้ามีมากก็แบ่งปันญาติและขายเป็นรายได้ เมื่อสัตว์เหล่านี้มีอายุมากไม่สามารถให้ผลผลิตได้ดีหรือได้น้ำหนักที่ดีพอก็จะขายเป็นตัวๆ ให้กับเพื่อนบ้านที่ขอซื้อไปแกง และอาชีพที่เพิ่งเข้าสู่หมู่บ้านปากน้ำประมาณปีกว่านี้เอง คือ การเพาะเห็ดกับทลายปาล์มซึ่งเป็นอาชีพใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในปัจจุบันแตกต่างไปจากในอดีตที่มีใช้มีแต่เฉพาะการประกอบอาชีพในภาคเกษตรอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีการประกอบอาชีพทั้งสองอย่างไปพร้อมๆ กัน ซึ่งในหนึ่งครัวเรือนอาจมีการประกอบอาชีพหลายๆ อาชีพรวมกันไป ทั้งนี้เป็นการหารายได้เพิ่มให้กับครัวเรือน

ปัจจุบันสามารถจัดแบ่งการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้านปากน้ำได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม โดยการประกอบกิจกรรมประเภทนี้ยังแบ่งได้เป็นการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมแบบเพื่อยังชีพกับการเกษตรกรรมเพื่อการค้าและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรกรรม

การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม

การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านปากน้ำทั้งเป็นรายได้หลักที่สำคัญแก่ครัวเรือนมาตั้งแต่สมัยอดีต ในปัจจุบันแม้จะยังคงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงชนิดของพืชที่ปลูกและระบบการผลิต ดังนี้ คือ

1. การเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ

การทำเกษตรกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การทำนา การทำไร่ การปลูกพืชไร่บางชนิด เช่น ข้าวโพด แตงโม แตงกวา ถั่วลิสง ถั่วฝักยาว บวบ ฯลฯ รวมไปถึงพืชสวนครัว เช่น พริก มะนาว มะกรูด ขมิ้น ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีพืชยืนต้นจำพวกไม้ผล เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ชมพู่ มะพร้าว กล้วย ฯลฯ รวมทั้งหมากพลู ซึ่งล้วนแต่เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน ที่เหลือจากการบริโภคก็จะนำไปแจกจ่ายญาติๆ เพื่อนบ้านและขายเป็นรายได้

ชาวบ้านใช้พืชผักที่ปลูกในการบริโภคภายในครัวเรือนแล้ว ยังหาเก็บจากธรรมชาติ เช่น ผักบุ้ง ใบบัวบก ใบรณาน้ำ เหนือ ฯลฯ ซึ่งจะมีมากในช่วงฤดูฝน รวมทั้งการหาหอย ปู ปลา ที่อยู่ตามท้องนา ลำคลอง คลองชลประทานและหนองน้ำ โดยใช้เครื่องมือที่ประกอบขึ้นเองอย่างง่ายๆ เครื่องมือที่ใช้ในการดักจับสัตว์เหล่านี้ ได้แก่ แห อวน เบ็ด และตาข่าย สัตว์ที่จับได้ส่วนมากจะมีพอเพียงแก่การบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

นอกจากสัตว์ที่หาได้จากธรรมชาติ ชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือนจะเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ไข่บริโภคเองในครัวเรือน โดยปล่อยให้หาอาหารเองตามบริเวณบ้าน ครั้นเวลาค่ำสัตว์เหล่านี้ก็จะเข้าไปนอนในเล้าหรืออศัยพุ่มไม้หลังนอน สำหรับหมู วัว ไม่นิยมเป็นที่เลี้ยงกัน มีเพียง 3-4 ครัวเรือน ที่เลี้ยงไว้เพื่อขายโดยตรงไม่นิยมนำมาบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้ขุดสระไว้เลี้ยงปลาด้วย ปลาที่เลี้ยงได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาช่อน ซึ่งจะนำมาบริโภคในครัวเรือน หรือถ้ามีมากก็จะนำไปขาย

2. การเกษตรกรรมเพื่อการค้า

การทำเกษตรกรรมชนิดนี้ ได้แก่ การปลูกยางพาราและการปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่น่าสนใจมาปลูกในหมู่บ้านโดยการส่งเสริมของสหกรณ์นิคม ซึ่งเป็นการปลูกเพื่อขายทั้งสิ้น พบว่าใน 129 ครัวเรือน มี 19 ครัวเรือนที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว 38 ครัวเรือนที่ปลูกปาล์มน้ำมันและปลูกยางพารา 43 ครัวเรือนที่ปลูกยางพาราอย่างเดียว

การประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะกระทำควบคู่กันไปทั้งการผลิตเพื่อการค้าและการผลิตเพื่อยังชีพ พบว่ามีครัวเรือนที่ทำสวนปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา

ควบคู่ไปกับการปลูกข้าว 17 ครัวเรือน, การทำสวนปาล์มน้ำมันควบคู่กับการทำสวนยางพารา 41 ครัวเรือน และปลูกยางพาราควบคู่กับการปลูกข้าว 16 ครัวเรือน

นอกจากอาชีพและรายได้หลักที่ได้จากกิจกรรมในภาคการเกษตรแล้ว ชาวบ้านในบ้านปากน้ำบางครัวเรือนยังมีรายได้เสริมจากการประกอบกิจกรรมนอกภาคการเกษตร รวมทั้งเป็นรายได้หรืออาชีพหลักสำหรับบางครัวเรือนอีกด้วย กิจกรรมนอกภาคการเกษตรเหล่านั้น ได้แก่ ขับรถรับจ้างบรรทุกปาล์ม 7 ครัวเรือน รับจ้างตัดปาล์ม 4 ครัวเรือน รับจ้างกรีดยาง 3 ครัวเรือน รับจ้างทั่วไป 4 ครัวเรือน และค้าขาย 7 ครัวเรือน

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านปากน้ำตามชนิดของพืชที่ปลูก

การประกอบอาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
การทำสวนปาล์มน้ำมัน	11	8.52
การทำสวนยางพารา	43	33.33
การทำสวนปาล์มน้ำมัน ควบคู่กับการทำสวนยางพารา	41	31.78
การทำสวนปาล์มน้ำมัน หรือสวนยางพารา ควบคู่กับการทำนา	17	13.17
การทำสวนยางพาราควบคู่กับ การทำนา	16	12.4
รวม	129	100

ที่มา : แบบสอบถามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.2542

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ลักษณะทางครอบครัว

ในหมู่บ้านปากน้ำชาวบ้านในแต่ละครอบครัวจะมีความเกี่ยวพันเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นญาติทางสายโลหิต (Consanguineal Relative) หรือญาติตามการแต่งงาน (Affinal Relative) อาจเป็นญาติสนิทบ้าง ญาติห่างๆ บ้าง หรือนับเสมอญาติบ้างจึงรู้จักกันแทบทุกครัวเรือน เมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ ของครัวเรือนใดก็ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี

ครอบครัวถือว่าเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานให้กับชาวบ้าน ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านปากน้ำจะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากกว่าครอบครัวขยาย (Extended Family) จากข้อมูลการสำรวจขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาพบว่า 129 ครัวเรือน มี 153 ครอบครัว ในจำนวนนั้นเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบไปด้วยพ่อ แม่และลูกที่ยังไม่แต่งงาน 105 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.39 และครอบครัวขยายที่มีคนอาศัยอยู่รวมกันถึง 3 รุ่น คือ พ่อ แม่ ลูกสาว ลูกเขยและหลาน หรือลูกชาย ลูกสะใภ้และหลาน 24 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 18.60

ตารางที่ 5 แสดงลักษณะร้อยละของครอบครัวของชาวบ้านปากน้ำ

ลักษณะครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวเดี่ยว	105	81.40
ครอบครัวขยาย	24	18.60
รวม	129	100

ที่มา : แบบสอบถามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ.2542

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ในการแต่งงาน พ่อแม่เปิดกว้างให้อิสระแก่หนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองอย่างเต็มที่ โดยหนุ่มสาวจะเลือกคู่ครองกันเองตามความพอใจ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่จะไม่ขัดขวางเพียงแต่ให้คำแนะนำเวลาที่หนุ่มสาวหรือลูกมาปรึกษาเท่านั้น การแต่งงานไม่มีข้อห้ามว่าจะต้องแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน หนุ่มสาวแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านก็ได้ จากการศึกษาพบว่าหนุ่มสาวมักจะแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกันหรือหมู่บ้านใกล้เคียง หรือคนในอำเภอเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

ชีวิตการแต่งงานในหมู่บ้านปากน้ำจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว สำหรับคู่สมรสที่ไม่สามารถจะอยู่ร่วมกันอีกต่อไปได้ สามารถหย่าขาดกันได้ เมื่อหย่าขาดแล้ว ลูกจะอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่จะตกลงกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะอยู่กับฝ่ายแม่โดยเฉพาะในกรณีที่มีลูกคนเดียว ทั้งนี้ก็เนื่องจากเด็กมีความผูกพันกับแม่มากกว่าพ่อ ส่วนพ่อม่าย แม่ม่ายที่เกิดจากการหย่าร้างหรือคู่สมรสเสียชีวิตสามารถแต่งงานใหม่ได้โดยไม่มีข้อห้ามใดๆ

การตั้งถิ่นฐานหลังการสมรสของชาวบ้านปากน้ำไม่มีแบบแผนตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตกลงกันและปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยทั่วไปรูปแบบครอบครัวจะประกอบไปด้วยพ่อ แม่ ลูก อันเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อบุตรชายหรือบุตรสาวโตถึงวัยที่จะมีคู่ครอง บุตรชายหรือบุตรสาวจะแต่งงานแยกครอบครัวออกไปต่างหาก โดยไปตั้งถิ่นฐานตามเรือกสวนไร่นาที่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย หรือทั้งสองฝ่ายแบ่งให้เป็นที่ทำกิน ซึ่งอาจจะอยู่บริเวณใกล้ๆ กับบ้านเดิมของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง หรืออาจอยู่ห่างออกไป ส่วนลูกคนสุดท้ายจะอยู่กับพ่อแม่ โดยเมื่อลูกคนสุดท้ายแต่งงานก็จะนำภรรยาหรือสามีเข้ามาอยู่ด้วยกัน ในระหว่างนี้ครอบครัวจะเป็นแบบครอบครัวชาย เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยวอีกครั้ง

จะเห็นว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานภายหลังการสมรสของชาวบ้านปากน้ำจะมีการตั้งถิ่นฐานทั้งทางฝ่ายแม่และการตั้งถิ่นฐานทางฝ่ายพ่อ ซึ่งบุตรที่เกิดมาจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายแม่หรือฝ่ายพ่อกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับที่ตั้งถิ่นฐานว่าใกล้ชิดกับญาติฝ่ายใด โดยทั่วไปแล้ว ชาวบ้านปากน้ำมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ แต่การสืบสกุลทางฝ่ายพ่อ เนื่องจากชายหญิงเมื่อแต่งงานกันและจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องใช้นามสกุลของสามี รวมทั้งลูกที่เกิดมาทุกคนต้องใช้นามสกุลของพ่อด้วย

การสืบทอด โดยทั่วไปลูกทุกคนจะได้รับการแบ่งปันทรัพย์สิน ที่ดิน ในจำนวนเท่าๆ กัน โดยพ่อแม่จะกันที่ดินไว้เป็นส่วนของตนเองเพื่อเป็นหลักประกันในยามแก่เฒ่า โดยเฉพาะลูกที่เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่าจะได้รับมรดกบ้านและที่ดินที่ติดกับบ้านของพ่อแม่ ซึ่งจะได้มากกว่าพี่น้องทั้งหมดซึ่งเป็นผลตอบแทนในการเลี้ยงดูพ่อแม่ การแบ่งมรดกขึ้นอยู่กับความพอใจของพ่อแม่ว่าสมควรจะยกให้ลูกคนใด เมื่อใด แต่ส่วนใหญ่พ่อแม่ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะยกมรดกที่ดินหรือสวนให้กับลูกเมื่อพวกเขาแต่งงานออกไปตั้งครอบครัวเป็นของตนเอง เพื่อพวกเขาจะสร้างฐานะให้กับครอบครัวของตนเองต่อไป ในกรณีที่พ่อแม่แก่ชราเกรงว่าจะเสียชีวิตก่อนที่จะลูกจะได้แต่งงานกันครบทุกคนก็อาจแบ่งทรัพย์สินที่ดินต่างๆ ให้แก่ลูกทุกคน

ศาสนา ความเชื่อและประเพณี

ศาสนาพุทธ

ชาวบ้านปากน้ำโดยพื้นฐานนับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อว่าการทำบุญตักบาตร การเข้าวัดรับศีลฟังธรรมเป็นประจำเป็นการสะสมผลบุญเพื่อว่าชาติหน้าจะได้เกิดใหม่ในสถานภาพที่ดีกว่าในปัจจุบัน เช่น มีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าในปัจจุบัน มีอำนาจวาสนาเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป หรือเมื่อตายไปแล้วจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า เป็นเทวดา นางฟ้า

ชาวบ้านมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ในทุกๆ เช้า ชาวบ้านจะนำอาหารมาตักบาตรพระสงฆ์ที่ออกบิณฑบาต ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาชาวบ้านจะนำอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด มีการรับศีล ฟังพระธรรมเทศนา ส่วนในเทศกาลเข้าพรรษาซึ่งกำหนดให้พระสงฆ์ต้องประจำอยู่ที่วัดและไม่ได้ออกบิณฑบาตเป็นระยะเวลา 3 เดือน ชาวบ้านจะจัดเวรนำอาหารมาถวายพระที่วัด นอกจากนี้ไม่ว่าทางวัดจะขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการทำงานหรือขอความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ช่วยบริจาคสร้างถาวรวัตถุให้แก่วัด ช่วยงานวัดในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆ ช่วยทำความสะอาดบริเวณวัด เป็นต้น ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นอกจากนี้แล้ว ชาวบ้านนิยมให้บุตรหลานได้บวชเรียนเพราะเชื่อว่าเป็นการน้อมกาย วาจาใจ เข้าไปใกล้ความดี ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วจะได้รับการยอมรับจากสังคมถือว่าเป็นผู้ใหญ่ มีการศึกษา รู้ดีรู้ชั่ว โดยชาวบ้านจะเรียกผู้ที่ผ่านการบวชเรียนแล้วว่า “เณร” “เจ้า” “หลวง” และ “ท่าน” ซึ่งคำเรียกเหล่านี้เป็นคำยกย่องให้เกียรติ โดยผู้ที่ผ่านการบวชเป็นสามเณรและสึกออกมา

ใช้ชีวิตตามปกติจะมีคำเรียกนำหน้าชื่อว่า “เณร” ส่วนชายหนุ่มที่ผ่านการอุปสมบทเป็นพระโดยการบวชเป็นพระแต่ละระยะเวลาสั้นๆ เช่น ประมาณ 15 วัน หรือ 1-3 เดือน เมื่อสึกออกมาใช้ชีวิตเป็นฆราวาสตามปกติจะมีคำเรียกนำหน้าชื่อว่า “หลวง” หรือ “เจ้า” ส่วนชายหนุ่มที่อุปสมบทเป็นพระเป็นระยะเวลาหลายพรรษา เช่นประมาณ 5 พรรษาขึ้นไป เมื่อสึกออกมาใช้ชีวิตเป็นฆราวาสตามปกติจะมีคำเรียกว่านำหน้าชื่อว่า “ท่าน”

การบวชไม่ใช่มีประโยชน์เฉพาะผู้ที่บวชเท่านั้น ชาวปากน้ำยังเชื่อว่าการบวชเป็นการทดแทนพระคุณของพ่อแม่ ลูกชายที่อุปสมบทเป็นพระยังช่วยให้พ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองของบุตรชายที่บวชขึ้นสวรรค์อีกด้วย

วัด

ชาวบ้านในบ้านปากน้ำทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้นวัดจึงเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาวบ้าน เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งเป็นที่พบปะของผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาทำบุญที่วัดอีกด้วย วัดจึงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของชาวบ้าน หมู่บ้านปากน้ำมีวัดนันทามุขารามเป็นวัดประจำหมู่บ้าน วัดนันทามุขารามเดิมชื่อ วัดปากน้ำ วัดเดิมตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของคลองพันโดน มีพื้นที่ประมาณ 21 ไร่ แต่ปัจจุบันทางวัดได้ปลูกป่าลุ่มน้ำมัน ส่วนที่เป็นวัดปัจจุบันตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองพันโดนหรือฝั่งตรงกันข้ามกับวัดเก่านี้เอง สาเหตุที่ต้องย้ายวัดมาตั้งใหม่ ณ ที่ตั้งวัดในปัจจุบันเพราะวัดเดิมตั้งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน การไปมาหาสู่กันไม่สะดวกต้องข้ามคลอง ยิ่งในฤดูฝนน้ำหลากมากทำให้วัดกับประชาชนไม่สามารถติดต่อกันได้ ปัจจุบันวัดนันทามุขารามเป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่เลขที่ 113 ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

เมื่อประมาณ 90 ปี มาแล้ว หรือระหว่าง พ.ศ.2450-2453 หลวงพ่อหิตได้สร้างวัดขึ้นและเรียกกันว่า “วัดปากน้ำ” ตามลักษณะภูมิศาสตร์ กล่าวคือ บนฝั่งคลองที่ตั้งวัดเป็นจุดที่คลองพระยา (คลองยา) ไหลมาบรรจบกันกับคลองพันโดน แล้วเป็นจุดเริ่มต้นของคลองอู้น ซึ่งไหลไปสู่แม่น้ำตาปีที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการสร้างวัดแห่งใหม่ (วัดในปัจจุบัน) มีนายรอด นายเพชรทอง นายรักษ์ หมื่นจา ขุนพลพญาภิบาล กำนันแสง เป็นผู้อุปถัมภ์ ได้นิมนต์พระชามาจำพรรษาอยู่ที่วัด ในขณะนั้น (พ.ศ.2453) วัดปากน้ำยังสังกัดอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชาชนและทางราชการยังคงใช้ชื่อว่า “วัดปากน้ำ” เมื่อเริ่มต้นสร้างวัดในปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2479 ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่และผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ได้นำคณะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งสองจังหวัดมาใช้ศาลาวัดปากน้ำเป็นที่พักและตกลงแบ่งเขตจังหวัดใหม่ โดยทั้งสองฝ่ายตกลงขยายเขตจังหวัดกระบี่เข้าไปในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นับจากเขตเดิมประมาณ 30 กิโลเมตร นับจากนั้นวัดปากน้ำก็ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกระบี่ ในปี พ.ศ.2491 วัดปากน้ำได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและได้ขอเปลี่ยนชื่อวัดจากวัดปากน้ำเป็น “วัดนทีมุขาราม” ปัจจุบันวัดนทีมุขารามมีพระปลัดชัยสน ฐิตจิตโต เป็นเจ้าอาวาส มีพระลูกวัด 5 รูป

ชาวบ้านปากน้ำมีความผูกพันกับวัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากในสมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางทางสังคมและเป็นแหล่งวิทยาการ เช่น วิชาความรู้ การอาชีพ แม้แต่ไสยศาสตร์ คาถาอาคมต่างๆ ก็เรียนกันที่วัด พระจึงเป็นทั้งครู หมอ ผู้นำชุมชน แม้กระทั่งโหร ชาวบ้านปากน้ำส่วนใหญ่จึงเข้าใจกันว่า “วัดคือศาสนา” และศาสนาก็คือศูนย์กลางในการสร้างสรรค์ความดี ดังนั้นใครก็ตามที่ห่างเหินวัดก็ถือว่าห่างเหินศาสนา

ความเชื่อโดยทั่วไป

นอกจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นศาสนาหลักของชาวบ้านปากน้ำแล้ว ชาวบ้านปากน้ำยังมีความเชื่ออื่นๆ ที่ชาวบ้านปากน้ำยังคงยึดถือและมีพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ซึ่งระบบความเชื่อเหล่านี้นับว่าเป็นสิ่งที่มิบเทบาทและยังคงมีความสำคัญต่อทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ ได้แก่

ความเชื่อเรื่องครูหมอ

ครูหมอเป็นผีชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านปากน้ำเชื่อถือและนับถือมาก ผีชนิดนี้ส่วนมากเกี่ยวข้องกับศิลปพื้นบ้าน เช่น ครูหมอหนังตะลุง ครูหมอโนรา ครูหมอเหล็ก ครูหมอยา ครูหมอเป็นผีที่เป็นครูต้นหรือบรรพบุรุษผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ในสาขานั้นๆ ให้แก่ลูกหลาน ใครที่รับเอาวิชาความรู้เหล่านั้นมาถือปฏิบัติก็ต้องยอมรับนับถือผีเหล่านั้นเป็นครูด้วย ครูหมอพวกนี้ต้องมีพิธีเช่น สรงเป็นวาระตามแต่จะตกลงกับครูหมอเอาไว้ เช่น ให้กินทุกปี สองปีครั้ง สามปีครั้ง หรือสิบปีครั้ง

ความเชื่อเรื่องผีตายาย

ผีตายายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษซึ่งไม่ยอมไปผุดไปเกิดเพราะยังมีความรักความห่วงใยลูกหลานคอยพิทักษ์รักษาลูกหลานทุกคนในวงศ์เครือญาติ ผีตายายจะให้คุณมากกว่าให้โทษ โดยจะมีลูกหลานที่เป็นอาวุโสสูงสุดในวงศ์เครือญาติทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างลูกหลานกับผีตายาย โดยลูกหลานที่เป็นอาวุโสจะทำหิ้งหรือसानกระสอบใบเล็กๆ ให้ผีตายายอาศัยอยู่ นอกจากนี้ผีตายายอาจจะเลือกที่จะไปอยู่บ้านลูกหลานคนใดก็ได้ตามที่ผีตายายพอใจและเลือกที่จะอยู่โดยไม่จำเป็นต้องเป็นลูกหลานที่เป็นอาวุโสสูงสุดในวงศ์เครือญาติเสมอไป โดยลูกหลานผู้นั้นก็ต้องทำหิ้งหรือसानกระสอบใบเล็กๆ ให้ผีตายายอาศัยอยู่เช่นกัน ในหิ้งหรือกระสอบใบเล็กๆ จะใส่เครื่องบูชาจำพวกหมาก พลู ฐูป เทียน และมักจะแขวนไว้ในระดับสูงเหนือหัวนอน

ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาพญาขอดน้ำ

ชาวบ้านปากน้ำมีความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาพญาขอดน้ำ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันสั้นๆ ว่า “เทวดาพญาขอดน้ำ” โดยเชื่อกันว่าเป็นเทวดาที่รักษาลองอิปันและคลองพันโดน เล่ากันว่าเทวดาพญาขอดน้ำเป็นพญานกที่มีลักษณะเป็นงูจงอางตัวใหญ่ขนาดเท่าต้นหมาก สีขาว มีแม่เบ๊ย 3 เบ๊ยอยู่บนศรีษะ พญานกได้ไปรบกับพญาทำข้ามซึ่งเป็นจระเข้เพื่อแย่งนางศรีวันทองซึ่งเป็นมนุษย์ โดยไปรบกันที่ย่านดินแดง (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ต่างฝ่ายต่างก็เกณฑ์พวกของตนไปช่วยกันรบเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้กระทั่งงูดินหรือจระเข้ตัวเล็กๆ ซึ่งบริเวณที่รบกันนั้นน้ำในลำคลองกลายเป็นสีเลือด กลิ่นคาวเลือดของงูและจระเข้เหม็นคาวไปทั่วทั้งลำคลอง เนื่องจากงูและจระเข้ที่ไปช่วยกันรบตายกันเป็นจำนวนมาก น้ำในลำคลองกลายเป็นสีเลือดและเหม็นคาวเลือดจนชาวบ้านไม่สามารถนำไปใช้อุปโภค บริโภคได้ ผลการรบปรากฏว่าเทวดาพญาขอดน้ำเป็นผู้ชนะและสั่งห้ามไม่ให้จระเข้เข้ามาอาศัยอยู่ในคลองอิปันและคลองพันโดน ซึ่งก็ปรากฏว่าตลอดลำน้ำอิปันและลำน้ำพันโดนตั้งแต่สมัยโบราณมีจระเข้อาศัยอยู่น้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นเพราะเทวดาพญาขอดน้ำเป็นผู้สั่งห้ามไม่ให้จระเข้เข้ามาอาศัยอยู่ในลำคลองอิปันและคลองพันโดน

ชาวบ้านปากน้ำเชื่อกันว่าเทวดาพญาขอดน้ำมีอยู่ทั่วไปในคลองอิปันและคลองพันโดน โดยรักษาลำน้ำอยู่เป็นจุดๆ ตลอดลำคลอง ซึ่งเทวดาพญาขอดน้ำมีทั้งหมด 23 องค์ ได้แก่ เทวดาขอดน้ำเต่า, น้ำยาวเผ่ายาลาว, สอดดาวหลาวทอง, สมเด็จพระเจ้าเจ็ดเหมา, ปราบยาพันโดน, โหยนไพรพงตรณ, หินชนนกล, โตนโหนดกบ้ำโยน, ขานางร้านไถ, กระโหรเจ้า, ลำหรับสำเกรียบ,

เลี่ยมด้วยขำลาย, หารโยงโหงยาน, หยคคมา, หลาพาพาด, โพรกภาหลิ, ศรีวันทอง, เจ้าที่สิบสอง, บางน้ำ, แพรกโตรม, แพรกป็น, หยิบพันเตงโอน, และลาโฟ โดยจะแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบในการรักษาลำคลองอิปันและลำคลองพันโดน มีสัญลักษณ์ที่ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นเทวดาพญาขอน้ำ คือ ก้อนหินที่มีรูปร่างคล้ายพญา นอจากนี้ชาวบ้านได้สร้างศาลให้เทวดาพญาขอน้ำอาศัยอยู่ โดยสร้างไว้บริเวณใกล้กับก้อนหินที่เป็นสัญลักษณ์ของเทวดาพญาขอน้ำ

ชาวบ้านปากน้ำเมื่อมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจก็จะไปบนบานกับเทวดาพญาขอน้ำ เรื่องที่บนบานส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการเกณฑ์ทหาร เรื่องคดีความ เมื่อเรื่องที่บนบานไว้ได้รับผลตามที่บนบานก็จะมีการแก้บนตามที่บนบานไว้ เช่น ให้กินไก่, กินหมู, กินเหล้าหรือขนม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับใครจะบนบานว่าจะแก้บนอย่างไร โดยจะมีผู้ทำพิธีแก้บนเรียกว่า “นายมุ่น” การแก้บนจะทำพิธีแก้บนกันที่บ้าน, ที่ศาลของเทวดาพญาขอน้ำ หรือที่ก้อนหิน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของเทวดาพญาขอน้ำก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมแก้บนกันที่บ้าน โดยนายมุ่นจะเป็นผู้ทำพิธีแก้บน โดยจะกล่าวถึงเทวดาพญาขอน้ำทั้งหมดให้มารับการเช่นไหว้แก้บน

ความเชื่อเรื่องดวงชะตาราศี

เกือบทุกขั้นตอนของชีวิตของชาวบ้านปากน้ำจะมีเรื่องดวงชะตาราศีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ เช่น เมื่อจะเลือกคู่ครองก็ต้องดูว่าหนุ่มสาวมีดวงสมพงษ์กันหรือไม่ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็ถือว่าเป็นคราวเคราะห์ ดวงชะตาตกต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ มีการบูชาเทวดาที่เชื่อว่าให้โทษแก่ผู้เจ็บป่วย โดยมีเครื่องบวงสรวงสังเวยตามแบบแผนที่หมอผู้ทำพิธีกำหนด แล้วหมอจะกล่าวคำสวดอัญเชิญเทวดามารับเครื่องบวงสรวง

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

การทำมน คือ การกระทำด้วยเวทมนต์ คาถา เลขยันต์ให้ผู้อื่นมีอันตรายเสื่อมถอยจากคุณงามความดี เสื่อมความนิยม เสื่อมความเจริญ และอาจทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือถึงแก่ความตายโดยผิดปกติก็ได้

การทำมนมีหลายอย่าง เช่น การทำมบรอยเท้า จะทำที่รอยเท้าหรือเอาดินรอยเท้าไปทำที่อื่น การทำมบด้วยเสื้อผ้า คือ การนำเสื้อผ้าที่ใช้อยู่ไปทำมบด้วยการฝังรูป โดยปั้นรูปสมมุติขึ้นด้วยขี้ผึ้งหรือดินป่าช้าให้มีอาการครบสามสิบสอง เมื่อประกอบพิธีกรรมครบแล้ว นำไปฝังได้

บันไดเรือน ทางสามแพร่งหรือป่าช้า เป็นต้น การทำบกระดาษ หนึ่งสุนัขหรือกระเบื้องบาตรแตก แล้วลงชื่อเลขยันต์ตามตำราต่อจากนั้นนำไปฝังหรือทิ้ง

การผูกใจ ทำเพื่อไม่ให้ใครมาลักขโมยผลไม้ไปกิน ถ้านำไปกินโดยไม่รดด้วยน้ำมนต์ที่เจ้าของผลไม้ทำไว้สำหรับแก้โจ จะทำให้ผู้ที่กินผลไม้ นั้นท้องป่อง ท้องพอง หากแก้ไม่ถูกวิธีก็จะถึงตาย

การทำโจ นำใบพลู 1 ใบ ปูนแดง กระบอกล้มไผ่ยาวประมาณ 1 กีบ และผ้าขาวสำหรับหุ้มปากกระบอกล นำใบพลูมาลงเลขยันต์ปลุกเสก โดยใช้ปูนแดงเขียนบนเลขยันต์เสร็จแล้วบรรจุเข้าไปในกระบอกล้มไผ่ แล้วหุ้มด้วยผ้าขาว นำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ในสวนให้คนเห็น ผู้ที่เห็นและรู้เรื่องโจก็ไม่กล้าเก็บผลไม้ไปกิน

ผู้ที่ทำโจจะต้องเป็นผู้ที่มีคาถาอาคมพอสมควร นอกจากนั้นยังต้องทำน้ำมันต์ไว้สำหรับแก้โจด้วย เพื่อที่เจ้าของสวนจะกินผลไม้ นั้นจะนำน้ำมันต์มาพรมผลไม้ที่เก็บมาจากต้น

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนวัยและสถานภาพของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งถือกันว่าช่วงนี้เป็นช่วงสำคัญของชีวิตหรือช่วงวิกฤติของชีวิต การประกอบพิธีกรรมจึงเป็นเสมือนสิ่งรองรับสถานภาพของบุคคลผู้นั้น พิธีกรรมเหล่านี้จะมีเครือญาติและเพื่อนบ้านมาช่วยงานและร่วมประกอบพิธีกรรม เป็นประเพณีที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมนิคม พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่

การเกิด

ในสมัยก่อนชาวบ้านจะคลอดลูกกันที่บ้านของตนโดยมีหมอดำเฒ่าเป็นผู้ทำคลอด เมื่อเด็กคลอดออกมาหมอดำเฒ่าจะใช้ฝีมือนำสะดือของเด็กออก ส่วนรกจะใส่กระสอบใบเล็กโรยด้วยเกลือแล้วนำไปฝัง การใช้เกลือโรยรกเด็กเพราะเชื่อว่าจะไม่ทำให้เด็กเป็นแผลพุพองหรือเป็นหนองเปื่อย เมื่อนำไปฝังเสร็จแล้วให้เก็บผัก เก็บพื้ดินไม้ติดมือกลับมาบ้านด้วย เพื่อเด็กจะได้เป็น

คนไม่จี๋เกียจ ขณะเดินกลับบ้านห้ามเหลียวหลังไปดูที่ฝั่งรกเพราะเชื่อว่าถ้าหันกลับไปดูจะทำให้เด็กตาเหล่

ทารกที่เกิดใหม่หลังจากตัดสายสะดือแล้ว จะนำไปอาบน้ำร้อนแล้วใช้กระดังร้อนหรือใช้นาง (เครื่องมือที่ใช้สำหรับช้อนกุ้ง ช้อนปลา) ช้อนเด็กทารกที่เพิ่งเกิด หรือใช้ส้อม (เครื่องมือที่ใช้สำหรับส้อมปลา) มาส้อมเด็กทารกเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กตาย เมื่ออาบน้ำเสร็จก็เอาดินจี้กลาก (ดินที่สกปรก เป็นดินในน้ำคล้ำ) มาโปะกระหม่อมเด็กเพื่อเด็กจะได้แข็งแรงไม่เป็นโรค

เมื่อคลอดเสร็จแล้วผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟเพื่อให้ร่างกายเป็นปกติประมาณ 7-11 วัน ระหว่างอยู่ไฟจะลุกไปไหนไม่ได้ กินได้เฉพาะข้าว เกลือ พริก หัวปลี ใบบัวบก ปลาย่าง โดยเชื่อว่าถ้ากินอย่างอื่นจะเป็นของแสลงไม่สบายและจะทำให้ร่างกายหายเป็นปกติช้า นอกจากนี้ยังจะทำให้ทารกปวดท้อง ท้องอืด ท้องขึ้น เพราะทารกคิมน้ำนมของแม่ด้วย ในระยะที่อยู่ไฟหมอตำแยต้องมานวดทั้งตอนเช้าและตอนเย็น ในการนวดหมอตำแยจับเส้นให้หายปวดเมื่อย เลือดลมเดินปกติและน้ำนมไหลดี หลังจากนวดแล้วแม่จะอาบน้ำอุ่น

เมื่ออยู่ไฟครบกำหนดแล้วมีการออกไฟ โดยมีหมอตำแยเป็นผู้ทำพิธี มีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีตายาย โดยมีเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย ข้าว 12 ที่ ไก่ต้ม ข้าวเหนียว ขนมห่มข้าว ขนมห่มแดง ในการออกไฟจะมีการโกนผมไฟโดยจะใช้ใบบอน 2 ใบ ใบหนึ่งเอาไว้รองรับผมเด็ก อีกใบหนึ่งเอาไปขยี้บนหัวเด็กเพื่อให้คันขณะโกนผมจะได้ไม่เจ็บ การโกนผมไฟนี้หมอตำแยจะเป็นผู้โกน จากนั้นจะนำเด็กไปเหยียบหิน ดิน ทราช เงิน ทอง พร้อมทั้งกล่าวว่า “พุทธัง คลาดแคล้ว รัมมัง คลาดแคล้ว สังฆัง คลาดแคล้ว พระพุทธรเจ้ามาแล้ว ศัตรูแพ้พ่ายวินาศสันติ” เพื่อเป็นการบูชาพระแม่ธรณีและเป็นการเอาเคล็ดว่าต่อไปเด็กจะได้เงินทองมากมายเต็มไปหมด แม้บนพื้นดินก็ยังมีกองเงินกองทองให้เหยียบ ต่อจากนั้นหมอตำแยจึงนำเด็กไปอาบน้ำ หลังจากอาบน้ำเสร็จจะให้เด็กถือผักและพินดิมือกลับมาด้วย เพื่อโตขึ้นเด็กจะได้เป็นคนขยัน จากนั้นจึงทำพิธีเปิดปากเด็กโดยหมอตำแยจะใช้เข็มจิ้มขนมหวาน แล้วนำเข็มที่จิ้มขนมหวานนั้นไปแหย่ในปากของเด็กให้เด็กดูด ทั้งนี้เพราะต้องการให้เด็กเป็นคนพูดจาไพเราะอ่อนหวาน หลังจากนั้นจึงนำเด็กขึ้นเปลและกล่อม “นอนหลับเอ๋ย หลับให้ดีๆ พี่เลี้ยงทั้งสี่มาพิทักษ์รักษา อาบน้ำ ป้อนข้าว รักษาเจ้าทุกเวลา มาพิทักษ์รักษาอย่าให้มีความเจ็บไข้ได้ป่วย” เป็นอันเสร็จพิธี

ในการทำคลอดหมอตำแยไม่ได้คิดค่าทำคลอดเป็นเงิน แต่จะต้องนำหมากพลู รูปเทียน ดอกไม้มาให้หมอตำแยก่อนที่จะให้ทำคลอด ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมไปคลอดกันที่โรง

พยายาม ความเชื่อเหล่านี้เกือบจะไม่มีใครปฏิบัติกันอีกแล้ว การอยู่ไฟก็ไม่มี ความจำเป็นอีกแล้ว เพียงแต่พักผ่อนร่างกายเท่านั้น อาหารก็สามารถรับประทานได้ทุกอย่าง ไม่มีการห้ามแต่อย่างใด

การบวช

ชาวบ้านปากน้ำยังคงมั่นในประเพณีการบวชที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจะนิยมบวชกันเมื่ออายุได้ประมาณ 20 ปี และโดยมากจะนิยมบวชกันในช่วงก่อนเทศกาลเข้าพรรษา เมื่อบุตรชายตกลงใจที่จะบวช ผู้เป็นพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ก็จะพาบุตรหลานของตนไปหาเจ้าอาวาสฝากให้อยู่วัด เพื่อจะได้เรียนรู้ท่องจำบทชานนาคที่วัดก่อนประมาณ 1-2 เดือน ก่อนการบวช ในช่วงที่ผู้เตรียมบวชอาศัยอยู่ที่วัด จะต้องช่วยพระหิ้วปิ่นโตสำหรับบิณฑบาตในตอนเช้า คอยปรนนิบัติรับใช้พระ ใช้เวลาว่างในการซักซ้อมท่องจำบทสวด

ในการบวชจะต้องหาฤกษ์ยามเช่นเดียวกับงานมงคลอื่นๆ โดยเจ้าอาวาสจะจัดหาวันที่เหมาะสมให้ เมื่อใกล้จะถึงวันบวชพ่อแม่ของผู้ที่จะบวชจะไปบอกกล่าวกับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านให้มาร่วมงานบวช แต่ในปัจจุบันนิยมพิมพ์การ์ดแจก ในระหว่างที่ลูกหลานเป็นนาคอยู่ที่วัดนั้น ทางบ้านก็จะตระเตรียมเครื่องบวช ประกอบด้วยบริวาร 8 ประการ คือ สบง จีวร ผ้าสังฆาฏิ บาตร มิดโกน เข็ม ด้าย รัศมีและผ้ากรองน้ำ นอกจากนี้ยังมีเสื้อ อาสนะ ร่ม รองเท้าและกระโถน ก่อนจะถึงวันบวชประมาณ 2 วัน ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยงานที่บ้านนาค มีการกว่นกะลาแม่ซึ่งถือว่าเป็น “ญาหนม (พญาหนม)” คือ เป็นขนมที่อร่อยที่สุด หรือกว่นข้าวเหนียว ไข่เค็มแจกในงานบวช

ก่อนจะถึงวันทำอุปสมบท 1 วัน จะมีการทำพิธีโกนผมนาค ซึ่งจะให้ผู้ใหญ่ผู้ใหญ่สูงอายุ และพ่อแม่เป็นผู้โกนโดยใช้ใบบอนรองรับผมที่โกน ในช่วงเย็นจะมีการกินเลี้ยง

ในวันรุ่งขึ้นจะมีการแห่เจ้านาคจากบ้านไปวัด การแห่นาคในสมัยก่อนจะใช้ช้างให้นาคขึ้นนั่งแห่เป็นขบวน แต่ในปัจจุบันช้างหายากชาวบ้านจึงเลิกใช้ช้างโดยหันมาใช้รถยนต์แทนหลังจากมาถึงวัดแล้วจะนำเจ้านาคไปแห่รอบโบสถ์ 3 รอบ โดยใช้คนแห่ให้เจ้านาคนั่งชิดผู้ที่แห่พร้อมทั้งทำการแห่ผ้าไตรไปด้วย โดยผู้เป็นพ่อแม่จะเป็นผู้ถือผ้าไตรเดินนำหน้าเจ้านาค ในขบวนแห่นาคจะมีกลอง ถึง ฉาบบรรเลงนำขบวนนาค ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะร่ายรำไปกับขบวนแห่นาคอย่างสนุกสนาน เมื่อแห่เวียนรอบโบสถ์ครบ 3 รอบแล้วจึงนำเจ้านาคเข้าโบสถ์ทำพิธีอุปสมบท

การแต่งงาน

เมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ชอบพอกันและตกลงใจที่จะเป็นสามีภรรยา กัน จะต้องมีการจัดพิธีแต่งงานเพื่อให้ญาติผู้ใหญ่และเพื่อนบ้านรับทราบและยอมรับในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของหนุ่มสาว ก่อนที่จะจัดพิธีแต่งงานจะต้องมีการสู่ขอ โดยมีการดูฤกษ์ยาม กำหนดวันเวลาที่เหมาะสม จากนั้นญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำขันหมากไปสู่ขอเจ้าสาวจากพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาว มีการตกลงราคาสินสอดกัน จากนั้นทั้งสองฝ่ายจะนำวัน เดือน ปี เกิด ของคู่บ่าวสาวไปให้พระหรือหมอดู ดูฤกษ์ยามกำหนดวันในการจัดพิธีแต่งงาน เมื่อกำหนดวันแต่งแล้วจะไปบอกญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน แต่ในปัจจุบันนิยมพิมพ์การ์ดแจก

พิธีแต่งงานจะจัดที่บ้านเจ้าสาว โดยในตอนเช้าฝ่ายเจ้าบ่าวจะแห่ขบวนขันหมากมาที่บ้านเจ้าสาว โดยฝ่ายเจ้าสาวจะเตรียมไก่ต้ม ขนมห่มขาว ขนมห่มแดง ข้าว หมากพลู สุรา มาบอกกล่าว ฝัดยายของฝ่ายเจ้าสาว นอกจากนี้ยังมีการจัดพิธีสงฆ์ โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสดมภ์และฉันเพลที่บ้านเจ้าสาว เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์จะมีการรดน้ำสังข์ให้แก่คู่บ่าวสาวโดยคนเฒ่าคนแก่ ผู้ใหญ่ที่คู่บ่าวสาวเคารพนับถือ

หลังจากรดน้ำสังข์เสร็จจะมีการส่งคู่บ่าวสาวเข้าหอทำพิธีแรกนอนโดยให้คู่สามีภรรยา ที่อยู่กินกันมาจนแก่เฒ่าเป็นครอบครัวที่มีความสุข ความอบอุ่น เป็นผู้ปูที่นอนและแรกนอนให้ จากนั้นจึงจะให้คู่บ่าวสาวนอน หลังจากนั้นมีการร่วมรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน ส่วนในตอนเย็นจะมีการเลี้ยงฉลองพิธีสมรสของคู่บ่าวสาวที่บ้านเจ้าสาวหรือที่ร้านอาหาร

การตาย

เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในบ้าน ญาติพี่น้องจะจัดการศพตามประเพณี โดยจะมีการรดน้ำศพ และอาบน้ำศพเพื่อทำความสะอาด และใส่เสื้อผ้าให้ผู้ตายโดยจะใส่สลับกันจากเสื้อติดกระดุม ด้านหน้าจะใส่ให้ติดกระดุมด้านหลัง แต่งหน้า หวีผมให้ศพและมัดตราสังข์นำเหรียญบาท เหรียญห้าบาท หรือแหวนทองใส่ปากศพ ศพจะตั้งไว้ที่บ้านเป็นเวลาประมาณ 5-7 วัน โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสดมภ์พระธรรมทูตคณาจารย์ หลังจากนั้นจึงทำการเผาศพ โดยนำศพไปที่วัดทำพิธีบังสุกุลและแห่ศพรอบเมรุ 3 รอบ ก่อนที่จะนำศพขึ้นเมรุ ก่อนเผาศพจะต้องล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวซึ่งเชื่อกันว่าเป็นน้ำที่สะอาด

ในวันรุ่งขึ้นญาติจะมาทำพิธีเก็บกระดูก มีการใช้น้ำราดที่กองกระดูกเพื่อให้ผู้ตายเย็น การเก็บกระดูกส่วนใหญ่จะทำในตอนเช้า โดยนำจี๊เถ้าจากกระดูกมาจัดเป็นรูปคนและนิมนต์พระมาสวดบังสกุลให้แก่ผู้ตาย เสร็จแล้วนำกระดูกและจี๊เถ้าไปฝังหรือนำไปใส่ไว้ในเจดีย์ที่สร้างขึ้นเองในบริเวณวัดเพื่อจัดทำบุญหรือบังสกุลให้แก่ผู้ตายในปีต่อไป หลังจากทำพิธีเก็บกระดูกเสร็จแล้ว จะมีการทำบุญสวดบ้าน โดยจะนิมนต์พระมาสวดและพรมน้ำมนต์รอบบ้านเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคล

ประเพณีในรอบปี

นอกจากประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเหล่านี้แล้ว ชาวบ้านปากน้ำยังมีประเพณีที่สำคัญในรอบปี ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญในด้านพุทธศาสนาและทางด้านการเชื่อของชาวใต้ นอกจากเป็นการทำบุญแล้ว บางงานอาจมีมหรสพหรือการละเล่นต่าง ๆ ซึ่งให้ความบันเทิงและความรื่นเริงเป็นการผ่อนคลายความเครียด อีกทั้งทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสดพบปะ สังสรรค์และร่วมแรงร่วมใจในการจัดงานนั้นๆ ประเพณีเหล่านี้ ได้แก่

เดือน 3

วันมาฆบูชา ถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งทางพุทธศาสนาซึ่งตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ 4 ประการ คือ

1. พระอรหันต์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมายที่พระเวฬุวันมหาวิหารใกล้กรุงราชคฤห์
2. พระภิกษุเหล่านั้นเป็นเอหิภิกขุอุปสมบทจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสิ้น
3. เป็นวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เป็นครั้งแรก
4. เป็นวันที่พระจันทร์เสวยฤกษ์มาฆะเต็มดวง

ในวันมาฆบูชาชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด มีการเลี้ยงพระในตอนเช้าและเพล หลังจากนั้นมีการรับศีลและฟังเทศน์ ส่วนในตอนกลางคืนประมาณ 20.00 น. ชาวบ้านจะมาเวียนเทียนที่วัด โดยจะมีการสวดมนต์และเวียนเทียนรอบโบสถ์ 3 รอบ

เดือน 5

วันปากปีปากเดือน ตรงกับแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ถือว่าเป็นวันสิ้นปีเก่า ในวันนี้ชาวบ้านจะนำอาหารและขนมไปทำบุญ ตักบาตรที่วัด ขนมที่นิยมทำกันคือ ขนมสอไส้ ขนมเทียนและขนมท่อนใต้ ในตอนเที่ยงมีการสงฆ์พระพุทธรูปและพระสงฆ์ รวมทั้งอาบน้ำให้ผู้สูงอายุ

วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ในสมัยก่อนชาวบ้านจะหยุดทำงาน 3 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งเรียกว่า “กรรมกรก กรรมสาก” ถือเป็นวันว่าง ในวันว่างนี้จะต้องทำงานที่ค้างอยู่ให้เสร็จ เช่น ข้าวที่ในนาที่ยังเก็บเกี่ยวไม่หมดก็ต้องรีบเก็บเกี่ยวให้หมด และขนขึ้นยุ้งฉางให้เรียบร้อย ทุกบ้านต้องเตรียมอาหารไว้ให้พอกินพอใช้สำหรับวันว่าง 3 วัน เพราะใน 3 วัน ที่เรียกว่าวันว่าง ทุกคนจะต้องว่างจริงๆ คือว่างจากการงานทุกชนิด เช่น ไม่ซ่อมข้าวสาร ไม่สีข้าวสาร ไม่หาผักหาปลาและทำงานทุกชนิด เว้นแต่หุงข้าวและทำกับข้าว ในวันว่างนี้ชาวบ้านจะนำครกตำข้าวไปไว้ที่บริเวณใต้ถุนบ้าน แล้วนำสากรวมกันเข้าเป็นมัดเดียวกันผูกด้วยด้ายแดงด้ายขาวใส่ไว้ในครกแล้วนำน้ำพระพุทธรูปมาเทใส่ในครกตำข้าวแช่ไว้ 3 วัน 3 คืน เรียกว่า แช่ครกแช่สาก เป็นการแสดงให้เห็นว่าภายใน 3 วัน เป็นวันว่าง ครกและสากจะไม่ทำงานแน่

เดือน 6

วันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน ในวันนี้ชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัดในตอนเช้า ส่วนในตอนกลางคืนจะมีการสวดมนต์และเวียนเทียนรอบโบสถ์ 3 รอบ เพื่อเป็นการระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณและพระสังฆคุณ

เดือน 8

วันเข้าพรรษา

เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถ้าปีใดเข้าอธิกมาส คือ มีเดือน 8 สองครั้ง จะตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 เป็นวันที่กำหนดให้พระสงฆ์ต้องอยู่ประจำที่วัดโดยไม่ให้ไปค้างคืนที่อื่นเป็นระยะเวลา 3 เดือน ทั้งนี้เนื่องมาจากในสมัยพุทธกาลซึ่งช่วงนี้ตรงกับ

ฤดูฝน ชาวบ้านได้เริ่มทำการเพาะปลูก พระภิกษุสงฆ์เที่ยวอุทิศถวายข้าวกล้าของชาวบ้านเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน

ก่อนวันเข้าพรรษา ชาวบ้านจะร่วมกันหล่อเทียนเพื่อมอบให้กับวัดไว้สำหรับจุดในโบสถ์เป็นพุทธบูชาตลอดช่วงเข้าพรรษา ในตอนเช้าของวันเข้าพรรษาชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัด ในตอนบ่ายจะมีการแห่เทียนเข้าวัด พร้อมทั้งถวายผ้าอาบน้ำฝนและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นแก่พระภิกษุ จากนั้นมีการฟังธรรมเทศนา

เดือน 10

วันสารทเดือนสิบ ตรงกับแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านเชื่อกันว่านายนิรบาลทั้งหลายจะปล่อยสัตว์นรก เปรต ขึ้นมายังมนุษย์โลก เพื่อที่จะได้รับอนุโมทนาสาธุ รับเอาส่วนบุญส่วนกุศลทั้งหลาย เปรตจะมหาญาติพี่น้องของตนทุกแห่งหน ถ้าไม่เห็นญาติพี่น้อง ลูกหลานของตนเองมาทำบุญ ทำทาน รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา ก็จะโกรธพากันสาปแช่งลูกหลาน

ในวันสารทเดือนสิบ ชาวบ้านจะนำอาหารและขนมลา ขนมพอง ไปทำบุญที่วัด รับศีล ฟังธรรมเทศนา ถวายสังฆทาน อุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว เปรตที่ได้รับผลบุญจากญาติพี่น้องจะหายจากการเป็นเปรตได้ไปเกิดใหม่ นอกจากนี้ตามวัดต่างๆ จะมีการตั้งเปรตซึ่งประกอบด้วยขนมลา ขนมพอง เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับเปรตไม่มีญาติหลังจากตั้งเปรตเสร็จแล้วจะมีการชิงเปรต โดยเด็กๆ จะไปแย่งชิงขนมพอง ขนมลาคือที่สนุกสนาน การที่ใช้ขนมลาในการทำบุญเนื่องจากเชื่อว่าเปรตมีปากเท่ารูเข็ม ขนมลาคือขนมที่มีเส้นเล็กๆ ซึ่งเปรตสามารถกินได้

ในตอนกลางคืนจะมีมหรสพ เช่น มโนราห์ หนังตะลุง หนังกลางแปลง วงดนตรี มาให้ความรื่นเริงและความบันเทิงเป็นที่สนุกสนาน

เดือน 11

วันออกพรรษา ถือเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันสุดท้ายแห่งการเข้าพรรษาและเปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ไปเทศน์สั่งสอนประชาชนหรือเยี่ยมญาติพี่น้อง ในตอนเช้าของวันออกพรรษาจะมีการทำบุญตักบาตร รับศีล ฟังพระธรรมเทศนา

เดือน 12

การทอดกฐิน หลังจากออกพรรษาตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันเพ็ญเดือน 12 เป็นระยะเวลา 1 เดือน จะมีการทำบุญทอดกฐินเพื่อถวายผ้าไตรและเครื่องอัฐบริขารต่างๆ แก่พระสงฆ์

ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูก

ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ

ชาวบ้านมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับแม่โพสพว่า มีผัวเมียคู่หนึ่ง ผัวจะตั้งเมียว่าในวันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ, วันแรม 8 ค่ำ, วันแรม 15 ค่ำ และวันสุกข์ อย่าขึ้นเรือนข้าว ฝ่ายเมียก็สงสัยว่าทำไมผัวจึงสั่งไม่ให้ขึ้นเรือนข้าวในวันดังกล่าว วันหนึ่งซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ ผัวไปทำธุระไม่อยู่บ้าน เมียก็เลยตัดสินใจขึ้นไปดูบนเรือนข้าวว่ามีอะไร ทำไมผัวจึงสั่งไม่ให้ขึ้นเรือนข้าวในวันดังกล่าว พอขึ้นไปบนเรือนข้าวเห็นผู้หญิงสาวสวยนั่งอยู่ ด้วยความที่หึงผัวจึงด่าว่าแม่โพสพ แม่โพสพน้อยใจก็เลยไปจากเรือนข้าว วันนั้นเป็นวันพระขึ้น 15 ค่ำ แม่โพสพไปที่วัดซึ่งมีการประชุมกัน ในที่ประชุมมีการถามกันว่าใครเป็นใหญ่ที่สุดในแผ่นดินกุลชมพู ในที่ประชุมตอบว่าพระภูมิเจ้าที่เป็นใหญ่กว่าใครๆ แม่โพสพได้ยินดังนั้นจึงน้อยใจก็เลยหนีไป ก่อนที่แม่โพสพจะหนีไป ชาวบ้านไม่ต้องทำนาข้าวก็มาเอง เปิดจากที่มุงหลังคาเรือนข้าว ข้าวก็มาเต็มเรือนข้าว พอแม่โพสพหนีไป ชาวบ้านรู้สึกว่ามีด พร้า แกะที่ใช้เก็บข้าวก็อ่อนไปหมด ชาวบ้านจึงทำพิธีโดยมีถ้ายี่ 7 องค์ เป็นผู้ทำพิธี เมื่อทำพิธีจึงรู้ว่าที่มีด พร้า แกะอ่อน เนื่องจากแม่โพสพไปอยู่ที่เขาเพชรภูฏา สาเหตุมาจากโกรธและน้อยใจมนุษย์ที่ตอบว่าพระภูมิเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่หรือพ่อตาเจ้าที่

ชาวบ้านปากน้ำเล่าว่า พระภูมิเจ้าที่ที่อยู่บนหิ้ง แต่อยากจะครองแผ่นดินร่วมกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอกว่าขอที่ดินสัก 3 ย่างก้าว พันจาก 3 ย่างก้าว จะยกให้พระภูมิเจ้าที่ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าเพียง 2 ก้าวครึ่งก็หมดแผ่นดิน พระภูมิเจ้าที่จึงออกไปอยู่นอกฟ้า แต่สั่งไว้ว่าเมื่อจะทำการสิ่งใดให้บวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ ถ้าไม่บวงสรวงจะไม่สมหวังในสิ่งนั้นหรือจะถูกลงโทษ

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม

ชาวบ้านปากน้ำจะเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม ไม่ว่าจะทำการสิ่งใด เช่น การปลูกพืชจะต้องปลูกให้ตรงกับวันดี วันฟู ไม่ให้ตรงกับวันจมนวันป่วย และถ้าปลูกพืชให้ผลควรปลูกให้ตรงกับวันเสาร์ ถ้าปลูกพืชในวันไม่ดีพืชที่ปลูกจะไม่เจริญงอกงามและให้ผลผลิตไม่ดี

ความเชื่อเรื่องขวัญ

ชาวบ้านปากน้ำเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายย่อมมีธรรมชาติอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ขวัญ” อยู่ประจำตัว ถ้าขวัญอยู่ปกติก็มีความสุขสบาย เจริญงอกงาม ถ้าขวัญหายไปอาจจะเจ็บไข้ได้ป่วยหรือทรุดโทรมเสียหาย ด้วยเหตุนี้ขวัญจึงมีความหมายสำคัญยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิต ชาวบ้านปากน้ำจึงมีพิธีทำขวัญเกิดขึ้น ไม่เฉพาะมนุษย์เท่านั้นแม้แต่สัตว์หรือพืชก็ถือว่าขวัญมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

บทที่ 4

ระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ : การปลูกข้าว

ลักษณะของชุมชนกับระบบการผลิตเพื่อยังชีพ

ระบบการผลิตเดิมของหมู่บ้านก่อนปี 2500 เป็นระบบการผลิตเพื่อยังชีพ นั่นคือ เป็นการผลิตเพียงแค่พอแก่การยังชีพเท่านั้น มีรูปแบบการทำมาหากินภายในหมู่บ้านและครัวเรือนต่างๆ เป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการปลูกข้าวและพืชผักต่างๆ ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์จำพวกไก่ เป็ด หมู ไข่บริโภคในครัวเรือน ส่วนสัตว์ใหญ่ได้แก่ ควาย ช้าง จะเลี้ยงไว้ใช้งานในไร่นา หรือสำหรับบรรทุกสิ่งของหรือเดินทางไปยังที่ห่างไกล ยามว่างจากงานในไร่นาจะมาประดิษฐ์เครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุและทรัพยากรที่หาได้ภายในท้องถิ่นเพื่อไว้ใช้สอยในการดำรงชีพ หากมีผลผลิตส่วนเกินที่เหลือจากใช้บริโภคภายในครัวเรือนและชุมชนแล้วจึงนำออกไปขายให้กับชุมชนอื่น เพื่อซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตเองไม่ได้ในชุมชน ได้แก่ เกลือ กะปิ น้ำตาล เสื้อผ้า จอบ มีด ถ้วย ชาม เป็นต้น

สำหรับอาหารที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวันจะหาจากบริเวณหมู่บ้าน ด้วยเพราะในเวลานั้นผู้คนในหมู่บ้านยังไม่มาก รอบๆ บริเวณหมู่บ้านยังคงเป็นป่าถึงแม้ไม่ใช่สภาพเป็นป่าดงดิบก็ตามแต่ป่าดังกล่าวก็เป็นแหล่งของอาหารที่อุดมสมบูรณ์ทั้งประเภทเนื้อสัตว์และพืชผัก ผลไม้ต่างๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากป่าที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ไม้เนื้อแข็งนำมาสร้างบ้าน คอกสัตว์ ไม้เนื้ออ่อนนำมาทำฟืนหุงต้มอาหาร ไม้ไผ่และหวายนำมาใช้ปลูกบ้านหรือทำเครื่องจักสานไว้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน พื้นที่กลางหมู่บ้านเป็นหนองน้ำและที่นาในฤดูฝนจะมีน้ำขังตามทุ่งนาและหนองน้ำ ในช่วงนี้จะมีสัตว์น้ำจำพวก กุ้ง, หอย, ปลา ปลาไหลตามกระแสน้ำจำนวนมาก ชาวบ้านจะพากันมาจับปลาและสัตว์อื่นๆ มาบริโภคภายในครัวเรือน หากมีจำนวนมากก็จะแบ่งปันแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน ที่เหลือก็จะทำปลาแห้ง ปลาเค็มเก็บไว้บริโภค ส่วนพืชผักชาวบ้านจะบริโภคพืชผักที่ปลูกไว้ตามไร่ อาทิ เช่น แตงกวา ถั่วฝักยาว บวบ ฟักทอง ฯลฯ ซึ่งมีมากจนไม่มีใครหวงแหนทุกคนสามารถเก็บไปบริโภคได้แม้ไม่ใช่ไร่ของตนเอง นอกจากนี้ยังหาเก็บจากธรรมชาติ เช่น ผักบุ้ง ใบบัวบก ผักกรีน ใบรอน้ำ ฯลฯ

ชีวิตของชาวบ้านในสมัยนั้นจะผูกพันพึ่งพาภายในชุมชนเป็นหลัก ระบบการผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อการยังชีพมากกว่าการค้าขายแลกเปลี่ยน แรงงานที่ใช้ในการผลิตได้มาจากภายในครัวเรือน และการช่วยเหลือร่วมแรงร่วมใจกันของบรรดาชาวบ้านภายในชุมชน โดยเฉพาะในแง่ของการทำนาทำไร่ การจับสัตว์ การหาของป่า ซึ่งเป็นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ที่ดิน ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่มีในชุมชน โดยใช้แรงงานของผู้ผลิตประกอบกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นก็สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีพได้อย่างเพียงพอ จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านปากน้ำเมื่อครั้งยังมียุทธูปแบบการผลิตแบบยังชีพนั้นเป็นลักษณะของชุมชนแบบบุพกาล คือทุกคนมีความเสมอภาค ไม่มีการแก่งแย่งหรือแข่งขันในแง่ของการผลิต โดยเฉพาะการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินซึ่งที่ดินทำกินจะมีเท่าที่จะถากถางไว้เป็นที่ทำกินที่จะเลี้ยงคนภายในครัวเรือนเท่านั้น ไม่มีการจับจองเป็นสัดส่วนเฉพาะหรือมีการซื้อขายกันแต่อย่างใด อีกทั้งสมาชิกทุกคนต่างพร้อมใจกันในการที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความผูกพันของคนในชุมชนเป็นไปในรูปแบบของเครือญาติกันทั้งหมู่บ้าน

สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านในระบบการผลิตเพื่อยังชีพ

การเพาะปลูกข้าว : กระบวนการผลิต

แต่เดิมนั้น ชาวบ้านปากน้ำมีอาชีพทำนาเป็นหลักเพียงอย่างเดียวก็สามารถใช้เลี้ยงชีพและสมาชิกทุกคนในครัวเรือนได้ เพราะนอกจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่นแล้ว ประชากรก็มีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่มีอยู่ สามารถถากถางจับจองไว้ทำนาได้ตามความต้องการ ในสมัยนั้นที่ดินยกเว้นที่นาและที่ดินอยู่อาศัยมีลักษณะเป็นที่ดินว่างเปล่าไม่มีใครถือครองเป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาด การจับจองที่ดินทำกินไม่ว่าจะเป็นที่นาหรือที่ดินอยู่อาศัยลักษณะของการจับจองที่ดินและขนาดของพื้นที่จับจองนั้นจะเป็นไปตามกำลังแรงงานของสมาชิกภายในครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนใดมีขนาดเล็ก จำนวนสมาชิกน้อยก็จะจับจองไว้แค่ 4-7 ไร่ ส่วนครัวเรือนใดมีขนาดใหญ่ สมาชิกมากสามารถจับจองได้มากกว่า 10-20 ไร่ ในการจับจองจะไม่มีภาระละเมิดสิทธิ์ของกันและกัน เนื่องจากในขณะนั้นครัวเรือนมีจำนวนน้อย การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยมีมาก ทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดี ที่จับจองเป็นที่นาจะอยู่ตอนกลางของหมู่บ้านและพื้นที่โดยรอบถัดออกไปจะเป็นพื้นที่ใช้ปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

พื้นที่นาบ้านปากน้ำมีลักษณะเป็นแบบพื้นบ้าน คือ เป็นนาแปลงเล็กๆ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “บึง” โดยมีคันนาขนาดเล็กกั้นแบ่งในแต่ละบึง สาเหตุที่ต้องแบ่งที่นาเป็นแปลงหรือบึงเล็กๆ เนื่องจาก

พื้นที่นาที่มีระดับความสูงต่ำไม่เท่ากันทำให้ต้องแบ่งที่นาเป็นแปลงขนาดเล็กเพื่อความสะดวกในการรักษาระดับน้ำ ต่อมาในปี พ.ศ.2530 ได้มีการจัดตั้ง “โครงการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคแบบครบวงจร ในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ในหมู่บ้านปากน้ำ โดยมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองหยาและคลองส่งน้ำชลประทานเพื่อส่งน้ำเข้าพื้นที่นา ทำให้มีคลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำและถนนคลองชลประทานที่มีขนาดใหญ่รถหกล้อสามารถวิ่งได้ตัดผ่านพื้นที่นาของหมู่บ้าน

การเพาะปลูกข้าวของชาวบ้านปากน้ำในสมัยก่อนอาศัยน้ำฝนธรรมชาติเป็นหลักทำให้ มีการเพาะปลูกได้ปีละครั้ง เมื่อใกล้จะถึงช่วงฤดูฝนประมาณเดือน 7 ชาวบ้านจะเริ่มเผาซังข้าวในท้องนา และจะเริ่มการเพาะปลูกข้าวในช่วงเดือน 8 ของไทยซึ่งก็ตรงกับเดือนมิถุนายน โดยชาวบ้านจะเตรียมพันธุ์ข้าวที่จะใช้เพาะปลูกซึ่งคัดเก็บไว้สำหรับทำพันธุ์ตั้งแต่ปีที่แล้ว พันธุ์ข้าวที่ใช้เป็นพันธุ์พื้นเมือง แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ พันธุ์ข้าวเบา ได้แก่ ลิปี, ยกยอ, เมฆหอม และพันธุ์ข้าวหนัก ได้แก่ ดอกจาก, นางขาว พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกกันคือพันธุ์ข้าวเบา ส่วนพันธุ์ข้าวหนักครัวเรือนที่มีลูกมากแต่มีที่นาลน้อยจะนิยมปลูกกัน เพราะข้าวพันธุ์หนักเป็นข้าวแข็งทำให้ลูกๆ รับประทานข้าวกันน้อย ชาวบ้านจะเตรียมพันธุ์ข้าวโดยนำพันธุ์ข้าวที่เก็บใส่กระสอบไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวด ร่อนและฝัดให้เมล็ดลืบออก หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย ใช้หวายมัดที่ปากกระสอบนำไปแช่น้ำในหนองหรือห้วยใกล้ๆ บ้าน โดยจะเลือกวันฤกษ์ดี คือ วันพุธหรือวันที่ไม่จมน้ำป่วย ในการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปแช่น้ำ โดยจะแช่ไว้ 2 คืน แล้วจึงยกขึ้นนำมาพรมน้ำอีก 3 คืน จะได้เมล็ดข้าวที่แตกหน่อสีขาวยาวประมาณ 1 เซนติเมตร แล้วจึงนำไปหว่านในที่กล้า

การหว่านกล้ามีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การหว่านกล้าบนดินแห้งเรียกว่า “หว่านเลย” และการหว่านกล้าในที่นาเรียกว่า “หว่านเลือก” การเตรียมดินหว่านเลย เริ่มจากการถางต้นไม้แล้วเผาให้โล่งเตียน เก็บเศษไม้ ใบไม้ ขุดตอไม้เล็ก ๆ ออก กำจัดวัชพืชที่ขึ้นอยู่บนดินให้หมด จึงนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แช่น้ำไว้ไปหว่านในที่กล้า เมื่อหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวแล้วจึงนำเอาขี้ดินที่ตากไว้มาโรยกลบเมล็ดข้าว

การเตรียมดินหว่านเลือก ที่นาที่จะทำที่กล้าจะต้องทำคอกควาย นำควายมาขังไว้ 3 คืน เพื่อให้ควายเหยียบดินและหญ้าให้เปื่อยและได้ปุ๋ยจากมูลควายด้วย เมื่อขังควายครบ 3 คืน จึงทำการลှอบเลือกโดยใช้ไม้ลှอบที่อกที่ทำจากไม้ไผ่ลှอบให้เลือกเสมอกัน เมื่อลှอบเลือกแล้วจึงนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แช่น้ำไว้มาหว่าน การหว่านกล้าเลือกจะต้องทำคอกกล้า โดยใช้ไม้ไผ่มาทำรั้วป้องกันควายเข้ามาเหยียบย่ำ ซึ่งในสมัยก่อนการหว่านเลือกเป็นที่นิยมกันมาก

ต้นกล้าที่หว่านเลขและหว่านเถือก นับจากวันที่หว่านประมาณ 30-45 วัน ก็สามารถถอนต้นกล้าไปดำได้ ถ้าทิ้งไว้นานต้นกล้าจะแก่ขึ้นปื๋องทำให้ปักดำไม่ได้ ต้นกล้าที่หว่านเลขจะแข็งแรงกว่าต้นกล้าที่หว่านเถือก เนื่องจากต้นกล้าที่หว่านเลขรากของต้นกล้าจะแข็ง เมื่อปักดำต้นกล้าก็จะเจริญเติบโตทันที

การเตรียมดินปักดำ จะเริ่มจากการควั่นให้ตรงกับวันฤกษ์ดีคือ วันพุธหรือวันไม่จ่ม ไม่ป่วย การเตรียมดินขั้นแรกคือ “เหยียบนา” หรือการ “ไถดบ” การเหยียบนาคือการใช้ควายจำนวนมากหรือที่เรียกว่า “ควายฝูง” โดยนำควายลงไปเดินในนา 3-4 รอบ เหยียบให้ดินเปื่อย โดยเริ่มเหยียบตั้งแต่เวลา 6.00 น. จนกระทั่งถึงเวลา 9.00 น. จึงเลิกเหยียบปล่อยให้ควายกินหญ้ากินน้ำและพักผ่อน เหยียบจนหญ้าตายแล้วทิ้งช่วงมาทำคันนาประมาณ 2-3 วัน แล้วจึงมาเหยียบใหม่ชาวบ้านที่ใช้ควายฝูงเหยียบนาจะเป็นชาวบ้านที่มีควายเป็นจำนวนมาก ส่วนชาวบ้านที่มีควาย 1-2 ตัว ก็จะใช้การไถดบแทน การไถดบคือการไถนาที่ยังไม่เคยไถเป็นการไถกลับวัชพืช โดยจะใช้ควายตัวเดียวกับคันไถซึ่งทำด้วยไม้ โดยเริ่มไถตั้งแต่เวลา 6.00 น. จนกระทั่งถึงเวลา 9.00 น. จึงปล่อยให้ควายไปกินหญ้ากินน้ำและพักผ่อน ไถเสร็จแล้วทิ้งช่วงไว้ 15 วัน ให้ดินและหญ้าเปื่อย ในระหว่างนี้จะเป็นการทำคันนา หลังจากนั้นก็จะไถคราด ใช้ควายตัวเดียวกับคราดที่ทำด้วยไม้มีลักษณะเป็นซี่ เพื่อปรับให้ก้อนจีไถเล็กลง หรือเพื่อเก็บกวาดหญ้าออกจากแปลงนา ในขณะที่เดียวกันก็จะมีกรปรับคันนาด้วยโดยใช้จอบลับดิน สับหญ้าเพื่อปรับคันนาให้อยู่ในสภาพเดิมและกำจัดวัชพืชด้วย หลังจากเหยียบนาหรือไถดบและไถคราดแล้วก็จะทิ้งให้เทือกนอน 1 คืน รุ่งเช้าจึงทำการปักดำได้

การปักดำจะต้องดูวันฤกษ์ดี คือ วันพุธหรือวันที่ไม่จ่ม ไม่ป่วย เป็นวันแรกปักดำก่อน หลังจากนั้นจึงกำหนดวันปักดำจริง ก่อนวันที่จะปักดำ 1 วัน ชาวบ้านจะต้องไปถอนกล้าเตรียมไว้สำหรับปักดำในวันพรุ่งนี้ การถอนกล้าจะเริ่มถอนในช่วงเช้า โดยผู้ถอนกล้าจะยืนในท่าก้ำวขา ก้มตัวลงใช้มือข้างหนึ่งกำช่วงกลางของต้นกล้า 4-5 ต้น มืออีกข้างหนึ่งกำส่วนล่างติดโคน แล้วดึงพร้อมๆ กันทั้งสองข้าง ต้นกล้าจะถอนขึ้นครั้งละ 5 ต้น เมื่อถอนได้เต็มกำมือแล้วจับต้นให้ส่วนรากเสมอกันแล้วฟาดกับฝ่าเท้าเบาๆ เพื่อให้โคลนหรือดินที่ติดรากออกแล้ววางไว้ด้านหลัง จากนั้นจึงเริ่มถอนอีก แล้วเอามารวมกันได้ 4-5 กำมือ มัดด้วยต้นกล้าโดยมัดส่วนที่เป็นโคนใบ แล้วใช้มีดตัดส่วนปลายใบต้นกล้าทิ้งเมื่อเลิกถอนแล้วนำกล้าไปตั้งจุ่มน้ำรวมกัน

เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันปักดำ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันปักดำเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานที่ชาวบ้านเรียกว่า “การขอ” ต้นกล้าที่ใช้ในการปักดำจะนำมามัดจีค้ำคาวก่อนเนื่องจากจีค้ำคาวเป็นปุ๋ยช่วยให้ข้าวเจริญเติบโตเร็ว การปักดำ ผู้ปักดำถือมัดกล้าด้วยมือซ้ายให้ปลายกล้า

หันเข้าหาตัว รากกล้าหันออกจากตัว ก้มโค้งลงขาแยกเล็กน้อย มือขวาหยิบต้นกล้าจากมือซ้ายครั้งละ 4 ต้น และปักดำลงพื้นดินโดยใช้หัวแม่มือด้านขวากดผิวดิน ใช้หัวแม่มือตัวคดดันปิดโคนต้นกล้า การดำนาจะดำถอยหลัง ปักต้นกล้าให้ห่างกันกอละประมาณ 25 เซนติเมตร ปักกอข้าวแถวละ 5-6 กอ เรียกว่า “หนานา” ซึ่งเป็นระยะที่สามารถเอื้อมมือปักดำได้สะดวก กอข้าวในแต่ละแถวจะเป็นแนวเดียวกัน ผู้ปักดำจะดำเป็นหน้ากระดานเดียวกันทั้งนี้เพื่อให้การปักดำเป็นไปพร้อมกัน การลงมือปักดำจะเริ่มตั้งแต่เช้ามืดในเวลาประมาณ 7.00 น. จนถึงเวลาประมาณ 12.00 น. จึงหยุดพักกินอาหารกลางวัน ซึ่งเจ้าของนาเป็นผู้จัดหาเลี้ยงผู้ที่มาช่วยปักดำ หลังอาหารเที่ยงลงมือปักดำต่อไปจนถึงเวลาประมาณ 17.00 น. จึงเลิกปักดำถือว่าสิ้นสุดการปักดำในวันนั้นๆ หลังจากการปักดำเสร็จแล้วจะปล่อยให้ข้าวเจริญเติบโต ในช่วงนี้เจ้าของนาจะมาดูต้นข้าวเป็นระยะ คอยตรวจดูระดับน้ำ หากระดับน้ำมากก็จะทอดออกไปสู่แปลงอื่นที่มีระดับน้ำน้อย คอยดูแลกำจัดวัชพืชและแมลง, ปู, หนู ที่จะมากัดกินข้าว

ประมาณเดือนยี่ข้าวจะออกรวง ช่วงนี้ชาวบ้านจะดำข้าวแม่กัน โดยชาวบ้านจะไปเกี่ยวข้าว เหนียวแก่ที่รวงยังเขียว นามานวดแล้วนำไปคั่วในกะทะที่ตั้งอยู่บนก้อนหินใหญ่ๆ สามก้อนที่ทำเป็นเตา “ก้อนเส้า” ใช้ก้านกล้วยสดคนไปมาให้เมล็ดข้าวสลับเปลี่ยนที่กันเพื่อให้ได้รับความร้อนเท่าๆ กัน พอเมล็ดข้าวเริ่มแตกดังเปรี้ยะๆ จึงยกลงนำมาเทใส่ครกตำข้าว ใช้สากตำข้าวตำลงบนเมล็ดข้าว ในจังหวะที่ยกสากขึ้นจะใช้ไม้คนข้าวในครกสลับกันไปกับการตำเพื่อไม่ให้ข้าวติดกันเป็นก้อน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าเป็น “จีหมา” ตำไปสักครู่กระทั่งเมล็ดข้าวกะเทาะออกจากเปลือกจนหมดก็จะโยข้าวออกจากครกใส่กระด้งนำไปฟัด ฟัดจนกากเปลือกข้าวและละอองออกหมดก็จะได้ข้าวแม่สีเขียวนุ่มที่มีลักษณะแบน กลิ่นหอม เมื่อรับประทานรสชาติหวาน กึ่งกรอบกึ่งเหนียว ข้าวแม่เป็นอาหารที่เด็กๆ ชอบมาก เมื่อถึงช่วงดำข้าวแม่ผู้ใหญ่จะสานกระสอบใบเล็กๆ ให้ลูกหลานคนละใบ ในขณะที่ดำข้าวแม่เด็กๆ จะมารuml้อมรอบครกพร้อมทั้งนำกระสอบมาใส่ข้าวแม่ของใครของมันและสามารถเก็บไว้กินในวันอื่นๆ ได้ หรือนำมาคลุกกับมะพร้าวและน้ำตาลรับประทาน คนเฒ่าคนแก่ก็จะแบ่งข้าวแม่ไว้ใส่บาตรหรือนำไปถวายพระ

ประมาณเดือนสาม เดือนสี่ ข้าวในนาที่สุกอออกรวงเหลืองเป็นทุ่งสีทองไปทั่วท้องทุ่ง ชาวบ้านก็เตรียมตัวที่จะเก็บเกี่ยว ในการเก็บเกี่ยวนั้นจะต้องดูวันให้ตรงกับวันพุธหรือวันที่ไม่จุม ไม่ป่วย พร้อมทั้งไปหาหมอผูกข้าวให้มาทำพิธีผูกข้าว โดยเจ้านาจะต้องเตรียมเครื่องผูกข้าวซึ่งประกอบไปด้วย ข้าว 12 ที่, พุ่มผูกข้าว ซึ่งประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ 121 ชนิด แต่พันธุ์ไม้สำคัญที่ต้องนำมาประกอบพุ่ม ได้แก่ สามตาสามยาย, ตาเป็ดตาไก่, ชุมแสง, ชุมเห็ด, ชุมพุ, ไม้ช้า, ไม้ระกำ, ใบคด, อ้อย, รมข้าวน้อยและรมข้าวใหญ่ รุ่งเช้าของวันผูกข้าวหมอผูกข้าวจะมาที่บ้านเจ้านา นำเครื่องผูกข้าวที่

เตรียมไว้ไปในนา หมอผูกข้าวจะเริ่มทำพิธีด้วยการตั้งที่ครู เชิญครูกล่าวสรรเสริญแม่โพสพ พร้อมทั้งแรกเกี่ยวข้าว เมื่อหมอแรกเกี่ยวข้าวแล้วเจ้าของนาสามารถเกี่ยวข้าวได้ ในวันที่เกี่ยวจริงเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันตั้งแต่เช้าตรู่ ชาวปากน้ำจะเรียกการเกี่ยวข้าวว่า “เก็บข้าว” อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้าวจะใช้ “เกะ” ซึ่งมีลักษณะเป็นคมมีดใช้น้ำซึ่งเกี่ยวที่คอรวงข้าวให้มาโคนคมมีดรวงข้าวจะขาด เมื่อเก็บข้าวได้หนึ่งกำมือแล้วจะนำมาวางไว้ เมื่อเก็บได้จำนวนมากก็จะนำรวงข้าวใส่ในกระสอบเรียกว่า “จุกข้าวใส่สอบ” พวกผู้ชายจะมีหน้าที่ขนข้าวในกระสอบไปไว้บนเรือนข้าว แล้วนำรวงข้าวในกระสอบออกมาจัดวางเรียงในเรือนข้าว ชาวบ้านเรียกว่า “กองข้าว” ตกตอนเย็นเมื่อเลิกเก็บข้าวเจ้าของนาจะต้องทำพิธีผูกขึ้น และเมื่อจะเริ่มเก็บข้างในวันรุ่งขึ้นจะต้องทำพิธีผูกลง ในการลงแขกเกี่ยวข้าวหรือ “การซอ” เจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยเก็บข้าวและขนข้าว อาหารที่นิยมทำเลี้ยงกันคือ แกงกะทิไก่ใส่หน่อไม้ ขนมลอดช่องน้ำกะทิ บรรยากาศของการเก็บข้าวจะเต็มไปด้วยความสนุกสนานมีการพูดคุยหยอกล้อกัน

เมื่อเกี่ยวข้าวและกองข้าวเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะทำขวัญข้าว โดยจะคว้นให้ตรงกับวันพุธหรือวันที่ไม่จุม ไม่ป่วย แล้วจึงไปหาหมอทำขวัญมาทำขวัญข้าว ในวันทำขวัญข้าวเจ้าของบ้านต้องเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, ปลาและถ้วยขวัญ น้ำข้าว 12 ที่, เงิน, ทอง, ปลาหมี่หาง, ไข่ต้มทั้งเปลือก 1 ฟอง, เทียน 1 เล่ม, หมาก 3 คำ มาใส่ในถ้วยขวัญ เมื่อหมอมมาถึงหมอจะนำสิ่งของที่เตรียมไว้ขึ้นไปทำขวัญข้าวบนเรือนข้าว โดยหมอมทำขวัญจะกล่าวสรรเสริญแม่โพสพเป็นบทกลอน

เมื่อชาวบ้านนำข้าวมาบริโภคนจะต้องขึ้นไปบนเรือนข้าว เพื่อหิบบข้าวที่กองไว้มาวัด การขึ้นเรือนข้าวจะต้องคว้นด้วย วันที่ห้ามขึ้นเรือนข้าว คือ วันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ, วันแรม 8 ค่ำ, วันแรม 15 ค่ำ ซึ่งเป็นวันพระ และวันศุกร์ซึ่งเป็นวันเกิดของแม่โพสพ เนื่องจากในวันดังกล่าวแม่โพสพจะต้องถือศีลภาวนา เมื่อขึ้นไปหิบบข้าวจะต้องนำข้าวสุกปั้นเป็นก้อนกลมๆ ใส่ถ้วย น้ำและหมากพลูขึ้นไปด้วย และต้องออกชื่อว่า “วันนี้วันสารทวันดีเจ้าคุณเฮ้อ” พอขึ้นบนกองข้าววางก้อนข้าวหิบบข้าวหิบบน้ำ เอาข้าวใส่ถ้วยขวัญตั้งบนกองข้าว การนวดจะนวดด้วยเท้า โดยนำเสื่อมาปูบนลานบ้านหรือใต้ถุนบ้านเอาข้าวที่หิบบมากองไว้แล้วขึ้นไปเหยียบ เหยียบไปมาจนเมล็ดข้าวหลุดร่วงออกจากฟาง เมื่อนวดข้าวจะต้องออกชื่อแม่โพสพว่า “แม่โพสพวันนี้วันนวดข้าวให้ได้ย่อย ได้ผล ได้เม็ด ได้ส

า

ร

หกปากว่าแรงลูกไม้ที่ทำพรีอ แม่อย่าตกใจ” จากนั้นจึงใช้แผงที่สานด้วยไม้ไผ่มีรูห่างๆ ร่อนข้าวเพื่อเอาฟางออก แล้วจึงใช้กระดังโรยข้าวให้เมล็ดข้าวที่ลืบลิวไปตามลม หลังจากนั้นจึงผัดด้วยกระดังอีกทีแล้วจึงนำข้าวไปตากแดดกลางลานบ้านโดยใช้เสื่อปูรองตากแดดประมาณ 1 วัน เมื่อข้าวแห้งดีจึง

นำมาสีด้วยเครื่องสีที่ทำจากไม้ไผ่และดินเหนียวซึ่งจะสีออกมาเป็นข้าวปล้อง จากนั้นก็นำข้าวปล้องไปตำซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "ซ้อมสาร" จนเมล็ดข้าวกะเทาะออกจากเปลือกหมดจึงนำไปฝัดก็จะได้ข้าวสารที่พร้อมจะหุงได้

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูกข้าว

เครื่องมือเตรียมดิน

ได้แก่ ไถ คราด ไม้มอบ พร้า จอบ เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้บางอย่างทำขึ้นเพื่อการเตรียมดินปลูกข้าวโดยเฉพาะ เช่น ไถ คราด ไม้มอบ แต่บางอย่างทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นด้วย เช่น พร้า จอบ ซึ่งใช้ในการฟันไม้จักตอกขุดดินและใช้งานโดยทั่วไปด้วย

1. ไถ เป็นเครื่องมือไถนาเตรียมดินปลูกข้าว ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1.1 หัวหมูหรือหัวไถ ทำด้วยไม้หนาทึบเป็นง่าม เป็นไม้ท่อนแรกที่ดีอยู่กับหางยามด้านล่าง โดยใช้ส่วนลำต้นตัดให้ยาวประมาณ 40 เซนติเมตร นำมาตากแห้งให้เป็นส่วนต่างๆ คือ ฝาไถ ซึ่งอยู่ด้านหน้าสุด สำหรับสวมสบไถซึ่งทำด้วยเหล็กหล่อ ซึ่งทำหน้าที่พลิกดินที่ไถขึ้นแล้วให้พลิกคว่ำลง ถัดจากฝาไถไปทางด้านหลังเป็นที่เจาะรูฝังปลายหางยามให้ติดกับหัวหมู หัวหมูเมื่อตกแต่งเสร็จแล้วมีความยาวประมาณ 30-35 เซนติเมตร ช่วงรูหางยามมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร หัวหมูเป็นส่วนที่ทำหน้าที่ไถดินให้พลิกขึ้น

1.2 หางยาม เป็นไม้ท่อนที่สอง ปลายด้านล่างฝังไว้บนส่วนหลังของหัวหมู ปลายด้านบนเป็นที่จับถือควบคุมการไถนา ตรงกลางเป็นส่วนที่เชื่อมต่อของคันไถหางยามทำด้วยไม้เนื้อแข็ง โดยใช้ส่วนลำต้นที่มีลักษณะโค้งงอ ตกแต่งให้มีลักษณะงอโค้งยาวตามความโค้งประมาณ 100-130 เซนติเมตร ช่วงแรกเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหน้าตัดกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร ยาว 7 เซนติเมตร ความยาวของช่วงนี้ประมาณ 38-40 เซนติเมตร ช่วงกลางมีขนาดใหญ่กว่าช่วงอื่น ๆ มีหน้าตัดกว้างประมาณ 6 เซนติเมตร ยาวประมาณ 7 เซนติเมตร จากนั้นจึงเรียวเล็กไปสู่ช่วงบนซึ่งเป็นที่ถือบังคับขณะไถนา มีเส้นรอบวงประมาณ 17-19 เซนติเมตร ช่วงล่างของหางยามมีขนาดเล็กกว่าช่วงกลางเล็กน้อยมีเส้นรอบวงประมาณ 10-13 เซนติเมตร ตรงจุดที่ใหญ่ที่สุดของช่วงกลางซึ่งห่างจากปลายด้านล่างประมาณ 30 เซนติเมตร เจาะรูเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 3 เซนติเมตร และยาวประมาณ 9 เซนติเมตร ไว้สำหรับใส่คันไถ

1.3 คันไถ เป็นไม้ท่อนที่สาม ทำหน้าที่ลากหางยาม เป็นส่วนที่ต่อจากหางยามขึ้นยาวออกไปด้านหน้า เพื่อเป็นที่ผูกเชือกไม้ขวางท้าย คันไถทำจากส่วนลำต้นของไม้เนื้อแข็ง มีลักษณะกลม ส่วนปลายโค้งงอลงต่ำ ยาวประมาณ 90-100 เซนติเมตร เส้นรอบวงช่วงต้นที่ต่อกับหางยาม ยาวประมาณ 25 เซนติเมตร จากนั้นกลมเรียว ส่วนปลายสุดเส้นรอบวงประมาณ 17 เซนติเมตร เจาะรูสำหรับฝังเดือยไม้ไว้เป็นขอเกี่ยวเชือกต่อมาจากไม้ขวางท้าย

1.4 โก๊ะหรือแอก เป็นไม้ครอบคอควย ทำจากไม้พรวน ใช้สำหรับผูกสายทามให้ควายลากไถ มีลักษณะโค้ง กลม เรียวทั้งสองข้าง ยาวตามความโค้งประมาณ 90-100 เซนติเมตร ส่วนปลายทั้งสองข้างมีเส้นรอบวงประมาณ 17 เซนติเมตร ถัดจากปลายทั้งสองข้างเข้ามาประมาณ 10 เซนติเมตร ทำร่องหรือเดือยไม้ฝังอยู่ทั้งสองข้างสำหรับผูกสายทาม

1.5 ไม้ขวางท้าย ทำจากไม้เนื้อแข็ง มีลักษณะกลม ยาวประมาณ 55-65 เซนติเมตร มีเส้นรอบวงประมาณ 14 เซนติเมตร ปลายไม้ขวางท้ายทั้งสองข้างเป็นที่ผูกสายทามต่อไปยังโก๊ะหรือแอก ส่วนตรงกลางเป็นที่ผูกสายทามต่อไปยังคันชัก

1.6 สายทาม ทำด้วยเถาวัลย์ “ย่านอวด” หรือหวายควั่น 3 เกลียว ยาวประมาณ 200-250 เซนติเมตร ขนาดเส้นรอบวงประมาณ 5 เซนติเมตร เป็นเชือกสองเส้นที่ผูกจากไม้ขวางท้ายไปถึงโก๊ะหรือแอกเพื่อให้ควายลากไถ

2 คราด เป็นเครื่องมือคราดหญ้าและดินที่ไถแล้วให้แตกย่อย มีส่วนประกอบคือ คันคราด แม่คราด ฟันคราด คันทั้งและมือจับ

2.1 คันคราด เป็นส่วนที่ต่อจากแม่คราด เพื่อผูกสายทามไถให้ควายลาก คันคราดมี 2 คัน มีลักษณะกลมทำจากไม้เนื้อแข็ง ยาวประมาณ 90-110 เซนติเมตร มีเส้นรอบวงประมาณ 10 เซนติเมตร

2.2 แม่คราด เป็นส่วนที่ฝังลูกคราด คันคราดและเสาคราด มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่าหน้าตัด กว้างประมาณ 9 เซนติเมตร ยาวประมาณ 9 เซนติเมตร ทำจากไม้ขนุน ความยาวประมาณ 120-130 เซนติเมตร

2.3 ลูกคราด เป็นส่วนที่ทำหน้าที่คราดดินและหญ้า ทำจากไม้พรวน มีลักษณะเป็นซี่กลม ปลายแหลม ยาวประมาณ 14-15 เซนติเมตร เส้นรอบวงยาวประมาณ 7 เซนติเมตร มีทั้งหมด 15 ซี่ ฝังอยู่ในแม่คราดซึ่งแต่ละซี่จะฝังห่างกันประมาณ 10 เซนติเมตร

2.4 เสาคราด เป็นเสา 4 ต้นทำจากไม้พรวน มีลักษณะกลม ยาวประมาณ 70-80 เซนติเมตร มีเส้นรอบวงประมาณ 12 เซนติเมตร ฝังไว้บนแม่คราด ปลายด้านบนเป็นที่วางไม้สำหรับจับถือบังคับขณะใช้งาน

2.5 มือกราด ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีลักษณะโค้งงอนกลมมนหรือเป็นเหลี่ยมยาวประมาณ 30 เซนติเมตร เส้นรอบวงประมาณ 10-12 เซนติเมตร ส่วนปลายบากเป็นร่อง หรือใช้เหล็กมาสวมไว้ผูกสายทามติดกับโก๊ะ

2.6 มือจับ เป็นไม้ประกบปลายบนของคันทั้ง สำหรับจับควบคุมคราดขณะทำงาน ทำจากไม้เนื้อแข็งกลม ยาวประมาณ 70-80 เซนติเมตร มีเส้นรอบวงประมาณ 12-15 เซนติเมตร

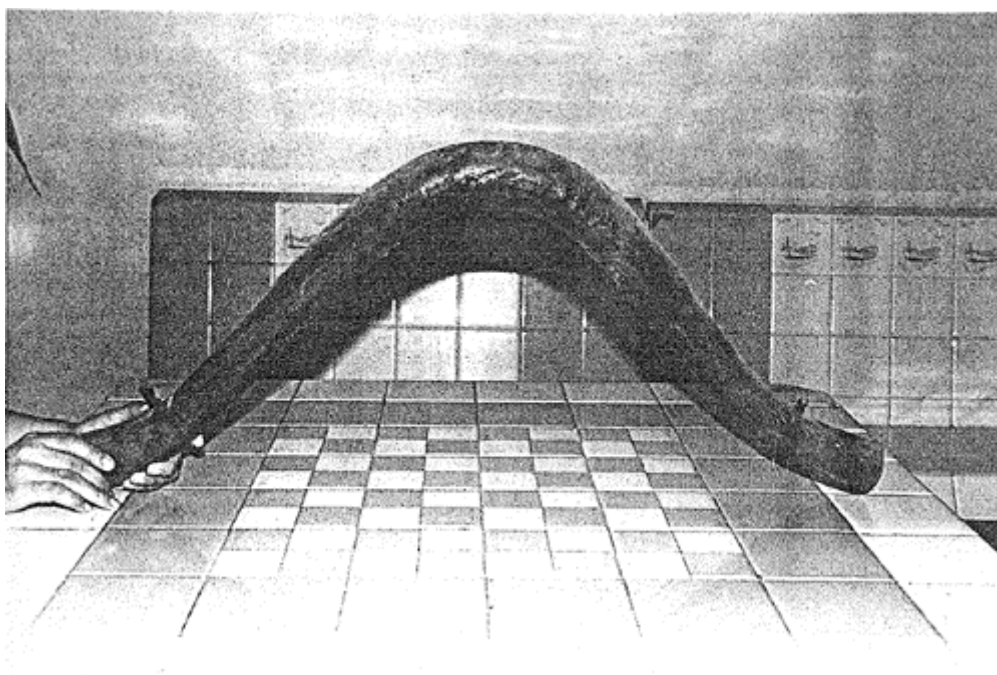
3. ไม้ลูบเทือก เป็นไม้ที่ใช้สำหรับลูบเทือกที่คราดแล้วให้เรียบเสมอกัน เพื่อหว่านเมล็ดข้าวปลูก ในกรณีที่หว่านกล้าเทือก ทำจากไม้ไผ่ยาวประมาณ 150 เซนติเมตร เส้นรอบวงประมาณ 16 เซนติเมตร กึ่งกลางเจาะรูสำหรับใส่ด้าม ด้ามทำจากไม้ไผ่ยาวประมาณ 200 เซนติเมตร เส้นรอบวงประมาณ 13 เซนติเมตร ส่วนปลายทั้งสองข้างใช้เชือกหรือหวายโยงมาผูกกับด้ามให้สูงจากไม้ลูบเทือกประมาณ 60 เซนติเมตร

4. พรว์ เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ถางหญ้าหรือฟันตัดไม้ ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบน สันหนา ปลายงอนจุ่ม ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นรอบวงประมาณ 12 เซนติเมตร ด้ามพรว์ทำด้วยไม้เนื้อแข็งตากให้กลมมน ส่วนปลายด้ามจะใหญ่เรียวไปสู่ด้าม ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร

5. จอบ เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ขุดดิน พรวนดิน ถากหญ้า ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านข้างยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ด้านหน้าส่วนที่เป็นคมกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยไม้เนื้อแข็งตากให้กลมมน ส่วนด้ามใหญ่เรียวไปสู่ปลาย ยาวประมาณ 130 เซนติเมตร

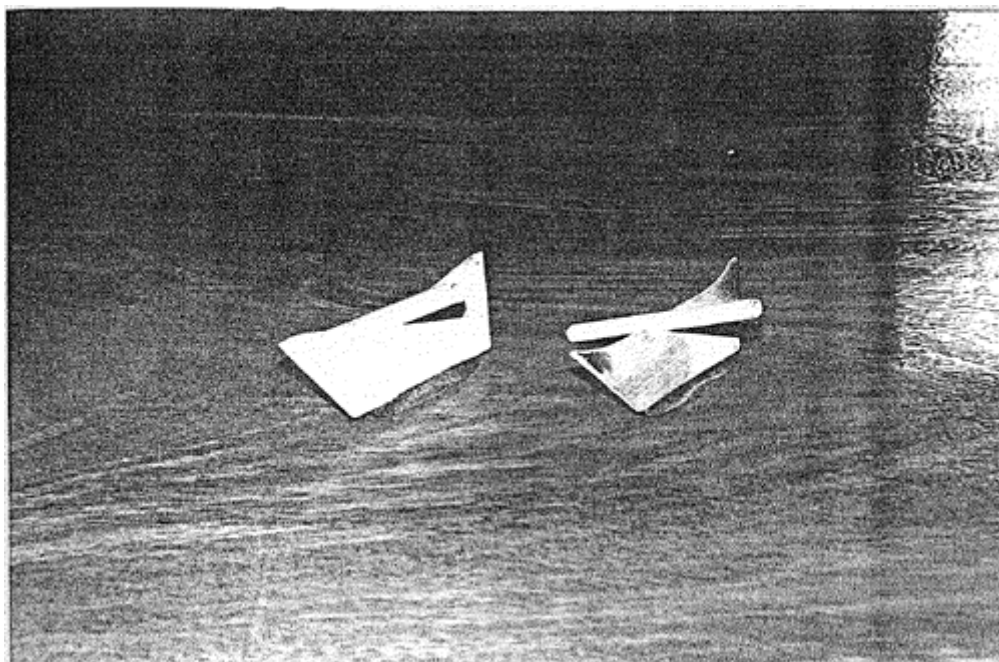
ภาพที่ 47 คั่นไถ

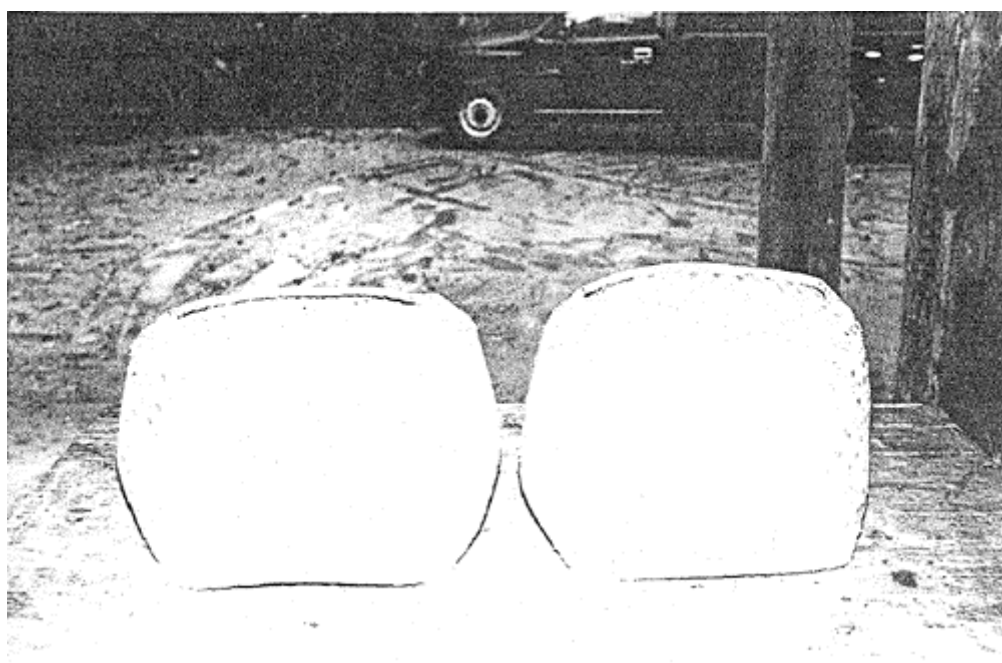
ภาพที่ 48 โกะหรือแอก

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าว

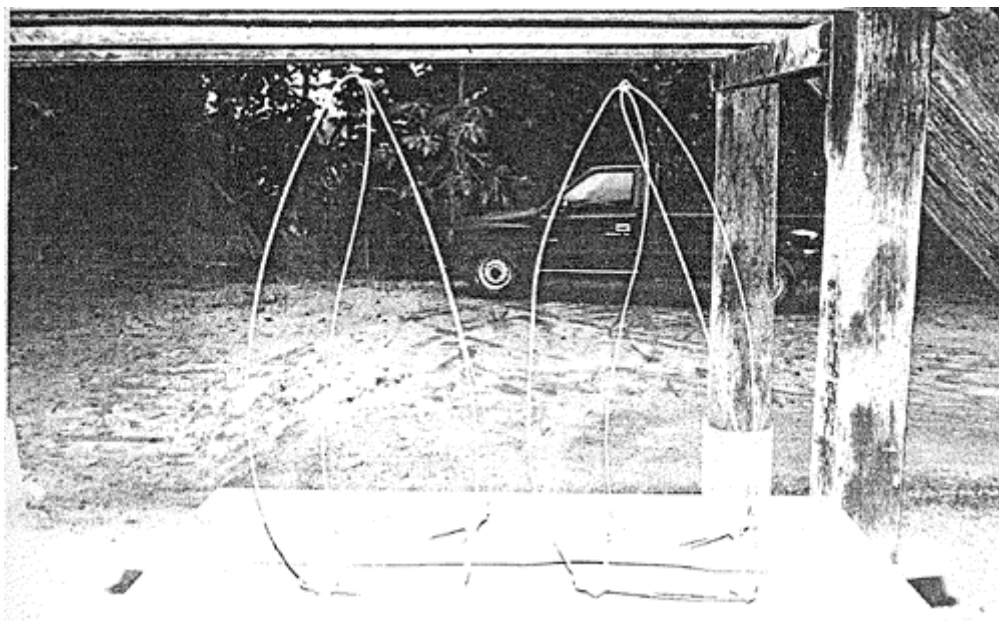
1. แฉะ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้าว ทำด้วยเหล็กมีคม ยาวประมาณ 6 เซนติเมตร มีด้ามที่ทำด้วยไม้เนื้ออ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ยาวประมาณ 8 เซนติเมตร
2. กระสอบ เป็นภาชนะใส่รวงข้าวและเมล็ดข้าว ชาวบ้านจะนำใบเตยมาจักตอกเป็นตอกเล็กๆ ประมาณ 1 เซนติเมตร แล้วนำมาสานเป็นกระสอบทรงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 30 เซนติเมตร สูงประมาณ 45 เซนติเมตร
3. ไม้คานหาบ เป็นเครื่องหาบข้าวทำจากไม้ไผ่ตงผ่าซีก มีลักษณะแบน ปลายสองข้างเรียว เป็นไม้ยาวประมาณ 150 เซนติเมตร กึ่งกลางของไม้คานหาบจะกว้างกว่าส่วนอื่นๆ ประมาณ 5 เซนติเมตร และจะเรียวลงมาหาปลายทั้งสองข้าง
4. สาแหรก เป็นเครื่องหาบมือทั้งสองข้าง ใช้ไม้คานหาบสอดกลาง ทำมาจากหวายผ่าซีก ถักเป็นสี่มุม แต่ละมุมมีสายสูงขึ้น 60-100 เซนติเมตร ผู้กรวบสายตรงปลายให้เป็นบ่วงสำหรับคล้องไม้คาน เมื่อจะหาบจึงเอากะสอบวางลงระหว่างสายสาแหรกแต่ละข้าง
5. เลื่อหรือสาด ใช้สำหรับปูเพื่อนวดข้าว ทำจากใบเตยนำมาจักตอกแล้วสานลายสองเป็นเลื่อ กว้างประมาณ 2 เมตร ยาวประมาณ 3 เมตร
6. แผง ใช้ร่อนข้าวเปลือกที่นวดแล้ว ทำจากไม้ไผ่จักตอกนำมาสานเป็นช่องโปร่งๆ มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตร
7. กระด้ง ใช้ผัดข้าวเปลือก ข้าวสาร ทำจากไม้ไผ่และหวายนำมาสานแล้วทาด้วยจี้น มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตร

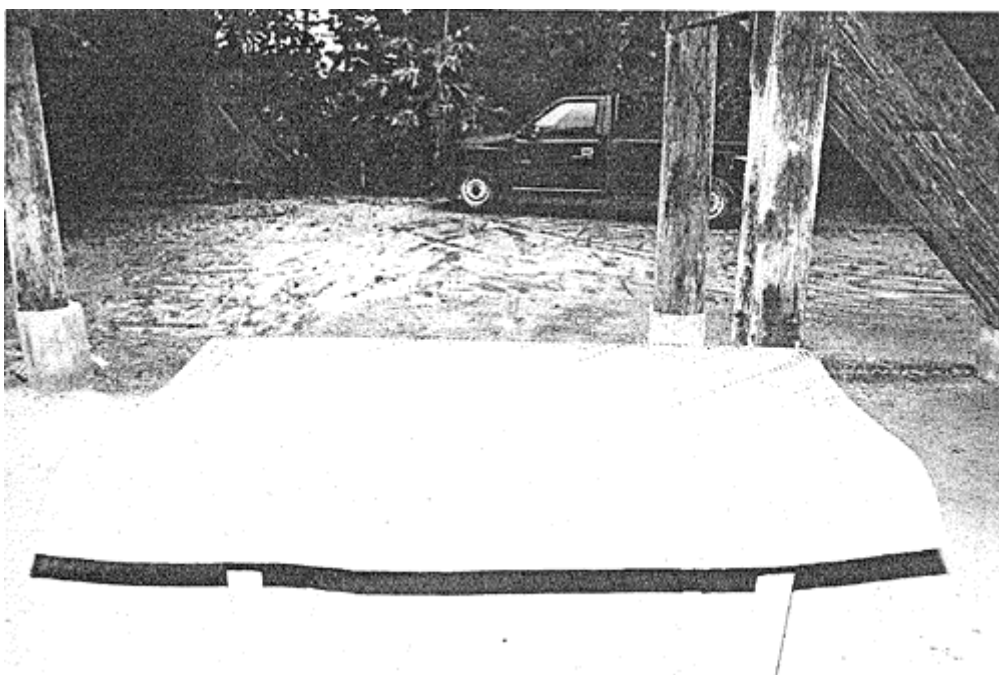
ภาพที่ 49 แกะ ใช้สำหรับเก็บข้าว

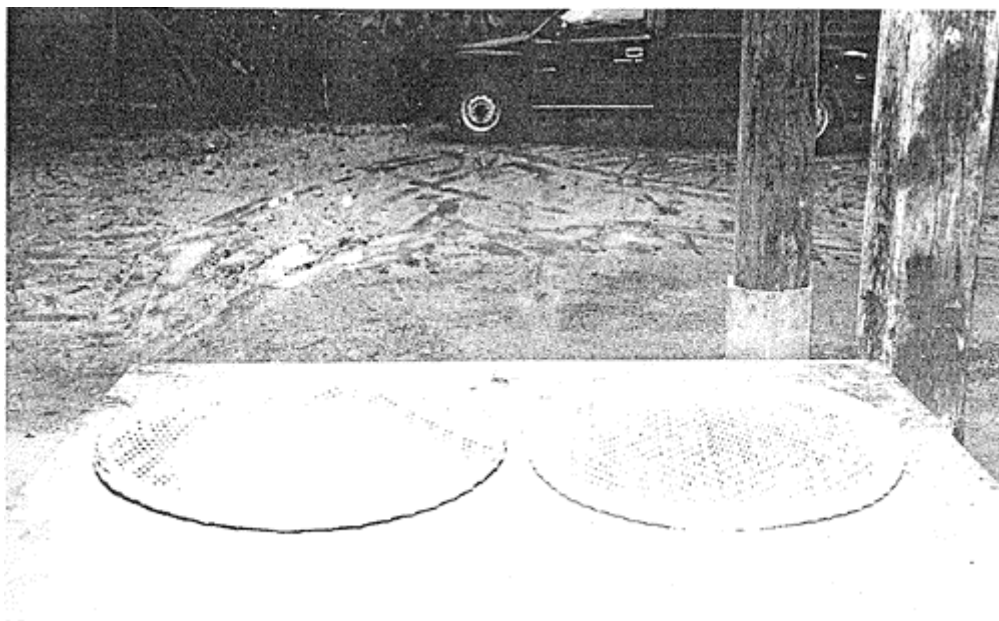
ภาพที่ 50 กระสอบ

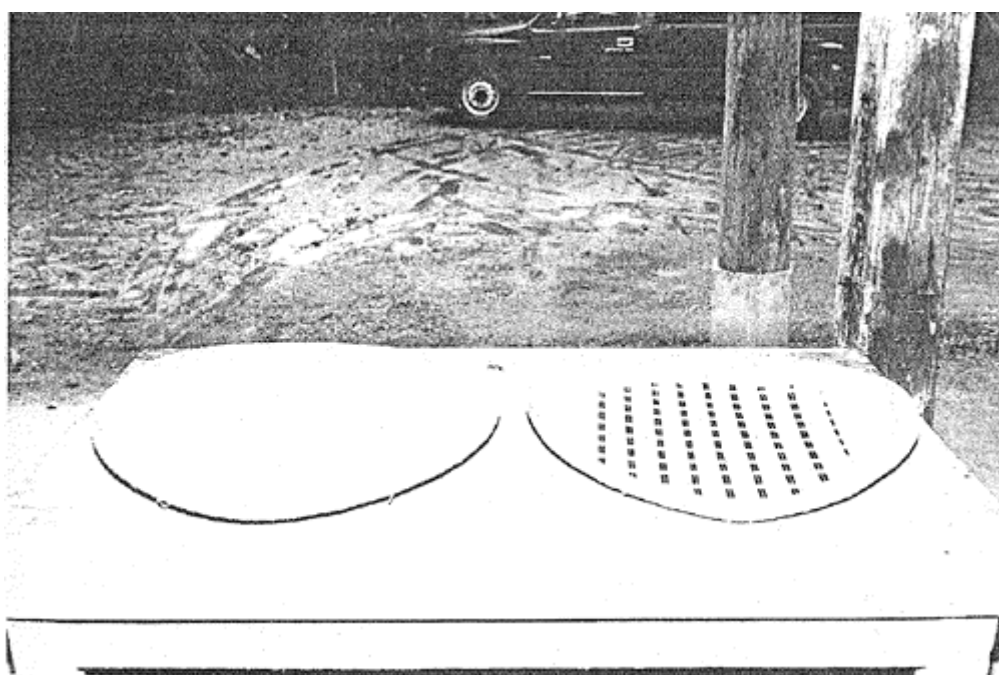
ภาพที่ 51 ไม้คานหาบและสาแหรก

ภาพที่ 52 เสื่อหรือสาด

ภาพที่ 53 แฉก ใช้สำหรับร่อนข้าว

ภาพที่ 54 กระด้ง ใช้สำหรับคัดข้าว

ปัจจัยการผลิต

ปัจจัยการผลิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของบ้านปากน้ำ มีปัจจัยที่สำคัญ คือ ที่ดิน แรงงานคนและสัตว์ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นสำคัญ และแม้ทุนจะไม่ใช้เงินตราเช่นในปัจจุบันแต่เป็นในรูปแบบอื่นก็ถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการผลิต

ที่ดิน

การเพาะปลูกในสมัยนั้นเป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือนและชุมชน ดังนั้นขนาดของพื้นที่ในการเพาะปลูกจึงมีขนาดเล็กสอดคล้องกับจำนวนสมาชิกและแรงงานภายในครัวเรือน ชาวบ้านสามารถจับจองที่ดินได้อย่างอิสระเท่าเทียมกัน เนื่องจากมีที่ดินว่างเปล่าเป็นจำนวนมาก

แรงงาน

ในสมัยนั้นการผลิตมีลักษณะของการใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก โดยแรงงานคนจะใช้แรงงานในครัวเรือนก่อน ดังนั้นแรงงานในครัวเรือนเป็นตัวหลักที่สำคัญในการกำหนดขนาดของการผลิตและกำหนดพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกในแต่ละปี ครัวเรือนที่มีขนาดเล็กและมีแรงงานน้อยก็จะมีพื้นที่ในการเพาะปลูกเล็ก ครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่และมีแรงงานในการผลิตมากขนาดของพื้นที่ในการเพาะปลูกก็จะมีขนาดใหญ่ตามไปด้วย ในบางขั้นตอนของการผลิต ได้แก่ การปักดำ การเก็บเกี่ยว มีการช่วยเหลือแรงงานภายในชุมชนระหว่างครัวเรือนในลักษณะของการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แรงงานที่สำคัญในการผลิตคือควายที่เป็นแรงงานที่สำคัญในอันดับต่อมาในกระบวนการผลิต

ทุน

รูปแบบของทุนในระบบการผลิตเพื่อยังชีพ มิได้อยู่ในรูปของการใช้เงินตราเพื่อการจ้าง เช่าซื้อหรือขาย แต่อยู่ในรูปของสิ่งของหรือปัจจัยเพื่อการผลิตที่ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนมีอยู่แล้วหรือหามาจากในชุมชนโดยมิได้ใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เช่น ที่ดิน แรงงาน เครื่องมือ

เครื่องใช้ เมล็ดพันธุ์ เป็นต้น คราวเรือนจึงเป็นเจ้าของทุนในการผลิตมีอำนาจในการตัดสินใจตามเงื่อนไขของคราวเรือนสามารถกำหนดและมีอิสระในกระบวนการผลิตทั้งหมดได้

เทคโนโลยี

เป็นเทคโนโลยีในระดับพื้นฐานที่ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้เอง เป็นเทคโนโลยีแบบง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน เช่น ความรู้ ความสามารถในการผลิต การทำนา การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ ความรู้ในการทำหัตถกรรม เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาโดยผ่านมาจากการเป็นสมาชิกของชุมชนซึ่งจัดเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

จะเห็นได้ว่าในส่วนของปัจจัยการผลิต ชาวบ้านปากน้ำจะเป็นผู้ควบคุมและใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่เอง มีอิสระในการเลือก กำหนดหรือตัดสินใจในกระบวนการผลิตเอง โดยไม่ได้มีเงื่อนไขจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดแต่อย่างใด

แรงงานและการแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต

แต่เดิมนั้น ชาวบ้านทำการปลูกข้าวในที่นาและทำไร่ปลูกข้าว ปลูกผัก เพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตเพียงพอกับการใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก และได้ผลผลิตส่วนเกินเพียงเล็กน้อยที่สามารถนำไปขาย ความต้องการพื้นที่ในการเพาะปลูกจึงมีไม่มากทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการผลิตยังมีระดับต่ำ แรงงานที่ได้จากคนจะเป็นแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ในลักษณะการแลกเปลี่ยนแรงงานในเชิงเศรษฐกิจแรงงานในครัวเรือนเป็นแรงงานหลักที่สำคัญในการกำหนดขนาดการผลิตและการกำหนดพื้นที่เพื่อการผลิตในแต่ละปี ครัวเรือนที่มีขนาดเล็กก็จะสามารถผลิตในพื้นที่ที่ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่ มีแรงงานมากกว่า นอกจากแรงงานในครัวเรือนแล้วยังมีการช่วยเหลือแรงงานภายในชุมชนโดยการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครัวเรือนญาติที่ชาวบ้านเรียกว่า “การชอกัน” นอกจากนี้แล้วควายเป็นก็แรงงานที่สำคัญในการผลิตเช่นกัน

ในระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองนั้น สมาชิกทุกคนในครัวเรือนตั้งแต่เด็กจนกระทั่งคนเฒ่าคนแก่ต่างก็มีบทบาทในกระบวนการผลิต เด็กซึ่งเป็นสมาชิกที่มีอายุน้อยที่สุดในครัวเรือนมีหน้าที่ดูแลและให้อาหารสัตว์ที่เลี้ยงไว้กินไขในครัวเรือน ได้แก่ เป็ด, ไก่ ในตอนเช้าของทุกๆ วัน เด็กๆ จะ

มีหน้าที่เก็บไข่และปล่อยเปิดออกจากเล้า ช่วงเย็นหลังจากกลับมาจากโรงเรียนแล้วเด็กๆ จะต้องเรียกเปิดมาเข้าเล้าและให้อาหารเปิด ในวันหยุดหรือช่วงปิดภาคเรียนเด็กๆ จะมาช่วยพ่อแม่ในนา คอยติดตามห้อยตามส่งเครื่องมือเครื่องไม้ คูเลน้อง ในช่วงการปักดำเด็กๆ จะทำหน้าที่ “ส่งกล้า” คือ นำกล้าที่จุ่มจี๋คางควไปให้ผู้ใหญ่ที่กำลังปักดำอยู่ในนา

สมัยก่อนยังไม่มีเครื่องมือที่ทันสมัย ผู้ชายเป็นผู้ทำเครื่องมือต่างๆ ในฤดูแล้งผู้ชายจะหาฟืนมาเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน ทำการก่อสร้างหรือซ่อมแซมอาคารต่างๆ เช่นคอกควาย, คอกหมู เมื่อถึงฤดูฝนน้ำเริ่มเจ็นองท่วมทุ่งนา ผู้ชายจะเตรียมดิน ไถตะ ไถคราด คายหญ้า ตกแต่งคันนา เพื่อทำการเพาะปลูกข้าว รวมทั้งออกหาปลาตามห้วยหนองคลองบึงและทุ่งนา นอกจากนี้แล้วผู้ชายยังต้องรับหน้าที่ในการดูแลควบคุมควายที่เลี้ยงไว้ด้วย เมื่อถึงช่วงเก็บเกี่ยวผู้ชายจะทำพิธีขนข้าวขึ้นเรือนข้าว

ส่วนผู้หญิงนอกจากจะรับภาระในครัวเรือน เช่น การหุงหาอาหาร ดูแลลูกๆ แล้ว ยังเป็นผู้จัดการค่าใช้จ่าย ดูแลอาหารให้กับคน และสัตว์เลี้ยงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหมู, เป็ด, ไก่ เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกผู้หญิงก็จะทำหน้าที่เคียงข้างผู้ชาย เริ่มตั้งแต่การทำที่หว่านกล้าและการหว่านกล้าซึ่งใช้ทั้งแรงงานชายและหญิง การไถตะ ไถคราดและการทำหว่านจะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย บางครัวเรือนผู้หญิงก็ทำหน้าที่นี้แทนผู้ชาย ในช่วงการปักดำตั้งแต่การถอนกล้าและการปักดำเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ผู้ชายจะช่วยในการขนต้นกล้ามาในที่นา เมื่อปักดำเสร็จแล้วช่วงของการรอให้ข้าวเจริญเติบโตจะเป็นหน้าที่ของผู้ชายที่ต้องคอยดูแลระดับน้ำในนา รวมทั้งการดูแลและกำจัดศัตรูข้าว ขณะเดียวกันผู้หญิงก็จะสานกระสอบสานเลื่อเตรียมไว้สำหรับใส่ข้าวในช่วงเก็บเกี่ยว ช่วงเก็บเกี่ยวผู้หญิงจะทำหน้าที่เกี่ยวเกี่ยว ผู้ชายมีหน้าที่ขนข้าวไปเก็บไว้บนเรือนข้าว

คนแต่ละคนแก่อายุมากมักจะไม่มีบทบาทในเรื่องการทำมาหากิน จะมีหน้าที่เฝ้าบ้าน ดูแลเด็กๆ ทั้งในวัยเบาะและเด็กในวัยต่างๆ เมื่อพ่อแม่ของเด็กออกไปทำงาน บางทีก็หุงหาอาหารรอการกลับมาจากทำงานของพ่อแม่เด็ก รวมทั้งทำงานจักสาน เช่น สานกระสอบ, สานเลื่อ, เย็บภาชนะตักน้ำจากบ่อบวมารวม ทั้งการปลูกผักสวนครัวและทำขนมไว้รับประทาน

การกระจายผลผลิต

การกระจายผลผลิต (Distribution) ผลผลิตที่ได้จากการทำนาในรอบปีของชาวบ้านปากน้ำนั้น แบ่งกระจายเพื่อการใช้งาน 4 ประเภท คือ

1. สรรองไว้บริโภคภายในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักของการผลิต โดยพิจารณาได้จากพืชพันธุ์ที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ ข้าว พืชผัก รวมทั้งพื้นที่ที่ใช้ในการผลิตจะต้องเพียงพอสำหรับการบริโภคในแต่ละปี การผลิตส่วนนี้เป็นส่วนที่มีจำนวนมากที่สุดจากปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละปี

2. สรรองไว้เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ในปีต่อไป โดยมีการคัดเลือกพันธุ์ที่แข็งแรงสมบูรณ์ไว้ส่วนหนึ่งจากผลผลิตที่ได้ทั้งหมด การผลิตส่วนนี้เป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตทั้งหมด แต่เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้ามีการเสียหายของเมล็ดพันธุ์เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อผลิตในปีต่อไปด้วย ในส่วนนี้ยังมีการสรรองเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อการแลกเปลี่ยนด้วย

3. สรรองไว้ใช้ในงานพิธีกรรมตามประเพณีในเทศกาลต่างๆ เนื่องจากชุมชนในระบบการผลิตเพื่อยังชีพมีการช่วยเหลือและพึ่งพากันสูง โดยเฉพาะในส่วนของแรงงานการผลิตแต่ยังรวมถึงงานประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ด้วย เมื่อมีงานพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะช่วยเหลือกันในด้านแรงงาน และมีการนำผลผลิตของแต่ละครัวเรือนมาร่วมกันตามกำลังความสามารถในการผลิต จากนั้นของที่นำมาร่วมในพิธีกรรมจะถูกนำมาแจกจ่าย แบ่งปันในรูปของอาหารที่นำมาเลี้ยงบรรดาผู้ที่มาร่วมงาน

4. สรรองไว้เพื่อแลกเปลี่ยนหรือค้าขาย ส่วนเกินของผลผลิตที่ได้จะนำไปแลกเปลี่ยนหรือขายกับชุมชนภายนอก เพื่อใช้ในการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นในครัวเรือนและการผลิต ที่ไม่สามารถจัดสร้างหรือหาได้เองในชุมชน

นอกจากการกระจายผลผลิตออกเป็น 4 ส่วนตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีบางส่วนที่ต้องนำไปจ่ายให้กับรัฐในรูปของภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งชาวบ้านต้องนำผลผลิตส่วนหนึ่งที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อดำเนินการในส่วนนี้

จะเห็นได้ว่าระบบการกระจายผลผลิตที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นไปเพื่อการตอบสนองการยังชีพและการดำรงอยู่ด้วยกันของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เพราะระบบการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตที่มีการจำกัดในตัวของมันเองในแง่ของปัจจัยการผลิตทำให้ขอบเขตของการกระจายผลผลิตจำกัดอยู่ในวงแคบซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ภายในท้องถิ่น อาจกระจายออกไปภายนอกบ้างก็เพียงส่วนน้อย การค้าขายแลกเปลี่ยนมีเป้าหมายเพื่อการยังชีพมากกว่าสะสมทุนไว้ ดังเช่นการผลิตในช่วงต่อมาที่มีระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน

ระบบการผลิตแบบยังชีพโดยเฉพาะการทำนาที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น สมาชิกภายในสังคม ครอบครัวและเครือญาติ เพื่อนบ้านใกล้ชิดเคียง ต่างก็เป็นหน่วยพื้นฐานในการพึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ภายในในครอบครัวจะยึดหลักอาวุโส ลูก ๆ ต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่, ปู่ย่า, ตายาย เมื่อลูกๆ มีปัญหาที่จะปรึกษาพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว ถ้าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของครอบครัวสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะร่วมช่วยกันแก้ปัญหา

ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เนื่องจากการผลิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานซึ่งกันและกัน ระหว่างครัวญาติและเพื่อนบ้านทำให้เครือญาติมีความใกล้ชิดและผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น มีการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ เช่น เมื่อมีงานบุญ สมาชิกในกลุ่มเครือญาติก็จะมาช่วยงาน ในฤดูปักดำและเก็บเกี่ยวเป็นช่วงที่ต้องขอแรงงานจากเครือญาติมากที่สุด เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานกันซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “การขอ” โดยเขาจะมาช่วยเราและเราจะต้องไปช่วยเขาเป็นการตอบแทน นอกจากการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตแล้ว การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็มักมีการขอแรงงานจากเครือญาติมาช่วยเหลือกัน เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าภาพจะจัดเตรียมอาหารมาเลี้ยงทั้งในตอนกลางวันและตอนเย็น ในกรณีที่ญาติคนใดคนหนึ่งมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะนำไปปรึกษากับกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเครือญาติก็จะให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือ

ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เนื่องจากแรงงานที่ใช้ในการผลิตนอกจากแรงงานที่ได้จากภายในครัวเรือนและเครือญาติแล้วยังมี แรงงานจากเพื่อนบ้านอีกด้วย การแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้านและการที่จำนวนประชากรในชุมชนมีจำนวนน้อย และสมาชิกภายในชุมชนมักจะเกี่ยวข้องเป็นญาติกันไม่ทางสายโลหิตก็จากการแต่งงาน ทำให้สมาชิกภายในชุมชนมีความใกล้ชิดผูกพันกัน มีการแบ่งปันอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ซึ่งกันและกัน บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ในเรื่องของการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพรหรือไสยศาสตร์ มีความรู้เรื่องโหราศาสตร์และตำราการสร้างบ้านเรือน บุคคลที่มีความรู้เหล่านี้ก็จะถูกขอแรงให้มาช่วยเหลือในโอกาสต่างๆ เช่น ทำพิธีผูกข้าว, ทำขวัญข้าว, ตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่, ควันตุกษณ์ เป็นต้น

ชนชั้นทางสังคม จากลักษณะของการถือครองปัจจัยการผลิตและการกระจายผลผลิตนั้น จะเห็นว่าทุกครัวเรือนมีสิทธิที่จะใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการใช้ที่ดินที่มีอยู่อย่างมากมาย สามารถจับจองเพื่อการผลิตได้เท่าที่จำนวนแรงงานในครัวเรือนและเครื่องมือที่เป็นหน่วยบริโภคจะมีความสามารถในการผลิตได้ ในขณะที่ทุนและเทคโนโลยีในแต่ละครัวเรือนนั้นแทบไม่มีความแตกต่างในการผลิตกันมากนัก เนื่องจากแต่ละครัวเรือนต่างก็ผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาด้วยกันทั้งสิ้น หากแต่สิ่งที่เป็นตัวกำหนดความสามารถและขนาดของผลผลิตขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ในการผลิต ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่ในการผลิตมากกว่าครัวเรือนขนาดเล็กกว่าทั้งนี้เพราะปริมาณการบริโภคจะมีระดับสูงตามไปด้วยนั่นเอง ดังนั้นหากจะใช้ขนาดของการผลิต ปริมาณของผลผลิตมาใช้เป็นตัวชี้ถึงความแตกต่างทางสังคมของชุมชนแล้วก็จะทำได้ยาก อีกทั้งรูปแบบของการกระจายผลผลิตออกไปสู่ภายนอกยังมีน้อย การที่จะทำการสะสมทุนขนาดใหญ่จึงยังไม่เกิดขึ้น รวมทั้งความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยก่อนนั้นมีความเรียบง่าย ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ยังไม่เกิดขึ้นเนื่องจากการคมนาคมที่ยังไม่สะดวก ดังนั้นเมื่อพิจารณาที่ระบบการผลิตแล้ว จะเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวยังไม่มีความแตกต่างกัน แรงงานที่ใช้ในการผลิตและปัจจัยการผลิตไม่ได้ถูกแยกออกจากกัน การแลกเปลี่ยนแรงงานยังเป็นระบบการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติกันในชุมชน การจ้างงานยังไม่เกิดขึ้น จึงสรุปได้ว่าในระบบการผลิตเพื่อยังชีพในสังคมบ้านปากน้ำนั้นในอดีตนั้นยังไม่ปรากฏการแบ่งชนชั้นทางสังคม รูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตในระบบการผลิตเพื่อยังชีพนั้นไม่มีปัจจัยและเงื่อนไขใดที่เอื้อให้เกิดความแตกต่างกันของบุคคลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูกข้าว

ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ

ชาวบ้านปากน้ำในอดีตจะไม่ขึ้นเรือนข้าวในวันพระคือ วันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ, วันแรม 8 ค่ำ, วันแรม 15 ค่ำ และวันศุกร์ เนื่องจากในวันพระแม่โพสพจะต้องถือศีล และในวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพ เมื่อขึ้นเรือนข้าวไปหีบข้าวจะออกชื่อว่า “วันนี้วันสารทวันดีแม่เจ้าคุณเฮ้อ” โดยนำข้าวปั้นเป็นก้อนกลมๆ น้ำและหมากพลูขึ้นไปด้วย พอขึ้นบนกองข้าววางก้อนข้าวแล้วหีบข้าวหีบน้ำเอาข้าวใส่ถ้วยขวัญ ตั้งบนกองข้าว ขณะหีบข้าวก็พูดว่า “โอม อูมา แม่อูมา” ว่าเป็นเรื่องจนกระทั่งหีบข้าวได้ตามที่ต้องการ หีบข้าวเสร็จแล้วให้พ่นหมาก เมื่อนวดข้าวก็จะออกชื่อแม่โพสพว่า “แม่

โปสกวณีนี้นวดข้าวให้ได้ย่อย ได้ผล ได้เมล็ด ได้สาร หกบอกว่าแรงลูกไม้ที่ทำพรีอ แม่อย่าตกใจ” เมื่อทำเมล็ดข้าวหกหรือตกหล่นก็จะออกชื่อว่า “แม่นะ ขวัญนะ แม่ฮุย ขวัญนะ ขวัญคุณแม่มา” เป็นการพูดเพื่อให้แม่โปสกวมา

ความเชื่อเกี่ยวกับพระภูมิเจ้าที่

ชาวบ้านปากน้ำเชื่อว่า ในพื้นดินทุกๆ ที่จะมีพระภูมิเจ้าที่ดูแลรักษา เพราะฉะนั้นเมื่อจะทำการสิ่งใดจะต้องบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ เป็นการบอกกล่าวให้พระภูมิเจ้าที่ปกป้องคุ้มครองในการทำงานนั้นๆ ถ้าไม่บวงสรวงจะไม่สมหวังในสิ่งนั้นหรือจะถูกลงโทษ

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม

ชาวบ้านปากน้ำในอดีตจะเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม ไม่ว่าจะทำการสิ่งใด เช่น วันแห่เมล็ดพันธุ์ข้าว, วันแรกไถ, วันผูกข้าว, วันแรกเก็บข้าว, วันทำขวัญข้าวจะต้องดูวันให้ตรงกับวันดี คือตรงกับวันพุธหรือวันที่ไม่จมน้ำไม่ป่วย

พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว

พิธีผูกข้าว

การผูกข้าวเจ้าของนาจะดูวันให้ตรงกับวันดีคือตรงกับวันพุธหรือวันที่ไม่จมน้ำไม่ป่วย พร้อมทั้งไปหาหมอผูกข้าวให้มาทำพิธีผูกข้าว ในวันทำพิธีเจ้าของนาจะต้องเตรียมเครื่องผูกข้าวซึ่งประกอบไปด้วย ข้าว 12 ที่ ซึ่งประกอบไปด้วย ข้าว, แกง, ขนมห่มแดง, ขนมห่มขาว ทำให้ครบ 12 อย่าง และพุ่มผูกข้าว ซึ่งประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ 121 ชนิด แต่พันธุ์ไม้สำคัญที่ต้องนำมาประกอบพุ่ม ได้แก่ สามตา, สามยาย, ตาเป็ด, ตาไก่, ชุมแสง, ชุมเห็ด, ชุมพุ, ไม้ชำ, ไม้ระกำ, ใบคด, ร่มข้าวน้อย, ร่มข้าวใหญ่, อ้อย มาผูกเข้าด้วยกันโดยมีถ้วยขวัญอยู่ตรงกลาง รุ่งเช้าของวันผูกข้าว หมอผูกข้าวจะมาที่บ้านเจ้าของนา นำเครื่องผูกข้าวที่เตรียมไว้ไปในนา หมอผูกข้าวจะเริ่มทำพิธี ด้วยการตั้งที่ครู เชิญครู เชิญขวัญ ประมาณ 30-60 นาที พอได้ฤกษ์ยามให้นกหรือมดมากินข้าวซึ่งหมายถึงว่าแม่โปสกวมาแล้ว หมอก็จะ

ทำการลอมขวัญเป็นการลอมขวัญชั้นในโดยหมอจะเลือกรวงข้าวที่หันหน้าเข้าหากัน 3 รวง โดยหมอจะเอามือจับกอข้าว 9 กอ มาหาฟุ่ม หมอจะว่าคาถา

“สัพเพ พุทธา	ธัมมา จิตตัง
สัพเพ สังฆัง	ธัมมา จิตตัง”

ว่าเวียนไปเรื่อยๆ ลอมชั้นในเสร็จแล้วจึงลอมชั้นนอกคือเอาข้าวมาล้อมให้รอบฟุ่ม ล้อมเสร็จแล้วพันด้วยหญ้าคา หมอจะแรกเก็บข้าวตอนแรก 3 รวง โดยกลั่นใจ 1 ครั้ง เก็บ 1 ครั้ง และร่ายเกาะเก็บไปเรื่อยๆ ข้าวที่เก็บมานำมาเวียนรอบด้วยขวัญ เวียนเสร็จแล้วยื่นให้เจ้านาเก็บต่อ เมื่อลอมขวัญเสร็จแล้วจะต้องทำพิธีปิดประตู โดยเอารวงข้าวมาเกี่ยวกัน แล้วว่าคาถา

“โอม...ณูปิดคูंदาน	सानตุเหล็ก
ปิดคูंदาน	सानตุเหล็ก
ปิดคูंदาน	सानตุเหล็ก”

พิธีทำขวัญข้าว

ขวัญข้าว โดยจะควั่นให้ตรงกับวันพุธหรือวันที่ไม่จรม ไม้ปวย แล้วจึงไปหาหมอมำขวัญมาทำขวัญข้าว ในวันทำขวัญข้าวเจ้าของบ้านจะต้องเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, ปลา และถ้วยขวัญ นำข้าว 12 ที่, เงิน, ทอง, ปลาหมึกหาวมีหาง, ไข่ต้มทั้งเปลือก 1 ฟอง, เทียน 1 เล่ม, หมาก 3 ค่ำมาใส่ในถ้วยขวัญ โดยเทียนจะปักอยู่ในไข่ต้ม เมื่อหมอมำมาถึงหมอจะนำสิ่งของที่เตรียมไว้ขึ้นไปทำขวัญข้าวบนเรือนข้าว โดยหมอมำขวัญจะทำพิธีถวายข้าวพระ และกล่าวสรรเสริญแม่โพสพเป็นบทกลอน

พิธีบูชาเจ้าที่

ชาวบ้านจะทำพิธีบูชาเจ้าที่หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว โดยจะทำพิธีบูชาเจ้าที่ในวันเดียวกันกับวันที่ทำพิธีผูกข้าว เครื่องบูชาจะประกอบไปด้วย ไก่ต้ม, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, เหล้า หมอจะเป็นผู้ทำพิธีโดยออกชื่อถึงพระภูมิที่มาช่วยปกป้องรักษานาและการเพาะปลูกข้าว

บทที่ 5

ระบบการผลิตเพื่อการค้า : การปลูกปาล์มน้ำมัน

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน

บ้านปากน้ำในช่วงที่มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองมีรูปแบบการผลิตเพื่อยังชีพอย่างเพียงพอที่จะสามารถเลี้ยงดูสมาชิกในหมู่บ้านได้ เนื่องจากหมู่บ้านปากน้ำมิได้ตั้งอยู่ในลักษณะที่โดดเด่น แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่นก็ตามแต่มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือขอความช่วยเหลือกับชุมชนภายนอกสม่ำเสมอมาช้านาน จนกระทั่งชุมชนมีการเพิ่มของจำนวนประชากรมากขึ้น ประกอบกับในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488) ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความแตกต่างจากช่วงก่อน ๆ อย่างชัดเจน โดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายโลกเสรีเข้ามาช่วยเหลือปรับปรุงวางแผนเศรษฐกิจให้กับไทยซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำในการสนับสนุน โดยเฉพาะเมื่อสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกอย่างเป็นทางการ (ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504-2509) และถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจไทยยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมไทยจากการเกษตรกรรมเพื่อยังชีพไปสู่การเกษตรกรรมเพื่อการค้า อันส่งผลกระทบต่อชุมชนหมู่บ้านระดับต่างๆ ชุมชนบ้านปากน้ำ แม้จะอยู่ห่างไกลความเจริญและมีการคมนาคมที่ยากลำบากก็มิอาจหลีกเลี่ยงกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดแรกของชุมชนบ้านปากน้ำ โดยในปี พ.ศ.2500 มีการนำพืชเศรษฐกิจชนิดแรกคือ ยางพารา เข้ามาปลูกในหมู่บ้าน ก่อนหน้านั้นชาวบ้านไม่เคยรู้จักพืชชนิดนี้ แต่เนื่องจากกระแสความตื่นตัวในการปลูกยางพาราในพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มมีมากขึ้น นับแต่ปี พ.ศ. 2442 เมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เจ้าเมืองตรังในขณะนั้น นำเอาพันธุ์ยางพาราจากต่างประเทศเข้ามาปลูกในจังหวัดตรังเป็นแห่งแรก หลังจากนั้นมีการปลูกยางพาราในพื้นที่อื่นๆ อีกหลายแห่ง ในระยะแรกของการปลูกยางของชาวบ้านปากน้ำจะปลูกแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยปลูกแทรกอยู่กับต้นไม้ชนิดอื่นตามพื้นที่ว่างทั่วไป พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองและไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องดิน น้ำ การบำรุงรักษา การกรีดยางและอื่นๆ มากนัก ความตื่นตัวในเรื่องการปลูกยางพาราพันธุ์ดีเพิ่งจะมีขึ้นอย่างจริงจังเมื่อรัฐบาลออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ.

2503 โดยรัฐบาลเข้าช่วยเหลือชาวสวนยางด้วยการการจ่ายค่าปลูกยางพันธุ์ดีทดแทนยางเก่าซึ่งเป็นพันธุ์พื้นเมือง

ในปี พ.ศ. 2512 กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้เข้ามาส่งเสริมการปลูกยางพาราในหมู่บ้าน โดยส่งเจ้าหน้าที่มาอบรมชี้แจงถึงสิทธิที่ชาวบ้านจะได้รับจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เช่น การลงทุนให้ก่อนเมื่อยางได้ผลค่อยคืนเงิน การให้พันธุ์ยาง ให้ปุ๋ย ให้ค่าจ้างแรงงาน พร้อมคำแนะนำในการปลูกยางพันธุ์ใหม่ ในช่วงนี้ชาวบ้านปากน้ำหันมาปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักกันเกือบทุกครัวเรือน บทบาทของยางพาราในฐานะพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านปากน้ำจึงค่อยปรากฏเด่นชัดขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนซึ่งเป็นระบบการผลิตแบบยังชีพร่วมอยู่ด้วย

ประวัติความเป็นมาของปาล์มน้ำมัน

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชตระกูลปาล์ม มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Elacis Guineensis Jacq* มีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปแอฟริกาได้เข้ามาในทวีปอเมริกาใต้ประมาณ พ.ศ.2148 และได้เข้ามาสู่ทวีปเอเชียเมื่อปี พ.ศ.2379 โดยมีผู้นำเข้ามาปลูกในสวนพฤกษชาติที่สิงคโปร์ ในปี พ.ศ.2313 และได้ปลูกเป็นสวนปาล์มน้ำมันเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจประมาณปี พ.ศ.2460 ที่เกาะสุมาตรา โดยมีพื้นที่ปลูกเริ่มแรกประมาณ 1,000 เฮกเตอร์ และเพิ่มขึ้นเป็น 25,000 เฮกเตอร์ ในปี พ.ศ.2464 โดยผลิตน้ำมันปาล์มได้ปีละประมาณ 1,000 ตัน ซึ่งในระยะเดียวกันนี้ ในประเทศแอฟริกา ได้แก่ ไนจีเรีย คองโก แองโกล่า ฯลฯ ผลิตรวมกันแล้วได้ประมาณปีละ 130,000 ตัน โดยส่งไปขายในประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป

ในประเทศไทยมีคนรู้จักปาล์มน้ำมันมานานแล้ว โดยพระยาประดิพัทธ์ภูบาลได้นำปาล์มน้ำมันมาปลูกไว้เพื่อเป็นประดับเมื่อ 60 ปีมาแล้ว ในปัจจุบันยังเหลือเป็นไม้ประดับอยู่ที่สถานียางคองหงษ์ จังหวัดสงขลา และสถานีกสิกรรมพริ้ว จังหวัดจันทบุรี ต่อมาในปี พ.ศ.2511 จึงเริ่มปลูกในลักษณะการค้า คือสวนของหม่อมเจ้าอมรสมานลักษณ์ กิติยากร อยู่ที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในพื้นที่ 1,900 ไร่ และหยุดกิจการไปเมื่อมีปัญหาทางการเมืองกับพวกโจรจีน ณ อำเภอสะเดา

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของชุมชนบ้านปากน้ำเป็นอย่างมาก ในฐานะที่เป็นแหล่งรายได้หลักในครอบครัว พืชเศรษฐกิจตัวนี้เพิ่มจะเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของชุมชนบ้านปากน้ำเมื่อประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมานี้เอง ก่อนหน้านั้นชาวบ้านไม่เคยรู้จัก

พืชชนิดนี้ แต่สืบเนื่องจากกระแสความตื่นตัวในการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่โดยรอบเริ่มมีมากขึ้น นับต่อเนื่องมาจากการเริ่มมีการนำเอาพันธุ์ปาล์มน้ำมันเข้ามาจากประเทศมาเลเซียเมื่อปี พ.ศ.2511 โดย นายเจียร วาณิช นำพันธุ์ปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจในอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เป็นแห่งแรก และได้เผยแพร่และสนับสนุนให้ชาวบ้านในท้องที่อำเภอปลายพระยาและอำเภอใกล้เคียงมาปลูกปาล์มน้ำมัน

ในปี พ.ศ. 2511 บริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์ม จำกัด นำโดยนายเจียร วาณิช ได้บุกเบิกป่าสำหรับปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 500 ไร่ และปลูกปาล์มรุ่นแรก ในปี พ.ศ. 2512 ในพื้นที่บ้านทับเที่ยง หมู่ที่ 9 ตำบลปลายพระยา ซึ่งมีระยะห่างจากบ้านปากน้ำประมาณ 18 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2515 นายเจียรได้ก่อสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขึ้นในพื้นที่บ้านทับเที่ยงหรือที่ในปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่าบ้านหน้าสวน เนื่องจากเป็นบริเวณพื้นที่อยู่หน้าสวนปาล์มน้ำมัน และได้ก่อสร้างโรงงานเสร็จ ในปี พ.ศ. 2516 ในปี พ.ศ. 2517 นายเจียร ได้ให้การสนับสนุนชาวบ้านที่มีความสนใจที่จะปลูกปาล์มน้ำมัน โดยให้ชาวบ้านที่มาติดต่อเรื่องการที่จะปลูกปาล์มน้ำมัน นำต้นกล้าพันธุ์ปาล์มไปปลูกได้ก่อน เมื่อชาวบ้านได้รับผลผลิตแล้วก็ให้ผ่อนชำระโดยมิได้คิดดอกเบี้ย ทำให้ชาวบ้านในอำเภอปลายพระยาและอำเภอใกล้เคียงได้สร้างสวนปาล์มน้ำมันเล็กๆ เป็นของตนเอง ซึ่งในระยะแรกชาวบ้านปากน้ำยังไม่ให้ความสนใจ เนื่องจากไม่มั่นใจในพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ จึงมีเพียงชาวบ้าน 2 รายเท่านั้นที่ได้เริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในบ้านปากน้ำ คือ นายปิ่น ประชาบุตร ซึ่งได้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นรายแรกในบ้านปากน้ำ และในปี พ.ศ.2518 นายชื่น ประชาบุตร ก็ได้ปลูกตามมาเป็นรายที่สอง หลังจากชาวบ้านเห็นตัวอย่างจากเกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งในและนอกหมู่บ้านว่ามีสภาพเศรษฐกิจและการครองชีพที่ดีขึ้น ทำให้ในปี พ.ศ.2525 ชาวบ้านปากน้ำบางส่วนได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่เพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ.2528 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมาและมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปากน้ำปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนจากการปลูกยางพารามาปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจกัน ต่อมาเมื่อปาล์มน้ำมันให้ผลผลิตและส่งผลให้ชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมันมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเก่า ชาวบ้านบางส่วนที่ยังไม่ปลูกปาล์มน้ำมันก็เปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันกัน

ภาพที่ 55 นายเจียร วานิช ผู้ที่นำปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจ

กระบวนการผลิตปาล์มน้ำมัน

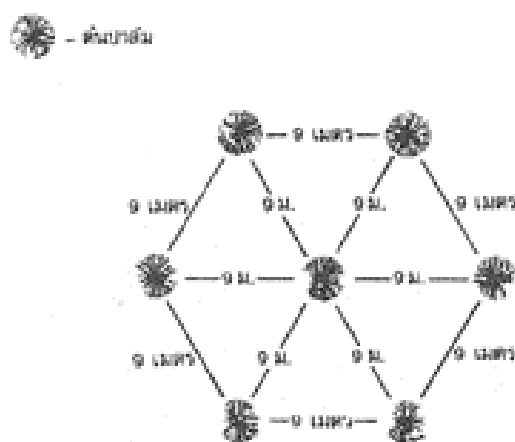
การครอบครองที่ดินและการเตรียมที่ดิน

ชาวบ้านที่เริ่มปลูกปาล์มในช่วงแรก ประมาณปี พ.ศ.2525 พื้นที่ที่ใช้ปลูกเป็นพื้นที่ที่เคยปลูกยางพารามาก่อน จนกระทั่งเมื่อมีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมาในปี พ.ศ.2528 สมาชิกได้รับการจัดสรรที่ดินซึ่งอยู่นอกหมู่บ้านออกไปให้รายละ 21 ไร่ และชาวบ้านบางรายก็ใช้ที่นามาปลูกปาล์มน้ำมันแทนการทำนา ที่ดินซึ่งเมื่อในอดีตเป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีค่าหวด ในปัจจุบันมีคนจับจองไว้หมดแล้ว คนรุ่นหลังที่ต้องการที่ดินทำสวนปาล์มน้ำมันหากไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ก็ต้องหาซื้อจากเจ้าของเดิม ผู้ที่ได้ที่ดินจากการซื้อในสมัยแรกจะถางทำเองเพราะที่ดินยังเป็นป่ารกหรือยังเป็นสวนยางอยู่ แต่ผู้ที่ซื้อหาในปัจจุบันจะพบว่าทุกแปลงมีต้นปาล์มเป็นสวนพร้อมแล้ว

ชาวบ้านที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินจากสหกรณ์นิคมปากน้ำ ซึ่งเป็นที่ดินว่างเปล่านอกหมู่บ้าน สภาพที่ดินเป็นป่ารกร้าง ชาวบ้านจะต้องโค่นถางป่าที่มีอยู่เดิมให้ราบแล้วจึงทำการเผาป่าโดยนำต้นไม้ที่โค่นมารวมกันเป็นกองเรียกว่า “จุดปรน” ซึ่งการเตรียมดินในขั้นตอนนี้เป็นงานที่หนัก ถ้าใช้เฉพาะแรงงานในครัวเรือนซึ่งส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยวจะกินเวลามากแต่ได้งานน้อย การว่าจ้างแรงงานมาช่วยจะทำให้เสร็จเร็วขึ้นจึงมีการว่าจ้างแรงงานซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานจากภาคอีสาน เมื่อจุดปรนเรียบร้อยแล้วจะต้องทำการไถดินโดยการว่าจ้างรถไถหรือรถแทรกเตอร์มาไถพลิกหน้าดินโดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงินสดตามที่ตกลงกัน จากนั้นจะต้องเก็บต้นไม้มกไม้และเศษไม้ที่ยังตกค้างอยู่เผาให้หมด ในครัวเรือนที่มีสมาชิกหลายคนก็จะใช้แรงงานในครัวเรือนเอง สำหรับครัวเรือนที่มีแรงงานไม่เพียงพอที่จะว่าจ้างแรงงานรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานจากภาคอีสาน การตกลงค่าจ้างอาจจะคิดเป็นรายวันหรือคิดเหมารวมจนงานเสร็จตามแต่จะตกลงกัน

ในครัวเรือนที่ปลูกปาล์มน้ำมันในสวนยางพารา จะต้องทำการโค่นและเผาต้นยางก่อนจึงจะทำการไถดินได้ แต่เมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ไม้ยางพารากลายเป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อนำไปทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ ชาวบ้านที่ต้องการโค่นยางพาราเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันจึงพากันขายต้นยางพาราให้กับพ่อค้ารับซื้อไม้ยาง พ่อค้าไม้ยางจะเป็นผู้ตัดและขนต้นยางเหล่านี้ไปส่งโรงงานเอง โดยจะให้ราคาไร่ละ 10,000- 20,000 บาท ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับขนาดและความสมบูรณ์ของไม้ เมื่อพ่อค้าตัดและขนไม้ยางส่งโรงงานเรียบร้อยแล้ว เจ้าของสวนจึงจะว่าจ้างรถแทรกเตอร์หรือรถไถให้มาไถที่เตรียมพื้นที่สำหรับเพาะปลูก จากนั้นจึงเก็บกิ่งไม้ เศษไม้ที่ตกค้างอยู่มาเผา

เมื่อเตรียมพื้นที่เรียบร้อยแล้วจะเริ่มทำผังแนวในการปลูกปาล์ม โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า คือแต่ละจุดปลูกต้องมีระยะห่างเท่ากัน คือ 10 คูณ 10 คูณ 10 เมตร หรือ 9 คูณ 9 คูณ 9 เมตร ในเนื้อที่ 1 ไร่จะมีจุดปลูก 22-24 จุด และปลูกปาล์มน้ำมันได้ 22-24 ต้น การกำหนดจุดปลูกจะใช้ไม้ไผ่ลำขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 เมตร ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้ไผ่” ปักเป็นแนวตามจุดที่จะปลูก เมื่อกำหนดจุดปลูกแล้วจึงเริ่มขุดหลุมปลูก ขนาดกว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร และลึก 50 เซนติเมตร การขุดหลุมปลูกปาล์มอาจจะขุดเองหรือว่าจ้างแรงงานจากภาคอีสานในราคาหลุมละ 3-5 บาท

ภาพที่ 56 แผนผังการปลูกปาล์มน้ำมัน

การปลูกและการดูแลรักษา

ต้นกล้าปาล์มที่นำมาปลูกในช่วงแรกของการปลูกปาล์มน้ำมันประมาณปี พ.ศ.2517 เป็นเมล็ดพันธุ์จากประเทศมาเลเซียที่นำเข้ามาเพาะต้นกล้าในไทย โดยนายเจียร วานิช เป็นผู้นำเข้า และขายให้ชาวบ้าน ปาล์มน้ำมันที่ปลูกในช่วงนั้นจะเป็นปาล์มพันธุ์ดีที่นำมาจากประเทศมาเลเซียจริง ไม่มีการแอบอ้างเหมือนในปัจจุบัน เนื่องจากในขณะนั้นปาล์มน้ำมันในเมืองไทยยังไม่ให้ผลผลิต ต่อมาประเทศมาเลเซียห้ามนำเข้าพันธุ์ปาล์มน้ำมันออกนอกประเทศ พันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ปลูกอยู่ในปัจจุบันเป็นพันธุ์ปาล์มที่นำเข้ามาจากประเทศออสเตรเลีย แชรส์ ได้แก่ พันธุ์เทนล่า และเมล็ดพันธุ์ที่ผสมเองในประเทศไทยซึ่งเป็นของบริษัทยูนิวานิช ต้นกล้าปาล์มเหล่านี้ชาวบ้านหาซื้อจากบริษัทที่เพาะพันธุ์ปาล์มน้ำมันขาย ได้แก่ บริษัทยูนิวานิช บริษัททักษิณปาล์ม ซึ่งขายให้ชาวสวนในราคาต้นละ 70 บาท แต่ถ้าเป็นพันธุ์ที่ผสมเองในไทยของบริษัทยูนิวานิชจะขายในราคาต้นละ 65 บาท นอกจากนี้แล้วยังมีชาวบ้านที่เพาะพันธุ์ปาล์มไว้จำหน่าย แต่จะไม่ค่อยได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้าน เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่งอกอยู่ใต้โคนปาล์มแล้วนำมาเพาะซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “พันธุ์ใต้หัวน” ซึ่งเป็นการเรียกแบบประชดประชันให้ดูเหมือนว่ามาจากต่างประเทศ เพราะคำว่า “หัวน” ในภาษาถิ่นหมายถึงท้องฟ้า “พันธุ์ใต้หัวน” จึงหมายถึงพันธุ์ที่ได้มาจากใต้ท้องฟ้าซึ่งปาล์มน้ำมันทุกต้นก็อยู่ใต้ท้องฟ้าอยู่แล้ว

เจ้าของสวนยางพาราที่โค่นต้นยางพาราแล้วเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมัน ถ้าขอรับทุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ทางกองทุนจะออกค่าใช้จ่ายในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ค่าจ้างแรงงาน ค่าปุ๋ย และค่าครองชีพระหว่างที่ปาล์มน้ำมันยังไม่ให้ผลผลิต ไร่ละ 10,000 บาท ส่วนต้นกล้าปาล์มทางกองทุนสงเคราะห์สวนยางจะเป็นผู้จัดหาพันธุ์ปาล์มและแจกจ่ายให้ชาวบ้านเอง

การปลูกปาล์มน้ำมันจะปลูกกันในช่วงฤดูฝน ชาวสวนจะคว้นแรกปลูกให้ตรงกับวันดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวันพุธ หรือวันที่ไม่จุม ไม่ป่วย หลังจากนั้นจึงนำต้นกล้าปาล์มที่จะปลูกมาเตรียมไว้ การนำต้นกล้าปาล์มจากแปลงเพาะมายังพื้นที่ทำการเพาะปลูก ชาวสวนจะว่าจ้างรถกระบะ รถหกล้อ หรือรถสิบล้อในการขนส่งขึ้นอยู่กับจำนวนต้นกล้าว่ามีจำนวนมากหรือน้อย โดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงินสดตามแต่ละตกลงกัน เมื่อนำต้นกล้ามาที่แปลงแล้ว เจ้าของสวนอาจจะปลูกเองหรือว่าจ้างแรงงานจากภาคอีสาน ในกรณีว่าจ้างแรงงานจะให้คนงานขนต้นกล้าปาล์มมาวางไว้ที่ปากหลุม โดยจ่ายค่าจ้างต้นละ 1 บาท ก่อนจะทำการปลูกจะใช้ยาโพราดานประมาณ 1 ช้อนชา โรยที่ก้นหลุมเพื่อกันแมลง และใช้ปุ๋ยร็อคฟอสเฟต 50-100 กรัม โรยที่ก้นหลุม หลังจากนั้นจึงนำต้นกล้าปาล์มที่จัดเตรียมไว้ลงหลุมปลูก โดยฉีกถุงดำที่ใช้เพาะต้นกล้าออกเสียก่อน เอาดินที่ขุดออกจากหลุมกลบถมและเหยียบให้

ดินแน่น ใช้ไม้ทิ่มปักคั่นต้นกล้าไว้ป้องกันต้นกล้าล้มเวลาลมพัดแรง เกือบดินที่เหลืรอบๆ โคนต้นปาล์มที่ปลูกเป็นรัศมี 1 เมตร โดยจ่ายค่าแรงงานในการปลูกต้นละ 2 บาท

ต้นปาล์มจะใช้เวลาเติบโตนับตั้งแต่แรกปลูกจนกระทั่งให้ผลผลิตรวมประมาณ 4 ปี ในช่วงปีแรกๆ ที่ต้นปาล์มน้ำมันยังเล็กอยู่ ชาวบ้านจะปลูกข้าวไร่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หน้าข้าว” หรือปลูกข้าวโพด ถั่วลิสงค้ แดงกวา แดงโม พักทอง ฯลฯ เป็นพืชแซมในระหว่างร่องปาล์มในระยะ 1 ปีแรก หลังจากนั้นจะเลิกปลูกเปลี่ยนมาปลูกพืชคลุมดินแทน

ในช่วงที่ปาล์มกำลังเจริญเติบโตเพื่อให้ผลผลิต เจ้าของสวนจะต้องคอยกำจัดวัชพืชซึ่งจะใช้แรงคนหรือใช้ยาเคมีก็ได้ การใช้แรงคนจะใช้วิธีการตากเพื่อกำจัดวัชพืชรอบๆ โคนต้นปาล์ม โดยใช้จอบตากเมื่อต้นปาล์มมีอายุได้ 1 เดือนไปแล้ว ถ้าเป็นวงกลมรอบโคนต้นปาล์มและขยายวงรอบออกไปจากเดิมครั้งละ 50 เซนติเมตร ทำเช่นนี้ไปจนกว่ารัศมีรอบโคนต้นมีระยะ 2 เมตร จึงหยุดทำ และการสับหรือหวดเมื่อปาล์มมีอายุ 6 เดือนขึ้นไป โดยใช้พร้าสับหวดหรือใช้เครื่องตัดหญ้าตัดวัชพืชที่ขึ้นสูงในร่องปาล์มให้สั้นลงมา โดยไม่ให้สูงหัวพื้นดินเกิน 50 เซนติเมตร การสับหรือหวดจะทำได้เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้แสงแดดส่องถึงพื้นดินเป็นการลดความชื้นในดินที่อาจมีมากเกินไปและทำให้พืชคลุมดินที่ปลูกไว้สามารถเจริญเติบโตคลุมวัชพืชได้ง่าย แต่ถ้าเป็นหญ้าจะไม่ใช้การสับหรือหวด เพราะจะทำให้หญ้าคาแตกยอดใหม่และเจริญเติบโตได้เร็วขึ้น ชาวสวนจะใช้ไม้ขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตรด้านยาวประมาณ 50 เซนติเมตร มาเหยียบให้โคนต้นหักพับจะทำให้หญ้าคาชะลอการแตกยอดใหม่ไปได้ระยะหนึ่งและยอดที่แตกใหม่ก็จะเติบโตได้ช้า ทำให้พืชคลุมดินเจริญเติบโตได้ทันและปกคลุมหญ้าคาเอาไว้ได้

นอกจากจะใช้แรงคนในการกำจัดวัชพืชแล้ว เพื่อประหยัดเวลาอาจใช้สารเคมีฉีดพ่น สารเคมีที่ชาวสวนนิยมใช้ ได้แก่ กรัสม็อกโซน ฟิราโซน รูต้า เพียงอย่างเดียวหนึ่ง ผสมกับไดยูรอนในอัตรา 40 ต่อ 50 กรัม ละลายน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นวัชพืชให้ทั่ว แต่ไม่ใช้กับหญ้าคา สำหรับหญ้าคาไม่สามารถใช้สารเคมีชนิดเดียวกับวัชพืชอื่นได้ ต้องใช้ราอัพ 100-150 ซีซี ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นให้ทั่ว การฉีดพ่นจะใช้เครื่องฉีดที่ใช้มอเตอร์หรือเครื่องฉีดที่ใช้คันโยก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าของสวน ในปัจจุบันนิยมใช้เครื่องฉีดที่ใช้มอเตอร์มากกว่า เนื่องจากฉีดพ่นได้รวดเร็วและสะดวกสบายกว่าเครื่องฉีดพ่นด้วยคันโยกที่ต้องใช้แรงคนและใช้เวลามากกว่า

การให้ปุ๋ยแก่ปาล์มเป็นเรื่องจำเป็นมาก ปาล์มที่ขาดปุ๋ยจะแคระแกร็น โตช้า ให้ผลผลิตช้าแต่ถ้าปาล์มได้ปุ๋ยเพียงพอและถูกต้องจะโตเร็วและให้ผลผลิตมากกว่าปาล์มที่ขาดการบำรุง ปกติปาล์ม

ต้องการปุ๋ย 3-4 ครั้ง ต่อปี ปุ๋ยที่ใส่เป็นปุ๋ย 4 ชนิดด้วยกัน ได้แก่ ปุ๋ยสูตร 15-15-6-4 , 12-12-17-2 , 20-11-11 และ 14-9-20 โดยใส่สลับกันในอัตราส่วนดังนี้

ปาล์มอายุ 1 ปี ใช้ปุ๋ย 1 กิโลกรัม ต่อต้นต่อปี

ปาล์มอายุ 2 ปี ใช้ปุ๋ย 2 กิโลกรัม ต่อต้นต่อปี

ปาล์มอายุ 3 ปี ใช้ปุ๋ย 3 กิโลกรัม ต่อต้นต่อปี

ปาล์มอายุ 4 ปี ใช้ปุ๋ย 4 กิโลกรัม ต่อต้นต่อปี

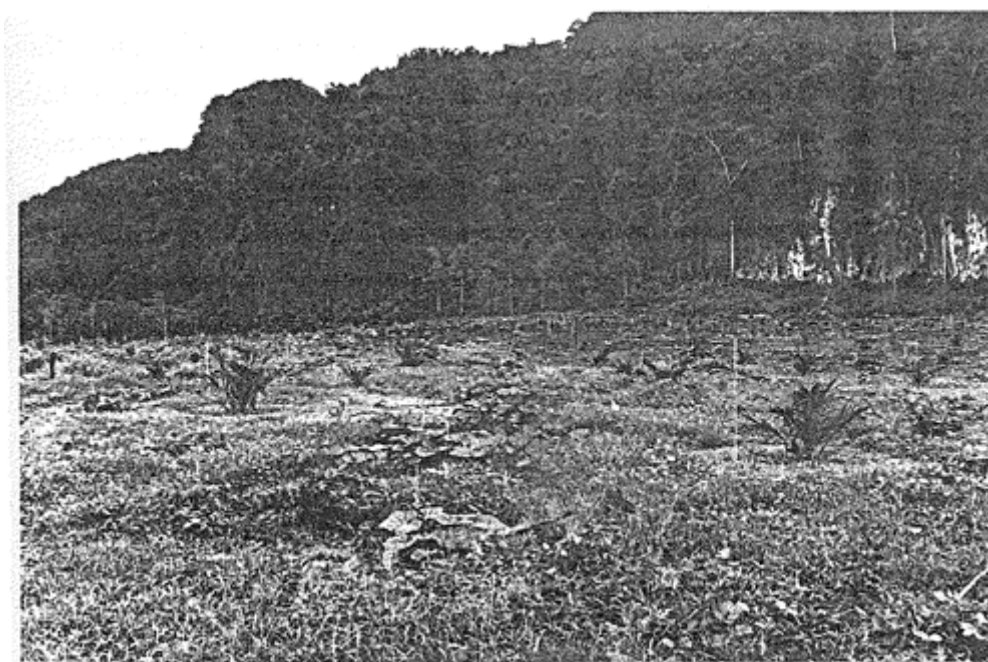
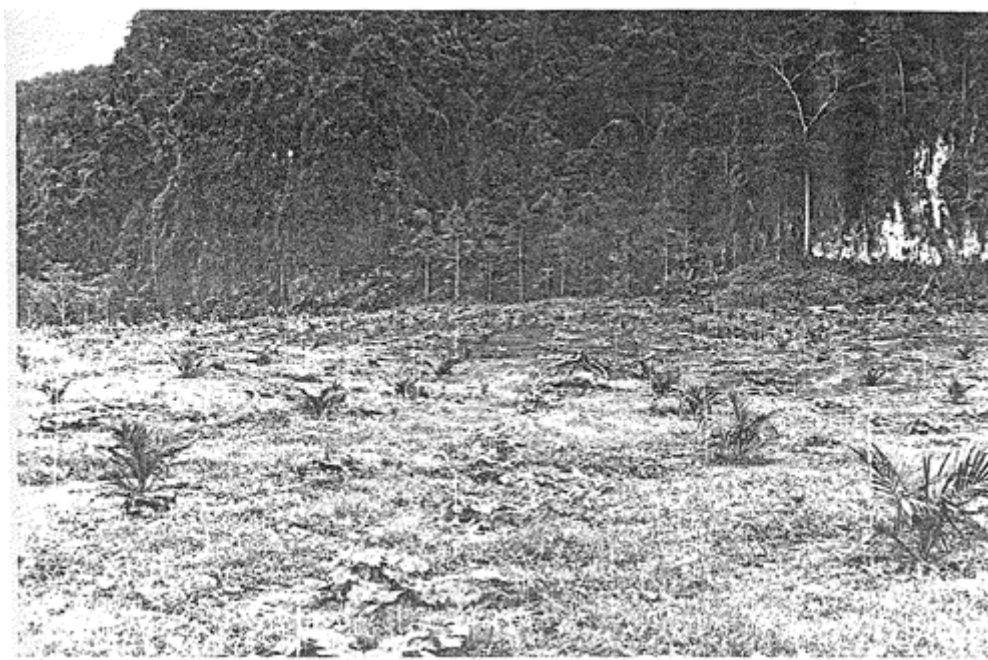
การใช้ปุ๋ยของชาวสวนปาล์มจะทำตามคำแนะนำของนักวิชาการการเกษตร การใส่ปุ๋ยจะใส่เป็นระยะ ช่วงเวลาที่นิยมใส่ปุ๋ย คือ ระยะต้นและปลายฤดูฝน ปุ๋ยที่ชาวสวนนิยมใส่กัน ได้แก่ ปุ๋ยตราหัววัวคันไถ ปุ๋ยตรารุ่งอรุณ ปุ๋ยตราเรือใบไวคิงและปุ๋ยแห่งชาติ ปุ๋ยที่ใช้ใส่ปาล์มชาวสวนจะซื้อจากสหกรณ์นิคมปากน้ำ

เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสรตัวผู้และตัวเมีย ชาวสวนจะต้องตัดเกสรเหล่านี้ทิ้ง เพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหารในระยะที่ต้นปาล์มยังต้องการอาหารอยู่มาก และเมื่อปาล์มมีอายุได้ 4 ปี ชาวสวนจะต้องเริ่มตัดแต่งทางใบ ก่อนลงมือตัดจะต้องสังเกตว่าควาก้านใบเอียงไปในทิศทางใด ขาวหรือซ้ายของลำต้น แล้วจึงทำการตัดไปในทิศทางนั้น โดยให้ทางใบติดลำต้นไว้ไม่น้อยกว่า 10 เซนติเมตร หรือประมาณ 1 คืบ เพื่อเป็นการรักษาลำต้น ทางใบปาล์มที่ตัดแล้วจะสับออกเป็น 2 ท่อน แล้วนำมารวมกองกันไว้ที่จุดกองรวมซึ่งอยู่ระหว่างต้นปาล์ม โดยจะกอง 4 ต้น ต่อ 1 กอง การตัดใบแต่ละครั้งจะต้องตัดให้มีจำนวนเท่ากัน คือ ถ้าตัด 1 ชั้น ต้องตัด 1 ชั้นตลอด หรือตัด 2 ชั้น, 3 ชั้น ก็ต้องตัด 2 ชั้น, 3 ชั้น ตลอดไป การตัดทางใบชาวสวนจะนิยมตัดกันในฤดูฝนปีละ 2 ครั้ง

ต้นปาล์มที่มีอายุ 7 ปีขึ้นไป บางต้นจะมีลักษณะโคนลอยทำให้รากพื้นดิน เป็นเหตุให้ต้นปาล์มล้มง่ายและอาจเกิดโรคลำต้นเน่า ชาวสวนจึงต้องจัดหาดินจากที่อื่นมาถมรอบๆ โคนต้นให้สูงประมาณ 50 เซนติเมตร นอกจากนี้แล้วยังต้องคอยป้องกันและกำจัดโรคต่างๆ ของปาล์มด้วย เช่น โรคยอดเน่า โรคหัวเน่า โรคทางใบหัก โรคราขาวที่ทะลายปาล์ม โรคใบจุดสีดำและสีส้ม ตลอดจนศัตรูอื่นๆ ของปาล์ม ได้แก่ สัตว์ต่างๆ เช่น หนู กระรอก เม่น สุนัข นก ปลวก เป็นต้น วิธีป้องกันโรคที่ดีที่สุดก็คือ การรักษาสภาพของสวนให้สะอาด โปร่ง ไม่ปล่อยให้พืชคลุมดินหรือวัชพืชเข้าคลุม โคนต้นปาล์มพยายามอย่าให้น้ำขังแฉะ ถ้าต้นปาล์มต้นใดเป็นโรคต้องขุดทิ้งหรือตัดส่วนที่เป็นโรคออกหรือพ่นด้วยยาฆ่าเชื้อ โดยใช้ยาตามชนิดของโรค

ภาพที่ 57-58 การปลูกปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ 59-60 การปลูกพืชแซมในร่องปลักน้ำมัน

การตัดผลปาล์มน้ำมัน

ปาล์มน้ำมันจะให้ผลผลิตและเริ่มตัดได้เมื่ออายุประมาณ 4 ปี การตัดปาล์มน้ำมันชาวสวนจะเริ่มตัดกันตั้งแต่ตอนเช้าประมาณ 8.00 น. แรงงานที่ใช้ในการตัดปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานจ้างจากภาคอีสาน มีเจ้าของสวนน้อยรายที่จะตัดผลปาล์มเองนั้นก็หมายความว่าต้องมีแรงงานภายในครัวเรือนที่อยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์ เนื่องจากการตัดผลปาล์มจะต้องใช้ความชำนาญและใช้แรงมาก

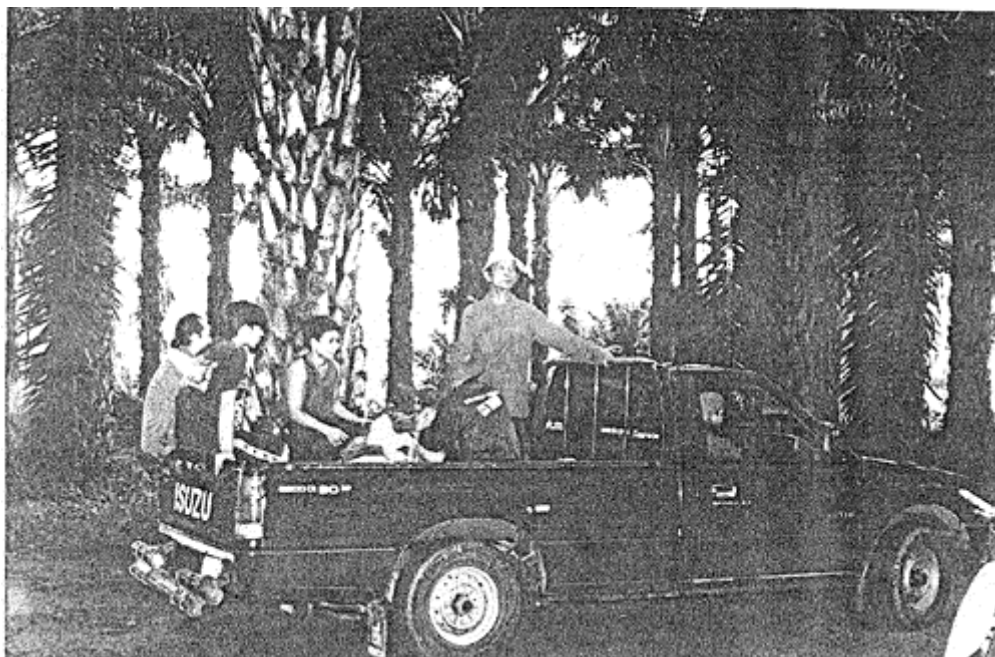
ในช่วงเช้าประมาณ 7.00 น ของวันที่ถึงกำหนดตัดปาล์มน้ำมัน เจ้าของสวนจะเป็นผู้รับคนงานขึ้นรถกระบะไปตัดปาล์มน้ำมันที่สวน ถ้าคนงานที่ตัดปาล์มน้ำมันพักอาศัยหรือมีที่พักอาศัยอยู่ใกล้สวนปาล์มน้ำมันคนงานก็จะเดินทางไปเอง เจ้าของสวนเพียงแต่ไปดูแลและควบคุมเท่านั้น

การตัดปาล์มน้ำมันจะใช้เลียมแทงเอาทะลายปาล์มที่สุกเต็มที่ ผลปาล์มเป็นสีแดงจัดลงมา การตัดปาล์มน้ำมันโดยวิธีการใช้เลียมแทงทะลายปาล์มจะใช้วิธีการนี้ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งปาล์มน้ำมันมีอายุประมาณ 8-10 ปี ซึ่งต้นปาล์มน้ำมันจะสูงจนไม่สามารถใช้เลียมแทงได้ ชาวสวนปาล์มก็ต้องเปลี่ยนไปใช้เลียวต่อค้ำไม้ไผ่หรือค้ำเหล็กเกี่ยวทะลายปาล์มลงมา การตัดปาล์มน้ำมันจะเดินตัดไปที่ละต้นในแต่ละแถวของต้นปาล์ม ทะลายปาล์มที่ตัดลงมาจะขนมาวางไว้ข้างถนนในสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งในแนวผังการปลูกปาล์มน้ำมันทุกๆ 4 แถว จะต้องตัดถนน 1 สาย เพื่อความสะดวกในการขนส่งผลผลิต การขนทะลายปาล์มจากใต้โคนต้นปาล์มมายังถนนในสวนปาล์มน้ำมันจะใช้แรงคนแบกหรือใช้รถไถขนลากเพื่อนำใส่รถกระบะ นำไปขายที่สหกรณ์หรือจุดรับซื้อของเอกชนที่ชาวสวนปาล์มเรียกว่า “ลานเท” การตัดปาล์มน้ำมันจะตัดทุก 15 วัน ปาล์มน้ำมันที่บำรุงรักษาถูกหลักวิชาการจะให้ผลผลิตไร่ละ 4-5 ตัน และสามารถให้ผลผลิตนานถึง 30 ปี

แรงงานที่ใช้ในการตัดปาล์มจะเป็นแรงงานจ้างที่มาจากภาคอีสาน มีเป็นส่วนน้อยที่เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานในท้องถิ่น เจ้าของสวนปาล์มที่ใช้แรงงานในครัวเรือนจะต้องมีสมาชิกภายในครัวเรือนที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ มีร่างกายที่แข็งแรงพร้อมที่จะทำงานหนัก เนื่องจากการตัดปาล์มน้ำมันเป็นงานที่หนักและใช้กำลังมาก การจ้างแรงงานจากภาคอีสานจึงเป็นที่นิยมกันของชาวสวนปาล์มน้ำมัน อัตราค่าจ้างในการตัดปาล์มจะคิดตามน้ำหนักของผลผลิตที่ตัดได้ โดยปาล์มน้ำมัน 1 ตันจะได้ค่าจ้าง 200 บาท หรือกิโลกรัมละ 20 สตางค์ ส่วนปาล์มร่วง คือ ผลปาล์มน้ำมันที่สุกจัดจนหลุดร่วงออกจากทะลายหล่นอยู่ตามใต้โคนต้นปาล์ม จะจ้างเก็บในอัตรา กิโลกรัมละ 1 บาท

การนำผลผลิตที่ได้ไปขายยังจุดรับซื้อไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ ลานเทหรือโรงงาน เจ้าของสวนที่มีรถและแรงงานพร้อมอาจจะขนส่งด้วยตนเอง ส่วนเจ้าของสวนที่ไม่มีรถหรือไม่มีแรงงานก็จะว่าจ้างรถกระบะที่รับจ้างขนส่งปาล์ม อัตราค่าจ้างในการขนส่งจะคิดกันตามน้ำหนักของปาล์มที่บรรทุก โดยปาล์มน้ำมัน 1 ตัน จะคิดค่าขนส่ง 100 บาท ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับระยะทางไกลใกล้ด้วย ถ้าระยะทางไกลค่าขนส่งก็จะเพิ่มขึ้นตามระยะทาง รถกระบะที่รับจ้างขนส่งปาล์มจะเป็นรถภายในหมู่บ้านหรือรถจากหมู่บ้านใกล้เคียง เจ้าของรถเหล่านี้ก็มีสวนปาล์มน้ำมันเป็นของตนเอง แต่มารับจ้างขนส่งปาล์มน้ำมันเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง

เมื่อบรรทุกผลปาล์มไปถึงสหกรณ์ ลานเทของเอกชนหรือโรงงาน จะต้องนำรถที่บรรทุกผลปาล์มอยู่เต็มคันรถขึ้นไปชั่งน้ำหนักบนเครื่องชั่ง เมื่อชั่งน้ำหนักเสร็จแล้วจึงนำผลปาล์มที่บรรทุกมาขึ้นไปเทบนลานเท แล้วนำรถเปล่ามาชั่งน้ำหนักอีกครั้ง ทางผู้รับซื้อจะออกตั๋วชั่งน้ำหนักให้กับรถที่บรรทุกมา โดยในตั๋วชั่งน้ำหนักจะระบุชื่อของแหล่งรับซื้อ, ลำดับที่, ชื่อลูกค้า, หมายเลขบัตรชั่ง, วันที่, เวลา, ชื่อสินค้า, ทะเบียนรถ, น้ำหนักรวม, น้ำหนักรถ, น้ำหนักสุทธิ, ราคา, จำนวนเงิน และมีลายเซ็นผู้รับสินค้า, พนักงานชั่ง เมื่อเจ้าของสวนจะเบิกเงินค่าผลปาล์มก็นำตั๋วชั่งน้ำหนักปาล์มไปเบิกเงินกับแหล่งที่ขาย

ภาพที่ 61 เจ้าของสวนรับส่งคนงานตัดปาล์มน้ำมัน

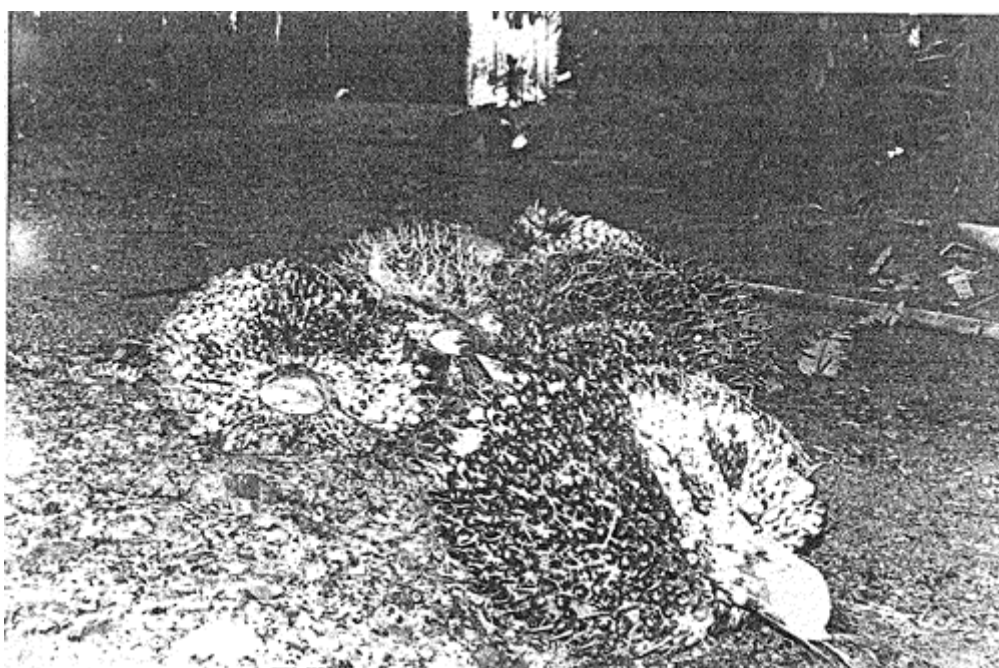
ภาพที่ 62 คนงานกำลังตัดผลปาล์มด้วยการแทงด้วยเสียม

ภาพที่ 63 คนงานกำลังตัดผลปาล์มด้วยการเคียว

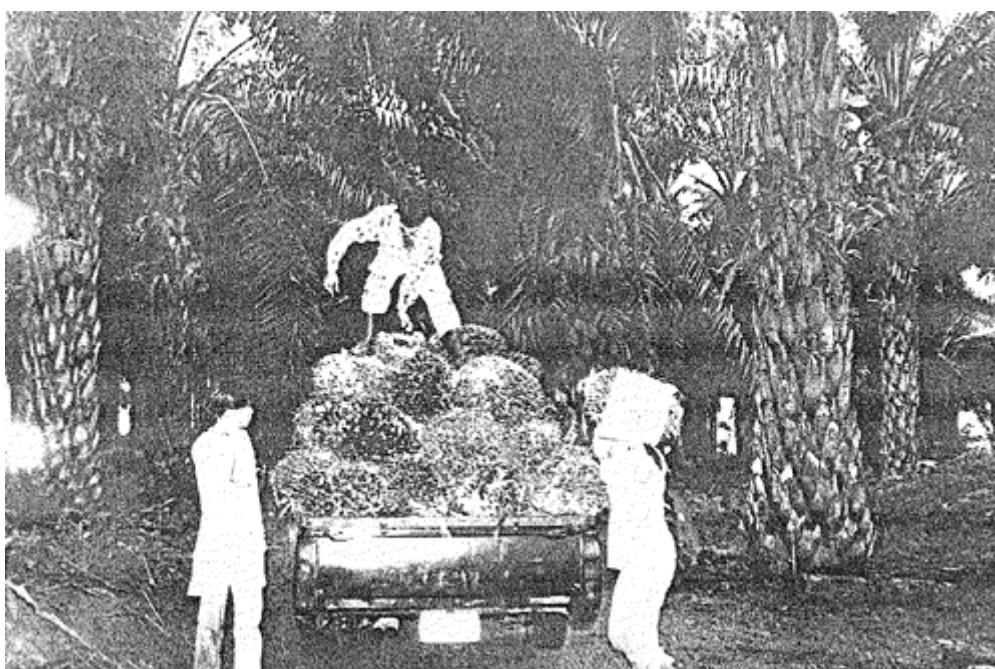
ภาพที่ 64 คนงานแบกผลปาล์มที่ตัดได้มากองไว้ที่ถนน

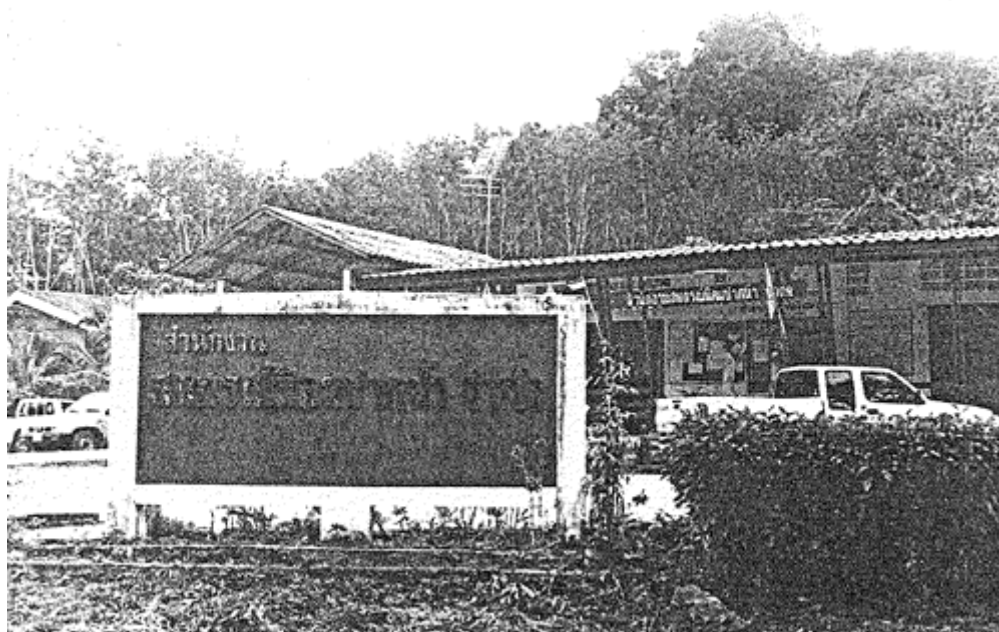
ภาพที่ 65 ผลปาล์มที่ตัดได้นำมากองไว้ที่ถนนรอการบรรทุก

ภาพที่ 66 คนงานกำลังเก็บผลปาล์มร่วง

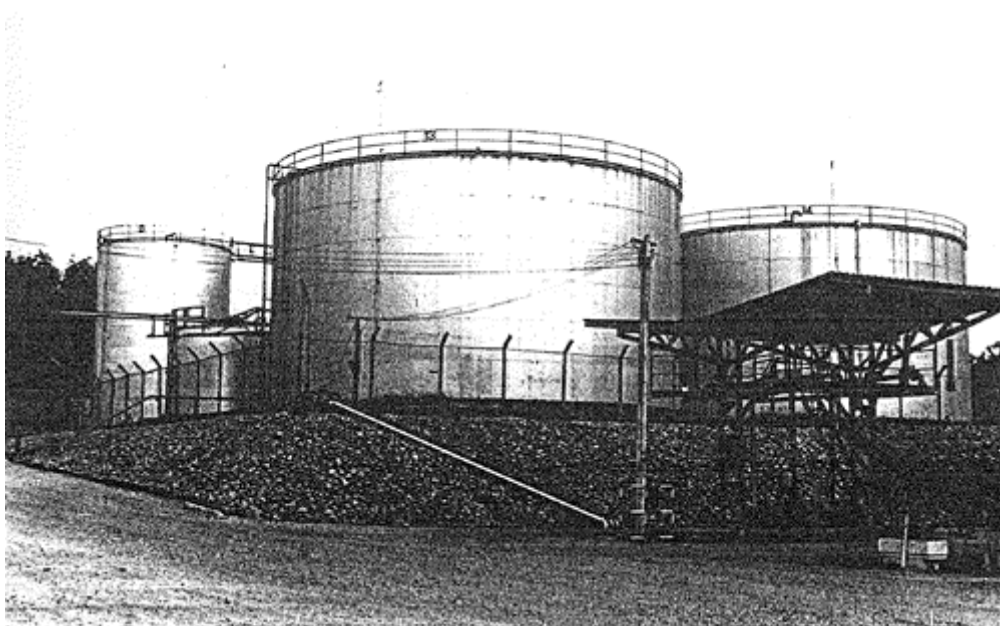
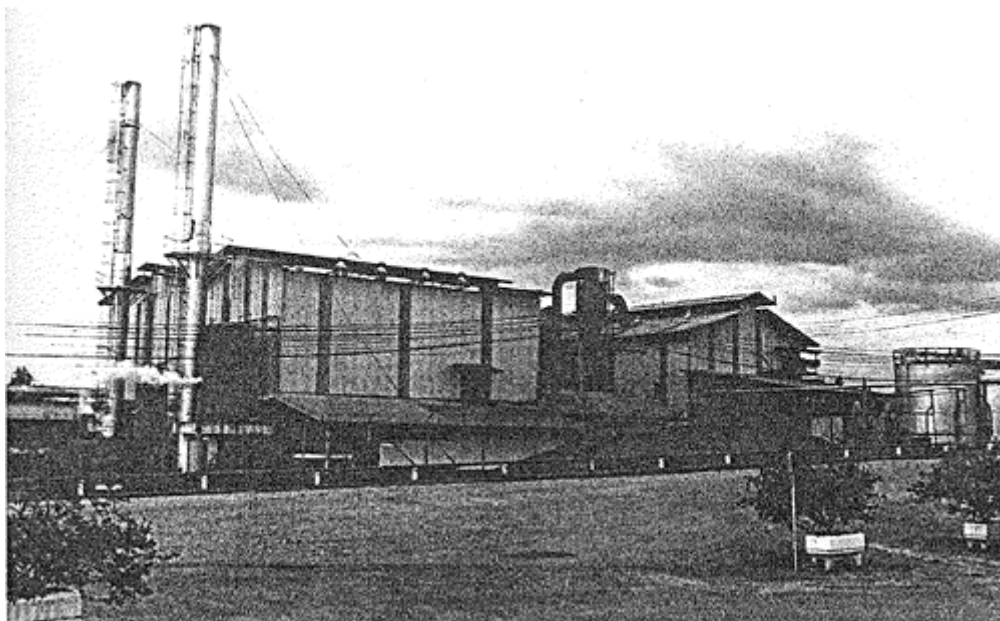
ภาพที่ 67 คนงานขนผลปาล์มขึ้นรถกระบะ

ภาพที่ 68 สหกรณ์นิคมปากน้ำ จำกัด แหล่งรับซื้อผลปาล์ม

ภาพที่ 69 สหกรณ์นิคมปากน้ำกำลังรวบรวมผลปาล์มที่รับซื้อจากเกษตรกรเพื่อนำส่งโรงงาน

ภาพที่ 70-71 โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม

ภาพที่ 72 รถบรรทุกผลปาล์มเข้ามาซังน้ำหนักร

ภาพที่ 73 รถบรรทุกผลปาล์มนำผลปาล์มไปเทบนลานเท

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน

เครื่องมือเตรียมดินและดูแลรักษาต้นปาล์ม

1. แบคโฮ เป็นรถขนาดใหญ่ ใช้สำหรับถอนต้นไม้ ตอไม้ขนาดใหญ่ ในกรณีที่พื้นที่นั้นปลูกยางพารามาก่อน โดยมีมือเหล็กขนาดใหญ่ไว้สำหรับขุดดิน ขุดตอไม้หรือกวาดต้นไม้ กวาดดิน

2. รถไถ เป็นรถไถขนาดใหญ่ มีคนขับนั่งบังคับอยู่บนตัวรถ ใช้ในการปรับหน้าดิน ไถดินให้ร่วนซุย ขุดให้ตอไม้เล็กๆ ที่อยู่ใต้ดินโผล่ขึ้นมา พลิกหน้าดินทำให้หน้าดินเสมอกัน

3. รถตัดหญ้า เป็นรถตัดหญ้า 2 ล้อ เดินตาม ใช้ตัดหญ้าในสวนปาล์มน้ำมัน

4. เครื่องตัดหญ้า เป็นเครื่องตัดหญ้าที่ใช้สะพายหลังเดินตัดหญ้าในสวนปาล์มน้ำมัน

5. เครื่องฉีดหญ้า เป็นเครื่องพ่นยาเพื่อกำจัดวัชพืช โดยใช้สารเคมีพ่นลงบนหญ้า มีทั้งชนิดใช้มือโยกและใช้มอเตอร์

6. จอบ เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ขุดดิน พรุนดิน ดายหญ้า ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านข้างยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ด้านหน้าส่วนที่เป็นคมกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยไม้เนื้อแข็งตากให้กลมมน ส่วนด้ามใหญ่เรียวยาวไปสู่ปลาย ยาวประมาณ 130 เซนติเมตร

7. ปากยะ เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ถากหญ้า ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าส่วนที่เป็นคมยาวประมาณ 24 เซนติเมตร ด้านข้างกว้างประมาณ 11 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยไม้เนื้อแข็งตากให้กลมมน ส่วนด้ามใหญ่เรียวยาวไปสู่ปลาย ยาวประมาณ 130 เซนติเมตร

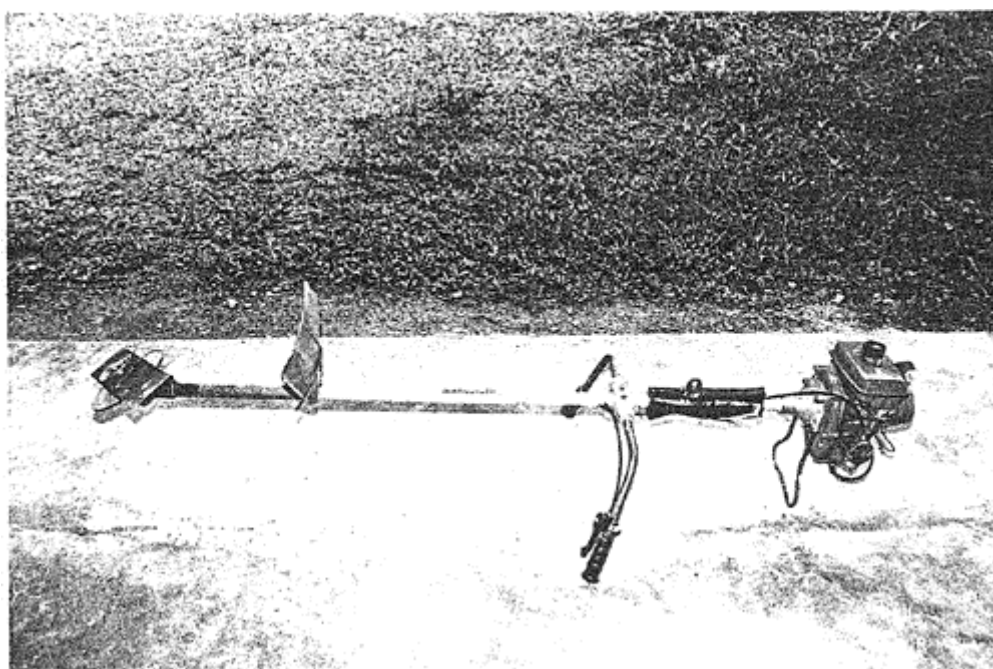
8. เลียม เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ขุดดิน ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนเป็นรูปสามเหลี่ยม ด้านข้างยาวประมาณ 12 เซนติเมตร ด้านหน้าส่วนที่เป็นคมยาวประมาณ 8 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยเหล็กกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 70 เซนติเมตร หรือทำด้วยไม้เนื้อแข็งตากให้กลมมนยาวประมาณ 70 เซนติเมตร โดยมีช่องใส่ด้ามเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร

9. พรว้า เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ถางหญ้าหรือฟันต้นไม้ ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบน สันหนา ปลายงอนจุ่ม ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ด้ามพรว้าทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ถ้าให้กลมมนส่วนปลายด้ามจะใหญ่เรียวไปสู่ต้น ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร

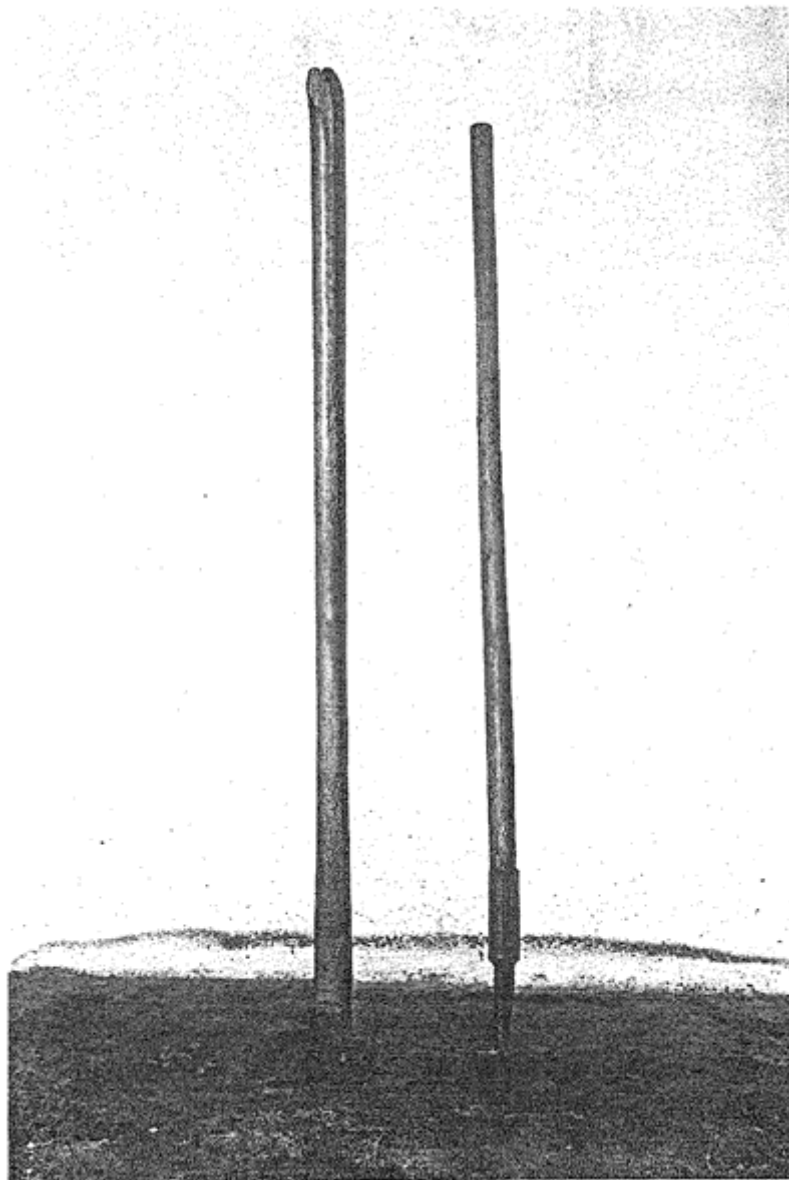
10. พรว้าเคียว เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ดายหญ้า ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนโค้ง สันหนา ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร มีช่องใส่ด้ามเส้นรอบวงประมาณ 11 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยไม้เนื้อแข็งถ้าให้กลมมน ส่วนปลายด้ามจะใหญ่เรียวไปสู่ต้น ยาวประมาณ 93 เซนติเมตร

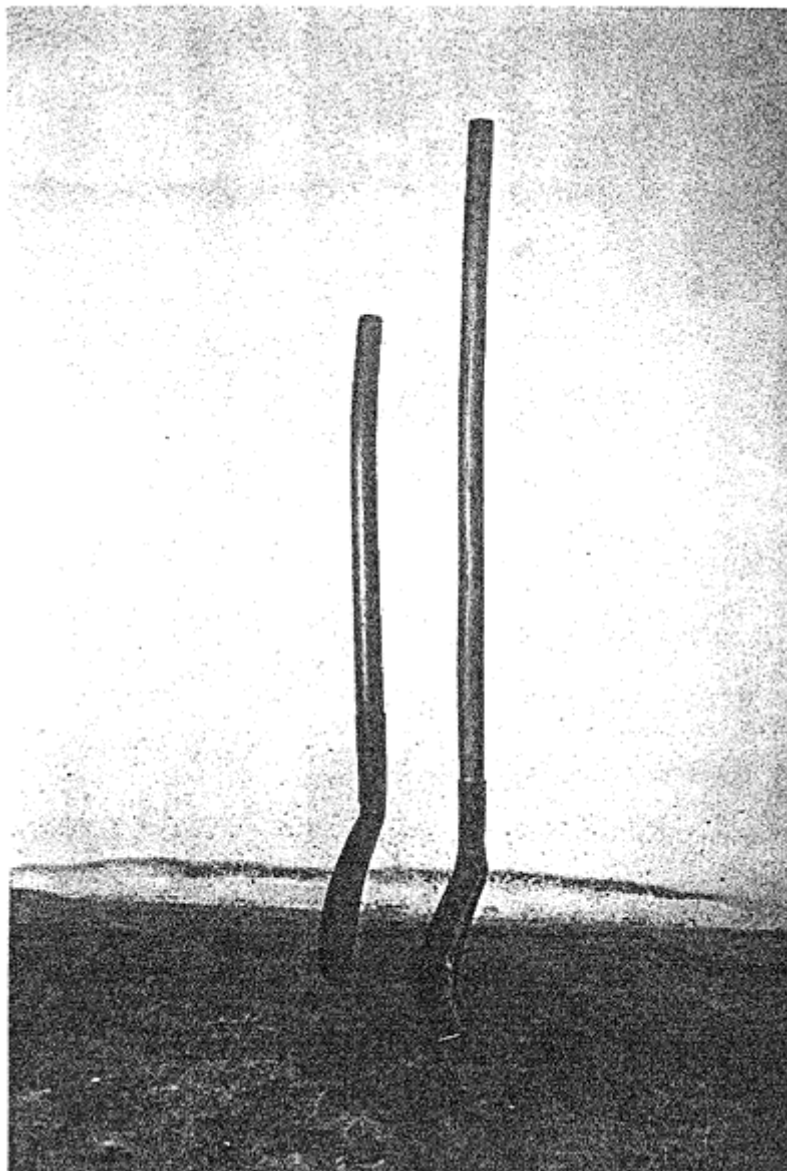
ภาพที่ 74 รถตัดหญ้าเดินตาม

ภาพที่ 75 เครื่องตัดหญ้าแบบสะพาย

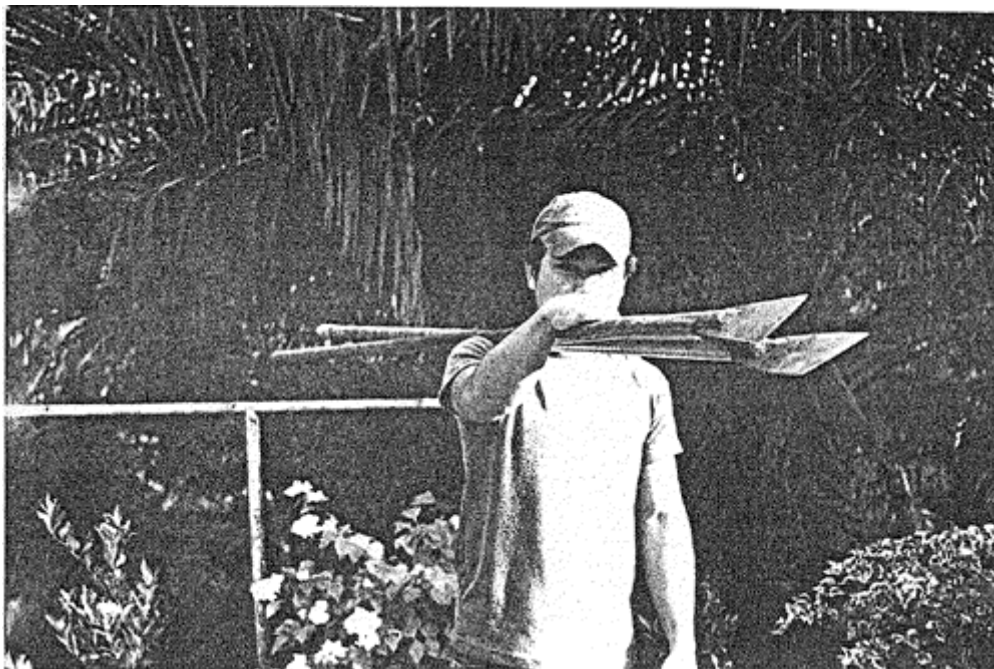
ภาพที่ 76 จอบและปากยะ

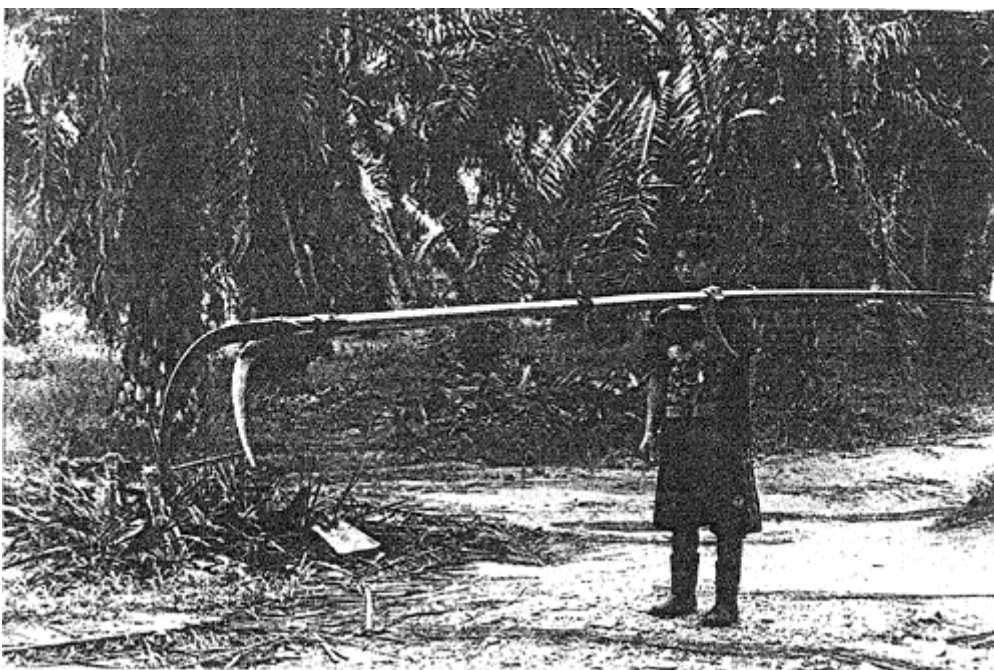
ภาพที่ 77 พร้าและพร้าเคียว

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเก็บเกี่ยวปาล์มน้ำมัน

1. เลียม เป็นเครื่องมือมีคม ใช้ตัดผลปาล์ม ทำด้วยเหล็ก มีลักษณะแบนเป็นรูปสามเหลี่ยม ด้านข้างยาวประมาณ 17 เซนติเมตร ด้านหน้าส่วนที่เป็นคมยาวประมาณ 12 เซนติเมตร ด้ามทำด้วยเหล็กกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 100-200 เซนติเมตร
2. เกี้ยว เป็นเครื่องมือมีคม ทำด้วยเหล็ก ใช้ตัดผลปาล์มที่สูงจนไม่สามารถใช้เลียมตัดได้ มีลักษณะโค้งงอ มีบ้องสำหรับใส่ด้าม ด้ามเกี้ยวทำด้วยไม้ไผ่หรือเหล็ก ความยาวของด้ามเกี้ยวขึ้นอยู่กับความสูงของต้นปาล์ม
3. รถไถลาก เป็นพาหนะในการบรรทุกผลปาล์มน้ำมันในสวน เพื่อนำมาใส่รถกระบะหรือรถบรรทุกอีกที ดัดแปลงมาจากรถไถเดินตามพ่วงตัวถังที่ทำด้วยกระบะ เพื่อใช้บรรทุกผลปาล์ม มีที่นั่งคนขับอยู่ด้านหน้าของกระบะ
4. รถกระบะ เป็นพาหนะที่สำคัญในการขนส่งผลปาล์มน้ำมันไปส่งลานเทหรือโรงงาน

ภาพที่ 78 เสียม เครื่องมือที่ใช้ในการตัดผลปาล์ม

ภาพที่ 79 เลี้ยว เครื่องมือที่ใช้ในการตัดผลปาล์ม

ภาพที่ 80 รถไถลาก ใช้ในการบรรทุกผลปาล์มในสวน

ภาพที่ 81 รถกระบะ ใช้ในการบรรทุกผลปาล์มไปขาย

ปัจจัยการผลิต

ที่ดิน

ที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำสวนปาล์มน้ำมัน เพราะผู้ที่มีที่ดินของตัวเองเท่านั้นที่จะเป็นเจ้าของสวนปาล์มน้ำมันได้ ในหมู่บ้านชาวบ้านจะมีที่ดินที่ใช้ในการผลิตเป็นของตัวเอง และมีขนาดการถือครองโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนละ 10-20 ไร่ ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

โดยเฉลี่ยแล้วชาวบ้านปากน้ำมีพื้นที่ทำสวนปาล์มน้ำมันประมาณ 10-20 ไร่ ต่อครัวเรือน ดังรายละเอียดในตารางแสดงการถือครองที่ดินสำหรับการทำสวนปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 6 แสดงขนาดการถือครองพื้นที่สวนปาล์มน้ำมัน

จำนวนพื้นที่	จำนวนครัวเรือนที่ถือครอง	สัดส่วนร้อยละ
1 – 5	9	6.3
6 – 10	21	14.7
11 – 15	14	9.8
16 – 20	15	10.5
21-25	7	4.9
26-30	1	0.7
31-	3	2.1
รวม	70	100

ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม สิงหาคม 2542

จากสัดส่วนการถือครองที่ดินของผู้มีอาชีพทำสวนปาล์มน้ำมันในหมู่บ้านปากน้ำ พบว่ามีขนาดพื้นที่ 6-10 ไร่ มากที่สุด คือมีถึง 21 ครัวเรือน หรือร้อยละ 14.7 รองลงมามีพื้นที่ถือครอง 16-20 ไร่ ซึ่งมีถึง 15 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.5

แรงงาน

เมื่อมีระบบการผลิตเพื่อการค้าเกิดขึ้น แต่ละครัวเรือนมีพื้นที่ทำกินขยายเพิ่มมากขึ้น เพื่อใช้เพิ่มปริมาณผลผลิต แรงงานภายในชุมชนเริ่มมีค่า มีการแข่งขันในการผลิตทำให้แรงงานที่เคยอาศัยพึ่งพากันมาแต่เดิมนั้นลดน้อยลงไป และเนื่องจากการทำสวนปลัมน้ำมันเป็นงานที่หนัก แรงงานที่ใช้ในการผลิตจึงต้องเป็นแรงงานที่แข็งแรงหรืออยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์ มิใช่ว่าใครก็ทำได้ ด้วยเหตุนี้เองการว่าจ้างแรงงานเป็นตัวแทนจึงเริ่มมีขึ้นในชุมชน หากแรงงานภายในชุมชนมีไม่เพียงพอก็จะไปว่าจ้างแรงงานมาจากภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากภาคอีสาน

เทคโนโลยี

เมื่อชุมชนมีระบบการผลิตเพื่อการค้า สิ่งที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการผลิต คือ รูปแบบการผลิตตามหลักวิชาการเกษตรสมัยใหม่ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ นับตั้งแต่อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ จนถึงพันธุ์พืชที่ได้รับการพัฒนาพันธุ์ตามหลักวิชาการเกษตรขึ้นเรื่อยๆ

ทุน

เงินทุนเป็นปัจจัยรองลงมาจากที่ดิน และเฉพาะผู้ที่มีที่ดินเท่านั้นจึงจะถือเป็นผู้ลงทุนปลูกปลัมน้ำมัน เดิมชาวสวนจะเป็นผู้ลงทุนลงแรงของตนในการปลูกปลัมน้ำมันเองทั้งหมด แต่ในปี พ.ศ.2541 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เนื่องจากเห็นว่าปลัมน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ จึงมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวสวนยางหันมาปลูกปลัมน้ำมันแทนยางพารา โดยให้เงินทุน ให้คำแนะนำและติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้กำหนดอัตราค่าสงเคราะห์เอาไว้ที่ราคา 2,800 บาทต่อไร่ โดยคิดรวมค่าเตรียมพื้นที่ ค่าต้นกล้าปลั้ม ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าแรงงานและค่าใช้จ่ายสำหรับเลี้ยงครอบครัวในช่วงระยะเวลาที่ต้นปลัมน้ำมันปลูกใหม่ยังเล็กอยู่ไม่มีรายได้จากการผลิต

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน

ระบบการผลิตเพื่อการค้าโดยเฉพาะการทำสวนปาล์มน้ำมันที่ใช้แรงงานจ้างเป็นหลัก ทำให้ความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกภายในครัวเรือนในการหน่วยการผลิตลดน้อยลงไป แต่มิได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลดน้อยลงแต่อย่างใด ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวยังคงยึดหลักอาวุโส ลูกๆ ต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในตอนเช้าของทุกๆ วัน พ่อ แม่ หรือปู่ ตา จะขับมอเตอร์ไซค์ไปส่งลูกหรือหลานๆ ที่โรงเรียนประถมในหมู่บ้าน ตกตอนเย็นถึงเวลาโรงเรียนเลิกก็จะขับมอเตอร์ไซค์ไปรับกลับบ้าน ส่วนเด็กโตที่เรียนชั้นมัธยมพ่อแม่จะผูกมัดรับส่งโดยจ่ายค่าโดยสารเป็นรายเดือน เมื่อเด็กๆ กลับถึงบ้านในตอนเย็นจะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน เด็กผู้หญิงต้องช่วยแม่หุงหาอาหาร ล้างถ้วยล้างชาม ทำความสะอาดบ้าน ในขณะที่เด็กผู้ชายจะให้อาหารสัตว์ รดน้ำต้นไม้ คายหญ้าบริเวณบ้านหรือช่วยพ่อทำงานอื่นๆ แล้วแต่พ่อจะสั่ง ส่วนเด็กเล็กที่ยังไม่สามารถช่วยงานบ้านได้มากนักจะวิ่งเล่นอยู่ในบริเวณบ้านหรือช่วยโปรยข้าวเปลือกให้อาหารไก่ที่เลี้ยงไว้ในบริเวณบ้าน เวลาประมาณ 18.00 น. ก็รับประทานอาหารเย็นกันแล้ว หลังรับประทานอาหารเย็นเด็กๆ ก็จะทำการบ้านและดูโทรทัศน์ร่วมกัน พูดคุยกันถึงเรื่องราวในชีวิตประจำวัน

ในบางครอบครัวที่ลูกๆ จะต้องออกจากบ้านไปอยู่ห้องพักในตัวเมืองกระบี่หรือจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเรียนหนังสือ พ่อแม่กับลูกๆ จะได้เจอกันก็ต่อเมื่อวันหยุดเสาร์อาทิตย์และในช่วงโรงเรียนปิดเทอม แต่เมื่อมีปัญหา ก็จะปรึกษาพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว ถ้าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของครอบครัวสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะร่วมช่วยกันแก้ปัญหา แม้ว่าบางครอบครัวลูกๆ จะแต่งงานแยกครอบครัวออกไปแล้ว แต่ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัวของพ่อแม่ก็จะยังร่วมช่วยกันแก้ปัญหา

ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เนื่องจากการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นการผลิตเพื่อการค้า เป็นระบบการผลิตที่ต้องแข่งขันกับตนเองและคนอื่นๆ การผลิตที่ต้องแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับผลผลิตในปริมาณที่สูงทำให้แรงงานที่ใช้ในการผลิตเป็นแรงงานจ้างเกือบทั้งหมด ทั้งก็เพื่อความสะดวกและความรวดเร็วในการผลิต การพึ่งพาอาศัยแรงงานซึ่งกันและกันระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านดังในอดีตสมัยที่ยังทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักไม่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน เนื่องจากการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นงานที่ต้องทำทั้งปี งานที่ทำเป็นงานที่หนัก แรงงานที่ใช้จะต้องเป็นแรงงานที่แข็งแรง อยู่ในวัยหนุ่มรวมทั้งการแข่งขันในการเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือกพันธุ์ปาล์มที่ปลูก การใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์มและการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกของชาวสวนปาล์มในแต่ละราย สิ่งทีกล่าวมาเหล่านี้ไม่เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านพึ่งพาแรงงานซึ่งกันและกันได้อีกแล้ว อีกทั้งแต่ละ

ครัวเรือนก็มีภาระหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบทำให้ไม่มีเวลาว่างในการพบปะ พูดคุย สังสรรค์กันได้เหมือนแต่ก่อน นอกจากมีงานบุญ งานแต่งหรืองานศพ ซึ่งชาวบ้านจะมาช่วยงาน พบปะ พูดคุย สังสรรค์กัน แต่ที่ชาวบ้านส่วนมากที่นิยมช่วยงานเป็นเงินมากกว่า โดยนำเงินใส่ซองมอบให้เจ้าภาพ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านเหินห่างกัน

แรงงานและการแบ่งงานกันทำ

แรงงานที่ใช้ในการผลิตปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างซึ่งมาจากภาคอีสาน โดยแรงงานจ้างเหล่านี้จะเข้ามาบทบาทในการผลิตปาล์มน้ำมันในขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ปลูก ปาล์มจนกระทั่งได้รับผลผลิต ในช่วงนี้การจ้างแรงงานจะจ้างตามลักษณะของงานที่ทำซึ่งแรงงานที่จ้างอาจจะเป็นแรงงานกลุ่มเดียวกันหรือคนละกลุ่ม ขึ้นอยู่กับความชำนาญของแรงงานด้วย เช่น การจ้างแรงงานในการกำจัดวัชพืชในสวนกับการจ้างแรงงานในการใส่ปุ๋ยปาล์มน้ำมันจะเป็นแรงงานคนละกลุ่มกัน เมื่อปาล์มน้ำมันให้ผลผลิต แรงงานที่สำคัญในการผลิตคือแรงงานในการตัดผลผลิตซึ่งเป็นแรงงานที่สำคัญมากในการทำสวนปาล์มน้ำมัน เพราะถ้าไม่มีแรงงานในขั้นตอนนี้เจ้าของสวนก็จะมีรายได้จากสวนปาล์มน้ำมัน

การกระจายผลผลิต

ผลผลิตที่ได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมัน ชาวบ้านปากน้ำจะนำไปขายให้กับสหกรณ์นิคมปากน้ำหรือลานเทของเอกชน ซึ่งรับซื้อผลปาล์มของชาวบ้าน แล้วรวบรวมนำส่งโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม การที่ชาวสวนปาล์มตัดสินใจจะขายผลผลิตให้กับใครขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ปัจจัยหลักที่ถูกนำมาพิจารณาเป็นอันดับแรกคือปัจจัยด้านราคา จุติรับซื้อใดให้ราคาสูง ชาวบ้านก็จะขายให้กับจุติรับซื้อนั้น ปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ระยะทางจากสวนปาล์มน้ำมันกับจุติรับซื้อ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของสวนกับจุติรับซื้อ

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำสวนปาล์มน้ำมัน

การดูวัน

ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ชาวบ้านจะดูวันให้ตรงกับวันดี ได้แก่ วันพุธ หรือวันที่ไม่จมน้ำ ไม่ป่วย เป็นวันแรกปลูกปาล์มน้ำมัน

ความเชื่อในพ่อตาเจ้าที่

ในสวนปาล์มน้ำมันเกือบทุกสวนจะมีศาลพ่อตาเจ้าที่ซึ่งทำด้วยไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น หรือสังกะสี หรือศาลสำเร็จรูปที่ขายตามท้องตลาด ในทุกๆ ปี เจ้าของสวนจะทำพิธีเช่นสร้างพ่อตาเจ้าที่ เครื่องเช่นสร้างที่นำมาเช่นสร้างแล้วแต่เจ้าของสวนจะให้สัญญากับเจ้าตาเจ้าที่ว่าจะให้กินอะไร แต่ที่นิยมกัน ได้แก่ ไก่ต้ม เหล้า เป็นหลัก เมื่อมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานในสวนเกิดขึ้นเจ้าของสวนก็มักจะบนบานพ่อตาเจ้าที่ให้ช่วย เมื่อปัญหาเหล่านั้นลุล่วงผ่านไปด้วยดีก็จะแก้บนให้

ภาพที่ 82 ศาลพ่อตาเจ้าที่อยู่ในสวนปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ 83 พิธีเซ่นสรวงพ่อตาเจ้าที่อยู่ในสวนปาล์มน้ำมัน

บทที่ 6

กรณีศึกษา

จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านปากน้ำประกอบด้วยประชากรทั้งสิ้น 564 คน มีทั้งหมด 129 ครัวเรือน ในจำนวนนี้มีครัวเรือนที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 103 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว 11 ครัวเรือน ปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการปลูกยางพารา 41 ครัวเรือน ปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการปลูกยางพาราและการทำนา 17 ครัวเรือน

เพื่อให้ได้เห็นถึงผลกระทบของการปลูกปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ ผู้วิจัยได้เลือกจัดกลุ่มครัวเรือนชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการปลูกยางพารา กลุ่มชาวบ้านที่ปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการปลูกยางพาราและการทำนา โดยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 50 ครัวเรือน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และได้คัดเลือกครัวเรือนมา 15 ครัวเรือน ในจำนวน 50 ครัวเรือน มาสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นกรณีศึกษา (Cause Study) เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ กลุ่มละ 5 ครัวเรือน โดยในการเลือกพิจารณาว่าจะให้ครัวเรือนใดเป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพิจารณารายได้หลักในครัวเรือนว่ามาจากการประกอบอาชีพใด พื้นที่ในการเพาะปลูกและจากการสอบถามความคิดเห็นของครัวเรือนที่เลือกศึกษา

ตารางที่ 7 แสดงเพศและวัยของกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษา

ช่วงอายุ	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
20-30	1	-	1
31-40	5	-	5
41-50	1	1	2
51-60	3	-	3
61-70	2	-	2
71-80	2	-	2
รวม	14	1	15

ที่มา : การเก็บข้อมูลภาคสนาม เดือนเมษายน พ.ศ.2542

ตารางที่ 8 แสดงการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษา

ระดับการศึกษา	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
จบ ป.4-ป.7	9	1	2
จบชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น	2	-	2
จบชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย	2	-	2
จบ ปวช. , ปวส.	1	-	1
รวม	14	1	15

ที่มา : การเก็บข้อมูลภาคสนาม เดือนเมษายน พ.ศ.2542

กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน

เป็นกลุ่มที่ในอดีตเคยทำนาปลูกข้าวแต่เมื่อมีปาล์มน้ำมันเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็เปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียว หรือเป็นกลุ่มที่ทำงานอื่นเป็นอาชีพหลักควบคู่กับการปลูกปาล์มน้ำมัน หรือเป็นคู่แต่งงานที่เริ่มสร้างครอบครัว สร้างฐานะ

กรณีที่ 1 ครอบครัวของนายณรงค์ (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายณรงค์ อายุ 56 ปี

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนันทิมาคาราม

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางผ่อง (นามสมมุติ) อายุ 53 ปี

จำนวนบุตร บุตร 5 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียว ก่อด้วยอิฐฉาบปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง กว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร หน้าบ้านมีโต๊ะหินขัดวางไว้สำหรับนั่งเล่นและรับแขก ภายในบ้านมีตู้โซฟาและโทรทัศน์สี 14 นิ้ว วางอยู่

นายณรงค์เป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำไร่ นายณรงค์ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาคารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นายณรงค์แต่งงานกับนางผ่องเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2507 มีบุตรด้วยกัน 5 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 1 คน บุตรของนายณรงค์แต่งงานแยกครอบครัวออกไปหมดแล้ว นายณรงค์จึงอยู่กับภรรยาสองคนโดยมีบ้านบุตรสาวปลูกอยู่ในบริเวณใกล้กัน

ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายณรงค์มีอาชีพทำนาในที่นาที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 7 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติโดยจะเริ่มลงมือทำนาในช่วงเดือน 8 โดยการเตรียมที่หว่านกล้าซึ่งเป็นทีนาไร่จะต้องตากหญ้าให้เกลี้ยง หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยใช้หวายเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วยหรือหนอง การแช่กล้าจะต้องควนให้ตรงกับวันดี โดยแช่ไว้ 2 คืน แล้ว

ยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืบ เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า การหว่านกล้าจะไม่หว่านในวันพุธถือว่าเป็นวันไม่ดี หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตก็จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายผูกเหยียบ เมื่อเหยียบเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด การใช้ควายเหยียบและควายคราดจะทำกันในช่วง 07.00-09.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ การปักดำจะคว้นให้ตรงกับวันดี ไม่จุ่มไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน โดยเจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จแล้วเป็นช่วงที่ว่าง เพียงแต่มาคว้นและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว ถ้าข้าวถูกแมลงกัดกินหรือถูกยาคก็จะทำমনต์ว่าคาถา เมื่อข้าวออกรวงสุกเต็มที่ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน 3 จึงคว้นให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอผูกข้าวมาทำพิธีผูกข้าว โดยเจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวจะเอ่ยถึงแม่โพสพ ออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ให้การเก็บเป็นไปด้วยดีอย่าได้เจ็บมือป่วยตีนแล้วจะให้กินไถ่คุ้มกับเหล่าขาว เมื่อเก็บเสร็จในแต่ละวันก็ต้องผูกขึ้น ตอนเช้าก่อนเก็บก็ต้องผูกลงแรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย พวกผู้ชายจะเป็นผู้ที่หาบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะคว้นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอกำข้าวผูกมาทำขวัญข้าว เมื่อถึงวันทำขวัญข้าวเจ้าของนาจะต้อง “ดับที่ครู” คือ การจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็ต้องนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย การทำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่โพสพให้มาอยู่บนเรือนข้าว นอกจากนี้การหยิบข้าวจากกองข้าวมาขนาดก็ต้องคว้น วันที่หยิบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหยิบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพซึ่งแม่โพสพก็ต้องถือศีลภาวนาเช่นกัน การหยิบข้าวจะต้องนำหมากพลู ข้าวสุกและน้ำใส่ถ้วยขึ้นไปบนเรือนข้าว ผู้ที่หยิบข้าวจะต้องว่าคาถา หลังจากนั้นจึงเกี่ยวหมากพลูแล้วพ่นพร้อมกับค่อยๆ ชักรวงข้างอย่างเบาเมื่อ

นายณรงค์เริ่มทำสวนปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2530 ก่อนที่จะมาทำสวนปาล์มน้ำมันนายณรงค์เคยปลูกยางมาก่อนแต่ปัจจุบันสวนยางยกให้ลูกไปหมดแล้ว นายณรงค์ได้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่นาเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ โดยใช้ทุนของตนเอง สาเหตุที่เลิกทำนาแล้วมาปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ไม่มีน้ำในการทำนาและปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ปลูกได้ง่าย ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มาก ถ้าปลูกพืชชนิดอื่นในที่นาอาจไม่ขึ้นหรือให้ผลผลิตไม่ดี รวมทั้งปาล์มน้ำมันกำลังได้รับความนิยม ราคาดี การทำสวนปาล์มเริ่มจากการวางผังแนว โดยให้มีระยะห่างกัน 9 คูณ 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้ว คว้นให้ตรงกับวันดี จึงขุดหลุมปลูกซึ่งนายณรงค์และลูกจะช่วยกันขุด เมื่อขุดหลุมเสร็จโรยโพราดานเพื่อป้องกันแมลง 1 ช้อนชา และโรยปุ๋ยฟอสเฟตที่ก้นหลุม

นำต้นกล้าปาล์มมาแรกปลูก การปลูกจะปลูกเอง เมื่อปลูกเสร็จแล้วจะต้องคอยดูแลไม่ให้หนูมากัดกินต้นปาล์มและคอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารก เมื่อปาล์มมีอายุ 1-3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรเหล่านี้ทิ้งเพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหารจากต้นปาล์ม จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ การเก็บเกี่ยวผลผลิตจะจ้างแรงงานในท้องถิ่น โดยการตัดผลปาล์มจะจ้างเป็นคัน คันละ 200 บาท ส่วนการขนส่งจะจ้างชาวบ้านในบ้านปากน้ำที่รับจ้างบรรทุกปาล์มในราคาคันละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนํ้า นายณรงค์กล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิม เช่น เอาข้าวไปให้ไก่กินก็ต้องรองใบไม้ เป็นการเคารพแม่โพสพ แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนํ้าได้เลิกทำไปหมดแล้วเนื่องจากในปัจจุบันไม่ได้ทำนํ้าแล้วโดยนายณรงค์ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ปัจจุบันทำนํ้าในพื้นที่เท่ากันแต่ข้าวที่ได้จะได้น้อยกว่าในสมัยก่อนและในสมัยนี้การทำนํ้าจะมีหนูมากัดกินข้าวแต่ในสมัยก่อนไม่มี ซึ่งอาจเนื่องมาจากคนในปัจจุบันได้ละเลิกพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนํ้าอย่างพิธีกรรมในการผูกข้าว คนโบราณผูกเพื่อไม่ให้ข้าวไปไหนจะได้ข้าวมากแต่สมัยนี้ไม่ผูกกันแล้ว” ส่วนในการปลูกปาล์มนํ้ามนนั้นนายณรงค์จะดูวันให้ตรงกับวันดีซึ่งได้แก่วันพุธจึงจะทำการแรกปลูกเนื่องจากเชื่อว่าถ้าปลูกในวันดีปาล์มนํ้ามนจะให้ผลดี นอกจากนี้แล้วยังตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม เหล้าขาวทุกปี โดยจะตั้งในช่วงเดือน 4 เนื่องจากเชื่อว่าเป็นพื้นดินทุกที่ทุกแห่งมีพ่อตาเจ้าที่ดูแลรักษาอยู่ การที่จะทำการใดๆ หรือเพาะปลูกพืชใดๆ ก็จะต้องให้ความเคารพนับถือพ่อตาเจ้าที่ด้วย บอกกล่าวแก่พ่อตาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องดูแลรักษาสวนปาล์มนํ้ามนไม่ให้มีหนูมากัดกินต้นปาล์ม ทำการงานใดให้สะดวกราบรื่นไม่ป่วยมือป่วยตีน

ในส่วนของความความสัมพันธ์ นายณรงค์กล่าวว่าการทำงาน ทำไร่ ปลูกข้าวในสมัยก่อนนั้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันเป็นการชอกัน เมื่อพ้นจากช่วงฤดูทำนํ้า ทำไร่ชาวบ้านจะมีเวลาว่างมากขึ้นส่วนใหญ่อะไรก็จะทำงานจักสาน ปลูกผัก ไปช่วยงานที่วัดซึ่งเป็นที่พบปะกันของชาวบ้านในหมู่บ้าน การไปมาหาสู่ระหว่างญาติๆ และเพื่อนบ้านมีอย่างสม่ำเสมอต่างกับในปัจจุบันที่ไม่ค่อยมีเวลาพบปะพูดคุยเหมือนดังแต่ก่อนเพราะทุกคนต่างก็มีงานที่จะต้องทำมากขึ้นแรงงานที่ใช้ก็เป็นแรงงานจ้างทำให้ไม่มีการช่วยเหลือพึ่งพากันทางด้านแรงงาน

กรณีที่ 2 ครอบครัวของนายवाद (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ นายवाद อายุ 56 ปี
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนทิมุขาราม
ศาสนา พุทธ
สถานภาพ สมรส
ภรรยาชื่อ นางละออง (นามสมมุติ) อายุ 53 ปี
จำนวนบุตร บุตร 3 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 2 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ได้ถูกล้าง หลังคามุงสังกะสี ที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้นโดยก่ออิฐกันใต้ถุนบ้าน พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ตัวบ้านกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร ภายในตัวบ้านมีตู้โซฟาและมีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ววางอยู่ รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นสะตอ ต้นละมุดอยู่รอบบริเวณบ้าน

นายवादเป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำไร่ นายवादได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนทิมุขารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นายवादแต่งงานกับนางละอองเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2520 มีบุตรด้วยกัน 3 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 2 คน

ก่อนหน้าที่จะปลูกปลาล์มน้ำนั้นนายवादมีอาชีพทำนาและปลูกยางพารา ที่นาเป็นที่นาที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 6 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ โดยจะเริ่มลงมือทำนาในช่วงเดือน 8 ด้วยการเตรียมที่หว่านกล้าซึ่งเป็นทีนาไรจะต้องตากหญ้าให้เกลี้ยง หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย ใช้หวายเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วยหรือหนอง การแช่กล้าจะต้องควั่นให้ตรงกับวันดี โดยแช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า การหว่านกล้าจะไม่หว่านในวันพุธถือว่าเป็นวันไม่ดี หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตก็จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ เมื่อไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด การใช้ควายไถและควายคราดจะทำกันในช่วง 06.00-09.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนึ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ การปักดำจะควั่นให้ตรงกับวันดี ไม่จุ่มไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน โดยเจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จแล้วเป็นช่วงที่ว่าง เพียงแต่มาควั่นและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว ถ้าข้าวถูกแมลงกัดกินหรือถูกยาคก็จะทำมรดว่า

คาถา เมื่อข้าวออกรวงสุกเต็มที่ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน 3 คูนวันให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอผูกข้าว มาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวจะเอ่ยถึง แม่โพสพ ออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ให้การเก็บเป็นไปด้วยดีอย่าได้เจ็บมือป่วยดินแล้วจะให้กิน ไก่ต้มกับเหล้าขาว เมื่อเก็บเสร็จในแต่ละวันก็ต้องผูกขึ้นในตอนเย็นและผูกลงในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ก่อนเก็บ แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่ กระสอบที่สานด้วยใบเตย พวกผู้ชายจะเป็นผู้ที่หอบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกอง ข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะคูนวันให้ตรงกับวันดีไปหาหมอกำข้าวผูกข้าวผูกข้าว เมื่อถึงวันทำขวัญ ข้าว เจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว, ขนมัดขาว, ดมแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็ต้องนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย การทำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่ โพสพให้มาอยู่บนเรือนข้าว นอกจากนี้การหีบข้าวจากกองข้าวมาวัดก็ต้องคูนวัน วันที่หีบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันที่ห้ามหีบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วน วันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพ การหีบข้าวจะต้องนำหมากพลู ข้าวสุกและน้ำใส่ถ้วยขึ้นไปบน เรือนข้าว ผู้ที่หีบข้าวจะต้องว่าคาถา หลังจากนั้นจึงเกี่ยวหมากพลูแล้วพ่นพร้อมกับค่อยๆ ชักรวง ข้าวอย่างเบามือ

นายวาศลิกทำนาประมาณปี พ.ศ. 2522 เพื่อมาทำสวนยางพาราในที่ดินทำไร่เนื้อที่ 8 ไร่ และในปี พ.ศ.2530 จึงได้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรของสหกรณ์คัม ปากน้ำอยู่ในหมู่ 8 บ้านควนเจ๊ก ทางสหกรณ์ออกค่านुकเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์ม ค่าปุ๋ยให้เมื่อปาล์ม ได้รับผลผลิตจึงค่อยผ่อนชำระคืนในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 และในปี พ.ศ.2539 ได้โอนยางพารา ขอบทุนสงเคราะห์จากกองทุนสวนยางปลูกปาล์มน้ำมันเนื้อที่ 8 ไร่ ทางกองทุนจะให้ค่านุกเบิก ค่า ปุ๋ยและต้นกล้าปาล์มไร่ละ 4,800 บาท เป็นการให้เปล่าไม่ต้องคืนเงินต้นและดอกเบี้ย สาเหตุที่มา ปลูกปาล์มน้ำมันนั้นเพราะปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ปลูกได้ง่าย ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มาก ถ้าปลูกพืช ชนิดอื่นอาจไม่ขึ้นหรือให้ผลผลิตไม่ดี ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการนุกเบิกที่โดยโค่นตาง ป่าให้ราบแล้วเผา หลังจากนั้นจึงว่าจ้างรถไถมาไถปรับพื้นที่ ค่าจ้างจะคิดเป็นชั่วโมง ชั่วโมงละ 200 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีระยะห่างกัน 9 เมตร เมื่อวาง ผังแนวเสร็จ จึงทำการขุดหลุมปลูก คูนวันให้ตรงกับวันดีนำต้นกล้าปาล์มมาทำการแรกปลูก การ ปลูกจะปลูกเองและว่าจ้างแรงงาน ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดาน 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และ โรยปุ๋ยที่กินหลุม เมื่อปลูกเสร็จจะต้องคอยดูแลไม่ให้หนูมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้ หนูรบกวนและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร จะ ต้องตัดเกสรเหล่านี้ทิ้งเพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิต

ไปขายได้ การเก็บเกี่ยวผลผลิตจะว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่น การตัดปลาล์มน้ำมันจะจ้างเป็นตัน ตันละ 100 บาท ค่าลากผลปลาล์มตันละ 100 บาท และค่าบรรทุกปลาล์มตันละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนํ้า นั้น นายวาดกล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนํ้าได้เลิกทำไปหมดแล้ว เนื่องจากในปัจจุบันไม่ได้ทำนํ้าแล้ว ส่วนในการปลูกปลาล์มน้ำมันนายวาดจะดูวันให้ตรงกับวันพุธ จึงจะทำการแรกปลูกเนื่องจากเชื่อว่าถ้าปลูกในวันดีปลาล์มน้ำมันจะให้ผลดก และตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม เหล้าขาวทุกปี โดยจะตั้งในช่วงเดือน 4 เนื่องจากมีความเชื่อว่าในแผ่นดินมีพ่อตาเจ้าที่ดูแลรักษาการจะทำการใดๆ จะต้องให้ความเคารพนับถือพ่อตาเจ้าที่ การบอกกล่าวแก่พ่อตาเจ้าที่ จะช่วยให้ทำงานได้สะดวกราบรื่นไม่ป่วยมือป่วยตีน

ในส่วนของความความสัมพันธ์ นายวาดกล่าวว่าการทำงานปลูกข้าวญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันซอกัน เมื่อพ้นจากช่วงฤดูทำนํ้าจะมีเวลาว่างมาก ส่วนใหญ่ก็จะทำงานจักสาน ปลูกผัก หาปลา ไปมาหาสู่กันระหว่างญาติๆ และเพื่อนบ้าน การทำสวนจะมีเวลาว่างน้อยลง และในปัจจุบันจิตใจของคนก็เปลี่ยนไป คนจะเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองมากขึ้น การช่วยเหลือกันหรือความมีน้ำใจจะลดน้อยลง

กรณีที่ 3 ครอบครัวของนายชานนท์ (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 191 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายชานนท์ อายุ 36 ปี

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนันทิมาาราม

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางนภา (นามสมมุติ) อายุ 32 ปี

จำนวนบุตร บุตร 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง ก่อด้วยอิฐฉาบปูน พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ตัวบ้านกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร ภายในตัวบ้านมีตู้โชว์และมีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว วางอยู่ รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นละมุด ปลูกอยู่รอบบริเวณบ้าน

นายชานนท์เป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา นายชานนท์ได้ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาภิรามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และได้แต่งงานกับนางนภาเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2524 มีบุตรด้วยกัน 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน บุตรสาวคนโตแต่งงานแยกครอบครัวออกไปแล้ว ส่วนบุตรชายอีก 2 คน กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาและชั้นอนุบาล

ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายชานนท์มีอาชีพทำนาและปลูกยางพารา ที่นาเป็นที่นาที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 6 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ โดยจะเริ่มลงมือทำนาในช่วงเดือน 8 ด้วยการเตรียมที่หว่านกล้าซึ่งเป็นทีนาไรจะต้องถากหญ้าให้เกลี้ยง หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบโดยใช้หว่ายเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในหนอง การแช่กล้าจะคว้นให้ตรงกับวันดี โดยแช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า การหว่านกล้าจะไม่หว่านในวันพุธถือว่าเป็นวันไม่ดี หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตจะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถเมื่อไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด การใช้ควายไถและควายคราดจะทำงานในช่วง 06.00-08.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน ต่อมาในปี พ.ศ.2528 จึงเปลี่ยนมาใช้รถไถเดินตามซึ่งสามารถไถและคราดได้ตลอดทั้งวัน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ การปักดำจะคว้นให้ตรงกับวันดี ไม่จมน้ำไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน เจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จเพียงแต่มาดูแลและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว ช่วงเดือน 3 ข้าวสุกเต็มที่ คว้นให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอมุขข้าวมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ การผูกข้าวหมอมะเอยถึงแม่โพสพ ออกซื้อพอดาเจ้าที่ แม่ธรณี ให้การเก็บเป็นไปด้วยดีอย่าได้เจ็บมือป่วยดินแล้วจะให้กินไก่ต้มกับเหล้าขาว แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย พวกผู้ชายจะหาไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว คว้นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมารทำขวัญข้าว เจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มข้าว, ดมแดง, ถ้วยขวัญ และพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าว นำมาไว้บนเรือนข้าว การทำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่โพสพให้มาอยู่บนเรือนข้าว นอกจากนี้การหีบข้าวจากกองข้าวมานวดก็ต้องคว้น วันที่หีบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันที่ห้ามหีบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพ การหีบข้าวจะต้องนำหมากพลู ข้าวสุกและน้ำใส่ถ้วยขึ้นไปบนเรือนข้าว ผู้ที่หีบข้าวจะต้องว่าคาถา หลังจากนั้นจึงเกี่ยวหมากพลูแล้วพ่นพร้อมกับค่อยๆ ชักรวงข้าวอย่างเบามือ

นายชานนท์เล็กทำนาประมาณปี พ.ศ. 2535 แต่ได้ปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2529 จำนวนเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรของสหกรณ์นิคมปากน้ำอยู่ในหมู่ 8 บ้านควนเจ๊ก โดยทางสหกรณ์ออกค่าบุกเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์ม ค่าปุ๋ยให้เมื่อปาล์มได้รับผลผลิตจึงค่อยผ่อนชำระคืน ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 และในปี พ.ศ.2543 ได้ไถ่อย่างพาราที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดา ขอบทุนสงเคราะห์จากกองทุนสวนยางปลูกปาล์มน้ำมันเนื้อที่ 10 ไร่ ทางกองทุนจะให้ค่าบุกเบิก ค่าปุ๋ยและต้นกล้าปาล์มไร่ละ 4,800 บาท เป็นการให้เปล่าไม่ต้องคืนเงินต้นและดอกเบี้ย สาเหตุที่มาปลูกปาล์มน้ำมันเพราะได้รับการส่งเสริมและการแนะนำจากสหกรณ์และเห็นว่าพืชที่ปลูกง่าย ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มาก ทำรายได้ดี การทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยการไถ่ถางป่าและเผา หลังจากนั้นว่าจ้างรถไถมาไถ วางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม ด้านเท่าแต่ละจุดจะปลูกห่างกันเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จควรวางให้ตรงกับวันพุธจึงทำการขุดหลุมปลูก นำต้นกล้าปาล์มมาทำการแรกปลูก การปลูกจะปลูกเองและใช้แรงงานจ้าง ก่อนปลูกจะต้องโรยไพราดาน 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลงและโรยปุ๋ยที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูมากัดกินต้นปาล์ม คอยค้ำยหุ้มไม่ให้เหี่ยวและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1-3 ปี จะต้องตัดเถรทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ การทำสวนปาล์มน้ำมันจะทำเองบ้างจ้างบ้าง ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะใช้แรงงานจ้างมาตลอด แรงงานจ้างจะเป็นแรงงานในท้องถิ่น การตัดปาล์มน้ำมันจะจ้างเป็นต้น ต้นละ 100 บาท การบรรทุกผลปาล์มจะจ้างรถบรรทุกปาล์มในหมู่บ้านในราคาต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนานั้น นายชานนท์กล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาได้เลิกทำหมดแล้วเนื่องจากในปัจจุบันไม่ได้ทำนาแล้ว ส่วนการปลูกปาล์มน้ำมันควรวางให้ตรงกับวันดี ไม่จมน้ำป่วยจึงจะทำการแรกปลูกเนื่องจากเชื่อว่าถ้าปลูกในวันดีปาล์มน้ำมันจะให้ผลดี นอกจากนี้ยังตั้งพ่อบาเจ้าที่ด้วยไถ่ค้ำ เหล้าขาวทุกปี โดยจะตั้งในช่วงเดือน 4 เป็นการบอกกล่าวพ่อบาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องดูแลรักษาสวนปาล์มน้ำมันไม่ให้มีหนูมากัดกินต้นปาล์ม ทำการงานใดให้สะดวกราบรื่น ไม่ป่วยมือป่วยตีน

ในส่วนของความความสามัคคี นายชานนท์กล่าวว่าการทำงานปลูกข้าวจะทำปีละครั้งใช้เวลาในแต่ละครั้งเพียงไม่กี่เดือนจะยุ่งเฉพาะช่วงปักดำและช่วงเก็บเกี่ยว ส่วนการทำสวนปาล์มน้ำมันจะต้องทำกันตลอดทั้งปี การตัดผลปาล์มจะตัดเดือนละ 2 ครั้ง ทำให้เวลาว่างมีน้อยกว่าแต่ก่อน รวมทั้งการดำรงชีพในปัจจุบันที่ต้องแข่งขันกันทำให้การพบปะสังสรรค์ระหว่างเพื่อนฝูงลดน้อยลงจะมีพบปะสังสรรค์กันก็ตามงานบุญ งานแต่งและงานศพ สำหรับการช่วยเหลือซึ่งกันและ

กันระหว่างเพื่อนบ้านก็ยังมีอยู่แต่อาจลดน้อยลงโดยเฉพาะในเรื่องการช่วยเหลือทางด้านแรงงานเหมือนในอดีต

กรณีที่ 4 ครอบครัวของนายอาทิตย์ (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ นายอาทิตย์ อายุ 27 ปี
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนทิมุขาราม
ศาสนา พุทธ
สถานภาพ สมรส
ภรรยาชื่อ นางนิภาพร (นามสมมุติ) อายุ 26 ปี
จำนวนบุตร ยังไม่มีบุตร

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ได้ถุนสูง กั้นด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ หลังคามุงสังกะสี ตัวบ้านกว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 10 เมตร ได้ถุนบ้านมีแคร่ไม้ปูด้วยฟากตั้งไว้นั่งเล่น รอบบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ทุเรียน ขนุนและระกำอยู่รอบบริเวณบ้าน ถัดออกไปเป็นสวนปาล์มน้ำมัน

นายอาทิตย์เป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำสวน นายอาทิตย์ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนบ้านคลองหยา อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และได้แต่งงานกับนายนิภาพร เป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2540

นายอาทิตย์ก่อนแต่งงานได้ช่วยพ่อและแม่ทำสวนปาล์มน้ำมันอยู่ที่บ้านคลองหยา เมื่อแต่งงานจึงได้แยกครอบครัวออกมาปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่ได้รับมรดกมาจากพ่อเป็นเนื้อที่ 20 ไร่ ด้วยทุนของตนเองที่บ้านปากน้ำ สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันนั้นเนื่องจากเห็นว่าเป็นพืชที่ให้ผลเร็วใช้เวลาเพียง 4 ปี ก็ได้รับผล และเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่นปาล์มน้ำมันทำรายได้ดีกว่า ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยการโค่นต้นไม้แล้วนำมากองเพื่อจุดปรน เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนวกำหนดจุดปลูกให้มีระยะห่างกัน 9 เมตร ใช้ไม้ไผ่ปักเป็นแนวตามจุดที่ปลูก เมื่อวางผังแนวเสร็จ ให้นำดินตรงบริเวณนี้ ทำการขุดหลุมปลูก นำต้นกล้าปาล์มมาแรกปลูก การปลูกจะปลูกเอง ก่อนปลูกจะโรยโพราดาน 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลงและโรยปุ๋ยที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วจะต้องคอยดูแลไม่ให้หนูมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญารกและใส่ปุ๋ยบำรุง

ต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปี จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนํ้า นั้น นายอาทิตย์กล่าวว่าแม่จะไม่เคยทำนาแต่ก็พอทราบเกี่ยวกับตำนานแม่โพสพบ้างเล็กน้อยและมีความเชื่อความนับถือแม่โพสพ เช่น อย่าทำให้ข้าวหกล้มเพราะถ้าทำไร่นาจะไม่ได้ผล ส่วนความเชื่อในการปลูกปาล์มนํ้ามนนั้นจะดูวันที่ตรงกับวันพุธถึงพฤหัสบดีแรกปลูก เพื่อให้ปาล์มที่ปลูกเจริญงอกงามไม่มีหนูมากัดกิน และจะตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและเหล้าขาวในสวนปาล์มนํ้ามนทุกปีเพื่อให้การทำงานอย่าได้มีอุปสรรค อย่าให้มีคพรวาบาดดิน

ในส่วนของความสัมพันธ์ของชาวบ้านในบ้านปากนํ้า นั้น นายอาทิตย์กล่าวว่ามีความใกล้ชิดสนิทสนมกันพอสมควรระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้าน มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในเรื่องที่พอจะช่วยกันได้ เช่น การหยิบยืมเครื่องมือเครื่องมือในการทำงาน การแบ่งปันพืชผัก ผลไม้

กรณีที่ 5 ครอบครัวของนายสีโรจน์ (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 177 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายสีโรจน์ อายุ 32 ปี

การศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โรงเรียนช่างกลปทุมวัน

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางอุษา (นามสมมุติ) อายุ 30 ปี

จำนวนบุตร บุตร 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านสมัยใหม่ชั้นเดียวกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร ก่อด้วยอิฐฉาบปูนทาสีขาว หลังคามุงกระเบื้องดินเผาพาดน ภายในตัวบ้านมีตู้โชว์ซึ่งวางภาพถ่ายของเจ้าของบ้าน ชูครับแขก โทรทัศน์สี 20 นิ้วและเครื่องเสียง รอบบริเวณบ้านเป็นสนามหญ้าปลูกไม้ดอก ไม้ประดับไว้อย่างเป็นระเบียบ ด้านขวาของตัวบ้านปลูกเป็นศาลาไม้ไผ่ หลังคามุงจากไว้สำหรับนั่งเล่น นอนเล่น

นายสิทธิโรจน์เป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา ทำสวนและขับรถสองแถว นายสิทธิโรจน์ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนชุมชนบ้านอ่าวลึกเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์จนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงไปศึกษาต่อที่โรงเรียนเทคนิคภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต หลังจากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่ช่างกลปทุมวัน กรุงเทพฯ จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เมื่อเรียนจบจึงได้เข้าทำงานที่บริษัทยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม อำเภออ่าวลึก จนกระทั่งถึงปัจจุบันในตำแหน่งหัวหน้าแผนกไฟฟ้า ในปี พ.ศ.2535 นายสิทธิโรจน์ได้แต่งงานกับนางอุษา ภรรยาของนายสิทธิโรจน์เป็นคนอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ นายสิทธิโรจน์กับภรรยามีบุตรด้วยกัน 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน บุตรชายคนโต กำลังเรียนชั้นประถมศึกษา ส่วนคนเล็กยังเล็กอยู่

นายสิทธิโรจน์เริ่มทำสวนปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2531 ในเนื้อที่ 25 ไร่ เป็นที่ดินที่ได้รับมรดกจากฝ่ายภรรยาอยู่ที่อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพราะเห็นว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดกระบี่และให้ผลผลิตเร็ว ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถแบ็คโฮมาคันและรถมาไถ ค่าจ้างจะเหมาจ่าย เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าแต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากัน คือ 9 คูณ 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก ขุดหลุมเสร็จจึงควั่นให้ตรงกับวันดี นำต้นกล้าปาล์มมาทำการแรกปลูก ต้นกล้าปาล์มจะซื้อมาจากบริษัทยูนิวานิชในราคาต้นละ 70 บาท ก่อนปลูกจะต้องโรยไพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม การปลูกจะใช้แรงงานจ้างทั้งหมด เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตได้ แรงงานที่ใช้ในการทำสวนปาล์มเป็นแรงงานจ้างทั้งหมดโดยใช้แรงงานจ้างในอำเภอเหนือคลอง ค่าจ้างในงานแต่ละอย่างไม่ว่าจะเป็นงานกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ย จะตกลงราคากันในแต่ละครั้งที่ว่าจ้าง ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะจ้างในราคาต้นละ 120 บาท การขนส่งมาขายนายสิทธิโรจน์จะบรรทุกมาขายที่โรงงานของบริษัทยูนิวานิชที่อำเภออ่าวลึกเอง

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนา นายสิทธิโรจน์กล่าวว่าความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาไม่เคยรู้ แต่ในการปลูกปาล์มน้ำมันนายสิทธิโรจน์ได้ดูวันให้ตรงกับวันดีในการแรกปลูกด้วยเช่นกัน และตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและเหล้าขาวในสวนปาล์มปาล์มทุกปี

ในส่วนความสัมพันธ์ของคนในบ้านปากน้ำ นายสิโรจน์กล่าวว่ามีความแตกต่างกันในการใช้ชีวิตของคนในสมัยก่อนกับคนปัจจุบัน คนสมัยก่อนจะอยู่กันอย่างเรียบง่ายสบายๆ ไม่เหมือนในปัจจุบันที่เงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้ทุกคนต่างต้องแข่งขันกันในการทำมาหากินเพื่อให้เงิน

กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา

เป็นกลุ่มที่ในอดีตเคยทำนาปลูกข้าวและเมื่อมียางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดแรกเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็หันมาปลูกยางพาราคบคู่กับการปลูกข้าวด้วย แต่เมื่อปาล์มน้ำมันเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ได้เลิกทำนาปลูกข้าวเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการทำสวนยางพาราแทน

กรณีที่ 6 ครอบครัวของนายชม (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายชม อายุ 68 ปี

การศึกษา ครูพิเศษมูล โรงเรียนฝึกหัดครูคอหงส์ จังหวัดสงขลา

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางชื่นจิต (นามสมมุติ) อายุ 68 ปี

จำนวนบุตร บุตร 7 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 3 คน

สภาพบ้านเรือน รูปทรงของบ้านเป็นบ้านสมัยใหม่ชั้นเดียวกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ก่อด้วยอิฐ หลังคามุงกระเบื้อง ตัวบ้านภายนอกทาสีขาว ภายในบ้านทาสีฟ้าอ่อน พื้นบ้านปูด้วยกระเบื้อง มีชุดรับแขก ตู้โชว์ซึ่งมีรูปประติมากรรมและรูปแต่งงานวางอยู่ โทรทัศน์สีขนาด 20 นิ้ว วางไว้ในส่วนที่วางโต๊ะรับแขก บริเวณบ้านในส่วนหน้าบ้านเป็นสนามหญ้ากว้างและยาวประมาณ 10 เมตร ซึ่งนายชมทำเป็นสนามวอลเลย์บอล ด้านซ้ายของตัวบ้านนายชมได้นำทรายมาใส่ทำเป็นสนามวอลเลย์บอลชายหาด ด้านขวาของตัวบ้านมีอ่างเก็บน้ำที่ก่อดำเนินซีเมนต์และโรงจักรรีดยางตั้งอยู่ รอบบริเวณบ้านมีผลไม้พื้นบ้านอาทิเช่น มะมุด มะม่วง ทุเรียน ปลูกอยู่ทั่วไป หลังบ้านเป็นสวนยางพารา

นายชมเป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพค้าขายและทำนา นายชมได้
รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนทีมุขาราม (โรงเรียนวัดปากน้ำ) หลังจากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่
โรงเรียนอามาศพินิจกุลซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดกระบี่ จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใน
ขณะเดียวกันนั้นโรงเรียนฝึกหัดครูคอหงส์ จังหวัดสงขลา ได้ประกาศรับนักเรียนเข้าเรียน นายชม
จึงได้ไปสมัครเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูคอหงส์ เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนฝึกหัดครูคอหงส์ด้วย
วุฒิการศึกษาครูพิเศษมูล จึงได้เข้ารับราชการเป็นครูที่โรงเรียนวัดนทีมุขาราม เมื่อปี พ.ศ.2493 รับ
ราชการอยู่ที่โรงเรียนวัดนทีมุขารามอยู่ประมาณ 10 ปี จึงย้ายไปเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้าน
ศรีพระยา หลังจากนั้นจึงย้ายมาเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนวัดนทีมุขารามและโรงเรียนบ้านบางเหียน
จนกระทั่งเกษียณอายุราชการในตำแหน่งครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านบางเหียน ในปี พ.ศ.2529

นายชมแต่งงานกับนางชื่นจิตในปี พ.ศ.2497 ภรรยาของนายชื่นเป็นคนตำบลนาเหนือ
อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ นายชมกับภรรยามีบุตรด้วยกัน 7 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 3 คนบุตร
ของนายชมแต่งงานมีครอบครัวหมดทุกคนแล้ว โดยนายชมและภรรยาอยู่กับบุตรสาวที่ทำงานเป็น
นักวิจัยในห้องแล็บของโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มไทยทาโลว์แอนออย ในอำเภอพระแสง จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ห่างจากหมู่บ้านปากน้ำประมาณ 20 กิโลเมตร บุตรสาวของนายชมได้ปลูกบ้านอยู่
ในที่ดินบริเวณบ้านของนายชื่น โดยมีบิดาของนายชมอาศัยอยู่ด้วย พร้อมทั้งหลานสาว 2 คน

นายชมเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2518 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมัน นายชมได้ทำ
นาควบคู่กับการรับราชการครู โดยจะใช้เวลาในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียนและตอนเย็นหลังเลิก
เรียน รวมทั้งวันหยุดเสาร์อาทิตย์ในการทำนา โดยได้รับมรดกที่นามาจากบิดา 5 ไร่ การทำนาใน
สมัยนั้นใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ เมื่อถึงเดือน 8 ฝนจะตกลงมาน้ำฝนจะขังตามท้องนา จึงเริ่มเตรียม
ที่หว่านกล้าส่วนมากจะหว่านกล้าในที่ไร่หรือที่เรียกว่าหว่านเลย ที่หว่านกล้าจะต้องตากไม่ให้มี
หญ้าขึ้นสักเส้น หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์กล้าที่เก็บไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวด ควั่นให้ตรงกับวันดี ไม่
จม ไม่ปวย จึงนำพันธุ์ข้าวที่นวดไว้มาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยเย็บปากกระสอบด้วยหวายแล้ว
นำไปแช่น้ำไว้ตามหัวหรือหนองน้ำ โดยแช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อ
จึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในระหว่าง
นั้นชาวนาจะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถนาหลังจากไถเสร็จแล้วทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึง
คราด โดยใช้แรงงานควายเช่นกัน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วัน ก่อนวันปักดำจึงไปถอน
กล้าเตรียมไว้จึงปักดำได้ การปักดำต้องควั่นให้ตรงกับวันดี ไม่จมไม่ปวยเป็นวันแรกดำ การปักดำ
จะใช้ “การชอกัน” ชาวนาจะถามไถ่กันว่าใครปักดำวันใด เมื่อทราบข่าวก็จะบอกกล่าวกันไป
เมื่อถึงวันดำก็จะมาช่วยกัน เมื่อดำนาเราเสร็จแล้วเราจะต้องไป “แก้ชอก” เพื่อนบ้านที่มาช่วยเรา

หลังจากปักดำเสร็จเป็นช่วงที่ว่าง เพียงแต่มาดูน้ำและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว จนกระทั่งประมาณ เดือน 3 ข้าวจะสุกเต็มที่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยวก็จะดูวันให้ตรงกับวันดี หลังจากนั้นจึงไปหาหมอผูกข้าววันดีให้มาทำพิธีผูกข้าว เมื่อถึงวันผูกข้าวจะต้องเตรียมพุ่มผูกข้าวประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ 121 ชนิด ข้าว 12 ที่ ผ่า 1 ผืน เมื่อหมอมมาถึงหมอมจะทำพิธีผูกข้าวซึ่งมีการเอ่ยถึงแม่โพสพ พ่อตาเจ้าที่ หลังจากนั้นหมอมจะแรกเก็บข้าว เมื่อหมอมแรกเก็บแล้ว เจ้าของนาที่เก็บต่อได้ การเก็บข้าวจะใช้ “กะ” เก็บ โดยใช้คมกะตัดที่คอข้าว เก็บได้ครั้งละ 1 รวง แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวจะเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาขอหรือมาแก้ขอเรา โดยเจ้าของนาจะทำอาหารเลี้ยง อาหารที่นิยมทำเลี้ยงกัน ได้แก่ แกงกะทิไก่ ขนมลอดช่องน้ำกะทิ การเก็บข้าวจะสนุกสนาน ครั้นแรก มีการพูดคุยหยอกล้อกันตลอด ข้าวที่เก็บได้จะนำมาเรียงไว้บนคันนา เมื่อได้จำนวนมากก็จะนำมาใส่ในกระสอบใบเตยเรียกว่า “ยัดข้าวใส่สอบ” พวกผู้ชายจะมีหน้าที่ขนข้าวในกระสอบ โดยนำกระสอบข้าวใส่ในสาแหรกแล้วใช้ไม้คานหาบ หาบคอนข้างละ 1 กระสอบ ขนไปเก็บขนไปเก็บบนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวเสร็จแล้วนำข้าวขึ้นเรือนข้าวโดยดูให้ตรงกับวันดีนำข้าวที่เก็บมาจัดวางเรียงบนเรือนข้าว หรือเรียกว่า “กองข้าว” เมื่อกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วดูวันให้ตรงกับวันดีไปหาหมอทำขวัญมาทำพิธีทำขวัญข้าวเพื่อเป็นการบูชาแม่โพสพ โดยเจ้าของนาจะต้องเตรียม ข้าว 12 ที่ ไว้ให้พร้อม การที่บูชาแม่โพสพเพราะเชื่อกันว่ามนุษย์ในสมัยก่อนกินผลหมากรากไม้เป็นอาหาร หลังจากนั้นนกกระจาบมากินข้าว มนุษย์จึงเอาข้าวที่นกกระจาบกินมาเพาะปลูกเนื่องจากการปลูกข้าวปลูกง่ายมนุษย์จึงหันมากินข้าวและปลูกข้าวในปริมาณมาก เนื่องจากพันธุ์ทุกชนิดมีเจ้าของ เจ้าของของข้าวก็คือแม่โพสพ ดังนั้นมนุษย์จึงทำการบูชา ทำขวัญแม่โพสพเพื่อไม่ให้แม่โพสพตกใจเป็นการเอาอกเอาใจแม่โพสพ

นายชมทำนามาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2510 จึงเลิกทำนา สาเหตุที่เลิกเนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ไม่มีน้ำในการทำนา เนื่องจากในสมัยก่อนใช้น้ำฝนจากธรรมชาติอย่างเดียว แต่การทำขวัญข้าวในช่วงนั้นก็ยังมีอยู่ โดยชาวบ้านจะนำข้าวที่ได้จากการทำไร่ไปถวายวัดปีละ 1 ครั้ง ช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวไร่เสร็จ โดยทางวัดรวบรวมหมอมทำขวัญมาทำขวัญที่วัดพร้อมกัน หลังจากเลิกทำนานายชมก็มาทำไร่ ปลูกข้าวไร่แทน รวมทั้งปลูกมะพร้าว ผลไม้พื้นบ้านต่างๆ นายชมกล่าวว่าการทำงานก็เริ่มมาจากการทำไร่ คือ เมื่อถางไร่ จุดปรน (เผ่ากิ่งไม้ ต้นไม้) ในไร่เสร็จ ก็ทำการปลูกข้าว หลังจากเก็บข้าวแล้วก็ปลูกมะพร้าว ปลูกหมากลงในพื้นที่ที่ทำไร่ จนกระทั่งปี พ.ศ.2510 นายชมจึงเริ่มปลูกยางพาราพันธุ์ พี เจ 1 โดยไปเก็บเมล็ดพันธุ์จากสถานีทดลองยางในช่อง จังหวัดกระบี่ ซึ่งทางสถานีทดลองยางขายให้ชาวบ้านในราคาเมล็ดละ 60 สตางค์ นายชมนำเมล็ดมาเพาะเองและปลูกยางในพื้นที่ทำไร่จำนวนเนื้อที่ 30 ไร่ ในปี พ.ศ.2518 จึงเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ 10 ไร่ จากการแนะนำของนายเจียร วานิช โดยซื้อต้นกล้าปาล์มมาจากนาย

เจียร เป็นต้นกล้าปาล์มที่นำเข้ามาจากประเทศมาเลเซียในราคาต้นละ 20 บาท รวมค่าขนส่งด้วยการที่นายชมคัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันนั้นเนื่องจากเห็นว่าเป็นพืชที่น่าจะทำได้สูง รวมทั้งในขณะที่ปลูกนั้นก็มิมีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มตั้งอยู่ในเขตตำบลปลายพระยาห่างจากบ้านนายชมประมาณ 15 กิโลเมตร จึงแน่ใจว่ามีโรงงานรองรับผลผลิตแน่นอน การปลูกปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกพื้นที่โดยว่าจ้างรถแทรกเตอร์คัน กวาดพื้นที่ หลังจากนั้นจึงว่าจ้างรถไถ ไถดิน รวมค่าเตรียมดินทั้งหมดราคาก็ตกอยู่ไร่ละประมาณ 1,000 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า คือ แต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เนื้อที่ในการปลูก 1 ไร่ ปลูกได้ 22-24 ต้น เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก ในวันให้ตรงกับวันดีแล้วนำต้นกล้าปาล์มมาทำการแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัมที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารุกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรเหล่านี้ทิ้งเพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงตัดผลผลิตไปขาย ในช่วงแรกของการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นนายชมจะทำเอง ไม่ว่าจะเป็นการถางหญ้ากำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ย ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้นทำเองและว่าจ้างแรงงานด้วย ซึ่งในช่วงแรกนั้นแรงงานที่จ้างเป็นแรงงานในท้องถิ่นเป็นชาวบ้านปากน้ำ ในระยะหลังมีแรงงานอีสานเข้ามาเป็นแรงงานจ้างจึงได้ว่างจ้างแรงงานอีสาน ในการปลูกปาล์มน้ำมันครั้งแรกในเนื้อที่ 10 ไร่ ซึ่งให้ผลเป็นที่พอใจ นายชมจึงได้ขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น โดยซื้อที่ดินในหมู่บ้านใกล้เคียง คือที่ดินในหมู่ที่ 2, 3 และหมู่ที่ 8 เป็นจำนวน 100 กว่าไร่ แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานจ้างจากภาคอีสาน ซึ่งจ้างเป็นเจ้าประจำกัน แรงงานเหล่านี้จะมีกันเป็นทีมพักอาศัยรวมกัน เมื่อต้องการว่าจ้างหรือเมื่อถึงกำหนดจะต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตเจ้าของสวนจะไปบอกและนัดวัน ค่าจ้างในการตัดปาล์มน้ำมันจะคิดเป็นต้นต้นละ 200 บาท ค่าขนส่งคิดต้นละ 100 บาท การขนส่งจะจ้างชาวบ้านปากน้ำในบ้านปากน้ำที่มีรถกระบะรับจ้างบรรทุกปาล์ม ส่วนที่นาของนายชมในปัจจุบันให้คนอื่นเช่าคิดค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกไร่ละ 5 ถัง ซึ่งในปัจจุบันมีโครงการชลประทานมีคลองส่งน้ำชลประทานส่งน้ำเข้าทุ่งนาในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านสามารถใช้น้ำจากคลองชลประทานในการทำนา ไม่ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนานั้น นายชมกล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิม แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาได้เลิกกระทำไปหมดแล้วเพราะในปัจจุบันไม่ได้ทำนาแล้ว ส่วนในการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นจะควั่นในการแรกปลูก โดยต้องควั่นให้ตรงกับวันพุธ ซึ่งถือกันว่าเป็นวันดีจะทำอะไรก็จะเฟื่องฟู และในช่วงเดือน 4 จะตั้งพ้อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม เหล้า ในสวนปาล์มน้ำมันทุกปี

เป็นการบูชาพ่อตาเจ้าที่เพราะเชื่อว่าในพื้นที่ที่ดินมีพ่อตาเจ้าที่ปกปักรักษาอยู่ เราต้องให้ความเคารพโดยการทำพิธีเช่นสรงปีละครั้ง

ในส่วนของความสัมพันธ์ นายชมกล่าวว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวและญาติพี่น้องจะมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงปิดภาคฤดูร้อนลูกๆ และหลานที่อยู่ต่างจังหวัดจะมาเยี่ยมเยือนประจำทุกปี ในส่วนของญาติพี่น้องก็มีการพบปะกันแต่น้อยกว่าเมื่อก่อน ญาติพี่น้องมีปัญหาหรือขัดแย้งกันก็จะให้คำปรึกษาเรียกว่า “ปรองดองปรึกษา” หรือญาติพี่น้องมีปัญหาเรื่องเงินทองก็จะให้ความช่วยเหลือ หลานๆ ที่เป็นลูกของลูกนายชม นายชมจะแบ่งปันบุญให้คนละ 1,000 บาท ให้ประจำทุกเดือน โดยจะให้เมื่อหลานเข้าเรียนระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ในขณะที่เรียนชั้นประถมและมัธยมจะให้ชื้อขนมเป็นครั้งคราวแต่ไม่ให้เป็นประจำเดือน ในส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน นายชมกล่าวว่าในอดีตจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเองและมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากกว่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะในการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงาน ในสมัยก่อนชาวบ้านมีเวลาว่างเยาะเนื่องจากการทำนาจะใช้เวลาเดือนกว่าๆ นอกนั้นจะเป็นเวลาว่างมีการเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้านไปนั่งสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับการทำมาหากินและเรื่องต่างๆ ไป เมื่อถึงวันเทศกาล วันสำคัญทางศาสนาก็จะไปช่วยงานที่วัดมีการเล่นที่ในปัจจุบันได้เลิกไปแล้ว เช่น ประเพณีชักพระ ในปัจจุบันภารกิจของแต่ละคนมีมากขึ้นเพราะว่าการทำสวนจะต้องทำกันตลอดทั้งปี ทำให้ไม่มีเวลาว่างที่จะมาเยี่ยมเยือนพูดคุยสนทนากันรวมทั้งการจัดงานเล่นร่วมกันเหมือนอย่างในอดีต สำหรับตัวนายชมเองแม้จะต้องดูแลสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันแต่เมื่อมีกิจกรรมงานวัด งานศพ นายชมก็จะไปช่วยงานอยู่เสมอโดยรับหน้าที่เป็นโขนยก รวมทั้งนำเอาเยาวชนในหมู่บ้านมาฝึกเล่นวอลเลย์บอล โดยที่หน้าบ้านนายชมจะมีสนามวอลเลย์บอลให้เด็กมาฝึกซ้อมทุกเย็น และในวันสงกรานต์มีการรดน้ำคุณพ่อของนายชมก็จะจัดให้มีการแข่งขันวอลเลย์บอลโดยมีถ้วยรางวัลให้ด้วย

กรณีที่ 7	ครอบครัวของนายแสวง (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่	6 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ	นายแสวง อายุ 72 ปี
การศึกษา	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนทิมุขาราม
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส

ภรรยาชื่อ นางละออง (นามสมมุติ) อายุ 71 ปี

จำนวนบุตร บุตร 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ใต้ถุนสูง หลังคามุงสังกะสี ที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้นโดยก่ออิฐกันใต้ถุนบ้าน พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ตัวบ้านกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร ภายในตัวบ้านมีตู้โชว์และมีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ววางอยู่ รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมากอยู่รอบบริเวณบ้าน ถัดออกไปเป็นสวนปาล์มน้ำมัน

นายแสวงเป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำไร่ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทามารจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา เมื่ออายุครบ 20 ปี จึงได้อุปสมบทตามประเพณีที่วัดนันทามาร หลังจากนั้นจึงได้แต่งงานกับนางละออง ซึ่งเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกัน ในปี พ.ศ.2492 มีบุตรด้วยกัน 2 คน ซึ่งแต่งงานและมีครอบครัวหมดแล้ว นายแสวงและภรรยาจึงอยู่ด้วยกัน 2 คน โดยมีหลานชายมาอยู่ด้วย นายแสวงเป็นอดีตกำนันตำบลปลายพระยาในปี พ.ศ.2517-2525 และได้ลาออกจากตำแหน่งกำนันในปี พ.ศ.2525 เนื่องจากจี้เกียจและเพื่อจะมาทำงานส่วนตัวด้วย

นายแสวงเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2530 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายแสวงมีอาชีพทำนา ที่นาเป็นพื้นที่ที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 12 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติโดยในช่วงเดือน 8 จะเริ่มเตรียมที่หว่านกล้าซึ่งเป็นที่นาไร่ซึ่งต้องถากหญ้าให้เกลี้ยง หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมาวนแล้วนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยใช้หวายเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วย การแช่กล้าจะต้องควั่นให้ตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า การหว่านกล้าจะไม่หว่านในวันพุธถือว่าเป็นวันไม่ดี หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าจึงเติบโตพร้อมที่จะปักดำ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตจะเตรียมเทือกโดยใช้ควายผูกเหยียบ เมื่อเหยียบเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด การใช้ควายเหยียบและควายคราดจะทำกันในช่วง 06.00-08.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ การปักดำจะควั่นให้ตรงกับวันดี ไม่จมไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน โดยเจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จจะต้องมาควั่นและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว ถ้าข้าวถูกแมลงกัดกินหรือถูกยาคก็จะทำหมดว่าคาถา ในช่วงเดือน 3 ข้าวจะออกรวงสุกเต็มที่ ควั่นให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอมูกข้าวมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ 121 ชนิด มาทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวจะเอ่ยถึงแม่โพสพ ออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ให้การเก็บข้าวเป็นไปด้วยดี อย่าได้เจ็บมือป่วยดิน แล้วจะให้กินไก่ต้มกับ

เหล่าขาว แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย พวกผู้ชายจะเป็นผู้ที่หอบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะดูวันให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญข้าว เมื่อถึงวันทำขวัญข้าว เจ้าของนาจะต้อง“ดับที่ครู” คือการจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็จะต้องนำมาไว้บนเรือนข้าว การทำขวัญข้าวเป็นการทำพิธีเรียกแม่โพสพให้มาอยู่บนเรือนข้าว นอกจากนี้การหีบข้าวจากกองข้าวมานวดก็จะต้องดูวัน วันที่หีบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหีบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันสุกข์เป็นวันเกิดของแม่โพสพซึ่งแม่โพสพจะต้องถือศีลภาวนาเช่นกัน และการหีบข้าวจะต้องทำพิธีแรกหีบโดยนำหมากพลู และข้าวสุก น้ำใส่ถ้วยขึ้นไปบนเรือนข้าว ผู้ที่หีบข้าวจะต้องว่าคาถา หลังจากนั้นจึงเกี่ยวหมากพลูแล้วพ่นพร้อมกับค่อยๆ ชักรวงข้าวอย่างเบามือ

นายแสวงเริ่มทำสวนในปี พ.ศ.2510 เป็นการทำสวนยางพาราซึ่งทำควบคู่ไปกับการทำนา ควบคู่ไปกับการทำนา ยางที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองปลูกในพื้นที่ทำไร่เป็นเนื้อที่ ประมาณ 20 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ.2530 ทางสหกรณ์คัมปากน้ำได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมาปลูกปาล์มน้ำมัน โดยทางสหกรณ์ได้จัดสรรที่ดินให้ครัวเรือนละ 20 ไร่ นายแสวงจึงได้มาปลูกปาล์มน้ำมันในเนื้อที่ 20 ไร่ เป็นที่ดินที่ได้จากการจัดสรรตั้งอยู่ในหมู่ที่ 8 บ้านโคกเจ๊ก ทางสหกรณ์คัมปากน้ำเป็นผู้ออกทุนค่าเตรียมดิน ค่าต้นกล้าปาล์ม ค่าปุ๋ยและค่ายาฆ่าหญ้าให้ก่อน เมื่อปาล์มน้ำมันได้รับผลผลิตซึ่งใช้เวลาประมาณ 4 ปี จะต้องผ่อนชำระคืนทางสหกรณ์ โดยทางสหกรณ์คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 และในปี พ.ศ.2531 ได้นายแสวงได้เลิกทำนาเนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ไม่มีน้ำในการทำนา ต่อมาในปี พ.ศ.2538 นายแสวงได้ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มในพื้นที่นา 12 ไร่ ด้วยทุนของตนเอง สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากปลูกพืชชนิดอื่นไม่ขึ้น ไม่ค่อยได้รับผล และเมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่นแล้วปาล์มน้ำมันให้รายได้ที่ดีกว่าและเป็นรายได้ที่แน่นอน การทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถไถมาไถที่ ค่าจ้างตกเกือบไร่ละ 1,000 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนวกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าแต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงดูวันให้ตรงกับวันดีทำการขุดหลุมและแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยไพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลงและโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัมที่ก้นหลุม การปลูกจะปลูกเองและว่าจ้างแรงงานด้วย เมื่อปลูกเสร็จต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ เป็ขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ ในการทำสวนปาล์มน้ำมันนั้นใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและ

แรงงานจ้าง ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตใช้แรงงานจ้างมาตลอด แรงงานที่ว่าจ้างเป็นแรงงานจากภาคอีสาน การตัดปาล์มน้ำมันจะจ้างเป็นต้น ต้นละ 200 บาท การขนส่งจ้างชาวบ้านในบ้านปากน้ำที่รับจ้างบรรทุกปาล์มในราคาต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนํ้า นายแสวงกล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิม แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนํ้าได้เลิกทำไปหมดแล้ว เนื่องจากในปัจจุบันไม่ได้ทำนํ้าแล้ว ส่วนการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นจะดูวันให้ตรงกับวันพุธ จึงทำการแรกปลูกเนื่องจากเชื่อว่าถ้าปลูกในวันพุธปาล์มน้ำมันจะให้ผลดี นอกจากนี้แล้วในช่วงเดือน 4 ยังตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม เหล้าขาว ทุกปี เนื่องจากเชื่อว่าในพื้นที่ดินทุกที่ทุกแห่งมีพ่อตาเจ้าที่ดูแลรักษาอยู่การที่จะทำการใดๆ หรือเพาะปลูกพืชใดๆ จะต้องให้ความเคารพ นับถือพ่อตาเจ้าที่ด้วย บอกกล่าวแก่พ่อตาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องดูแลรักษาสวนไม่ให้มีหนูมากัดกินต้นปาล์ม ทำการงานใดให้สะดวกราบรื่นไม่ป่วยมือป่วยตีน

ในส่วนของความสามัคคี นายแสวงกล่าวว่า การทำนํ้า ทำไร่ ปลูกข้าวในสมัยก่อนนั้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน เช่น การทำไร่จะต้องมีการหักถางป่า โคนต้นไม้ซึ่งไม่สามารถทำคนเดียวได้จะต้องออกปากขอความช่วยเหลือจากญาติๆ และเพื่อนบ้านให้มาช่วย เมื่อญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ทำการถางไร่หรือทำงานอื่นๆ เราก็จะไปช่วย เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานกัน เมื่อถึงช่วงปักดำหรือเก็บเกี่ยวญาติๆ และเพื่อนบ้านก็จะไปช่วยกันปักดำและเก็บเกี่ยวเป็นการ “ซอกัน” โดยเราผู้เป็นเจ้าของนาจะต้องไปช่วยเขาให้เท่ากับจำนวนวันที่เขามาช่วยเรา ในช่วงการปักดำและเก็บเกี่ยวนี้ เพื่อนบ้านที่มาช่วยงานในนาในไร่จะพูดคุยหลอกล้อกันเป็นที่สนุกสนานโดยเฉพาะหนุ่มสาว ชาวบ้านที่ชอบจับหนังตะลุงก็จับหนังตะลุงให้ความครื้นเครงแก่คนอื่นๆ เมื่อพ้นจากช่วงฤดูทำนา ทำไร่ ชาวบ้านจะมีเวลาว่างมากขึ้น ส่วนใหญ่ก็จะทำงานจักสาน ปลูกผัก และไปช่วยงานที่วัดซึ่งเป็นที่พบปะกันของชาวบ้านในหมู่บ้าน ในสมัยนั้นการเดินทางจะใช้การเดินทางเท้าเป็นเพราะฉะนั้นการจะไปไร่ ไปนา หรือไปทำธุระที่ไหนจะต้องเดินผ่านบ้านเรือนของเพื่อนบ้านระหว่างทางซึ่งจะต้องมีการพูดคุยทักทายถามไถ่ข่าวคราวของกันและกัน รวมทั้งการที่มีเวลาว่างทำให้การไปมาหาสู่ระหว่างญาติๆ และเพื่อนบ้านมีอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งต่างกับในปัจจุบันที่ไม่ค่อยมีเวลาพบปะพูดคุยเหมือนดังแต่ก่อนเพราะทุกคนต่างก็มีงานที่จะต้องทำมากขึ้น เนื่องจากการทำสวนปาล์มต้องทำกันทั้งปี แรงงานที่ใช้ก็เป็นแรงงานจ้างทำให้ไม่มีการช่วยเหลือพึ่งพากันทางด้านแรงงาน รวมทั้งการที่ต้องแข่งขันกันในภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้แต่ละครอบครัวต้องวุ่นอยู่กับปัญหาของตนเอง และการคมนาคมที่สะดวกขึ้นชาวบ้านทุกครัวเรือนมีมอเตอร์ไซด์ใช้ ทำให้ชาวบ้านไม่ต้องเดินด้วยเท้า การแวะทักทายพูดคุยเหมือนในสมัยก่อนก็หายไปด้วย ส่งผลให้ความสามัคคีของชาวบ้านเริ่มห่างเหินกันมากขึ้น ชาวบ้านในปัจจุบัน

ไม่มีเวลามานั่งพูดคุยกันตามได้ถนัดบ้านเหมือนดังเช่นในอดีต การพบปะกันอาจจะเจอกันในงานศพ งานแต่งหรืองานบวช การมาช่วยงานก็ให้ช่งแทนการมาช่วยด้วยแรงงาน

กรณีที่ 8 ครอบครัวของนายทนง (นามสมมุติ)
 บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
 ชื่อ นายทนง อายุ 76 ปี
 การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล
 ศาสนา พุทธ
 สถานภาพ สมรส
 ภรรยาชื่อ นางนวล (นามสมมุติ) อายุ 76 ปี
 จำนวนบุตร บุตรชาย 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ได้ถนัดสูง หลังคามุงสังกะสี ที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้น ตัวบ้านกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ผนังบ้านชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาวทั้งภายนอกและภายในตัวบ้าน ผนังบ้านชั้นบนกันด้วยไม้กระดานทาสีขาวทึบภายในมีเสื่อน้ำตาลพื้นบ้านชั้นล่างปูด้วยกระเบื้อง ชั้นบนปูด้วยไม้กระดาน ภายในตัวบ้านมีชุดรับแขกเบาะนอน ตู้โชว์ซึ่งวางภาพถ่ายของลูกและหลาน มีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง หน้าบ้านที่อยู่ติดกับถนนลูกรังปลูกกระถินเป็นแนวรั้ว หลังบ้านเป็นโรงจักรรีดยาง โรงเก็บยางพารา รอบๆ บริเวณบ้านที่เป็นลานกว้างมีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นสะตอ ต้นฝรั่งอยู่รอบ ถัดออกไปเป็นสวนยางพารา

นายทนงเป็นชาวบ้านปากน้ำแต่กำเนิด บิดารับราชการเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนวัดนทีมุขาราม มารดาทำนาทำไร่ นายทนงได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนทีมุขาราม หลังจากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูลซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดกระบี่ จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2484 และได้เข้ารับราชการเป็นครูที่โรงเรียนอ่าวลึกใต้ เป็นเวลา 1 ปี จึงได้ย้ายมาเป็นครูที่โรงเรียนวัดนทีมุขาราม เป็นเวลา 35 ปี จึงได้ย้ายไปสอนที่โรงเรียนบ้านคลองพระยา หลังจากนั้นจึงย้ายกลับมาที่โรงเรียนวัดนทีมุขาราม จนกระทั่งปี พ.ศ.2527 จึงเกษียณอายุราชการ

นายทนงแต่งงานกับนางนวลเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2492 มีบุตรชายด้วยกัน 1 คน รับราชการเป็นครูที่โรงเรียนวัดนทีมุขาราม แต่งงานมีครอบครัวแล้วภรรยาเป็นข้าราชการครู

เช่นกัน ทั้งคู่พักอาศัยอยู่บ้านพักครูโรงเรียนวัดนทิมุขารามซึ่งอยู่ห่างจากบ้านนายทองประมาณ 500 เมตร

นายทองเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2528 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายทองได้ทำนาควบคู่กับการรับราชการครู โดยใช้เวลาในตอนเช้ามืดก่อนไปโรงเรียนและตอนเย็นหลังเลิกเรียน รวมทั้งวันหยุดเสาร์อาทิตย์ในการทำนา นายทองมีที่นาประมาณ 40 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ เป็นที่นาที่ซื้อมาจากชาวบ้าน นายทองทำนาเองเพียง 10 ไร่ ที่เหลือให้เช่าคิดค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก ไร่ละ 35 ถัง การทำนาในสมัยนั้นใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ฤดูทำนาจะเริ่มประมาณช่วงเดือน 8 ฝนจะตกลงมาน้ำฝนจะขังตามท้องนา ชาวนาเริ่มเตรียมที่กล้าส่วนใหญ่จะใช้ที่ไร่ หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เตรียมไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวดหลังจากนั้นนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยเย็บปากกระสอบด้วยหวายแล้วนำไปแช่น้ำในหนองหรือห้วย โดยควั่นหรือตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน จนกระทั่งข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าก็เจริญเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในระหว่างนี้จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ หลังจากไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงใช้ควายคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน ให้เทือกนิ่งจึงทำการปักดำซึ่งจะต้องควั่นให้ตรงกับวันดีจึงทำการแรกดำ การปักดำจะมีเพื่อนบ้านมาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จเป็นช่วงที่ว่างเพียงแต่มาดูน้ำและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดต้นข้าว จนกระทั่งประมาณเดือน 3 ข้าวจะสุกเต็มที่จะพร้อมที่จะเก็บเกี่ยวก็จะควั่นให้ตรงกับวันดี หลังจากนั้นจึงไปหาหมอมาทำพิธีผูกข้าว ในวันผูกข้าวเจ้าของนาจะต้องเตรียมพุ่มผูกข้าวที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ เช่น ต้นอ้อย, ต้นชุมแสง, ต้นชุมเห็ด, ต้นสามยา, ต้นสามตา, ตาเป็ด, ตาไก่, ชมพู, ไม้ชำ ฯลฯ ข้าว 12 ที่ ฟ้า 1 ผืน หมอจะนำพุ่มและเครื่องผูกข้าวไปทำพิธีในนาซึ่งมีการกล่าวถึงแม่โพสพ่อตาเจ้าที่ หลังจากนั้นหมอมจะทำพิธีแรกเก็บ เมื่อหมอแรกเก็บแล้วเจ้าของตาก็เก็บต่อ การเก็บข้าวจะใช้ “กะ” แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยโดยการขอ เจ้าของนาจะเป็นผู้ทำอาหารและขนมหวานเลี้ยง ข้าวที่เก็บได้จะนำมาเรียงไว้บนคันทนาแล้วมัดใส่กระสอบ พวกผู้ชายจะทำหน้าที่ขนข้าวในกระสอบไปไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวเสร็จแล้วควั่นให้ตรงกับวันดีนำข้าวที่เก็บมากองบนเรือนข้าว เมื่อกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงควั่นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญมาทำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่โพสพให้กลับมาอยู่บนเรือนข้าว ในช่วงปี พ.ศ. 2507 นายทองได้ตั้งโรงเรียนขนาดเล็กรับจ้างสี่ข้าวจากชาวบ้านรวมทั้งการเลี้ยงหมูไว้ขายด้วย ต่อมาเมื่อภรรยาของนายทองไม่สบายต้องผ่าตัดไส้ติ่ง จึงได้เลิกทำโรงสี

นายทองได้เริ่มทำสวนครั้งแรกในปี พ.ศ.2500 โดยปลูกยางพาราในเมืองโนนเนื้อที่ 30 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำเป็นที่ดินที่นายทองได้ถางป่าทำไร่จับจองเอง ต่อมาในปี พ.ศ.2532 จึงได้ขอทุน

สงเคราะห์จากกองทุนสวนยางโค่นยางพื้นเมืองแล้วจึงปลูกยางพันธุ์ ทางกองทุนสวนยางเป็นผู้
ออกทุนให้ไร่ละ 6,000 บาท นายทองทำนามาจนกระทั่งในปี พ.ศ.2525 จึงได้เลิกทำนาแต่ให้ชาว
บ้านเช่าที่นา ในปี พ.ศ.2528 นายทองได้ปลูกปาล์มน้ำมันแปลงแรกในเนื้อที่ 10 ไร่ และได้ปลูก
เพิ่มในที่นาเมื่อปี พ.ศ.2532 เป็นเนื้อที่ 40 ไร่ และในปี พ.ศ.2539 ได้ปลูกเพิ่มอีก 25 ไร่ สาเหตุที่
มาปลูกปาล์มน้ำมันนั้นเนื่องจากเห็นเพื่อนบ้านเขาปลูกกัน เมื่อปลูกปาล์มน้ำมันและได้รับผลเป็นที่
น่าพอใจจึงได้ขยายพื้นที่ปลูกเพิ่ม นายทองกล่าวว่า การปลูกปาล์มน้ำมันทำรายได้ให้ดีกว่าการทำ
นาซึ่งไม่ค่อยได้ผลจึงได้ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มในที่นา และในปี พ.ศ.2543 สวนยางพาราที่นายทอง
ปลูกมาเป็นเวลา 6 ปี เริ่มกรีดได้แล้ว ถูกลมพายุพัดจนยางพาราล้มหักไปทั้งแปลง นายทองจึงได้
เปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันแทนเนื่องจากเห็นว่าปาล์มน้ำมันทนลมพายุได้ดีกว่า การทำสวนปาล์ม
น้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถแบ็คโฮมาคันและรถไถมาไถ ค่าจ้างไร่ละประมาณ 1,000
บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า
คือ แต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เนื้อที่ในการปลูก 1 ไร่ ปลูกได้ 22-24 ต้น เมื่อวาง
ผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก เมื่อขุดหลุมเสร็จจึงควั่นให้ตรงกับวันดี แล้วนำดินกล้า
ปาล์มมาทำการแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโรยราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และ
โรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม การปลูกจะใช้แรงงานจ้างทั้งหมด เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอย
ดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม
เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้เกสร
มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี แรงงานที่ใช้ในการทำสวนปาล์มน้ำมันนั้นนายทองจะใช้
แรงงานจ้างทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการปลูก ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช แทะทางและการเก็บเกี่ยวผล
ผลิต ในช่วงแรกของการทำสวนปาล์มน้ำมันนั้นแรงงานจ้างที่ใช้เป็นแรงงานในท้องถิ่นต่อมาเมื่อ
มีแรงงานจากภาคอีสานเข้ามาเป็นแรงงานจ้างจึงได้จ้างแรงงานจากภาคอีสานซึ่งจะจ้างกันเป็นเจ้า
ประจำ ราคาจ้างขึ้นอยู่กับชนิดของงาน ส่วนการเก็บเกี่ยวจะจ้างเป็นต้น ต้นละ 200 บาท การขน
ส่งจะจ้างชาวบ้านในบ้านปากน้ำในราคาต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนานั้น นายทองกล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือน
เดิมแต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาได้เลิกกระทำไปหมดแล้วเพราะในปัจจุบันไม่ได้ทำนา ส่วน
ในการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นจะควั่นในการแรกปลูกให้ตรงกับวันดีเพื่อปาล์มน้ำมันที่ปลูกจะได้มีผล
ที่ตก และทุกๆ ปีจะต้องตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและ เหล้าขาวในสวนปาล์มน้ำมันทุกแปลงเพื่อให้
พ่อตาเจ้าป่กป่กดูแลรักษาสวนเมื่อไปประกอบกิจการงานในสวนให้แคล้วคลาดจากสัตว์มีพิษ เช่น
งู ตะขาบ

ในส่วนของความสัมพันธ์ นายทนกกล่าวว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวและญาติพี่น้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงปิดเทอมหลายๆ ของนายถนอมทั้ง 3 คน ที่เรียนหนังสืออยู่ในกรุงเทพฯ จะกลับมาบ้านและพักอยู่กับนายถนอมเป็นประจำ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านนั้น นายทนกกล่าวว่าในอดีตจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากกว่าในปัจจุบันที่ผู้คนให้ความสำคัญต่อเงินทองและวัตถุต่างๆ มากกว่าความมีน้ำใจหรือความเป็นญาติพี่น้อง

กรณีที่ 9 ครอบครัวนายวิทยา (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 131 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายวิทยา อายุ 58 ปี

การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปลายพระยา

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางเพลิน (นามสมมุติ) อายุ 59 ปี

จำนวนบุตร บุตรสาว 4 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านสองชั้นที่ดัดแปลงมาจากบ้านเรือนไม้ได้ถุนสูง หลังคามุงสังกะสี ตัวบ้านกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 5 เมตร ผนังบ้านชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนทั้งภายนอกและภายในตัวบ้าน ผนังบ้านชั้นบนกันด้วยไม้กระดานทาสีขาวทึบเนื้อไม้ พื้นบ้านชั้นล่างเทคอนกรีตขัดมันปูด้วยเสื่อน้ำมัน ชั้นบนปูด้วยไม้กระดาน ภายในตัวบ้านตั้งชุดรับแขกทำจากไม้แกะสลัก ตู้โชว์ซึ่งวางภาพแต่งงานของลูกสาวและโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้างโรยด้วยหินบด ด้านซ้ายมือของตัวบ้านเป็นโรงจักรัดยางและแท้งเก็บน้ำฝน ด้านขวามือเป็นโรงเก็บยางพาราและโรงรถ รอบๆ บริเวณบ้านปลูกต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นสะตอ ต้นละมุด

นายวิทยาคือชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำไร่ นายวิทยาได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทาราม จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ.2533 นายวิทยาได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ จนถึงกระทั่งปัจจุบัน และเมื่อได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจึงได้เรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นายวิทยาแต่งงานกับนางเพลินซึ่งเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกันในปี พ.ศ.2504 นายวิทยาและภรรยามีบุตรสาวด้วยกัน 4 คน แต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว 3 คน เหลือบุตรสาวคนสุดท้ายที่เรียนพยาบาลอยู่ที่จังหวัดตรัง

นายวิทยาและภรรยาอยู่กับลูกสาวที่เป็นครูอยู่ที่โรงเรียนวัดนทิมุขาราม ส่วนบุตรคนอื่นๆ ก็มีครอบครัวและปลูกบ้านอยู่ในบ้านปากน้ำ

นายวิทยาเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2533 ก่อนหน้าที่จะมาปลูกปาล์มน้ำมันนายวิทยามีอาชีพทำนาทำไร่และทำสวนยางพารา นายวิทยามีที่นาที่ได้รับมรดกมาจากบิดามารดา 6 ไร่ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ฤดูทำนาจะเริ่มประมาณช่วงเดือน 8 ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน เริ่มจากการเตรียมที่กล้าโดยใช้พื้นที่ในไร่เป็นที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เตรียมไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวดนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยเย็บปากกระสอบด้วยหวายแล้วนำไปแช่น้ำในหนอง โดยควรวนหรือตรงกับวันดี เชไขว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน จนกระทั่งข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไขว้ประมาณ 45 วัน ในระหว่างนี้จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ หลังจากไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงใช้ควายคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน ให้เทือกนิ่ง จึงทำการปักดำซึ่งต้องคว่นให้ตรงกับวันดี แรงงานที่ใช้ในการปักดำเป็นแรงงานของเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน เมื่อปักดำเสร็จคอยต้องคว่น้ำและคอยระวังแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว จนกระทั่งประมาณเดือน 3 ข้าวจะสุกเต็มที่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยว คว่นให้ตรงกับวันดีแล้วจึงไปหาหมอมานำพิธีผูกข้าว ในวันผูกข้าวเจ้าของนาจะต้องเตรียมพุ่มผูกข้าวที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ เช่น ต้นอ้อย, ต้นชุมแสง, ต้นชุมเห็ด, ต้นสามยา, ต้นสามตา, ตาเป็ด, ตาไก่, ชมพู, ไม้ช้า ฯลฯ ข้าว 12 ที่ผ้า 1 ผืน หมอนจะนำพุ่มและเครื่องผูกข้าวไปทำพิธีในนา มีการกล่าวถึงแม่โพสพ พ่อตาเจ้าที่ หลังจากนั้นหมอนจะทำพิธีแรกเก็บ เมื่อหมอนแรกเก็บแล้วเจ้าของนาเก็บต่อ การเก็บข้าวจะใช้ “กะ” แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยโดยการขอ เจ้าของนาจะเป็นผู้ทำอาหารและขนมหวานเลี้ยง ข้าวที่เก็บได้จะนำมาเรียงไว้บนคันทนาแล้วมัดใส่กระสอบ พวกผู้ชายจะทำหน้าที่ขนข้าวในกระสอบมากองบนเรือนข้าว เมื่อกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วคว่นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอนำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่โพสพให้กลับมาอยู่บนเรือนข้าว

ในช่วงที่ทำนายนายวิทยาได้ทำไร่และปลูกยางพาราด้วย ในช่วงแรกยางที่ปลูกเป็นยางพื้นเมืองปลูกในเนื้อที่ 15 ไร่ ต่อมาจึงเปลี่ยนมาปลูกยางพันธุ์ในเนื้อที่ 11 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ.2532 นายวิทยาได้หยุดทำนา และในปี พ.ศ.2533 นายวิทยาได้ปลูกปาล์มน้ำมันแปลงแรกด้วยทุนตัวเอง ในที่ดินที่ซื้อมา 7 ไร่ อยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากทางสหกรณ์มาส่งเสริมให้ปลูก ต่อมาในปี พ.ศ.2535 จึงได้ปลูกเพิ่มอีก 5 ไร่ ในปี พ.ศ.2536 ได้มีโครงการปลูกปาล์มน้ำมันในนาร้าง (คปร.) เป็นโครงการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) โดยเกษตรกรอำเภอเป็นผู้รวบรวมพื้นที่ที่อยู่ในนิคมสหกรณ์และเลือกพื้นที่นาที่ไม่มีน้ำในการทำนาจริงๆ ซึ่งในช่วงที่มีโครงการ คปร. นี้ หมู่บ้านปากน้ำยังไม่มีโครงการชลประทานที่นาส่วนใหญ่

เป็นที่นาที่ขาดน้ำในการทำนา ชาวบ้านที่มีนาก็จะทำนาบ้างไม่ทำบ้างขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำในนาซึ่งได้มาจากน้ำฝนตามธรรมชาติ นายวิทยาเป็นหนึ่งที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมในโครงการ คปร. โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เป็นผู้ให้เงินทุน ค่าบุกเบิกที่ 5-6 ไร่ ค่าต้นกล้าพันธุ์ปาล์มน้ำมัน ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันก่อนที่ปาล์มจะได้รับผลเป็นเงิน 11,000 บาท ต่อปี เป็นระยะเวลา 4 ปี เมื่อปาล์มได้รับผลผลิตซึ่งใช้ระยะเวลาถึง 4 ปี ทาง ธ.ก.ส. จึงเรียกเงินทุนกลับ โดยให้ผู้เข้าร่วมโครงการผ่อนชำระเป็นงวด นายวิทยาจึงได้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาอีก 6 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ.2539 นายวิทยาได้ขอกุณสงเคราะห์ปลูกปาล์มน้ำมันจากกองทุนสวนยาง โดยโค่นยางเดิมและปลูกปาล์มน้ำมันแทนในเนื้อที่ 11 ไร่ ทางกองทุนจะให้ค่าบุกเบิก ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์ปาล์ม 4,800 บาท ต่อไร่ เป็นการทุนให้เปล่าไม่ต้องคืนเงินต้นและดอกเบี้ย ในการปลูกปาล์มน้ำมันนั้น นายวิทยากล่าวว่า ในการปลูกปาล์มน้ำมันจะใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง เริ่มจากการบุกเบิกพื้นที่จะต้องจ้างรถแบ็คโฮและรถไถมาดันที่ ไถที่ ค่าจ้างไร่ละประมาณ 1,000 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า คือ แต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เนื้อที่ในการปลูก 1 ไร่ ปลูกได้ประมาณ 22-24 ต้น เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูกแล้วจึงควั่นให้ตรงกับวันดีนำต้นกล้าปาล์มมาทำการแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลงและโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัมที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรเหล่านี้ทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ ในขั้นตอนการปลูกและการกำจัดวัชพืชมีทั้งทำเองและว่าจ้าง ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะใช้แรงงานจ้างโดยจะจ่ายค่าจ้างตามผลผลิตที่ได้ในราคาตันละ 150 บาท แรงงานที่จ้างเป็นแรงงานในท้องถิ่น การขนส่งผลผลิตจะว่าจ้างรถที่รับจ้างบรรทุกปาล์มและบรรทุกเองด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนานั้น นายวิทยากล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องแม่โพสพทุกวันนี้ถ้าทำข้าวหกกึ่งจะออกชื่อแม่โพสพ “แม่ขวัญเอ๋ย แม่เจ้าคุณ” เป็นการเรียกขวัญแม่โพสพ แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาได้เลิกกระทำไปหมดแล้ว เพราะไม่ได้ทำนาแล้ว ส่วนในการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นจะควั่นให้ตรงกับวันดี แล้วจึงแรกขุดหลุมและแรกปลูก นอกจากนี้แล้วทุกๆ ปีในช่วงเดือน 4 หรือเดือน 6 จะต้องตั้งพ้อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและเหล้าขาวในสวนปาล์มน้ำมันทุกแปลงเพื่อให้พ้อตาเจ้าที่ปกป้องดูแลรักษาสวน

ในส่วนของความสัมพันธ์ของชาวบ้านในบ้านปากน้านั้น นายวิทยากล่าวว่ามีความแตกต่างกันมากเมื่อเทียบกับสมัยก่อน ที่เห็นได้ชัดคือการพึ่งพาช่วยเหลือกันมีน้อยลงโดยเฉพาะการ

ช่วยเหลือกันด้านแรงงานที่ในปัจจุบันใช้แรงงานจ้างแทนเกือบทั้งหมด และจากการที่เป็นผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องรับเรื่องราวร้องทุกข์จากลูกบ้านทำให้พบว่าชาวบ้านจะไม่ยอมเสียเปรียบซึ่งกันและกัน เห็นความสำคัญของเงินมากขึ้น เรื่องบางเรื่องในอดีตไม่เคยเป็นปัญหา เช่น การรื้อกล้าเขตแดน ที่ในปัจจุบันกลายเป็นปัญหามากขึ้น อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันที่ดินหายากและมีราคาแพงขึ้น

กรณีที่ 10 ครอบครัวนายสกล (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ นายสกล อายุ 37 ปี
การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปลายพระยา
ศาสนา พุทธ
สถานภาพ สมรส
ภรรยาชื่อ นางประไพ (นามสมมุติ) อายุ 37 ปี
จำนวนบุตร บุตร 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียวกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ก่อด้วยอิฐ หลังคามุงกระเบื้อง พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ภายในบ้านมีชุดรับแขก โทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว ตู้เย็น รอบบ้านเป็นลานกว้าง หลังบ้านเป็นสวนยางพารา

นายสกลเป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำไร่ นายสกลได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาธารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในปี พ.ศ.2528 นายสกลได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เมื่อได้รับตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้เรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ.2521 นายสกลแต่งงานกับนางประไพซึ่งเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกัน มีบุตรด้วยกัน 2 คน เป็นผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 1 คน ทั้งคู่กำลังศึกษาอยู่

ก่อนที่นายสกลจะแต่งงานได้ช่วยพ่อแม่ทำนามาตลอดในเนื้อที่ 15 ไร่ เมื่อแต่งงานแล้วจึงได้มาปลูกยางพารา การทำนาในสมัยนั้นนายสกลเล่าว่าใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ถูการทำนาจะเริ่มประมาณช่วงเดือน 8 ซึ่งเป็นฤดูฝน จะเริ่มเตรียมที่กล้าโดยใช้ที่ในไร่เป็นที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เตรียมไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวดนาใส่กระสอบเตยเย็บปากกระสอบด้วยหวายแล้วนำ

ไปแช่น้ำในหนอง โดยควั่นให้ตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน จนกระทั่งข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าก็เจริญเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในระหว่างนี้จะเตรียมเทือกโดยใช้แรงงานควายมาตลอด เริ่มเปลี่ยนมาใช้รถไถเมื่อปี พ.ศ.2522 หลังจากไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงใช้ควายคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน ให้เทือกนิ่งจึงทำการปักดำ แรงงานที่ใช้ในการปักดำเป็นแรงงานของเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน เมื่อปักดำเสร็จเป็นช่วงที่ว่างเพียงแต่มาดูน้ำและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดต้นข้าว จนกระทั่งประมาณเดือน 3 ข้าวจะสุกเต็มที่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยวก็จะควั่นให้ตรงกับวันดี หลังจากนั้นจึงไปหาหมอมำทำพิธีผูกข้าว ในวันผูกข้าวเจ้าของนาจะต้องเตรียมพุ่มผูกข้าวที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ข้าว 12 ที่ ผ่า 1 ผืน หมอจะนำพุ่มและเครื่องผูกข้าวไปทำพิธีในนาซึ่งมีการกล่าวถึงแม่โพสพต่อเจ้าที่ หลังจากนั้นหมอจะทำพิธีแรกเก็บ เมื่อหมอมารกเก็บแล้วเจ้าของนาก็เก็บต่อ แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยโดยการขอ เจ้าของนาจะเป็นผู้ทำอาหารและขนมหวานเลี้ยงข้าวที่เก็บได้จะนำมาเรียงไว้บนคันนาแล้วมัดใส่กระสอบ พวกผู้ชายจะทำหน้าที่ขนข้าวในกระสอบไปกองบนเรือนข้าว เมื่อกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงควั่นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอทำขวัญมาทำขวัญข้าว

หลังจากแต่งงานในปี พ.ศ.2521 นายสกลจึงได้เริ่มปลูกยางพาราในเนื้อที่ 21 ไร่ โดยขอทุนสงเคราะห์จากกองทุนสวนยาง ในปี พ.ศ.2522 ทำไร่และได้ปลูกยางพาราด้วยทุนตนเอง 6 ไร่ และในปี พ.ศ.2523 ได้ทำไร่และปลูกยางพาราอีก 6 ไร่ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2539 ได้ซื้อสวนปาล์มที่ปลูกได้ประมาณ 1 ปีครึ่ง เนื้อที่ 11 ไร่ อยู่ในหมู่ 4 ตำบลเขาเขน อำเภอปลายพระยา ต่อมาในปี พ.ศ.2540 ได้ซื้อที่ดินต่อจากแปลงเดิมอีก 9 ไร่ เพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน และซื้อที่ดินในบ้านปากน้ำ 7 ไร่ เพื่อปลูกปาล์มน้ำมันด้วยทุนตนเอง สาเหตุที่มาปลูกปาล์มน้ำมันเพราะว่าทางสหกรณ์แนะนำและส่งเสริมให้ปลูก และอยากจะมีทั้งสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันเพื่อว่าจะมีรายได้จากปาล์มบ้าง ยางบ้างคละเคล้ากันไป เมื่อฝนตกไม่สามารถกรีดยางได้ก็จะมีรายได้จากการขายปาล์มน้ำมัน ในการปลูกปาล์มน้ำมันนั้นนายสกลกล่าวว่า จะใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างเริ่มจากการบุกเบิกพื้นที่ที่ต้องว่าจ้างรถไถมาไถที่ ค่าจ้างไร่ละประมาณ 1,000 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า แต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เนื้อที่ในการปลูก 1 ไร่ เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโรยราดานเพื่อป้องกันแมลง 1 ช้อนชา และปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตได้ การเก็บ

เกี่ยวผลผลิตจะใช้แรงงานจ้างโดยจะจ่ายค่าจ้างตามผลผลิตที่ได้ในราคาตันละ 300 บาท แรงงานจ้างที่ใช้เป็นลูกจ้างที่มารับจ้างกรีดยางในหมู่บ้านเป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช การขนส่งผลผลิตว่าจ้างรถที่รับจ้างบรรทุกทุกปาล์มในหมู่บ้านในราคาตันละ 100 บาท และบรรทุกเองด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนํานั้น นายสกลกล่าวว่าสำหรับความเชื่อยังมีอยู่เหมือนเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องแม่โพสพ แม่เจ้าคุณ นับถือตามบรรพบุรุษ แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาได้เลิกกระทำไปหมดแล้วเพราะไม่ได้ทำนาแล้ว ส่วนการปลูกปาล์มน้ำมันจะไม่ควั่น และเชื่อว่าการที่ปาล์มให้ผลผลิตดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรให้ปุ๋ยและการบำรุงรักษามากกว่า แต่ในช่วงเดือน 4 จะต้องตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและเหล้าขาวในสวนปาล์มน้ำมันทุกแปลงเพื่อให้พ่อตาเจ้าปกปักษ์รักษาการทำงานอย่าให้เจ็บมือป่วยดิน ทำการทำงานให้คล่อง

ในส่วนของความสัมพันธ์ของชาวบ้านในบ้านปากนํานั้น นายสกลกล่าวว่ามีความแตกต่างมากเมื่อเทียบกับสมัยก่อน สมัยนี้งานมันเยอะการไปมาหาสู่กันไม่ค่อยมีทำให้อุห่างเหินของกินของใช้ทุกอย่างก็เป็นการซื้อขายกันหมด การที่จะไปเอามะพร้าว ผัก ผลไม้ของเพื่อนบ้านก็ไม่มีใครกล้าทำ เนื่องจากคนที่ไปเอาก็เกรงใจ ในขณะที่สมัยก่อนเรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องปกติ การช่วยงานก็เหมือนกันในสมัยก่อนการไปช่วยงานบุญ งานแต่งจะช่วยแรง สมัยนี้จะช่วยเงิน โดยเฉพาะการช่วยเหลือกันด้านแรงงานที่ในปัจจุบันใช้แรงงานจ้างแทนเกือบทั้งหมด

กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน ยางพาราและทำนาข้าว

เป็นกลุ่มที่ในอดีตเคยทำนาปลูกข้าวและมียางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดแรกเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็หันมาปลูกยางพาราควบคู่กับการปลูกข้าวด้วย เมื่อปาล์มน้ำมันเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการทำสวนยางพาราและการทำนา

กรณีที่ 11 นายสุวัจ (นามสมมุติ)

บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่

ชื่อ นายสุวัจ อายุ 69 ปี

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนันทิมาคาราม

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ สมรส

ภรรยาชื่อ นางฟอง (นามสมมุติ) อายุ 72 ปี

จำนวนบุตร บุตร 4 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ใต้ถุนสูง หลังคามุงสังกะสี ที่ดัดแปลงเป็นบ้านสองชั้นโดยก่ออิฐกันใต้ถุนบ้าน พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมันใต้ถุนมีแคร่ไม้เล็กๆ ตั้งไว้นั่งเล่น ตัวบ้านกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 6 เมตร ภายในตัวบ้านมีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว ภาพถ่ายของเจ้าของบ้าน ลูกและหลานแขวนไว้กับฝาผนัง ข้างตัวบ้านต่อเป็นโรงรถ รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นทุเรียน ต้นมะนาวอยู่รอบบริเวณบ้าน ใกล้กับตัวบ้านประมาณ 3 เมตร เป็นที่ตั้งของเรือนข้าวส้างด้วยไม้ไผ่ขัดตะ หลังคามุงสังกะสี ยกพื้นสูง หลังบ้านมีคอกหมูกั้นด้วยไม้เนื้อแข็งพื้นเทด้วยคอนกรีต ห่างจากตัวบ้านประมาณ 6 เมตร มีบ่อน้ำตื้นที่ขุดไว้ใช้ในครัวเรือน

นายสุวัจเป็นชาวปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาคารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่ออายุครบ 20 ปี ได้อุปสมบทที่วัดนันทิมาคาราม ในปี พ.ศ.2493 จึงได้แต่งงานกับนางฟองเป็นชาวปากน้ำเช่นเดียวกัน มีบุตรด้วยกัน 4 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 1 คน บุตรของนายสุวัจแต่งงานมีครอบครัวหมดแล้ว ปัจจุบันนายสุวัจและภรรยาอยู่กับบุตรชาย ลูกสะใภ้ หลานชายและหลานสาว นายสุวัจเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ ในปี พ.ศ.2526-2533 ปัจจุบันได้เกษียณอายุแล้ว

นายสุวัจเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2530 ก่อนหน้าที่จะมาปลูกปาล์มน้ำมัน นายสุวัจมีอาชีพทำนาทำไร่และเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ การทำไร่เป็นการทำไร่เลื่อนลอย โดยจะเข้าไปจับจองที่ดินว่างเปล่าแล้วหักโค่นถางป่าและเผาป่า แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานในครัวเรือนและเพื่อนบ้านที่มาช่วย หลังจากนั้นจึงทำการเพาะปลูกพืชที่ปลูกจะเป็นข้าว ผักพื้นบ้านและมันสำปะหลังซึ่งปลูกไว้เป็นอาหารสัตว์ใช้ต้มเลี้ยงหมู ส่วนการทํานานี้ถือว่าเป็นอาชีพหลัก นายสุวัจทำนาในเนื้อที่ 10 ไร่ เป็นที่นาที่รับมรดกมาจากบิดามารดา การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ฤดูทํานาจะเริ่มประมาณช่วงเดือน 8 ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน จะเริ่มเตรียมที่กล้าโดยใช้ที่ในไร่เป็นที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เตรียมไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วมานวดนาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยเย็บปากกระสอบด้วยหวายแล้วนำไปแช่น้ำในห้วย โดยควั่นให้ตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน จน

กระทั่งข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าก็เจริญเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในระหว่างนี้จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ หลังจากไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงใช้ควายคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน ให้เทือกนึ่งจึงทำการปักดำ แรงงานที่ใช้ในการปักดำเป็นแรงงานของเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน เมื่อปักดำเสร็จเป็นช่วงที่ว่างเพียงแต่มาคูนน้ำและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดต้นข้าว จนกระทั่งประมาณเดือน 3 ข้าวจะสุกเต็มที่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยวก็คว่นให้ตรงกับวันดี หลังจากนั้นจึงไปหาหมอมาทำพิธีผูกข้าว ในวันผูกข้าวเจ้าของนาจะต้องเตรียมพุ่มผูกข้าวที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ เช่น ต้นอ้อย, ต้นชุมแสง, ต้นชุมเห็ด, ต้นสามยา, ต้นสามตา, ตาเป็ด, ตาไก่, ชมพู, ไม้ชำ ฯลฯ ข้าว 12 ที่ ฟ้า 1 ผืน หมอนจะนำพุ่มและเครื่องผูกข้าวไปทำพิธีในนาซึ่งมีการกล่าวถึงแม่โพสพ พ่อตาเจ้าที่ หลังจากนั้นหมอนจะทำพิธีแรกเก็บ เมื่อหมอนแรกเก็บแล้วเจ้าของนาก็เก็บต่อ การเก็บข้าวจะใช้ “แคะ” แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยโดยการขอ เจ้าของนาจะเป็นผู้ทำอาหารและขนมหวานเลี้ยง ข้าวที่เก็บได้จะนำมาเรียงไว้บนคันนาแล้วยัดใส่กระสอบ พวกผู้ชายจะทำหน้าที่ขนข้าวในกระสอบไปไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวเสร็จในแต่ละวันเจ้าของนาจะต้องผูกขึ้นโดยการนำรวงข้าวมาผูกด้วยกันแล้วว่าคาถา วันรุ่งขึ้นก่อนจะเริ่มเก็บข้าวเจ้าของนาจะต้องผูกลงคือการทำพิธีก่อนเก็บข้าว เมื่อเก็บข้าวเสร็จแล้วคว่นให้ตรงกับวันดีนำข้าวที่เก็บมากองบนเรือนข้าว เมื่อกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงคว่นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอนทำขวัญมาทำขวัญข้าวเป็นการเรียกแม่โพสพให้กลับมาอยู่บนเรือนข้าว การขึ้นเรือนข้าวไปหยิบข้าวมานวดก็ต้องคว่นด้วย วันที่ห้ามขึ้นเรือนข้าวคือ วันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ, วันแรม 8 ค่ำ, วันแรม 15 ค่ำ ซึ่งเป็นวันพระ และวันสุรซึ่งเป็นวันเกิดแม่โพสพ เนื่องจากในวันดังกล่าวแม่โพสพจะต้องถือศีล เมื่อขึ้นไปหยิบข้าวจะต้องนำข้าวสุกปั้นเป็นก้อนกลมๆ ใส่ถ้วยและหมากพลูขึ้นไปด้วยและต้องออกชื่อว่า “วันนี้วันสารทวันดีแม่เจ้าคุณเฮ้อ” พอขึ้นบนกองข้าววางก้อนข้าวหยิบข้าวหยิบน้ำเอาข้าวใส่ถ้วยขวัญตั้งบนกองข้าว ขณะหยิบข้าวก็พูดว่า “โอม อูมา แม่อูมา” ว่าไปเรื่อยๆ จนกระทั่งหยิบข้าวได้ตามต้องการ หยิบข้าวเสร็จจึงพนัหมาก การนวดข้าวใช้แรงคนนวดโดยใช้เท้าขึ้นไปเหยียบไปย่ำบนรวงข้าว เมื่อนวดข้าวก็ต้องออกชื่อแม่โพสพว่า “แม่โพสพวันนี้วันนวดข้าวให้ได้ย่อย ได้ผล ได้เมล็ด ได้สาร หกปากว่าแรงลูกไม้ที่ทำพรีอ เมื่อย่าตกใจ” เมื่อทำเมล็ดข้าวหกหรือตกหล่นก็จะออกชื่อว่า “แม่นะ ขวัญนะ แม่ฮุย ขวัญคุณนะ ขวัญคุณแม่มา” เมื่อนวดเสร็จแล้วนำมาสีด้วยครกสีซึ่งทำจากไม้ไผ่ หลังจากนั้นจึงนำไปตำด้วยครกเสร็จแล้วจึงนำไปฝดก็ได้ข้าวสารพร้อมที่จะนำไปหุงหรือขาย ในสมัยก่อนข้าวสารที่ได้จะนำไปขายที่ตลาดอ่าวลึก

ปัจจุบันนายสุวัจยังคงทำนาอยู่โดยมีลูกชายและลูกสะใภ้เป็นแรงงานสำคัญ การทำนาในปัจจุบันใช้น้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำจากชลประทาน การใช้น้ำจากชลประทานมีการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่รับน้ำ ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้คอยดูแลสมาชิกในกลุ่ม นายสุวัจอยู่ในกลุ่ม

ร่วมใจพัฒนาและได้รับคัดเลือกเป็นหัวหน้ากลุ่ม ในปัจจุบันการไถและคราดใช้รถไถนาเดินตาม แทนแรงงานควาย รถไถที่ใช้เป็นรถไถของสหกรณ์นิคมปากน้ำซึ่งได้ให้ขายนานำไปใช้ไถนาโดยแต่ละกลุ่มใช้น้ำจะมีรถไถ 1 คัน ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าน้ำมันเองและจ่ายค่าบำรุงรถไถไร่ละ 60 บาท การปักดำมีทั้งตัวเอง ซอกับเพื่อนบ้าน และใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวเองและซอกันกับเพื่อนบ้าน รวมทั้งการใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท การนวดจะนวดเองโดยใช้เครื่องนวดของสหกรณ์ แต่ถ้าจ้างเครื่องนวดที่เขารับจ้างนวด ค่านวดราคาถึงละ 10 บาท ข้าวที่นวดเสร็จแล้วจะใส่กระสอบป้อนนำไปไว้บนเรือนข้าว เมื่อต้องการจะบริโภคจึงนำไปสีที่โรงสีในราคาถึงละ 8 บาท ข้าวที่ได้จะนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว

นายสุวัจเริ่มทำสวนเมื่อปี พ.ศ.2516 โดยการปลูกยางพาราพันธุ์พื้นเมืองในที่ทำไร่ ประมาณ 14 ไร่ ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2528 จึงได้ขอกู้ทุนสงเคราะห์จากกองทุนสวนยางโค่นยางเดิมปลูกยางพันธุ์ ในปี พ.ศ.2530 ได้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์นิคมบ้านปากน้ำ และได้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินจัดสรรของสหกรณ์เป็นเนื้อที่ 13 ไร่ โดยทางสหกรณ์เป็นผู้ออกทุนให้ก่อนเมื่อปาล์มได้รับผลเจ้าของสวนจะต้องไปผ่อนชำระกับทางสหกรณ์โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี ต่อมานายสุวัจได้ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มอีก 22 ไร่ ในที่ดินที่จับจองไว้ สาเหตุที่มาปลูกปาล์มน้ำมันก็เนื่องจากการส่งเสริมจากสหกรณ์ที่สนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกปาล์มน้ำมัน รวมทั้งเห็นว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีราคาสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว การทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถแบ็คโฮมาดันและรดมาไถ ค่าจ้างจะเหมาจ่าย เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าแต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากัน 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก คูวันให้ตรงกับวันพุธ แล้วนำดินกล้าปาล์มมาแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยฉีดยาฆ่าแมลงไม่ให้หนูรบกวนและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตได้ แรงงานที่ใช้ในการทำสวนปาล์มน้ำมันจะใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะใช้แรงงานจ้างในราคาตันละ 150 บาท แรงงานที่จ้างเป็นแรงงานในท้องถิ่น ส่วนการบรรทุกผลปาล์มไปขายบุตรชายนายสุวัจจะบรรทุกเอง โดยบุตรชายของนายสุวัจได้ซื้อรถกระบะมารับจ้างบรรทุกผลปาล์มจากชาวสวนปาล์มในหมู่บ้านไปส่งสหกรณ์ ซึ่งค่าจ้างในการบรรทุกจะคิดราคาตันละ 100 บาท

สำหรับยางพารานั้นนายสุวัจกล่าวว่า เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมาก่อนหน้านี้แล้ว การปลูกทั้งปาล์มน้ำมันและยางพาราทำให้มีรายได้จากพืชทั้งสองชนิด ถ้าตรงกับช่วงฤดูฝนและช่วงที่ยางพาราผลัดใบก็มีรายได้จากสวนปาล์ม ในช่วงหน้าแล้งที่ผลผลิตปาล์มมีน้อยก็มีรายได้จากยางพารา

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนา นั้น นายสุวัจกล่าวว่าสำหรับความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพและการทำนาข้าวยังมีอยู่เหมือนเดิม แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนา เช่น การผูกข้าว การทำขวัญข้าวได้เลิกทำไปนานแล้วเนื่องจากเห็นคนอื่นไม่ทำกัน ส่วนการควั่นแช่กล้า วันแรกดำ แรกเก็บยังทำอยู่ การผูกข้าวจะผูกขึ้น ผูกลงซึ่งภรรยานายสุวัจเป็นผู้ผูกเองเป็นการผูกแบบย่อยๆ การขึ้นเรือนข้าว การนำข้าวไปสีก็ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมอยู่คือจะไม่ขึ้นเรือนข้าวในวันพระและวันสุกข์ ส่วนในการปลูกปาล์มน้ำมันจะควั่นให้ตรงกับวันดีเช่นกันจึงจะแรกปลูก และในช่วงเดือน 4 ของทุกปีจะตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้มและเหล้าขาว โดยออกซื้อให้พ่อตาเจ้าที่ปักปักคุ้มครอง ทำงานทำการอย่าให้ป่วยมือป่วยตีน

สำหรับความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชนปากน้ำนั้น นายสุวัจกล่าวว่าความใกล้ชิดระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านในอดีตจะมีมากกว่าปัจจุบันที่ทุกคนต่างก็ยุ่งกับการทำมาหากินของตนเองทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะมาพบปะสังสรรค์ รวมทั้งการทำมาหากินที่มีการใช้แรงงานจ้างแทนการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ส่งผลให้มีความห่างเหินกันมากขึ้น

กรณีที่ 12	นายนิรันดร์ (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่	20 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ	นายนิรันดร์ อายุ 46 ปี
การศึกษา	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนวัดนันทิมาคาราม
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
ภรรยาชื่อ	นางไขแข (นามสมมุติ) อายุ 52 ปี
จำนวนบุตร	บุตร 3 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 2 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านเรือนไม้ได้ดูแลสูง หลังคามุงสังกะสี หลังบ้านต่อครัวลงมากันด้วยไม้กระดานพื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ใต้ถุนบ้านมีโต๊ะเก้าอี้และแคร่ไม้ตั้งไว้นั่งเล่น นอนเล่น ตัวบ้าน

กว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 10 เมตร ชั้นล่างส่วนที่เป็นครัวกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ภายในตัวบ้านมีโทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว ภาพถ่ายของพ่อแม่และพี่น้องของเจ้าของบ้านแขวนไว้กับฝาผนัง ด้านขวามือของตัวบ้านเป็นที่ตั้งของโรงสีข้าว รอบๆ บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นเงาะ ต้นฝรั่ง ต้นมะยม ต้นส้มโอ ฯลฯ อยู่รอบบริเวณบ้าน ถัดจากโรงสีข้าวประมาณ 3 เมตร เป็นที่ตั้งของเรือนข้าวสร้างด้วยไม้กระดานทาน้ำยารักษาเนื้อไม้ หลังคามุงสังกะสี ยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร กว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 5 เมตร หลังบ้านมีคอกหมู เล้าเป็ดกั้นด้วยไม้เนื้อแข็งพื้นเตี้ยด้วยคอนกรีต และเล้าไก่ที่ยกเป็นเรือนใต้ถุนสูงกั้นด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ ปูด้วยฟากไม้ไผ่ รอบเขตบ้านมีคูน้ำขนาดใหญ่ล้อมรอบทั้งสามด้าน ถัดจากคูน้ำเป็นทุ่งนา

นายนิรันดร์เป็นชาวบ้านปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา นายนิรันดร์ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทามารจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในปี พ.ศ.2522 แต่งงานกับนางไขแจ ซึ่งเป็นชาวตำบลเขาต่อ อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ มีบุตรด้วยกัน 3 คน กำลังศึกษาอยู่ทั้ง 3 คน ครอบครัวนายนิรันดร์นอกจากมีภรรยาและลูกๆ แล้วยังมีพี่สาวของนายนิรันดร์ที่ยังไม่ได้แต่งงานอาศัยอยู่ด้วย

นายนิรันดร์เริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2528 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายนิรันดร์มีอาชีพทำนาซึ่งรับมรดกมาจากบิดามารดาเมื่อปี 16 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติซึ่งฝนจะตกชุกในช่วงเดือน 8 จึงเริ่มเตรียมที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตยใช้หวายเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วย การแช่กล้าจะดูวันให้ตรงกับวันดี โดยแช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตจึงพร้อมที่จะปักดำได้ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตก็จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายผูกเหยียบใช้ควายประมาณ 20 ตัว เมื่อเหยียบเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด การใช้ควายเหยียบและควายคราดจะทำกันในช่วง 06.00-09.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วันจึงปักดำได้ การปักดำจะดูวันให้ตรงกับวันดี ไม่จมน้ำไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน โดยเจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จแล้วเป็นช่วงที่ว่าง เพียงแต่มาดูวันและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว เมื่อข้าวออกรวงสุกเต็มที่ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน 3 จึงดูวันให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวจะเอ่ยถึงแม่โพสพออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ให้การเก็บเป็นไปด้วยดีอย่าได้เจ็บมือป่วยดินแล้วจะให้กินไถ่คุ้มกับ

เหล่าขาว แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย พวกผู้ชายจะเป็นผู้ที่หอบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะควันให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญข้าว เมื่อถึงวันทำขวัญข้าว เจ้าของนาจะต้อง“ดับที่ครู” ซึ่งก็คือการจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็จะต้องนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย การทำขวัญข้าวเป็นการทำพิธีเรียกแม่โพสยให้มาอยู่บนเรือนข้าว หมอที่มาผูกข้าวและทำขวัญข้าวจะทำพิธีให้โดยไม่คิดเงินแต่เจ้าของนาจะต้องไปช่วยหมอเก็บข้าว นอกจากนี้การหีบข้าวจากกองข้าวมานวดก็จะต้องควัน วันที่หีบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหีบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสยถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสยซึ่งแม่โพสยก็ต้องถือศีลภาวนาเช่นกัน และการหีบข้าวจะต้องทำพิธีแรกหีบโดยนำหมากพลูและข้าวสุก น้ำใส่ถ้วยขึ้นไปบนเรือนข้าว ผู้ที่หีบข้าวจะต้องว่าคาถา หลังจากนั้นจึงเคี้ยวหมากพลูแล้วพ่นพร้อมกับค่อยๆ ชักรวงข้าวอย่างเบามือ

ปัจจุบันนายนิรันดร์ยังคงทำนาอยู่แต่จะทำเพียงบางส่วนและไม่ทำทุกปี เช่นในปีนี้นายนิรันดร์ไม่ได้ทำนาเองเพราะว่าข้าวที่เก็บไว้บริโภคในครัวเรือนมีเพียงพอที่จะบริโภคจนถึงปีหน้า นายนิรันดร์จึงให้ชาวบ้านที่ต้องการทำนาแต่ไม่มีที่นาเป็นของตนเองเช่า โดยคิดค่าเช่าไร่ละ 400-500 บาท การทำนาในปัจจุบันใช้น้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำจากชลประทาน การใช้น้ำจากชลประทานจะมีการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่รับน้ำโดยนายนิรันดร์อยู่ในกลุ่มที่พัฒนา ในปัจจุบันการไถและคราดใช้รถไถนาเดินตามแทนแรงงานควาย รถไถที่ใช้เป็นรถไถของสหกรณ์นิคมปากน้ำซึ่งได้ให้ชาวนานำไปใช้ไถนาโดยแต่ละกลุ่มใช้น้ำจะมีรถไถ 2 คัน โดยผู้ไถจะต้องจ่ายค่าน้ำมันเองและจ่ายค่าบำรุงรถไถไร่ละ 60 บาท แต่นายนิรันดร์จะใช้รถไถเดินตามของตนเองซึ่งซื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 หลังจากขายควายไปหมดทั้งฝูง สาเหตุที่ต้องขายควายนั้น นายนิรันดร์กล่าวว่า “เนื่องจากไม่มีสถานที่เลี้ยงควาย ทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะที่เคยเลี้ยงควายถูกนายทุนและชาวบ้านบุกรุกปลูกปาล์มน้ำมันหมด” การปักดำมีทั้งตัวเอง ซอกับเพื่อนบ้านและใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน ไร่ละ 130 บาท การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวเองและซอกันกับเพื่อนบ้านรวมทั้งการจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน ไร่ละ 130 บาท การนวดจะนวดเองโดยใช้เครื่องนวดของสหกรณ์ แต่ถ้าจ้างเครื่องนวดที่เขารับจ้างนวดค่านวดราคาถึงไร่ละ 10 บาท ข้าวที่นวดเสร็จแล้วจะนำไปใส่กระสอบป้อนนำไปไว้บนเรือนข้าวเมื่อต้องการจะบริโภคจึงนำมาสี ข้าวที่ได้จะนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว นอกจากทำนาแล้วนายนิรันดร์ยังมีโรงสีข้าวขนาดเล็กที่พี่สาวนายนิรันดร์เป็นคนดูแล รับจ้างสีข้าวในราคาถึงไร่ละ 10 บาท นายนิรันดร์จะเข้ามาดูแลก็ต่อเมื่อเครื่องสีข้าวมีปัญหาด้านเครื่องยนต์

การทำสวนของครอบครัวนายนิรันดร์เริ่มทำกันสมัยที่นายนิรันดร์ยังเข้าโรงเรียนอยู่ โดยคุณพ่อและคุณแม่ของนายนิรันดร์ได้ทำสวนผลไม้ปลูกทุเรียน เงาะ มังคุด ลำไย มะพร้าว หน้วก ในเนื้อที่ 5-6 ไร่ และปลูกยางพาราพันธุ์พื้นเมืองในเนื้อที่ 3-4 ไร่ ควบคู่ไปกับการทำนาและเลี้ยงหมู ในปี พ.ศ.2522 หลังจากที่นายนิรันดร์แต่งงานแล้วนายนิรันดร์ได้ปลูกยางพาราในเนื้อที่ 2 ไร่ และในปี พ.ศ. 2530 ได้ปลูกยางอีก 18 ไร่ ในหมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำ ในปี พ.ศ.2528 จึงได้เริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่ซื้อมา 14 ไร่ ซึ่งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านคลองพระยา โดยมีเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมสหกรณ์และการเกษตรมาแนะนำและส่งเสริมให้ปลูก นายนิรันดร์จึงได้ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์นิคมปากน้ำและกู้เงินจากสหกรณ์มาเป็นทุนในการปลูกปาล์มซึ่งทางสหกรณ์คิดเบี้ยร้อยละ 13 บาท ต่อปี และใช้ต้นกล้าปาล์มที่เหลือจากการปลูกในหมู่ 4 ได้นำมาปลูกในพื้นที่หมู่ 1 บ้านปากน้ำอีก 4 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ซื้อที่ดินในหมู่ 4 บ้านคลองพระยาและปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มอีก 10 ไร่ การปลูกครั้งนี้ใช้ทุนของตนเอง และซื้อสวนปาล์มน้ำมันที่ปลูกแล้วในหมู่ 8 บ้านควนเจ๊กอีก 13 ไร่ ในปี พ.ศ.2540 ได้ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มอีก 10 ไร่ ในตำบลเขาต่อเป็นที่ดินมรดกของภรรยา สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันนั้นเนื่องจากการส่งเสริมจากสหกรณ์ที่สนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกปาล์มน้ำมันและเห็นว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ปลูกง่าย ไม่ต้องรดน้ำ ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากแต่รายได้ดี ในขณะที่ปลูกพืชชนิดอื่นไม่รู้ว่าจะได้รับผลหรือไม่ แล้วก็ต้องดูแลบำรุง รดน้ำ พ่นยา ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยจ้างรถแบ็คโฮมาคันและรถไถมาไถที่ ค่าจ้างไถละประมาณ 1,000 บาท เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าแต่ละจุดจะปลูกห่างเท่ากันคือ 9 คูณ 9 เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ ปลูกได้ 22-24 ต้น เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก คู่นำให้ตรงกับวันพุธ นำต้นกล้าปาล์มมาแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้เกสรมาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ แรงงานที่ใช้ในการทำสวนปาล์มน้ำมันใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง การเก็บเกี่ยวจะว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นในราคาต้นละ 200 บาท รวมทั้งค่าตัดและแบก การบรรทุกผลปาล์มไปขายจะจ้างรถกระบะในหมู่บ้านราคาต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนา นายนิรันดร์กล่าวว่า สำหรับความเชื่อในการทำนา ความเชื่อแม่โพสพยังมีอยู่เหมือนเดิม แต่พิธีกรรมในการทำนาบางพิธีกรรมได้เลิกทำไปแล้ว เช่น พิธีแรกไถ พิธีผูกข้าว พิธีทำขวัญข้าว ในช่วงแรกก่อนที่จะเลิกทำพิธีผูกข้าวและทำขวัญข้าว จะทำบ้างไม่ทำบ้างแล้วแต่ความสะดวก ต่อมาหมอผูกข้าวและทำขวัญข้าวหายากขึ้นจึงเลิกทำพิธีดังกล่าว

กล่าวไปเลย แต่การดูวันแช่กล้า วันแรกดำ วันแรกเก็บยังคงทำอยู่เหมือนเดิม ส่วนการปลูกปาล์ม น้ำมันจะไม่มี ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดของปาล์ม แต่เมื่อจะปลูกปาล์มน้ำมันจะดูวันให้ตรงกับวันดีทุกครั้งในการแรกปลูก และจะตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม หล้าขาว ในสวนปาล์มน้ำมันทุกปี โดยจะทำในช่วงเดือน 4 เป็นการบูชาพ่อตาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องรักษาดูแลสวน

สำหรับความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชนปากน้ำนั้น นายนิรันดร์กล่าวว่า การพบปะ และช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านในอดีตจะมีมากกว่าปัจจุบัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านแรงงานที่ปัจจุบันแทบไม่มี ในอดีตการทำนา ก็จะไปช่วยกันเมื่อนานาเจ้านี้เสร็จก็จะไปช่วยอีกเจ้าหนึ่ง เพื่อนบ้านที่มาขอไปเตยนำไปสานกระสอบและเสื่อเมื่อถึงหน้านา ก็จะมาช่วยเก็บข้าวหอมที่มาจากข้าวและทำขวัญข้าวให้ เราก็จะไปช่วยหอมเก็บข้าวเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในปัจจุบันทุกอย่างดีราคาเป็นเงินหมดรวมทั้งแรงงานที่เคยช่วยเหลือกัน ในส่วนของงานบุญ งานศพ เพื่อนบ้านก็เต็มใจที่จะไปช่วยงานทั้งช่วยด้วยแรงและช่วยด้วยเงิน แต่ก็ไม่เหมือนกับสมัยก่อน เช่น งานบวชในสมัยก่อนจะทำบุญกันที่วัด ทำบุญให้พระให้วัด ในสมัยนี้ จะจัดงานเลี้ยงกันที่บ้าน เจ้าภาพจะแจกซองเชิญแขกให้มาร่วมรับประทานอาหารก่อนวันบวช 1 วัน ในวันที่ทำพิธีอุปสมบทจริงกลับมีเพียงญาติใกล้ชิดเพียงไม่กี่คน

กรณีที่ 13 นายสุชาติ (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ นายสุชาติ อายุ 43 ปี
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนันทิมาคาราม
ศาสนา พุทธ
สถานภาพ สมรส
ภรรยาชื่อ นางเดือนเพ็ญ (นามสมมุติ) อายุ 37 ปี
จำนวนบุตร บุตรชาย 3 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียวกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ก่อด้วยอิฐ หลังคามุงกระเบื้อง พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ภายในบ้านมีชุดรับแขก ตู้โชว์ โทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว ตู้เย็น รอบบ้านเป็นลานกว้าง มีบ่อน้ำตื้นอยู่หน้าบ้าน ด้านขวาของตัวบ้านเป็นโรงรถ ด้านซ้ายเป็นที่ตั้งของโรงจักรรีดยางและเรือนข้าว รอบๆ บริเวณบ้านปลูกส้มโอและดอกไม้

นายสุชาติเป็นชาวบ้านปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา นายสุชาติได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาภิรามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ.2528 ได้แต่งงานกับนางเดือนเพ็ญ ซึ่งเป็นชาวควนเจียก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับบ้านปากน้ำ มีบุตรชายด้วยกัน 3 คน กำลังศึกษาอยู่ทั้ง 3 คน ครอบครัวนายสุชาตินอกจากมีภรรยาและลูกๆ แล้วยังมีพ่อของนายสุชาติอาศัยอยู่ด้วย

นายสุชาติเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2529 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนายสุชาติมีอาชีพทำนา ที่นาเป็นที่นาที่ได้รับมรดกมาจากบิดามิเนื้อที่ 9 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำการทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ประมาณเดือน 8 จะเริ่มเตรียมที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบเคยใช้หว่านเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วย การแช่กล้าต้องดูให้ตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตจะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ เมื่อไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เหือกนึ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ ต่อมาในปี พ.ศ.2528 นายสุชาติได้ใช้รถไถเดินตามไถนาแทนการใช้แรงงานควาย การปักดำจะดูวันให้ตรงกับวันดี ไม่จมไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน โดยเจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จจะต้องมาดูน้ำและสัตว์ที่จะมากัดคันข้าว เมื่อข้าวออกรวงสุกเต็มที่ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน 3 จึงดูวันให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าว เตรียมข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวจะเอ่ยถึงแม่โพสพ ออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ในการเก็บเกี่ยวจะมีเพื่อนบ้านมาช่วย ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย ผู้ชายจะเป็นผู้หาบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะดูวันให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญข้าว เมื่อถึงวันทำขวัญข้าว เจ้าของนาจะต้อง“ดับที่ครู” ซึ่งก็คือการจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็ต้องนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย การหยิบข้าวจากกองข้าวมานวดก็ต้องดูวัน วันที่หยิบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหยิบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพซึ่งแม่โพสพก็ต้องถือศีลภาวนาเช่นกัน

ปัจจุบันนายสุชาติยังคงทำนาอยู่ทุกปี ข้าวที่ได้จะเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน การทำนาในปัจจุบันใช้น้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำจากชลประทาน การใช้น้ำจากชลประทานจะมีการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่รับน้ำ แต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้คอยดูแลสมาชิกในกลุ่มนายสุชาติอยู่ในกลุ่มสัจจะสามัคคีและได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่ม การไถและคราดใช้รถไถนาเดินตาม

ซึ่งเป็นรายได้ของสหกรณ์นิคมปากน้ำที่ให้ชานานาไปใช้ไถนา โดยแต่ละกลุ่มใช้น้ำจะมีรายได้ 1 คัน ผู้ใช้ต้องจ่ายค่าน้ำมันเองและจ่ายค่าบำรุงรายได้ไร่ละ 60 บาท แต่นายสุชาติจะใช้รายได้เดินตามของตนเองซึ่งซื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 การปักดำมีทั้งตัวเอง ซอกับเพื่อนบ้านและใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวเองและซอกันกับเพื่อนบ้านรวมทั้งการใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท ซึ่งการจ้างแรงงานในการทำนาเริ่มจ้างในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา การนวดข้าวจะใช้เครื่องนวดซึ่งนายสุชาติได้ซื้อเมื่อปี พ.ศ.2540 ไวน์นวดข้าวของตนเองและรับจ้างนวดในราคาลังละ 10 บาท ข้าวที่นวดเสร็จแล้วจะนำไปใส่กระสอบปยุ่นนำไปไว้บนเรือนข้าวเมื่อต้องการจะบริโภคจึงนำไปสีที่โรงสีในราคาลังละ 10 บาท

นายสุชาติเริ่มปลูกปาล์มในปี พ.ศ.2529 ในเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรของสหกรณ์นิคมปากน้ำอยู่ในหมู่ 8 บ้านควนเจ๊ก โดยทางสหกรณ์ออกค่านुकเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์ม ค่าปุ๋ยให้ก่อนแล้วให้ผ่อนชำระเมื่อปาล์มได้รับผลซึ่งใช้เวลาประมาณ 4 ปี ทางสหกรณ์จะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 13 บาท ต่อปี และในปีเดียวกันนี้ได้ปลูกยางพารา 3 ไร่ ในพื้นที่ทำไร่ และในปี พ.ศ.2533 ปลูกยางพาราอีก 6 ไร่ ในพื้นที่ทำไร่เช่นกัน การทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการนุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถไถมาไถที่ เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนว โดยกำหนดจุดปลูกให้มีระยะห่างกัน 9 เมตร เมื่อวางผังแนวเสร็จแล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก เมื่อขุดหลุมเสร็จจึงควั่นให้ตรงกับวันดี นำต้นกล้าปาล์มมาแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลง และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม การปลูกจะปลูกเองโดยใช้แรงงานในครัวเรือน เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญารุกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสร ช่วงนี้จะต้องตัดเกสรเพื่อไม่ให้มาแย่งอาหาร จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดผลผลิตไปขายได้ การปลูก การตัดเกสร ปาล์ม และการตัดผลปาล์มเมื่อปาล์มยังเล็กอยู่นายสุชาติจะตัดเอง จนกระทั่งปาล์มสูงขึ้นจึงว่าจ้างแรงงานเกี่ยวในราคาต้นละ 100 บาท แรงงานที่จ้างเป็นแรงงานในท้องถิ่น การขนส่งปาล์มไปขายนายสุชาติจะบรรทุกเอง โดยนายสุชาติจะมีรถไถไว้สำหรับรับจ้างขนผลปาล์มในสวนและรถกระบะไว้สำหรับรับจ้างบรรทุกผลปาล์มไปขายที่สหกรณ์

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนา นายสุชาติกล่าวว่าสำหรับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและความเชื่อแม่โพสพยังมีอยู่เหมือนเดิมแต่พิธีกรรมในการทำนาบางอย่าง เช่น พิธีผูกข้าว พิธีทำขวัญข้าว ได้เลิกทำไปแล้วเมื่อประมาณ 5-6 ปี สาเหตุที่เลิกทำเพราะขี้เกียจทำและหมอผูกข้าวและทำขวัญข้าวก็หายากขึ้น แต่การควั่นแช่กล้า วันแรกดำ วันแรกเกี่ยวยังคงทำอยู่เหมือนเดิม ส่วนการปลูกปาล์มน้ำมันจะควั่นให้ตรงกับวันดีในการแรกปลูก และในช่วงเดือน 4 จะตั้งพ่อดา

เจ้าที่ในสวนปลั้มน้ำมันด้วยไก่ต้ม หล้าขาว ทุกปี เป็นการบูชาพ่อตาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องรักษาดูแลสวน

สำหรับความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชนปากน้ำนั้น นายสุชาติกล่าวว่าในสมัยที่ทำนาอย่างเดียวนั้นจะมีเวลาว่างเยอะ การพบปะและช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมีมากกว่าปัจจุบัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านแรงงานที่ในปัจจุบันแทบไม่มี ส่วนการช่วยเหลือกันในด้านงานบุญ งานศพหรือใครเจ็บไข้ได้ป่วยก็ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม

กรณีที่ 14 นายอำนวย (นามสมมุติ)
บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
ชื่อ นายอำนวย อายุ 38 ปี
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนันทิมาาราม
ศาสนา พุทธ
สถานภาพ สมรส
ภรรยาชื่อ นางราตรี (นามสมมุติ) อายุ 37 ปี
จำนวนบุตร บุตร 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียวกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ก่อด้วยอิฐ หลังคามุงกระเบื้อง พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ภายในบ้านมีชุดรับแขก โทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว ตู้เย็นรอบๆ บริเวณบ้านปลูกต้นมะพร้าว ต้นส้มโอ

นายอำนวยเป็นชาวบ้านปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา นายอำนวยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดนันทิมาารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ.2528 ได้แต่งงานกับนางราตรีซึ่งชาวควนเจียก เป็นหมู่บ้านที่ติดกับบ้านปากน้ำ มีบุตรด้วยกัน 3 คน กำลังศึกษาอยู่ทั้ง 3 คน

นายอำนวยเริ่มปลูกปลั้มน้ำมันในปี พ.ศ.2530 ก่อนหน้าที่จะปลูกปลั้มน้ำมันนายอำนวยมีอาชีพทำนาและทำสวนยางพารา ที่นาได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 4 ไร่ อยู่ในหมู่บ้านปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ ประมาณเดือน 8 จะเริ่มเตรียมที่หว่านกล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมานวดแล้วนำไปใส่กระสอบเตยใช้หวายเย็บปากกระสอบนำ

ไปแช่ไว้ในห้วย การแช่กล้าจะต้องควนให้ตรงกับวันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตก็จะเตรียมเทือกโดยใช้ควายไถ เมื่อไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตาย แล้วจึงคราด การใช้ควายไถและควายคราดจะทำกันในช่วง 06.00-09.00 น. หลังจากนั้นจะต้องให้ควายพักผ่อน เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เทือกนิ่ง 1 วัน จึงปักดำได้ การปักดำจะควนให้ตรงกับวันดี ไม่จุ่มไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกกัน เมื่อถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน เจ้าของนาจะทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ เมื่อปักดำเสร็จต้องมาควนน้ำและแมลงหรือสัตว์ที่จะมากัดกินต้นข้าว ในช่วงเดือน 3 ข้าวจะออกรวงสุกเต็มที่จึงควนให้ตรงกับวันดีแล้วไปหาหมอผูกข้าวมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องหาพันธุ์ไม้ทำพุ่มผูกข้าวและจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ในพิธีผูกข้าวหมอจะเอ่ยถึงแม่โพสพ พ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี ในวันเก็บข้าวเพื่อนบ้านจะพากันมาช่วย ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย ผู้ชายจะหาไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะควนให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญข้าว วันทำขวัญข้าวเจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมัดมั่วขาว, ขนมัดมั่วแดง, และถ้วยขี้วัว รวมทั้งพุ่มที่ใช้ในการผูกข้าวก็ต้องนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย หมอจึงเริ่มพิธีทำขวัญข้าว นอกจากการผูกข้าว ทำขวัญข้าวแล้วการหีบข้าวบนเรือนข้าวขนาดก็จะต้องควน วันที่หีบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหีบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดของแม่โพสพซึ่งแม่โพสพก็ต้องถือศีลภาวนาเช่นกัน

ปัจจุบันนายอำเภอยังคงทำนาอยู่ทุกปี ข้าวที่ได้จะเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน การทำนาในปัจจุบันใช้น้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำจากชลประทาน การใช้น้ำจากชลประทานจะมีการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่รับน้ำโดยนายสัมพันธอยู่ในกลุ่มนที่พัฒนา การไถและคราดใช้รถไถนาของสหกรณ์นิคมปากน้ำที่ได้ให้ชาวนานำไปใช้ไถนา แต่ละกลุ่มใช้น้ำจะมีรถไถ 2 คัน ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าน้ำมันเองและจ่ายค่าบำรุงรถไถไร่ละ 60 บาท การปักดำมีทั้งตัวเอง ชอกกับเพื่อนบ้านและใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวเองและชอกกับเพื่อนบ้าน รวมทั้งการจ้างแรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท ซึ่งการจ้างแรงงานในการทำนาเริ่มจ้างในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมา การนวดข้าวจะนวดเองโดยใช้เครื่องนวดของสหกรณ์ในบางครั้งก็จ้างเครื่องนวดที่รับจ้างนวดในราคาถึงละ 10 บาท ข้าวที่นวดเสร็จแล้วจะนำไปใส่กระสอบป้อนนำไปไว้บนเรือนข้าวเมื่อต้องการจะบริโภคจึงนำไปสีที่โรงสีในราคาถึงละ 10 บาท ข้าวที่ได้จะนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว

นายอำนวยเริ่มทำสวนในปี พ.ศ.2524 เป็นการทำสวนยางพาราเนื้อที่ 6 ไร่ ในปี พ.ศ.2530 จึงปลูกปาล์มน้ำมันในเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรของสหกรณ์คมน้ำอ้อยในหมู่ 8 บ้านควนเจียก โดยทางสหกรณ์ออกค่าบุกเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์มและค่าปุ๋ยให้ก่อน เมื่อปาล์มได้รับผลจึงค่อยผ่อนชำระคืนในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 บาท ต่อปี ปี พ.ศ.2542 ปลูกปาล์มน้ำมันอีก 6 ไร่ ด้วยทุนของตนเอง ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยจ้างรถไถมาไถที่ เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางผังแนวจุดที่จะปลูกให้มีระยะห่างกัน 9 เมตร หลังจากนั้นจึงทำการขุดหลุมปลูก เมื่อขุดหลุมเสร็จจึงควั่นให้ตรงกับวันดีแล้วนำต้นกล้าปาล์มแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานเพื่อป้องกันแมลงที่กินหลุม 1 ช้อนชา และโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่กินหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูหรือแมลงมากัดกินต้นปาล์ม คอยถางหญ้า คายหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุงต้นปาล์ม เมื่อปาล์มมีอายุ 1 ปีขึ้นไป จนถึง 3 ปี ปาล์มจะเริ่มออกเกสรจะตัดเกสรทิ้งเพื่อไม่ให้แย่งอาหารต้นปาล์ม จนกระทั่งปาล์มอายุ 4 ปี จึงสามารถตัดไปขายได้ การตัดผลปาล์มจะว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นในราคาต้นละ 100 บาท ค่าลากผลปาล์มต้นละ 100 บาท และค่าบรรทุกไปขายต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนา นายอำนวยกล่าวว่าสำหรับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและความเชื่อแม่โพสพยังมีอยู่เหมือนเดิมแต่พิธีผูกข้าว พิธีทำขวัญข้าว ได้เลิกทำไปแล้วเมื่อประมาณ 3-4 ปี สาเหตุที่เลิกทำเพราะหมอผูกข้าวและทำขวัญข้าวก็หายากขึ้น หมอที่ผูกข้าว ทำขวัญข้าวไม่เสียชีวิตก็แก่ชราภาพไม่สามารถประกอบพิธีได้ แต่การควั่นแช่กล้า วันแรกดำ วันแรกเก็บยังคงทำอยู่เหมือนเดิม ส่วนการปลูกปาล์มน้ำมันจะควั่นให้ตรงกับวันดีในการแรกปลูก และในช่วงเดือน 4 จะตั้งพ่อตาเจ้าที่ด้วยไก่ต้ม เหล้าขาว ในสวนปาล์มทุกปีเป็นการบูชาพ่อตาเจ้าที่ให้ช่วยปกป้องรักษาดูแลสวน

สำหรับความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชนปากน้ำนั้น นายอำนวยกล่าวว่าในสมัยที่ทำนาอย่างเดียวจะมีเวลาว่างเยอะจะยุ่งเฉพาะช่วงปักดำและเก็บเกี่ยวนอกจากนั้นจะว่างทั้งปี ส่วนการทำสวนจะยุ่งเป็นช่วงๆ เช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงตัดผลปาล์ม ใส่ปุ๋ยและกำจัดวัชพืชซึ่งเป็นงานที่ต้องทำตลอดทั้งปีทำให้การพบปะและการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมีน้อยลง แต่ความมีน้ำใจการเอื้อเฟื้อแบ่งปันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านก็ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม

กรณีที่ 15 นางมาลี (นามสมมุติ)
 บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 1 ต.ปลายพระยา อ.ปลายพระยา จ.กระบี่
 ชื่อ นางมาลี อายุ 47 ปี
 การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนทิมุขาราม
 ศาสนา พุทธ
 สถานภาพ ม่าย
 สามีชื่อ นายณรงค์ (นามสมมุติ) เสียชีวิตแล้ว
 จำนวนบุตร บุตรสาว 6 คน

สภาพบ้านเรือน เป็นบ้านชั้นเดียวกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ก่อด้วยอิฐ หลังคา
 มุงกระเบื้อง พื้นบ้านเทคอนกรีตขัดมัน ภายในบ้านมีชุดรับแขก ตู้โซฟา โทรทัศน์สีขนาด 14 นิ้ว
 ทีวีไอ ดียูเอ็น หน้าบ้านปลูกต้นฝรั่ง ชมพูและไม้ดอก

นางมาลีเป็นชาวบ้านปากน้ำโดยกำเนิด บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา นางมาลีได้รับ
 การศึกษาจากโรงเรียนวัดนทิมุขารามจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และแต่งงานกับนายณรงค์ในปี
 พ.ศ.2512 มีบุตรสาวด้วยกัน 6 คน และในปี พ.ศ.2537 นายณรงค์ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคหัวใจ ทำ
 ให้นางมาลีต้องรับภาระเป็นหัวหน้าครอบครัวแทน บุตรของนางมาลีแต่งงานมีครอบครัวแล้ว 1
 คน อีก 2 คนกำลังศึกษาอยู่

นางมาลีเริ่มปลูกปาล์มน้ำมันในปี พ.ศ.2529 ก่อนหน้าที่จะปลูกปาล์มน้ำมันนางมาลีมี
 อาชีพทำนาและทำสวนยางพารา ที่นาได้รับมรดกมาจากบิดามารดามีเนื้อที่ 4 ไร่ อยู่ในหมู่บ้าน
 ปากน้ำ การทำนาใช้น้ำฝนตามธรรมชาติ เมื่อถึงเดือน 8 ฝนจะตกลงมาทำให้มีน้ำขังอยู่ตามทุ่งนา
 จะเริ่มเตรียมที่กล้า หลังจากนั้นจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้จากปีที่แล้วมาวัดแล้วนำไปใส่กระสอบที่สาน
 ด้วยใบเตยใช้หว่านเย็บปากกระสอบนำไปแช่ไว้ในห้วยหรือหนอง การแช่กล้าจะต้องควั่นให้ตรงกับ
 วันดี แช่ไว้ 2 คืน แล้วยกขึ้นมาพรมน้ำ 3 คืน เมื่อข้าวแตกหน่อจึงนำไปหว่านในที่กล้า หว่านไว้
 ประมาณ 45 วัน ต้นกล้าเติบโตพร้อมที่จะปักดำได้ ในช่วงที่รอให้กล้าเติบโตก็จะเตรียมเทือกโดย
 ใช้ควายไถ เมื่อไถเสร็จทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้หญ้าตายแล้วจึงคราด เมื่อคราดเสร็จทิ้งไว้ให้เหี่ยวแห้ง 1
 วัน จึงปักดำได้ ต่อมาประมาณ 10 ปีมานี้เองได้เปลี่ยนจากการใช้แรงงานควายมาเป็นรถไถเดิน
 ตาม การปักดำจะควั่นให้ตรงกับวันดี ไม่จมไม่ป่วย เป็นวันแรกดำ การปักดำจะใช้การชอกกัน เมื่อ
 ถึงวันปักดำเพื่อนบ้านจะมาช่วยกัน เจ้าของนาต้องทำอาหารไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยปักดำ
 อาหารที่นิยมกันได้แก่ แกงไก่และขนมลอดช่อง เมื่อปักดำเสร็จจะต้องมาดูน้ำและแมลงที่มากัด

กินคันข้าว ประมาณเดือน 3 ข้าวจะออกรวงสุก เจ้าของนาจะควั่นให้ตรงกับวันดีหลังจากนั้นจึงไปหาหมอมาทำพิธีผูกข้าว เจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมพุ่มผูกข้าวและข้าว 12 ที่ ในการผูกข้าวหมोजะเอ่ยถึงแม่โพสพ ออกชื่อพ่อตาเจ้าที่ แม่ธรณี แรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเป็นแรงงานเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน การเก็บข้าวจะใช้เกะเก็บ ข้าวที่เก็บได้จะนำมาใส่กระสอบที่สานด้วยใบเตย ผู้ชายจะหอบไปกองไว้บนเรือนข้าว เมื่อเก็บข้าวและกองข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะควั่นให้ตรงกับวันดีไปหาหมอมาทำขวัญข้าว วันทำขวัญข้าวเจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมข้าว 12 ที่ ประกอบด้วย ข้าว, ขนมห่มขาว, ขนมห่มแดง, และถ้วยขวัญ รวมทั้งพุ่มผูกข้าวนำมาไว้บนเรือนข้าวด้วย หลังจากนั้นหมोजะเริ่มพิธีทำขวัญข้าว นอกจากการผูกข้าว ทำขวัญข้าวแล้ว การหยิบข้าวบนเรือนข้าวมานวดก็จะต้องควั่น วันที่หยิบได้ คือ วันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี ส่วนวันที่ห้ามหยิบ คือ วันพระ เป็นวันที่แม่โพสพถือศีล ส่วนวันศุกร์เป็นวันเกิดแม่โพสพซึ่งแม่โพสพก็ต้องถือศีลเช่นกัน

ปัจจุบันนางมาลียังคงทำนาอยู่ทุกปี ข้าวที่ได้จะเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน การทำนาในปัจจุบันใช้ทั้งน้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำจากชลประทาน การใช้น้ำจากชลประทานจะมีการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่รับน้ำโดยนางสมศรีอยู่ในกลุ่มที่พัฒนา การไถและคราดใช้รถไถนาเดินตามของสหกรณ์นิคมปากน้ำซึ่งให้ชาวนานำไปใช้ไถนา แต่ละกลุ่มใช้น้ำจะมีรถไถ 2 คัน ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าน้ำมันเองและจ่ายค่าบำรุงรถไถไร่ละ 60 บาท การปักดำมีทั้งตัวเอง ซอกับเพื่อนบ้านและใช้แรงงานจ้างซึ่งจ้างเป็นรายวัน วันละ 130 บาท การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวเองและซอกับเพื่อนบ้าน รวมทั้งจ้างเก็บเป็นรายวัน วันละ 130 บาท ซึ่งการว่าจ้างแรงงานในการทำนาเริ่มมีในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา การนวดข้าวจะนวดเองโดยใช้เครื่องนวดของสหกรณ์ ในบางครั้งก็จ้างนวดด้วยเครื่องในราคาถึงละ 10 บาท ข้าวที่นวดเสร็จแล้วจะนำไปใส่กระสอบปุ๋ยนำไปไว้บนเรือนข้าวเมื่อต้องการจะบริโภคจึงนำไปสีที่โรงสีในราคาถึงละ 10 บาท ข้าวที่ได้จะนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว

นางมาลีเริ่มทำสวนในปี พ.ศ.2520 เป็นการทำสวนยางพาราเนื้อที่ 12 ไร่ ในปี พ.ศ.2529 จึงปลูกปาล์มน้ำมันในเนื้อที่ 8 ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรของสหกรณ์นิคมปากน้ำอยู่ในหมู่ 8 บ้านควนเจียก โดยทางสหกรณ์ออกค่าบุกเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์มและค่าปุ๋ยให้ก่อน เมื่อปาล์มได้รับผลจึงค่อยผ่อนชำระคืนในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 บาท ต่อปี ต่อมาปี พ.ศ.2533 ได้ซื้อที่ดินในหมู่ 4 บ้านคลองพระยาและปลูกปาล์มน้ำมันด้วยทุนตนเองอีก 15 ไร่ ในปี พ.ศ.2542 ได้ซื้อสวนปาล์มน้ำมันที่โตแล้วในหมู่ 8 บ้านควนเจียก เนื้อที่ 10 ไร่ สาเหตุที่ปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากสหกรณ์มาแนะนำให้ปลูก ต่อมาได้ปลูกเพิ่มขึ้นเนื่องจากเห็นว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ให้รายได้ดี การทำสวนปาล์มน้ำมันเริ่มจากการบุกเบิกที่โดยว่าจ้างรถไถมาไถที่ เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จจึงวางแผนกำหนดจุดที่

จะปลูก แล้วจึงทำการขุดหลุมปลูก คูวันที่จะแรกปลูกให้ตรงกับวันดีนำดินกล้าปลั้มมาทำการแรกปลูก ก่อนปลูกจะต้องโรยโพราดานที่ก้นหลุม 1 ช้อนชา เพื่อป้องกันแมลงและโรยปุ๋ยฟอสเฟต 100 กรัม ที่ก้นหลุม เมื่อปลูกเสร็จแล้วต้องคอยดูแลไม่ให้หนูมากัดคนต้นปลั้ม คอยถางหญ้าไม่ให้หญ้ารกและใส่ปุ๋ยบำรุง เมื่อปลั้มมีอายุ 1 ปี ขึ้นไป จนถึง 3 ปี จะต้องตัดเถาทิ้งเพื่อไม่ให้เถาแย่งอาหาร จนกระทั่งปลั้มอายุ 4 ปี จึงตัดผลผลิตไปขายได้ การทำสวนปลั้มน้ำมันใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง การเก็บเกี่ยวผลผลิตจะว่าจ้างแรงงานจากภาคอีสานในราคาต้นละ 150 บาท ส่วนการขนส่งผลผลิตจะว่าจ้างรถกระบะในหมู่บ้านในราคาต้นละ 100 บาท

ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนา นางมาลิกกล่าวว่าสำหรับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและความเชื่อแม่โพสพยังมีอยู่เหมือนเดิมแต่พิธีผูกข้าว พิธีทำขวัญข้าว ได้เลิกทำไปแล้วเมื่อประมาณ 3-4 ปี สาเหตุที่เลิกทำเพราะเห็นเพื่อนเลิกทำกันและหมอผูกข้าวและทำขวัญข้าวก็หายากขึ้น แต่การดูวันแช่กล้า วันแรกดำ วันแรกเก็บยังคงทำอยู่เหมือนเดิม การผูกข้าวในปัจจุบันใช้การรวบข้าวแทนซึ่งเป็นการผูกแบบย่อๆ เมื่อนำไปเก็บไว้บนเรือนข้าวจะออกชื่อว่า “วันนี้เก็บข้าวเสร็จแล้วให้แม่ขึ้นไปอยู่บนเรือน” ส่วนการปลูกปลั้มน้ำมันจะคูวันที่ตรงกับวันดีในการแรกปลูก โดยจะปลูกในวันเสาร์เพราะเชื่อว่าจะให้ผลดก และจะตั้งพ่อตาเจ้าที่ เทวดาพญาขอดน้ำ ด้วยไก่ต้ม เหล้าขาว หมากพลูในสวนปลั้มทุกปี โดยจะตั้งในเดือนใดก็ได้ บนบานให้ปลั้มน้ำมันมีลูกดก ทำงานทำการอย่าให้เจ็บมือป่วยดิน

สำหรับความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชนปากน้ำนั้น นางมาลิกกล่าวว่าในการทำนามีการแลกเปลี่ยนแรงงานโดยการชอกันทำให้มีการพบปะกันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน การทำสวนปลั้มน้ำมันต่างคนต่างทำแรงงานที่ใช้จะใช้การว่าจ้างแทนการช่วยเหลือกัน ทำให้ความสนิทสนมใกล้ชิด ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ลดน้อยลง

บทที่ 7

การพิสูจน์สมมติฐานและอภิปรายผล

การพิสูจน์สมมติฐาน

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์ในชุมชนบ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ โดยใช้ระเบียบวิธีทางมานุษยวิทยา มีสมมติฐานของการวิจัย คือ

1. การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้พิธีกรรมในการปลูกข้าวลดน้อยลง
2. การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมมากขึ้น

สมมติฐานที่ 1 การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้พิธีกรรมในการปลูกข้าวลดน้อยลง

การพิสูจน์สมมติฐาน จากการศึกษาพบว่า การปลูกปาล์มน้ำมันส่งผลให้พิธีแรกไถนา, พิธีผูกข้าว, พิธีกองข้าว, พิธีทำขวัญข้าว และพิธีหีบข้าว ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวได้สูญหายไปจากชุมชนบ้านปากน้ำ สาเหตุมาจากชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เคยทำนาได้เลิกทำนาและเปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมัน ในขณะที่ชาวบ้านที่ยังทำนาอยู่ก็ได้เลิกประกอบพิธีกรรมโดยให้เหตุผลว่าหมอที่จะมาประกอบพิธีกรรมหายากขึ้น รวมทั้งเห็นเพื่อนบ้านที่ต่างก็เลิกประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ พิธีกรรมที่ชาวบ้านที่ปลูกข้าวยังกระทำอยู่ คือ พิธีแรกปักดำและพิธีแรกเก็บเท่านั้น จากการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Marx ซึ่งได้แบ่งโครงสร้างของสังคมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ได้แก่ สถาบันสังคมต่างๆ เช่น กฎหมาย ศาสนา ปรัชญา การปกครอง ค่านิยม อุดมการณ์
2. โครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พลังการผลิต ทรัพยากร และเทคโนโลยี

Marx เชื่อว่าระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างของสังคม เมื่อนำแนวคิดของ Marx มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านปากน้ำ จะเห็นว่าเมื่อมีการ

เปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้าเปลี่ยนชนิดของพืชจากการปลูกข้าวมาเป็นการปลูกปาล์มน้ำมัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงแบบแห่งการผลิต (mode of production) ซึ่ง Marx ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ พลังในการผลิต (production force) และสัมพันธภาพในการผลิต (production relation) ในสมมติฐานนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในส่วน of พลังการผลิต ได้แก่ เทคนิคการผลิต ทักษะ ทรัพยากรวัตถุดิบ แหล่งพลังงานต่างๆ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการผลิต ซึ่งในการผลิตระบบเดิมเป็นการใช้พิธีกรรมความเชื่อตามจารีตประเพณีผสมกับเทคนิคการผลิตพื้นบ้าน ใช้เทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นจากวัฒนธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น แรงงานสัตว์เลี้ยงจากวัว ควาย เทคโนโลยีต่างๆ เหล่านี้เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษต่อๆ กันมา แต่ในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่มีความสำคัญเป็นอย่างมากกับระบบการผลิตแบบใหม่ที่เน้นการแข่งขันและความรวดเร็วในการผลิตและได้เข้ามาแทนที่ระบบการผลิตแบบเดิม ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกตามจารีตประเพณีดั้งเดิมได้ถูกละเลิกไป ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Marx ที่เชื่อว่าโครงสร้างส่วนล่างจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนแห่งการผลิตซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่างจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ ค่านิยม อุดมการณ์ ความเชื่อและจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการปลูกปาล์มน้ำมัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการผลิต มีการนำเทคโนโลยีการผลิตแบบสมัยใหม่มาแทนที่ภูมิปัญญาพื้นบ้านซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นจากวัฒนธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความคิด ความเชื่อหรือปรัชญาของชุมชน ตามแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการสากล (Universal Evolution) ของ Leslie White ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีได้กำหนดระบบความคิด ความเชื่อของมนุษย์ เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลง ระบบความคิด ความเชื่อ มักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ในสังคมที่มีเทคโนโลยีต่ำจะมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติมากกว่าในสังคมที่มีเทคโนโลยีสูง เพราะคนในสังคมมีความสามารถในการควบคุมสภาพแวดล้อมได้น้อย จากการศึกษาในชุมชนบ้านปากน้ำพบว่า เมื่อมีการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิต เช่น มีการนำเอารถแบ็คโฮ รถไถ มาใช้ในการบุกเบิก นำเอาเครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นหญ้ามาใช้ในการกำจัดวัชพืช ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงดินเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต ส่งผลให้พิธีกรรมดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกข้าวได้ค่อยๆ ถูกละเลิกไป เนื่องจากชาวบ้านมองว่าพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการผลิต ดังนั้นผลการทดสอบสมมติฐานจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบทฤษฎีภูมิมากขึ้น

การพิสูจน์สมมติฐาน จากการศึกษาพบว่าในอดีตความสัมพันธ์ภายในชุมชนบ้านปากน้ำเป็นความสัมพันธ์กระชับแน่นเหนียวยึดตัวบุคคลและอิงอยู่กับเครือญาติ แต่เมื่อชาวบ้านปากน้ำเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในชุมชนในแง่ของการแลกเปลี่ยนแรงงานและบริการ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการผลิต โดยชาวบ้านได้ว่าจ้างแรงงานในการผลิตทดแทนแรงงานช่วยเหลือแลกเปลี่ยนภายในชุมชนเช่นในอดีต แรงงานที่ว่าจ้างมีทั้งแรงงานในท้องถิ่นและแรงงานต่างถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าระบบคุณค่าของชุมชนโดยเฉพาะการอาศัยพึ่งพาในชุมชนแบบเก่าได้หมดไป ในขณะที่คุณค่าของชุมชนโดยตัวของมันเองก็ไม่มีผลสอดคล้องกับวิธีการผลิตแบบใหม่ที่เน้นการแข่งขันและความรวดเร็ว จากการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Marx ที่เชื่อว่าโครงสร้างส่วนล่างจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนแห่งการผลิตซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่างจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ ค่านิยม อุดมการณ์ ความเชื่อและจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต การเปลี่ยนแปลงแบบแผนแห่งการผลิต (mode of production) ของ Marx ในส่วนสัมพันธ์ภาพในการผลิต (production relation) ได้แก่ การที่บุคคลหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการผลิต ซึ่งในอดีตแรงงานที่ใช้ในการผลิตเป็นแรงงานภายในครัวเรือนและการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านในชุมชนแต่เมื่อชาวบ้านเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเน้นระบบการผลิตแบบตัวใครตัวมัน แยกกระบวนการผลิตออกจากหน่วยทางเครือญาติและการให้ค่าจ้างแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตแบบเดิม ส่งผลให้ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationships) เป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relationships) มากขึ้น ตามแนวคิดของ Marx ที่เชื่อว่าโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนแห่งการผลิตซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่างจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างส่วนบน

ตามแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการสากล (Universal Evolution) ของ Leslie White ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนห่างเหินกันมากขึ้น จากความสัมพันธ์ที่กระชับแน่นแบบยึดตัวบุคคล (personal) และอิงอยู่กับเครือญาติเปลี่ยนแปรเป็นแบบไม่รู้จักกัน

การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ผูกพันอยู่กับความเป็นญาติเปลี่ยนเป็นระบบที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าความเป็นญาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Durkheim ที่เรียกความสัมพันธ์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตอบสนองทางเศรษฐกิจนี้ว่า ความสมานฉันท์แบบองค์รวม (Organic Solidarity) คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมเป็นแบบความสัมพันธ์แบบสัญญา (Contractual Relationships) ซึ่งจะก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำหรือการกระจายของอาชีพ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการว่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการขนส่งผลผลิต ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relationships) มากขึ้น ดังนั้นผลการทดสอบสมมติฐานจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

ระบบการผลิตเดิมของชุมชนปากน้ำเป็นระบบการผลิตเพื่อยังชีพมีการทำนาเป็นอาชีพหลักในการใช้เลี้ยงดูสมาชิกในชุมชน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคของสมาชิกจึงนำออกแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ไม่สามารถผลิตได้เองในชุมชน สภาพการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทุกคนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีความแตกต่างทางด้านฐานะความเป็นอยู่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองที่สามารถจับจองได้ตามกำลังความสามารถที่จะแสวงหาเอาไว้ครอบครองได้ โดยไม่มีการว่าจ้างผู้อื่นเข้ามาช่วยเหลือในรูปของเงินตรา อาศัยความเชื่อใจที่มีต่อกัน ให้ความกันในหมู่เครือญาติ ดังนั้นการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีรายได้เพิ่มเติมจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนคำนึงถึง จนกระทั่งชุมชนมีการเพิ่มของจำนวนประชากรมากขึ้น ประกอบกับในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488) ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความแตกต่างจากช่วงก่อนๆ อย่างชัดเจน โดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายโลกเสรีที่เข้ามาช่วยเหลือปรับปรุงวางแผนเศรษฐกิจให้กับไทยซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำในการสนับสนุน โดยเฉพาะเมื่อสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกอย่างเป็นทางการ (ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504-2509) และถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจไทยยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมไทย จากการเกษตรกรรมเพื่อยังชีพไปสู่การเกษตรกรรมเพื่อการค้า อันส่งผลกระทบต่อชุมชนหมู่บ้านระดับต่างๆ ชุมชนบ้านปากน้ำแม้จะอยู่ห่าง

ไถ่ความเจริญและมีการคมนาคมที่ยากลำบากก็มีอาจหลีกเลี่ยงกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

ในปี พ.ศ.2500 มีการนำยางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดแรกเข้ามาปลูกในชุมชนบ้านปากน้ำ ซึ่งก่อนหน้านี้ชาวบ้านไม่เคยรู้จักพืชชนิดนี้ แต่เนื่องจากกระแสความตื่นตัวในการปลูกยางพาราในพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มมีมากขึ้น นับแต่ปี พ.ศ.2442 เมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เข้าเมืองตรังในขณะนั้น นำเอาพันธุ์ยางพาราจากต่างประเทศเข้ามาปลูกในจังหวัดตรังเป็นแห่งแรก หลังจากนั้นมีการปลูกยางพาราในพื้นที่อื่นๆ อีกหลายแห่ง การปลูกยางพาราในระยะแรกของชาวบ้านปากน้ำจะปลูกแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยปลูกแทรกอยู่กับต้นไม้ชนิดอื่นตามพื้นที่ว่างโดยทั่วไป พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองและไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องดิน น้ำ การบำรุงรักษา การกรีดยางและอื่นๆ มากนัก ความตื่นตัวในเรื่องการปลูกยางพาราพันธุ์ดีเพิ่งจะมีขึ้นอย่างจริงจังเมื่อรัฐบาลออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ.2503 โดยรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือชาวสวนยางด้วยการจ่ายค่าปลูกยางพันธุ์ดีทดแทนยางเก่าซึ่งเป็นพันธุ์พื้นเมือง ในปี พ.ศ.2512 กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้เข้ามาส่งเสริมการปลูกยางพาราในหมู่บ้าน โดยส่งเจ้าหน้าที่มาอบรมชี้แจงถึงสิทธิที่ชาวบ้านจะได้รับจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เช่น การลงทุนให้ก่อนเมื่อจะได้ผลค่อยคืนเงิน การให้พันธุ์ยางให้ปลูก ให้ค่าจ้างแรงงาน พร้อมคำแนะนำในการปลูกยางพันธุ์ใหม่

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2517 มีการนำปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกในชุมชนบ้านปากน้ำเป็นครั้งแรกโดยนายปั่น ประชาบุตร และในปี พ.ศ.2518 นายชิน ประชาบุตรได้ปลูกตามมาเป็นรายที่สอง ก่อนหน้านั้นชาวบ้านไม่เคยรู้จักพืชชนิดนี้ แต่เนื่องจากกระแสความตื่นตัวในการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่โดยรอบเริ่มมีมากขึ้น นับต่อเนื่องมาจากราย พ.ศ.2511 เมื่อนายเลียร วานิช ได้นำเอาพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากประเทศมาเลเซียเข้ามาปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจในอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เป็นแห่งแรกและได้เผยแพร่ สนับสนุนให้ชาวบ้านในท้องที่อำเภอปลายพระยาและอำเภอใกล้เคียงมาปลูกปาล์มน้ำมัน โดยให้ชาวบ้านนำต้นกล้าปาล์มไปปลูกก่อน เมื่อชาวบ้านได้รับผลผลิตแล้วก็ให้ผ่อนชำระโดยมิได้คิดดอกเบี้ย ในระยะแรกชาวบ้านปากน้ำยังไม่ให้ความสนใจ เนื่องจากยังไม่มั่นใจในพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ แต่หลังจากชาวบ้านเห็นตัวอย่างจากเกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งในและนอกหมู่บ้านว่ามีสภาพเศรษฐกิจและการครองชีพที่ดีขึ้น ทำให้ในปี พ.ศ.2523 ชาวบ้านปากน้ำบางส่วนได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่เพิ่มมากขึ้น และในปี พ.ศ.2528 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำขึ้นมา และมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปากน้ำปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจ จากการจัดตั้งสหกรณ์นิคมปากน้ำและการส่งเสริมสนับสนุนจาก

ภาครัฐ รวมทั้งเห็นตัวอย่างสภาพเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของเกษตรกรที่ปลูกปาล์ม น้ำมันส่งผลชาวบ้านส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดบ้านได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก

ภายหลังที่ชุมชนบ้านปากน้ำได้รับปาล์มน้ำมันเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ทำให้มีผลโดยตรงต่อระบบการผลิตภายในชุมชนทั้งในด้านกระบวนการ เป้าหมายและกรรมวิธีเทคนิคที่นำมาใช้ในการผลิตเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตดังที่เคยเป็นมา กล่าวคือ มีการผสมกันระหว่างการผลิตเพื่อยังชีพคือการปลูกข้าว กับการผลิตเพื่อการค้าคือการปลูกปาล์มน้ำมัน แต่ภาพรวมที่ปรากฏในปัจจุบันจะเห็นว่าระบบการผลิตเพื่อการค้าจะเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนกว่าการผลิตเพื่อยังชีพ ในระบบการผลิตแบบใหม่นี้จะมีการผลิตเพื่อยังชีพที่ชาวบ้านใช้เป็นพื้นฐานของการเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน กล่าวคือ ใช้เป็นอาหารบริโภคในแต่ละวันซึ่งชาวบ้านสามารถกำหนดหรือควบคุมกระบวนการผลิตตลอดจนถึงการใช้ปัจจัยต่างๆ ในการผลิตได้เองเช่นสมัยก่อนนั้น แต่ในส่วนที่เป็นการผลิตเพื่อการค้าแล้วถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการหารายได้มาสู่ครอบครัวในรูปของเงินตราที่จะนำมาใช้ซื้อแลกเปลี่ยนกับสิ่งของต่างๆ ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคที่ไม่สามารถผลิตได้เอง ในปัจจุบันถือว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เข้าไปเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับปัจจัยการผลิตหลายอย่างได้ถูกนำมาใช้ในการผลิตเพื่อการค้า ส่งผลให้การผลิตเพื่อการค้าได้รับความสำคัญมากกว่าการผลิตเพื่อยังชีพ เกิดการแข่งขันกันสูงระหว่างผู้ผลิต มีการใช้เงินทุนและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการผลิต

ความเชื่อ พิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวปากน้ำมาช้านาน เช่น ความเชื่อแม่โพสพ , พิธีแรกไถนา , พิธีผูกข้าว , พิธีทำขวัญข้าว , การนำข้าวขึ้นเรือนข้าว และการหยิบข้าว ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงกตัญญูทวดเทที่ต่อข้าว เพื่อขอให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยคลบนันดาลให้การเพาะปลูกดำเนินไปด้วยดี และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนให้เป็นไปอย่างใกล้ชิด แต่หลังจากชาวบ้านรับเอาปาล์มน้ำมันมาปลูกเป็นพืชหลักมีการนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกเดิม ส่งผลให้พิธีกรรมการเพาะปลูกดั้งเดิมของชุมชนค่อยๆ ถูกละเลิกไป นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงจากการปลูกข้าวมาปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเน้นระบบการผลิตแบบตัวใครตัวมัน แยกกระบวนการผลิตออกจากหน่วยทางเครือญาติ และการให้ค่าจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในระบบการผลิตเดิม ผู้คนในชุมชนเริ่มหันไปรับเอาค่านิยมตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตแบบคนเมืองกันมาก มีความต้องการปัจจัยต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิตเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งเป็นการนำวิถีชีวิตเข้าไปผูกพันกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ทุกคนได้พยายามในทุกวิถีทางที่จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะนำไปซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดังกล่าวไว้

เป็นกรรมสิทธิ์ในการช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันของตนเอง การกระทำดังกล่าวได้ชักนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างมาก สภาพการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายไปวันๆ กลายเป็นรีบเร่งกับเวลา มีการแก่งแย่งแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationships) เป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relationships)

บทที่ 8

บทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence Economy) หรือการปลูกข้าวเพื่อยังชีพมาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้า (Commercial Economy) หรือการปลูกปาล์มน้ำมันศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อและพิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าว ศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนของหมู่บ้านปากน้ำ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ โดยศึกษาการวิจัยในลักษณะองค์รวม (Holistic Approach) ทางด้านสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา ครอบครัวและเครือญาติ ระบบศาสนาและความเชื่อ การเพาะปลูกข้าว การปลูกปาล์มน้ำมัน ผลกระทบจากการปลูกปาล์มน้ำมัน ตลอดจนอนาคตของการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยใช้วิธีการศึกษาโดยการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropology Fieldwork) มีเทคนิคการวิจัยคือ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key Informants) จำนวน 50 คน แบบสอบถาม 129 ชุด เพื่อหาข้อมูลประชากรและอาชีพ โดยใช้ระยะเวลาการศึกษาภาคสนามเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน แบ่งระยะเวลาการเข้าพื้นที่วิจัยเป็นช่วงๆ โดยเน้นหนักในช่วงที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมมากที่สุด และเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลา 6 เดือน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กรอบแนวคิดนวัตกรรม กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม โดยนำแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนบ้านปากน้ำ โดยผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ 2 ข้อ ดังนี้

1. การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้พิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวลดน้อยลง
2. การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถนำมาสรุปในตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงผลการพิสูจน์สมมติฐาน

ข้อ	สมมติฐาน	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้พิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวลดน้อยลง	/	
2	การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์ทุนนิยมมากขึ้น	/	

จากตารางที่ 9 ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ยอมรับตามสมมติฐานทั้ง 2 ข้อ เนื่องจากตัวแปรอิสระที่ตั้งไว้ คือ การปลูกปาล์มน้ำมันมีผลต่อพิธีกรรมในการเพาะปลูกข้าวและระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ

จากการวิจัยพบว่า อาชีพการปลูกปาล์มน้ำมันได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนปากน้ำปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก เนื่องจากมีข้อได้เปรียบเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่น ดังนี้

1. เป็นอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง เนื่องจากปาล์มน้ำมันทำรายได้ค่อนข้างดี แม้ว่าจะประสบกับปัญหาราคาคต่ำในช่วงที่มีปริมาณผลผลิตมีมาก เนื่องจากโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มไม่สามารถรองรับผลผลิตได้ทั้งหมด แต่เมื่อมองไปถึงความต้องการของตลาดเปรียบเทียบกับอัตราการผลิตแล้วเชื่อมั่นว่าการหาตลาดของเกษตรกรยังคงไม่มีปัญหา

2. ได้รับผลผลิตเร็วและมีรายได้ได้สม่ำเสมอ เนื่องจากการปลูกปาล์มน้ำมันใช้เวลา 4 ปี ก็ได้รับผลผลิตแล้ว และเป็นอาชีพทางการเกษตรที่เกษตรกรได้รับรายได้เดือนละ 2 ครั้ง เป็นประจำทุกเดือน ซึ่งต่างจากการปลูกพืชชนิดอื่นๆ ที่จะมีรายได้ที่เกิดจากการขายผลผลิตตามฤดูกาล เช่น การทำสวนทุเรียน สวนเงาะ หรือการปลูกพืชไร่

3. เหมาะกับสภาพภูมิอากาศและบำรุงดูแลง่าย ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศทางภาคใต้ที่มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี เป็นพืชที่ปลูกง่าย ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากและทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่ามีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยปัจจัยดังกล่าวมีดังนี้

1. การลงทุนเริ่มต้นค่อนข้างสูง โดยเกษตรกรจะต้องมีที่ดินเป็นของตนเอง มีค่าใช้จ่ายในการบุกเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์ม ค่าจ้างแรงงาน โดยเฉลี่ยจะต้องลงทุนค่าบุกเบิกที่ ค่าต้นกล้าปาล์ม และค่าจ้างแรงงาน ประมาณ 5,000 บาท ต่อไร่

2. ปัญหาด้านทุนการผลิตสูง การที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะปุ๋ยที่มีราคาสูงขึ้นตลอดเวลา รวมทั้งค่าจ้างในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและค่าขนส่งผลผลิตที่สูงได้ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตโดยรวมสูงมาก

3. ปัญหาผลผลิตต่ำ เป็นผลมาจากการที่เกษตรกรในชุมชนขาดความรู้และประสบการณ์ในการบำรุง ดูแลรักษา ส่งผลให้ผลผลิตต่ำ

4. ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นผลมาจากเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง ต้องขายผลผลิตตามราคาที่โรงงานรับซื้อ โดยเฉพาะช่วงที่ผลผลิตมีปริมาณมาก ราคาปาล์มน้ำมันจะตกต่ำมาก โรงงานบางแห่งหยุดรับซื้อผลผลิตเพราะไม่สามารถสกัดน้ำมันได้ทัน ส่งผลให้เกษตรกรเดือดร้อนเพราะไม่มีตลาดที่จะระบายผลผลิต

ปัญหาในการวิจัย

ปัญหาเชิงวิชาการ

1. แม้ว่าชาวบ้านในชุมชนปากน้ำจะมีอาชีพที่มั่นคง รายได้ดี แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังขาดการพัฒนาทางด้านความรู้ในเรื่องต่างๆ ดังนั้นหากรัฐบาลให้ความช่วยเหลือให้มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ในระดับต่างๆ รวมถึงการกระตุ้นให้องค์กรเหล่านั้นได้มีการจัดทำกิจกรรมต่างๆ โดยให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองจะส่งผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดการสร้างความสำนึกรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเองที่จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคม และมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนต่อไป

ปัญหาเชิงปฏิบัติการ

1. จากการศึกษาวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาในเรื่องผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีต่อระบบความเชื่อ พิธีกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนปากน้ำ อำเภอบลายนคร พะเยา จังหวัดกระบี่ พบว่าต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัย คือ การจัดให้เทคนิคการวิจัยนั้นๆ มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล การเตรียมตัวลงสู่พื้นที่และการจัดเก็บข้อมูลในช่วงต้น ผู้วิจัยประสบกับปัญหาในการที่จะต้องใช้เวลาและความสม่ำเสมอในการเก็บข้อมูล เนื่องจากชุมชนที่ศึกษาอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ มาก ทำให้ผู้วิจัยต้องวางแผนและจัดสรรตารางเวลาในการเก็บข้อมูลให้ตรงกับช่วงที่เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อมิให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายที่สูงในการเดินทางเข้าชุมชน

2. ปัญหาผู้ให้ข่าว (Key Informants) ผู้วิจัยต้องประสบกับปัญหาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านปากน้ำไม่ค่อยมีเวลาในการให้สัมภาษณ์เพราะชาวบ้านเหล่านั้นต้องออกไปสวนปาล์มน้ำมันที่อยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง หรือไปธุระที่อื่น บางครัวเรือนผู้สัมภาษณ์ต้องไปหา 3-4 ครั้งจึงจะได้สัมภาษณ์

3. ปัญหาการแนะนำตัว ผู้วิจัยต้องแนะนำและอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจว่าผู้วิจัยเก็บข้อมูลไปทำอะไร เนื่องจากชาวบ้านบางคนเข้าใจว่าผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเก็บข้อมูลให้ทางราชการ ประกอบกับระยะเวลาดังกล่าวมีการสำมะโนประชากรด้วย กว่าจะทำความเข้าใจกันได้ก็ต้องอธิบายกันนาน

4. ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศ ในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ในหมู่บ้านจะมีฝนตกเกือบทุกวัน ทำให้ผู้วิจัยต้องระงับแผนหยุดตกเสียก่อนจึงได้ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าว ในบางครั้งผู้วิจัยต้องติดฝนอยู่ในบ้านผู้ให้ข่าวอยู่เป็นเวลานาน ทำให้เสียเวลาในการแวะไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวในครัวเรือนอื่น

5. การใช้ภาษาและวิธีการพูดคุยกับชาวบ้าน แม้ว่าผู้วิจัยไม่มีปัญหาในการใช้ภาษาถิ่น แต่การเลือกใช้ภาษาในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องเลือกคำพูดที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่ายและได้คำตอบตรงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจะรู้ ในการพูดคุยและสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะต้องชวนพูดคุยและคอยตั้งคำถามให้ตรงกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการจะทราบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บเนื้อหาของชุมชนบ้านปากน้ำครอบคลุมให้มากที่สุด แต่การศึกษาเพียงหมู่บ้านเดียว ยังไม่สามารถเป็นตัวแทนของการศึกษาผลกระทบของการปลูกปาล์มน้ำมันได้ จึงควรจะมีการศึกษาในหัวข้อเดียวกันในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันในด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อเปรียบเทียบสภาพของปัญหาแต่ละชุมชนว่ามีส่วนคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอันจะทำให้เกิดประโยชน์ในการมองเห็นถึงสภาพของปัญหาต่างๆ ได้ หลายแง่มุมและถูกต้องมากที่สุด

2. ควรให้มีการศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งหลังจากได้มีการศึกษามาแล้ว (Restudy) เพื่อทำการเปรียบเทียบระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในชุมชนว่าจะมีผลมากน้อยเพียงใด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้เกิดขึ้นจากเงื่อนไขที่แตกต่างกันอย่างไร ระหว่างการศึกษาในระยะแรกและระยะที่สอง

3. ควรให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้มากยิ่งขึ้น เพื่อการนำเสนอความคิดเห็นสภาพปัญหาต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรให้ชุมชนจัดการพัฒนาด้วยตนเอง โดยมีหน่วยงานของรัฐและนักวิชาการเป็นเสมือนพี่เลี้ยงคอยแนะนำสนับสนุนการพัฒนานั้นๆ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ปาล์มและการดูแลรักษาสวนปาล์มน้ำมัน การแนะนำให้ชาวบ้านหันมาใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งมีราคาแพง และการให้ความรู้ทางด้านเทคนิควิธีการ โดยเน้นการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก

2. รัฐบาลควรให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชาวสวนปาล์มน้ำมันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เช่น ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาปุ๋ยเคมีที่สูงขึ้น ปัญหาการลักลอบนำน้ำมันเถื่อนจากประเทศมาเลเซียเข้ามาส่งผลกระทบต่อราคาปาล์มน้ำมันในประเทศตกต่ำ เป็นต้น

3. ควรมีการร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากขึ้น เนื่องจากชุมชนบ้านปากน้ำมีเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาโรงงานในการรับผลผลิต ดังนั้นการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนในการสร้างการพึ่งพาตนเองนั้นควรเริ่มต้นที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น การร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์คัมปากน้ำกับสหกรณ์คัมอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อหาแนวทางในการจัดสร้างโรงงานสกัดปาล์มน้ำมันที่เป็นของสหกรณ์คัมเอง เพื่อรองรับผลผลิตของสมาชิก โดยมีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน

4. จากการที่ชาวบ้านปากน้ำส่วนใหญ่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก เมื่อปาล์มน้ำมันให้ผลผลิตแล้ว แรงงานที่ใช้ในสวนปาล์มจะลดลง ทำให้มีเวลาว่างมากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีรายได้อีกทาง ทางภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดทำอาชีพเสริมขึ้น เช่น การเลี้ยงไก่พื้นบ้านในสวนปาล์มน้ำมัน การเลี้ยงสุกร หรือปลูกผักสวนครัว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิ่งแก้ว อัดถากร. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา : อารยธรรม หน่วยที่ 6 – 11. พิมพ์ครั้งที่ 12.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2531.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 – 2524). กรุงเทพมหานคร : เรืองแสงการพิมพ์ , 2520.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2524 – 2529) . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย , 2524.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 – 2534). กรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น , 2530.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 – 2539). กรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น , 2535.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544). กรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น , 2540.

งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542.

งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง.

กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2540.

งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : รามการพิมพ์ , 2541.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : รามการพิมพ์ , 2543.

งามพิศ สัตย์สงวน. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ใน รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา , หน้า 5-10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

งามพิศ สัตย์สงวน. ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จังหวัดกระบี่, สำนักงาน. ฝ่ายข้อมูลและประเมินผล. บรรยายสรุปจังหวัดกระบี่ ประจำปี 2542. เอกสารเขียนเล่ม

จังหวัดกระบี่, สำนักงาน. ฝ่ายข้อมูลและประเมินผล. ข้อมูลสถิติสำคัญจังหวัดกระบี่ ประจำปี 2542. เอกสารเขียนเล่ม

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. ประวัติแนวคิดทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.

จุไรรัตน์ จันทร์ดำรง และ ยุพา คลังสุวรรณ. ประวัติและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

แจ็ก เอ็ม ฟ็อดเตอร์. โครงสร้างสังคมชาวนาไทย. แปลโดย นฤจร อิทธิจิระจรัส.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. รวมบทความเกี่ยวกับแนวทางทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม.

กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2533.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2537.

ชยันต์ วรรณตระกูล. สังคมชาวไร่ชาวนา : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสังคมชาวไร่ชาวนา ณ ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

ชัยวุฒิ พิชะกุล. คติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. รายงานการวิจัย. สถาบันทักษิณคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2539.

ธวัช ปุณโณทก. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

นิกิต อารยพิทักษ์ และคณะ. การวิจัยด้านประสิทธิผลของการบริหารโครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคแบบครบวงจร กรณีศึกษาในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. รายงานการวิจัยของวิชาสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.

นิติ กลไกศล. บ้านภาคี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สถาบันไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

- นิยพวรรณ วรรณศิริ. ความทันสมัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2537.
- นิยพวรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2540.
- บุญมา นครินทร์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางประการของชาวชนบทไทย. เอกสารเข้บเล่ม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2515.
- ปก แก้วกาญจน์. ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาจากผลกระทบของระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ : ศึกษากรณีเฉพาะบ้านลำเจียก อำเภอมือง จังหวัด พัทลุง. รายงานการวิจัย. สถาบันทักษิณคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2530.
- ประชาสัมพันธ์ , กอง. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. การปลูกและบำรุงรักษาปาล์มน้ำมัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ , 2527.
- ประมวล ดิถินสัน. คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมนุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล , 2521.
- ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ. ระบบเครือญาติและการจัดระเบียบทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539.
- พัชนีบูลย์ เจริญผิว. การปรับตัวด้านแรงงานและการใช้ที่ดินในภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2535.
- พิสมัย พึ่งวิกรัย. การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทในภาคกลาง อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ. สงขลา : มงคลการพิมพ์ , 2522.
- ภูทชาติ คุณชลบุตร. แนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาในยุคเริ่มต้น. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2528.
- ยศ สันติสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2522.
- ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม. อนุสาวรีย์เจียร วานิช. กรุงเทพมหานคร : ชัยรัตน์การพิมพ์ , 2542.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. วิกฤติเศรษฐกิจไทย 2522. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2522.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ไทย – อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน , 2532.

- วรรณัย พงศาชลากร. พืชเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง :
ศึกษากรณีบ้านโลก ตำบลอุ้มทอง อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.
- วรพล พรหมิกบุตร. วัฒนธรรมสลาย : การทำลายและการสร้างใหม่ได้กระแสนิยม
เอกชน. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสานส์ , 2534.
- ศตวรรษ อยู่อ่อน. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตที่มีต่อวิถีชีวิต
ของชาวนาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2537.
- สงขลานครินทร์ , มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ การสำรวจสถานะเศรษฐกิจสังคมของ
เกษตรกรในนิคมสหกรณ์อ่าวลึก ครั้งที่ 1 ปี 2531. รายงานการวิจัย : มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์ , 2533.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , 2533.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน
 สโตร์ , 2536.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษา วิเคราะห์
และวางแผน. ขอนแก่น : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ,
 2529.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและคณะ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม
ในชุมชนบ้านเขอ บ้านไทยดำและบ้านไทยลาว : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี.
 ขอนแก่น : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น , 2530.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
ฉบับที่ 1 (2504 – 2509). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี , 2504.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
ฉบับที่ 2 (2510 – 2514). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทำเนียบนายกรัฐมนตรี , 2510.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ , สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
ฉบับที่ 3 (2515 – 2519). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ,
 2515.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพมหานคร :
 โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2538.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , 2533.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539.
- สุขศรี กัลยาณพันธุ์. หน้าที่ทางสังคมของพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านดงทอง ตำบลดงทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , 2541.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัวยุคใหม่ : ศาสนา : ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , 2541.
- สุเมธ วัฒนา. บรรยายสรุปนิคมสหกรณ์อำเภอสีคิ้ว กระจับปี่. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสระบุรี กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เอกสารโรเนียว
- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. รากฐานแห่งชีวิต : วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน , 2533.
- สุวิทย์ ไพทยวัฒน์. วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทไทยในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2394 – 2475. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ , 2524.
- เอี่ยม ทองดี. ข้าววัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน , 2538.
- เอี่ยม ทองดี. วัฒนธรรมข้าว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก , 2537.

ภาษาอังกฤษ

- Barnett , H. G. Innovation : The Basis of Cultural Change. New York : McGraw – Hill , 1953.
- Conklin , J. E. Sociology An Introduction. New York : Macmillan Publishing , 1984.
- Davis , K. Human Society. New York : The macmillan , 1964.
- Klausner , W.T. The Word and Nong Khon : Continuity and Change. วารสารสังคมศาสตร์ 9 (กรกฎาคม 2515) : 121 – 132.
- Kingshell , K. Ku Daeng , The Red Tomb : A Village Study in Northern Thailand. Chiang Mai : The Prince Royal's College , 1960.

- Marx , K. Capital. New York : Dutton , 1930.
- Marx , K. The Communist Manifesto. London : W. Reeve, 1888.
- Moore ,W. E. Social Change. New York : The Macmillan and The Free Press , 1968.
- Nisbet , R. Social Change and History Aspects of the Western Theory of Development.
London : Oxford University Press , 1969.
- Popeone , D. Sociology. New Jersey : Prentice – Hall , 1980.
- Roger , E. M. Diffusion of Innovation. New York : The Free Press , 1961.
- Roger , E. M. Modernization among Peasants. New York : Rinehart & Winston , 1969.
- Smuckarn , S. Peasantry and Modernization : A Study of T he Phuan in Cultral Thaniland.
Hawill : University of Hawill , 1972.
- Wiese , L. V. The Sociological Study of Social Change , Transactions of The ThirdWorld
Congress of Sociology. Ansterdam : International Sociology Association , 1959.
- White , L. A. The Evolution of Culture. New York : McGrew – Hill , 1959.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวผลิพันธุ์ พวงช่อ เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 ที่จังหวัดกระบี่ สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสายปัญญา ในปี พ.ศ.2535 หลังจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อในคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2539 จากนั้นได้เข้ารับการศึกษต่อในระดับปริญญาโท สาขามนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2540